

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 52

KAYNAKÇALI
ERMENİ MESELESİ KRONOLOJİSİ
(1878-1923)

Dr. Recep KARACAKAYA

İstanbul 2001

KAYNAKÇALI
ERMENİ MESELESİ KRONOLOJİSİ
(1878-1923)

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	VII
ÖNSÖZ.....	XI
SUNUŞ.....	XIII
KRONOLOJİ (1878-1923).....	3
KAYNAKÇA	223
İNDEKS.....	227

KISALTMALAR

AÇ, MMGŞSBK	Abdulhalûk Çay, "Millî Mücadelede Gaziantep", Şahinbey Semineri Bildiri Kitabı
AİG, İEKİTT	Ali İhsan Gencer, İhtilalci Ermenilerin Kaza İhtilal Teşkilatı Talimatnamesi
AK, 1908 D	Aykut Kansu, 1908 Devrimi
AM, SİRBH	Ahmet Mehmetefendioğlu, Sürgünden İntihara Dr. Reşit Bey'in Hatıraları
ANK, TR	Akdes Nimet Kurat, Türkiye ve Rusya
ATBD	Askeri Tarih Belgeleri Dergisi
BES	Belgelerle Ermeni Sorunu
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BŞ. OE	Bilal Şimşir, Osmanlı Ermenileri
BŞ. BD	Bilal Şimşir, British Documents on Ottaman Armenians
BY. KSDFİ	Bige Yavuz, Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri
CK. ODEMOÇ	Cevdet Küçük, Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkması
DH	Dahiliye
Dos.	Dosya
Eİ. TSESF	Erdal İlter, Türkiye'de Sosyalist Ermeniler ve Silahlanma Faaliyetleri
EU. TEEM	Esat Uras, Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi
EUM	Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti

FA. İK	Feroz Ahmad, İttihatçılıktan Kemalizme
HMŞ. İŞO	Hukuk Müşavirliği Odası
HR	Hariciye
HU	Harb-i Umumi
HY. RTEM	Hüsamettin Yıldırım, Rus-Türk-Ermeni Münasebetleri
İÖ. TBKMM	İzzet Öztoprak, Türk ve Batı Kamuoyunda Millî Mücadele
İS. TSA	İsmail Soysal, Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları
KÇ. MMAH	Kemal Çelik, Millî Mücadele'de Adana ve Havalisi
KE. ÇKSAC	Kasım Ener, Çukurova Kurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi
KG. ED	Kamuran Gürün, Ermeni Dosyası
KK. MMMHM	Kadir Kasalak, Millî Mücadele'de Manda ve Himaye Meselesi
Kr.	karton
MD. BDHEÇEH	Muammer Demirel, Birinci Dünya Harbinde Erzurum ve Çevresinde Ermeni Hareketleri
MKÖ. ES	Mim Kemal Öke, Ermeni Sorunu
MMZC	Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi
MÜ	Mütareke
NB. SKIBKMKBH	Nejdet Bilge, "Sicil Kaydı Işığında Boğazlıyan Kaymakamı Mehmed Kemal Bey'in Hayatı
Nr.	numara
OBE	Osmanlı Belgelerinde Ermeniler
Orj.	orijinal
OSK. İTSY	Osman Selim Kocahan, İttihat ve Terakkinin Sorgulanması ve Yargılanması

PCH. SE	Paul C. Helmreich, Sevr Entrikaları
RU. ST	Rıfat Uçarol, Siyasi Tarih
SA. İHMM	Sina Akşin, İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele
SÖ. MMT	Sabahattin Özel, Millî Mücadelede Trabzon
SRS. İGBGAVTEO	Salahi Ramsdan Sonyel, İngiliz Gizli Belgelerine Göre Adana'da Vuku Bulan Türk-Ermeni Olayları
SRS. TKSDP	Salahi Ramsdan Sonyel, Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika
ST. MMK	Selahattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar
SYS	Siyasi
Şb.	Şube
ŞFR	Şifre
ŞO-SY. ETPATGY	Şinasi Orel-Süreyya Yuca, Ermenilerce Talat Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü
TG. MMB	Tayyib Gökbilgin, Millî Mücadele Başlarcken
TİHDC	Türk İstiklal Harbi, Doğu Cephesi
TİHGC	Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi
TZT. TSP	Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler
UK. KAG	Utkan Kocatürk, Kaynakçalı Atatürk Günlüğü
VBVAİ	Van ve Bitlis Vilayetleri Askeri İstatistiği
YA. TKSFK	Yahya Akyüz, Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu
YHB. TİT	Yusuf Hikmet Bayur, Türk İnkılabı Tarihi

ÖNSÖZ

Asırlardır Osmanlı Devleti'nin yönetimi altında yaşayan Ermeniler imparatorluğun her tarafına dağılmışlar, korkusuzca, asayiş içinde, mâl, cân, ırz ve nâmusları emniyet altında, mezheb açısından tamamen serbest, huzûrlu ve mesut, ekonomik açıdan ise Müslüman halktan daha rahat yaşamışlardır. Ticaret ve sanatla uğraşmışlar, sarraflık ve kuyumculuk yapmışlar, öteden beri Osmanlı Devleti'nce özel hizmetlerde ve emniyet gerektirecek işlerde hizmet vermişlerdi. Devletin Darbhâne ve Baruthâne gibi önemli müesseselerinin başına getirilmişler ve “millet-i sâdıka” olarak adlandırılmışlardır. Osmanlı Devleti Hıristiyan tebeasına karşı eşit davranmış, bunlardan birini diğerine tercih etmemiş ve birbirlerinin işlerine karıştırmamıştır.

Ermeni meselesi, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında İngiltere ile Rusya arasındaki rekabetin yarattığı bir emperyalizm sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Ermeniler bundan sonra Osmanlı Devleti'nin bütün Hıristiyan unsurları gibi bağımsız bir devlet kurma çabasına girmişlerdir.

Ermeni sorunu Ermenilerin kendi içinden ve ihtiyaçlarından değil, büyük devletlerin bölge üzerindeki çıkar hesaplarından kaynaklanmış, bağımsızlık ve muhtariyet hayali peşinde koşan Ermeniler kendileri üzerinde oynanan oyunları görememişler ve hala daha görememektedirler.

Bu konuda Batı ülkelerinde bir çok yayın yapılmıştır ve bunların çoğu birinci elden kaynaklara dayanmayan, genellikle hatıra cinsinden yayınlar olup, eksik, hatalı ve subjektiftir. Son yıllarda Ermeni sorunu ile ilgili olarak Türklerin yaptıkları yayınların sayısı hızla artmaktadır. Fakat yeterli değildir. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü de bu konuyla ilgili belgeleri süratle Türk ve dünya kamuoyuna sunmak için büyük bir faaliyet göstermektedir.

Yayınlamakta olduğumuz "Kaynakçalı Ermeni Meselesi Kronolojisi" adlı eser de bu yayın faaliyetlerinin bir parçası olarak görülebilir. Bu konuyla ilgili olarak, birkaç bibliyografya kitabı dışında araştırmacılara faydalı olabilecek, olayların kronolojisini gösteren eser, hemen hemen yok gibidir.

Hazırlanan bu kronolojide, basılı arşiv belgelerinden, gazetelerde yer alan haberlerden ve bu konuda yazılmış eserlerden faydalandığı görülmektedir. Eserin, tarihi gerçeklerin siyasî, ideolojik ve önyargılı yaklaşımlardan uzak, bilimin ışığında aydınlatılmasına yardımcı olması en büyük dileğimizdir.

Genel Müdürlüğümüz tarafından yürütölen çalışmalara her zaman destek olan ve bu eserin yayınlanmasına da imkan sağlayan Başbakanlık Müsteşarı Sayın Ahmet řAĒAR ile Müsteşar Yardımcısı Sayın M. Selçuk POLAT'a teşekkürlerimizi sunmayı görev bilmekteyiz. Kitabın konuyla ilgilenenlere yararlı olmasını dilerim.

Dr. Yusuf SARINAY

Devlet Arşivleri Genel Müdürü

SUNUŞ

Osmanlı Devleti'nin son elli yılına damgasını vuran en önemli sorunlardan biri olan Ermeni meselesi, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında İngiltere ile Rusya arasındaki rekabetin yarattığı bir emperyalizm sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Ermeniler bundan sonra Osmanlı Devleti'nin bütün Hıristiyan unsurları gibi bağımsız bir devlet kurma çabasına girmişlerdir.

Aslında asırlardır Osmanlı Devleti'nin yönetimi altında yaşayan Ermeniler imparatorluğun her tarafına dağılmışlar, korkusuzca, asayiş içinde, mâl, cân, ırz ve nâmusları emniyet altında, mezheb açısından da tamamen serbest, huzûrlu ve mesut, ekonomik açıdan ise Müslüman tebeadan daha rahat içinde yaşamışlardır. Ticaret ve sanatla uğraşmışlar, sarraflık ve kuyumculuk yapmışlar, öteden beri Osmanlı Devleti'nce özel hizmetlerde ve emniyet gerektirecek işlerde kullanılmışlardır. Devletin Darbhane ve Baruthane gibi önemli müesseselerinin başına geçmişler ve “millet-i sâdika” olarak adlandırılmışlardır. Osmanlı Devleti Hıristiyan tebeasına karşı eşit muamele etmiş, bunlardan birini diğerine tercih etmemiş ve birbirlerinin işlerine karıştırmamıştır.

Ermeni sorunu Ermenilerin kendi içinden ve ihtiyaçlarından değil, büyük devletlerin bölge üzerindeki çıkar hesaplarından kaynaklanmıştır. Büyük devletlerin kendi hesaplarını gizlemek için sorunu bir insanlık ve Hıristiyanlık sorunuymuş gibi göstermeleri Ermeni kilisesini de etkilemiştir. Başta Ermeni Patrikhânesi olmak üzere bağımsızlık ve muhtariyet hayali peşinde koşan Ermeniler kendileri üzerinde oynanan oyunları görememişlerdir.

“Kaynakçalı Ermeni Meselesi Kronolojisi” adıyla yayına hazırladığımız bu eser, Ermeni meselesiyle ilgili araştırma yapmak isteyenlere faydalı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak birkaç bibliyografya kitabı dışında araştırmacılara faydalı olabilecek kronolojik eser hemen hemen yok gibidir. Biz de bu eksikliği gidermek amacıyla mütavazi bir adım atmaya çalıştık.

Hazırladığımız kronolojide basılı arşiv belgeleri, gazetelerde yer alan haberler ve bu konuda yazılmış eserlerden faydalanılmıştır. Yararlanılan kaynaklar metin içinde kısaltılarak gösterilmiş, kitabın sonunda kaynaklar kısmında geniş olarak yer almıştır.

Ermeni Meselisinin tam bir kronolojisini yapmak oldukça zordur. Bu nedenle hazırladığımız bu çalışmanın da bir çok eksikleri olduğunu biliyoruz. Bir kronoloji

denemesi niteliğinde olan eserin, Ermeni sorunu üzerinde araştırma yapacaklara yön gösterecek nitelikte olması tek teselli kaynağımızdır. Bundan sonra da bu konudaki belge ve bilgileri toplamaya devam ederek, daha mükemmel ve eksiksiz bir kronoloji oluşturmak asıl hedefimizdir.

Başta, çalışmalarımın her safhasında yakın ilgisiyle yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen değerli insan ve hocam Sayın Prof. Dr. Ali İhsan GENCER'e, bu eserin basılması konusunda beni teşvik eden Başkanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı Sayın Necati AKTAŞ'a saygılarımı sunar, şükran duygularımı ifade ederim.

Dr. Recep KARACAKAYA

KAYNAKÇALI
ERMENİ MESELESİ KRONOLOJİSİ
(1878-1923)

1878

- 1878/02/13 Ermeni Patriği Nerses Varjebeyan başkanlığında toplanan "Ermeni Milleti" meclisinin Rus çarına başvurmayı kararlaştırması. CK. *ODEMOÇ*, s. 2
- 1878/03/03 Ayastefanos Antlaşması'nın imzalanması ve antlaşmanın 16. maddesine Ermenilerle ilgili bir hüküm eklenmesi. BŞ. *OE*, s. 22.
- 1878/07/13 İngiliz, Rus ve Osmanlı delegeleri arasında yapılan özel görüşmeler neticesinde, Ayastefanos Antlaşması'nın 16. maddesinin fazla değişikliğe uğramadan Berlin Antlaşması'nın 61. maddesi olarak kabul edilmesi. CK. *ODEMOÇ*, s. 14.
- 1878/08/08 Anadolu ıslâhâtıyla ilgili İngiltere'nin girişimde bulunması ve bir nota vermesi. CK. *ODEMOÇ*, s. 18
- 1878/08/18 İngiltere'nin Bâb-ı Âlî'ye Doğu Anadolu ıslâhâtıyla ilgili verdiği nota. CK. *ODEMOÇ*., s. 23
- 1878/09/13 Rus işgali altındaki Osmanlı topraklarında bulunan Ermenilerin, korkularından Rusya'ya göç etmelerinin engellenmesi. *OBE*, c. 3, b. 22
- 1878/09/15 Ermenilerin Rusya'ya göçünü engellemek için, içinde bir Ermeninin de bulunacağı Dîvân-ı Harb'in kurulması. *OBE*, c. 3, b. 23
- 1878/10/24 İngiliz elçisine ıslâhâtla alakalı verilen resmi cevap. CK. *ODEMOÇ*, s. 28

1879

- 1879/00/00 Ermenilerin "Millîyetçi Kadınlar Cemiyeti"ni kurmaları. EU. *TEEM*, s. 421

- 1879/01/04 Halep konsolosunun Zeytun'da hapisanede 14 Ermeninin hapis olduğunu bildirdiği, yapılan tahkikatta konsolosun oraya gitmesiyle Ermenilerin şımarıldığı ve asayişin bozulduğu. *OBE*, c. 3, b. 46
- 1879/01/22 Zeytun olaylarında tutuklananlar için genel af çıkarılmasının istenmesi. *OBE*, c. 3, b. 49
- 1879/02/03 Zeytun isyanı üzerine gönderilen zabtiye kuvvetleriyle Ermeni çetesi arasında çıkan olayın bastırıldığı, Maraş mutasarrıfının işten çekilmesiyle durumun yatıştığı. *OBE*, c. 3, b. 55
- 1879/04/02 Osmanlı ülkesindeki Ermeni Katolik Patrikliği ile Kilikya Katogikosluğu'nun birleştirilerek Hassun Efendi'nin uhdesine verilmiş olduğu, ancak sonradan ihtilaflar çıktığı, bunun üzerine ortaya çıkan ihtilafların halledildiği ve yeniden bu görevin Hassun Efendi'ye verilmiş olduğu. *OBE*, c. 3, b. 71
- 1879/05/03 Halep valisi Kamil Paşa'nın merkeze alındığı, hapisteki Ermenilerin çıkarıldığı ve bundan sonra işlerin düzeldiği. *OBE*, c. 3, b. 79
- 1879/05/31 Ermeni Patriği Nerses'in, İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard'a mektup göndererek, bir Ermeni genel valisinin idaresi altında Doğu Anadolu'da muhtar bir Ermeni Vilâyeti'nin kurulmasını istemesi. *CK. ODEMOÇ*, s. 38.
- 1879/07/09 İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard'ın Erzurum'da Ermenilere karşı bir takım baskılara girişildiğini ileri sürerek, acele tedbirler alınmasını istemesi. *CK. ODEMOÇ*, s. 42
- 1879/07/12 Bâb-ı Âlî'nin, Erzurum'da gerekli tedbirlerin alındığını İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard'a bildirmesi. *CK. ODEMOÇ*, s. 42
- 1879/10/27 İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard'ın, yeni hükümetin İngiltere'ye karşı takip ettiği politikayı anlamak için Bâb-ı Âlî'ye bir nota vermesi. *CK. ODEMOÇ*, s.51

- 1879/11/14 Bâb-1 Âlî'nin, İngiltere'ye ıslâhât programıyla ilgili bir cevap verdiği ve ıslâhâta devam edileceği konusunda teminat verdiği. CK. *ODEMOÇ*, s.55
- 1879/11/25 İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard'ın Padişaha yeni bir ıslâhât programı vermesi. CK. *ODEMOÇ*, s.55
- 1879/12/03 İngiltere'nin verdiği ıslâhât projesinin Bâb-1 Âlî'de madde madde görüşülerek cevaplandırılması ve padişaha sunulması. CK. *ODEMOÇ*, s.56

1880

- 1880/00/00 Ermenilerin "Birleşik Cemiyeti"nin kurulması. EU. *TEEM*, s. 421
- 1880/04/20 Erzurum Konsolos Muavini Yüzbaşı Everett'in, Ermenilerin kötü durumda olduğu ve iyi davranılmadığı hakkındaki raporunun abartılmış olduğu. *OBE*, c. 4, b. 29
- 1880/06/13 İstanbul'daki büyük devlet elçilerinin doğu vilâyetlerinin ıslâhâtı konusunda Bâb-1 Âlî'ye müşterek nota vermeleri. CK. *ODEMOÇ*, s. 75
- 1880/06/25 İngiltere'nin Erzurum Konsolosu Everett'in bildirdiğine göre; Bölgedeki Gregoryen Ermenilerin isyana hazırlandıkları. BŞ. *OE*, b. 117.
- 1880/07/05 Osmanlı Devleti'nin, devletlerin 11 Haziran 1880 tarihli notalarına verdiği cevabın, Hariciye Nazırı Abidin Paşa tarafından sefaretlere gönderilmesi. CK. *ODEMOÇ*, s. 78
- 1880/09/00 Van'da bulunan İngiliz Konsolos Muavini Clayton'un Ermenilerin isyana hazırlandıklarını, Rus Çarının kendilerine yardım vaadettiğini ve hareketin kış başlamadan evvel yapılmasını arzu ettiğini bildirmesi. BŞ. *BD*, Vol. II, s. XV.
- 1880/10/03 Bâb-1 Âlî'nin, elçilere doğu vilâyetlerinde yapılacak ıslâhâtla ilgili bilgi vermesi. *OBE*, c. 4, b. 62; CK. *ODEMOÇ*, s. 86

- 1880/10/05 Rusların, Ermenileri ayaklanmaya kışkırtmak ve gerektiğinde bu ayaklanmayı yönetmek üzere Doğu Anadolu'ya Rus subaylarını göndermesi. *OBE*, c. 4, b. 64
- 1880/11/10 Said Paşa'nın sivil idare ve politik alanda yapılması gereken işler üzerinde Vükela Meclisi'ndeki görüşme zaptını Mabeyn'e sunması. *OBE*, c. 4, b. 94
- 1880/11/30 Papalıkça Kardinalliğe atanan Ermeni Katolik Patriği Hassun Efendi'nin Roma'dan istifasını gönderdiği. *OBE*, c. 4, b. 101

1881

- 1881/00/00 "Anavatan Müdafileri" cemiyetinin kurulması. *KG. ED*, s. 129
- 1881/03/00 Rus Çarı II. Aleksander'ın bir nihilist tarafından öldürülmesi. *CK. ODEMOÇ*, s. 85.
- 1881/11/24 Altı Devlet büyükelçilerinin, Berlin Antlaşması'nın 61. maddesi gereğince Anadolu'da Ermenilerle meskun yerlere yetkili bir komiserin tayin edilmesini istemeleri. *OBE*, c. 5, b. 26

1882

- 1882/00/00 "Ermeni Silahlılar Derneği"nin kurulması. *EU. TEEM*, s. 430
- 1882/00/00 Amacı, gereken yerlerde isyanlar çıkarmak, gençleri silahlandırmak olan "Kara Haç" Cemiyetinin Ermenilerce Van'da kurulması. *EU. TEEM*, s. 430
- 1882/00/00 Erzurum İngiliz Konsolosu Everett'in Ermenilerin isyan hazırlıklarını gösterir emarelerin çoğaldığını bildirmesi. *KG. ED*, s. 127

1883

- 1883/06/00 "Hükümete karşı ayaklanma" ile suçlananların Erzurum'da yargılanmaları ve çeşitli cezalara çarptırılmaları. *KG. ED*, s. 127
- 1883/05/23 Erivan'da ayrılık taraftarı bir Ermeni komitesinin meydana çıkarıldığı ve talimatı Cenevre'de bulunan esas komiteden aldığı. *OBE*, c. 5, b. 71

1883/10/25 Van'da Ermeni kiliselerine saldırıların olduğu. *OBE*, c. 5, b. 98

1884

1884/00/00 Rus baskıları sonucu *Meşak* gazetesinin kapatılması, bir çok Ermeninin Sibiryaya sürülmesi. EU. *TEEM*, s. 368.

1884/04/02 Ermeni komitelerinin harekâtını önlemek ve ihtilâl yazılarına mani olunması yolunda Rusya hükümeti nezdinde teşebbüste bulunulması. *OBE*, c. 5, b. 115

1884/02/14 Ermeni Merkez Komitesi'nin Tiflis'de bulunduğu ve üyelerinin gizli olduğu, Erivan, Aleksandrapol, Tebriz, İstanbul, Trabzon, Erzurum ve Van'da şubeleri olan bu komitenin amacının, silahlı bir isyan çıkaracak kuvveti kazanmak olduğu ve aylık gizli bir gazete çıkardığı. *OBE*, c. 5, b. 110

1885

1885/00/00 "Armenekânlar" Ermeni örgütünün Van'da kurulması. KG. *ED*, 129

1885/00/00 Mıgırdıç Portakalyan'ın Marsilya'da *L'Armenie* adında bir gazete çıkarmaya başladığı. KG. *ED*, s. 129

1885/01/10 Ermeni Patriği Nerses Efendi'nin ölümü ile yerine Rahip Kegork Ruscukliyan Efendi'nin getirilmesi. *OBE*, c. 6, b. 1

1886

1886/10/28 Bükreş'de bir fesat derneğinin İstanbul Ermeni Patrikhânesi Ruhani Meclisi eski ikinci reisi Horen Bey tarafından verilen işaretle kurulduğu. *OBE*, c. 6, b. 32

1887

1887/00/00 Yedi Rus-Ermeni öğrencisi tarafından Cenevre'de Hınçak Partisinin kurulması. BŞ. *BD*, Vol. II. p. 20

1888

1888/10/12 İstanbul Ermeni Patrikliği'ne İzmit'in Ermaş manastırı piskoposu Horen Aşıkyan Efendi'nin seçilmesi. *OBE*, c. 6, b.98

1889

1889/05/00 İran'dan Türkiye'ye girmek için Hakkari civarından hududu geçen bir gruba Ermeni eşkiyasından silahlı bir çetenin taarruz ettiği. BŞ. *BD*, Vol II, p. XXI

1889/05/16 Armenekan Partisine mensup 3 kişinin zabtiyelerle çatışması. BŞ. *BD*, Vol II, p. XXI

1890

1890/00/00 "Ermeni İhtilâl Federasyonu" adı da verilen Taşnaksutyun cemiyetinin kurulması. EU. *TEEM*, s. 442 vd

1890/01/01 Minas Tcheraz'ın Ermeni haklarını savunmak maksadıyla Fransızca olarak Londra'da *Armenia* adı altında aylık bir dergi çıkarması. *OBE*, c. 7, b.122

1890/06/00 Ermenilerin Erzurum'da olaylar çıkarması. KG. *ED*, s. 140

1890/08/20 Kumkapı gösterisinin elebaşısı olan Cangülyan'ın idama mahkum edilmesi, Padişah tarafından cezasının müebbet hapse çevrilmesi. KG. *ED*, s.142.

1890/09/22 Erzurum olaylarında tutuklananların İngiliz, Fransız ve Rus sefaretlerinin yaptıkları baskılar sonucu serbest bırakılmaları. CK. *ODEMOÇ*, s. 108

1890/09/24 Nahçıvan Ermeni komitesinin topladığı 1700 ruble ile aldığı silahları Salmas kasabasına gönderdiği ve bunların üzüm denklere içinde yurda sokulduğu. *OBE*, c. 9, b.6

1890/10/09 Silahlı bir Ermeni çetesinin Türk sınırını geçmek üzere iken Karabaş köyü civarında Rus makamlarınca tutuklanmaları. *OBE*, c. 9, b.21

1890/11/03 Narlıkapı Kilisesi'nin Papazı Vagnak Efendi'nin ve benzerlerinin değiştirilmesi için gerekli muamelenin yapılacağı. *OBE*, c. 9, b. 46

1890/11/11 Fesatçı Portakalyan ile yazışan Dr. Tiryakiyan'ın tutuklandığı. *OBE*, c. 9, b. 61

1890/12/31 New York'ta *Ararat* ve *Hai*" isminde iki Ermeni gazetesinin çıktığı. *OBE*, c. 9, b. 94

1891

1891/01/17 Ermeni tutukluları için sultanca af çıkarıldığı. *OBE*, c. 9, b.103

1891/01/21 Maçkalof adındaki Ermeninin evinde sakladığı silahlar yüzünden tutuklandığı. *OBE*, c. 9, b.109

1891/02/02 Haçin Ermenilerinin "Maksat" adında bir nizamnâme yaptıkları. *OBE*, c. 9, b. 116

1891/06/27 Galata Ermeni Kilisesi Başkanlığı'na Nuryan Efendi'nin, 2. Başkanlığa da Noradunkyan Efendi'nin seçildiği. *OBE*, c. 9, b. 181

1891/07/00 Hınçak komitesi fesadçılardan Mihran Damadyan ve Ermeni murahaslığına tayin olunan Nersis'in Sasun'a gelmeleri, burada bir çete kurarak, halkı isyana teşvike başlamaları. EU. *TEEM*, s. 471-478; KG. *ED*, s. 147.

1891/07/08 Anadolu'daki gayri müslimlerin Amerika'ya göçlerinin yasaklanması ve kaçak tabiiyet değiştirenler hakkında Amerika ile Osmanlı hükümetleri arasında bir anlaşma yapılması. *OBE*, c. 10, b. 4

1891/11/25 Atina'da Muradyan basımevi tarafından çıkarılan Ermenice *Aspares* gazetesinin Osmanlı hükümetine saldırmakta ve Ermenileri tahrik etmekte olduğundan basılmasına müsaade edilmemesi. *OBE*, c. 10, b. 36

1891/12/19 Kumkapı gösterisi suçlularının hükümlerinin temyiz mahkemesince tasdik olunduğu. *OBE*, c. 10, b. 39

1891/12/26 Bulanık kazası murahasa vekili Simon ve yandaşlarının, Rusya'da Engertuyun İhtilal Komitesine asker yazmak üzere Muş bölgesinde faaliyet gösterirken yakalandıkları. *OBE*, c. 10, b. 41

1892

- 1892/02/27 Yedi Ermeni fesatçısının muzır evrak ile birlikte Muş'da yakalanarak adliyeye teslim edildiği. *OBE*, c. 10, b. 71
- 1892/04/02 Ermeni milleti ihtilâlcilerinin Yunanistan'a sığındıkları ve hatta Nazar Bey adında Tiflisli bir Ermeninin, arkadaşlarıyla Atina'ya gelerek fesat cemiyeti kurmaya çalıştıkları. *OBE*, c. 10, b. 86
- 1892/04/23 Rusçuk'da yakalanan bombaların îmalini yapanlardan biri olduğu ortaya çıkan Tütünciyan'ın yakalanması kararı verildiği. *OBE*, c. 10, b. 93
- 1892/04/30 Rusçuk'da fesatçılardan Karabet Ardınyan'ın evinde ele geçirilen bombaların bir kısmının Prens Ferdinand'a suikastta kullanılmak istendiği, Romanya gazetelerinin bu hususu doğruladığı, Karabet'in tutuklandığı. *OBE*, c. 10, b. 99
- 1892/05/07 Rusçuk'da bulunan bombaları gönderen Rafael Pakarat'ın Fokşanı'da yakalandığı, sorgusunda Hınçak partisinin başlıca üyelerinden olduğu, Ermenistan'ın özgürlüğü için çalıştığını söylediği. *OBE*, c. 10, b. 115
- 1892/05/20 Bulgaristan'da bulunan Ermeni memurlarının hepsinin memuriyetlerinden çıkarılacakları. *OBE*, c. 10, b. 136
- 1892/06/06 Hınçak Merkez Komitesi Reisi Nazarbekyan'ın Cenevre'den çıkarıldığı, daha serbest çalışmak maksadıyla Atina'ya gelip İstanbul'dan firar eden fesatçılarla toplantılar yaptığı. *OBE*, c. 11, b. 7
- 1892/06/06 Kafkasyalı olan bir takım Ermeni müfsitlerinin Hocabey'e gelip bazı muzır telkinatta buldukları. *OBE*, c. 11, b. 6
- 1892/06/11 Bomba olayında suçlu görülen Rafael Pakarat ve dört arkadaşının polis nezaretinde Romanya'dan sınırdışı edildikleri. *OBE*, c. 11, b. 10

- 1892/06/21 Azerbaycan'ın Türkiye sınırına yakın yerlerinde bazı Ermeniler tarafından yapılan fesat hareketlerinin tahrikçisinin Azerbaycan Ermeni Reisi Ruhanisi İstepan Muhtaryan olduğu. *OBE*, c. , b. 19
- 1892/06/27 Kars'ın Ağaçkale kazasında Ermenilerin 4 Kürt'e saldırımları ve yakalanmaları. *OBE*, c. 11, b. 25
- 1892/07/09 Eçmiyazin katogikosunun seçimi, Krımyan'ın 72, İzmirliyan'ın 50 oy aldığı. *OBE*, c. 11, b. 30
- 1892/07/16 Varna'da bazı Ermenilerin fesat cemiyetine para toplamak için okullarda piyango tertipleedikleri. *OBE*, c. 11, b. 32
- 1892/07/17 Tiflis'de beş Ermeni tüccarının 70 kadar tüfekle yakalanarak tutuklandıkları. *OBE*, c. 11, b. 33
- 1892/08/09 Ermenilerin yapacakları ayaklanma için nasıl hazırlanacakları ve ayaklanmaya nasıl başlayıp nasıl yürütecekleri hakkında Osmanlı ülkesinde bulunan merkez komitelerine gönderilen gizli tebliğ. *OBE*, c. 11, b. 38
- 1892/09/13 Osmancık ve Gümüşhacıköyü arasında postayı vuran ve bir zaptiyeyi öldüren Ermeni Kasbar'ın tutuklandığı. *OBE*, c. 11, b. 46
- 1892/09/15 Dirik adlı köyde, İran Ermenileri ile Rusyalı bir papaz tarafından kale tarzında inşa edilmekte olan manastırın Van Ermenilerinin yardımı ile yapıldığı, binanın yıkılmasına mahallî hükümetçe karar verildiği. *OBE*, c. 11, b. 47
- 1892/09/30 Muş'ta öldürülen iki Ermeninin katillerinin, Ermeni Arpo ve avenesi olduğu. *OBE*, c. 11, b. 52
- 1892/10/13 Ermenilerin Dirik köyünde kale gibi inşa etmekte oldukları manastırın içinde bir çok tüfek bulunduğu. *OBE*, c. 11, b. 58
- 1892/10/25 Katogikos Krımyan'ın, 1 Eylül'den itibaren görevinin tasdik olduğu haberi. *OBE*, c. 11, b. 63

1893

- 1893/00/00 İhtilalci Ermenilerin Kaza İhtilal Teşkilatı Talimatnamesi*. AİG. *İETİTT*, s. 577-596
- 1893/01/06 Ermeni fesatçılarından Damadyan Mihran'ın sekiz silahlı avanesiyle beraber Muş'un Avzan köyünü basarak İshak Çavuşu öldürdüğü. *OBE*, c. 11, b. 94
- 1893/01/29 Ermeni müfsit Andon Rüştuni'nin Dervenik manastırı papazının yanında saklandığı, ayrıca Atina Merkez Komitesi'nin armalı mührü ile Rüştuni'nin kimliğini belirten belgenin manastırda bulunduğu, papazın müfsit olduğu ve yataklık yaptığı dolayısıyla zaptiyece tutuklandığı. *OBE*, c. 11, b. 116
- 1893/01/30 Yozgat ve Kayseri'de dağıtılan müfsit beyannamelerle ilgili olarak yakalanan Moşo ve Keçiciyan Misak'ın tutuklandığı. *OBE*, c. 11, b. 118
- 1893/02/06 Andon Rüştuni'nin evrakları arasında 1888'de Londra'da basılan ve Merzifon'a gönderilen Ermeni anayasasının ele geçirildiği. *OBE*, c. 11, b. 125
- 1893/02/19 New York'da, Oskanyan, Agobyan ve Sarafyan isimli Ermenilerin Osmanlı Hükümeti aleyhine propaganda yaptıkları. *OBE*, c. 11, b. 135
- 1893/02/27 Ermeni suikast komitesinin yakalanması sırasında firar eden Misak Vaksiyan'ın İstanbul'da yakalandığı ve yapılan sorgulamasından sonra Akka'da göz altında tutulacağı. *OBE*, c. 11, b. 142
- 1893/03/17 Lucie Tomayan'ın Avrupa'da verdiği özel konferanslarda, Anadolu'daki Hıristiyanların kötü durumlarını ileri sürerek bir hastahane inşası için bağış toplamakta olduğu. *OBE*, c. 12, b. 7
- 1893/03/18 Kayseri, Yozgat ve Merzifon'da olayların çıktığı. *OBE*, c. 12, b. 8

*Tarihsiz olan bu talimatnamenin, Anadolu'da Ermeni olaylarının ortaya çıktığı 1893 yılı başına konulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

- 1893/04/13 Merzifon ABD Koleji öğretmeni rahip Tomayan'ın önce salıverilmesi ve sonra tekrar tutuklanması dolayısıyla eşinin Londra'da devamlı teşebbüslerde bulunduğu. *OBE*, c. 12, b. 49
- 1893/04/19 Ermenilerin durumu üzerinde gerekli tahkikatı yapmak üzere ABD Sefareti tarafından Sivas'a gönderilen Başkatip Newberry'nin raporunda belirtilen şahısların tutuklanmasının tamamiyle haklı olduğu. *OBE*, c. 12, b. 57
- 1893/04/23 Tomayan'ın suçlu olduğunun, İstanbul ABD Elçiliği ve Merzifon Koleji müdürünce kabul olunduğu ve okuldan kaydının silindiği. *OBE*, c. 12, b. 62
- 1893/04/28 Viyana'da çıkan *Nouvelle Press* de "Bâb-ı Âlî ve Ermeni Meselesi" adı altında Osmanlı Devleti lehinde bir makalenin çıktığı. *OBE*, c. 12, b. 71
- 1893/05/02 Sparta Yunan vapuru aracılığıyla memlekete zararlı yayın sokulduğu ve iki müfsitin kaçırılmasına yardımcı olduğu. *OBE*, c. 12, b. 79
- 1893/05/07 Merzifon'da, Ermeni komitesinin eski başkanı yerine, Tomayan Artin adında yeni bir başkan seçilerek komitenin tekrar teşekkül ettiği ve tekrar suç işlemeye başladığı. *OBE*, c. 12, b. 94
- 1893/05/29 Londra İngiliz Ermeni Derneği'nce "The Case of The Armenians" adında aleyhimizde bir kitap basıldığı ve önsözünün parlamento üyesi Mr. Stevenson tarafından yazıldığı. *OBE*, c. 12, b. 128
- 1893/06/14 Ankara Mahkemesi'nin sona ermesi. *OBE*, c. 12, b. 145
- 1893/06/14 Kumkapı olayında gıyaben idama mahkum olup Atina'ya firar etmiş olan Mihran Damadyan'ın bu kez de ihtilâl girişimleri için Muş civarında iken tutuklandığı. *OBE*, c. 12, b. 144
- 1893/06/14 Merzifon isyanı ile ilgili yargılamaların Ankara İstinaf Ceza Mahkemesi'nde sona ermesi, Tomayan da dahil olmak üzere 17 kişinin idama, 16 kişinin çeşitli cezalara çarptırılması ve 14 kişi de beraat etmesi. *OBE*, c.13, s. XX.

- 1893/06/18 Rahip Gabriyelyan'ın "Ermeniler ve Ararat Halkı" adında tamamen Osmanlı Devleti aleyhinde bir kitap çıkardığı. *OBE*, c. 12, b. 154
- 1893/07/02 "Ermeni İşleri" kitabının yayını münasebetiyle onuruna verilen yemekte, Ermenilere muhtariyet verilmesi hakkında Mr. Bryce'in konuşma yapması. *OBE*, c. 13, b. 3
- 1893/07/03 Ankara Mahkemesi suçlularından Tomayan ve Kayayan'ın af edilmemesi üzerine İngiltere'nin, Mısır Hidivi'nin seyahati sırasında, yata iki İngiliz harb gemisini refakat ettireceği. *OBE*, c. 13, b. 8
- 1893/07/03 Tebriz'deki Sıkler İngiliz kumpanyasının Ermeni fesadına hizmet ettiği. *OBE*, c. 13, b. 5
- 1893/07/04 Tomayan ve Kayayan'ın İngiliz Hükümetinin baskısıyla bir daha geri gelmemek üzere yurt dışına sürülmeleri. *OBE*, c. 13, b. 10
- 1893/07/19 Ermenilerin Harput ve oturdukları diğer vilâyetlerden vapurla Liverpool üzerinden ABD'ne kaçmaya çalıştıkları. *OBE*, c. 13, b. 47
- 1893/07/22 Ankara İstinaf Mahkemesince verilen cezaların Sultan tarafından indirildiği. *OBE*, c. 13, b. 48
- 1893/07/23 Osmanlı ülkesinde yapılan nüfus sayımına göre Ermeni toplumunun 531.404 erkek, 456.424 kadın olup toplam 987, 828 olduğunun tesbit edildiği. *OBE*, c. 13, b. 55
- 1893/08/01 Eleşkirt'ten Nazar Ağa isimli şahsın Erzurum olaylarına karışmış olduğu, Tiflis'den Van'a göndermek için silah satın aldığı. *OBE*, c. 15, b. 1
- 1893/08/07 Kumkapı olayının yıldönümü anmasında New York'daki Ermenilerin gösteri yaptıkları. *OBE*, c. 15, b. 16

- 1893/08/09 Ankara yargılamaları sonunda, mahkum olan Tomayan ile Kayayan'ın affedildikleri, diğer mahkumların da mahkumiyetlerinin bir kısmının affının İngiliz basınında yayınlattırıldığı. *OBE*, c. 15, b. 19
- 1893/08/14 *Standart* gazetesinin Kürtlerin Van'da dört Ermeniye öldürdüklerini yazması. *OBE*, c. 15, b. 25
- 1893/08/29 İstanbul'da Genç Türk Osmanlı Komitesi'nce basılan "The Armenians and the Turks, under Sultan Abdulhamit" kitapçığının ele geçirildiği. *OBE*, c. 15, b. 53
- 1893/09/05 Roma'da, *Skolo* gazetesinde çıkan yazıda Ermeni katogikosunun, Osmanlı ülkesi'ndeki Ermeniler için Rusya'nın müdahalesini istediği. *OBE*, c. 15, b. 69
- 1893/09/09 Ermeni delegelerinin Millî Konferansında; büyük devletlerin Asya'daki vilâyetlere müdahalesi ve Avrupa basınına yardıma çağıran bir dizi karar aldığı. *OBE*, c. 15, b. 86
- 1893/09/12 New York Ermenilerinin Türkiye'de yaşayan dindaşlarının çektikleri ızdırapları protesto etmek üzere bir miting düzenledikleri. *OBE*, c. 15, b. 91
- 1893/09/12 "Hıristiyan Ermenileri Savunma Komitesi"nin 47. toplantısında Ankara Mahkemesi kararlarının görüşüldüğü. *OBE*, c. 15, b. 92
- 1893/09/14 İngiliz-Ermeni Derneği'nin himayesinde "*The Anglo Armenian*" adlı aylık bir gazetenin ilk sayısının çıktığı. *OBE*, c. 15, b. 94
- 1893/09/16 "*Ermeniler ve Türkler*" adlı derginin Londra'da tertip ve neşrolunduğunun anlaşıldığı. *OBE*, c. 15, b. 100
- 1893/09/28 Terziyan'ın Liege'den aldığı silahları Marsilya'da Sion Mizayantz'a gönderdiği. *OBE*, c. 15, b. 138

- 1893/09/30 *Daily News* de, Rusya, Türkiye, Hindistan, Romanya ve Avusturya'dan gelecek Ermeni delegeleriyle Eçmiyazin'de bir Ermeni Kongresi'nin kurulacağı ve burada Ermeni milletinin durumu ve ihtiyaçları üzerinde durulacağını yazıldığı. *OBE*, c. 15, b. 153
- 1893/10/03 Scottish Leader'ın verdiği haberde; Osmanlı hakimlerinin adaletsizliği hakkında Kayayan ve Mme Tomayan'ın bir toplantı yaptıkları. *OBE*, c. 15, b. 164
- 1893/10/05 Rusçuk'ta, Ermeni Komitesi'ne yardım amacıyla, bir tiyatro grubunun oyun sergilediği. *OBE*, c. 15, b. 171
- 1893/10/30 İstanbul'da Genç Türkler Komitesi'nce "Sultan Abdülhamid İdaresindeki Ermeniler ve Türkler" adlı kitapçığın yayınlandığı. *OBE*, c. 16, b. 12
- 1893/11/08 Amerika'da "Ermenilere Askeri Talim Dersleri" adlı bir kitabın bastırıldığı, dağıtımın Nahkian ve Karakin Issakouli tarafından yapıldığı. *OBE*, c. 16, b. 27
- 1893/11/19 Leipzig'de Dr. Karabet Mıgırdıç tarafından "Les Pauliciens dans l'Empire Byzathin et autres sectaires analogues en Armenie" adında bir kitap basıldığı. *OBE*, c. 16, b. 55
- 1893/11/23 Londra'da "International Democratic Club" isimli bir Ermeni fesat kulübünün bulunduğu. *OBE*, c. 16, b. 61
- 1893/11/24 Hınçak Partisi'nin Worcester şubesinin çıkardığı broşürde Ermenilerin katliama maruz kaldıklarını ileri sürdüğü. *OBE*, c. 16, b. 64
- 1893/12/04 Londra'da, İngiliz Ermeni Derneği'nin himayesinde "Ararat Toprağı, Ermenistan ve Ermeniler" konulu bir konferansın yapıldığı. *OBE*, c. 16, b. 80
- 1893/12/10 Tiryeste'den 54 sandık tüfeğin, Lloyd Autrichian şirketi aracılığı ile İstanbul'a gönderildiği. *OBE*, c. 16, b. 91

1893/12/25 Yozgat'ta Ermenilerin hapishaneye saldırarak kargaşalık çıkarttıkları. *OBE*, c. 17, b. 7

1894

1894/01/10 Suşehri kazasının Ezbider köyünde, Esat Ağa'nın katillerinin tutuklandığı ve bunların içinde Hamparsum Boyacıyan ve arkadaşlarının da bulunduğu. *OBE*, c. 17, b. 25

1894/01/19 Amerika'daki Hınçak Partisi şefinin Nişan Garabedian olduğu. *OBE*, c. 17, b. 41

1894/01/31 Tiflis Ermeni komitesince, Batum Petrol Fabrikası sahiplerinden Mantaşof'un vapuruyla, birkaç serserinin İstanbul Ermeni Patriği Horen Aşıkyan'ı öldürmek için İstanbul'a gönderildiği. *OBE*, c. 18, b. 6

1894/03/19 Ermeni komitesi elebaşlarından "Moruk"un, komite üyeleri ve 15 kişilik yordakçılarıyla birlikte yakalandığı. *OBE*, c. 18, b. 64

1894/03/26 Kumkapı'da dini ayin sırasında Ermeni Patriği Horen Aşıkyan'a suikast girişiminde bulunan Agob Karabetyan'ın tutuklandığı ve teşvikçisinin Eğinli Mazlumyan, arkadaşlarının da İzmirli Dikran Agobyan, Samuel Mamasyan, Şahbazyan Karabet, Osep Agobyan, Misak, Strak Parsihyan olduğu. *OBE*, c. 18, b. 74

1894/03/31 *Timpul* gazetesinde; Ermeni Patriği Horen Aşıkyan'ın kabiliyetsiz, davalarına ilgisiz bir kimse olduğu gerekçesiyle Ermeni Agob tarafından öldürülme girişiminde bulunulduğunun belirtildiği. *OBE*, c. 18, b. 75

1894/04/06 Fesatçı Artin Tomayan'ın tutuklandığı. *OBE*, c. 19, b. 10

1894/04/16 Tomayan Artin ve arkadaşı Mihran'a ait silah ve muzır evrakın ele geçirildiği, Mihran'ın çatışma sırasında öldüğü. *OBE*, c. 19, b. 25

1894/04/25 *Yongh* gazetesinin, Ermeni meselesi ve Tiflis'teki Ermeni semineri personelinin eğitimi ile ilgili yayınından dolayı 8 ay süre ile kapatıldığı. *OBE*, c. 19, b. 48

- 1894/05/00 Ermenilerin civardan gelenlerle birlikte 3000 kişi oldukları halde Sasun'da Anduk dağında isyan etmeleri. EU. *TEEM*, s. 471-478; KG. *ED*, s. 147.
- 1894/05/09 Sivas İstinaf Mahkemesi kararına göre; müfsit Melkonoğlu Kiropan beş yıl kalebentliğine, Tatyos ve Destooğlu Agob Gürkez Humpar ve Kirkor'un 3'er yıl kürek cezasına çarptırıldıkları. *OBE*, c. 20, b. 2
- 1894/05/14 Dere Kilisesi Vaizi Kalost'un, halkı hükümet aleyhine isyana teşvik etmek suçundan Van Vilâyeti İstinaf Mahkemesi tarafından üç yıl kalebentliğe mahkum edildiği. *OBE*, c. 20, b. 17
- 1894/05/14 Marsilya'da Ermeni komitesince bastırılıp yayınlanan, Ermeni istiklali için yapılması gereken hareketleri gösteren talimattan bir nüshanın ele geçtiği. *OBE*, c. 20, b. 18
- 1894/05/22 İstanbul Ermeni Patrikhânesi Cismâni Reisi Maksutzade Simon'a suikast girişiminin, Artinoğlu Sivaslı Tatyos ve Arooğlu İstepan tarafından gerçekleştirildiği. *OBE*, c. 20, b. 32
- 1894/06/12 İstanbul'da yayınlanan Ermenice *Avbadapir* gazetesinin yayınladığı "Yol Üzerindeki Dikenler" başlıklı makale nedeniyle kapatılması. *OBE*, c. 20, b. 81
- 1894/06/13 Osmanlı bankası memurlarından Ermeni asıllı Ohannes Tokatlıyan'ın Paris'de yayınlanan *Eta* gazetesinde dostça bir yazısının yayınlanması. *OBE*, c. 20, b. 88
- 1894/06/27 Ermeni Patriği Horen Aşıkyan'ın istifasının kabul edildiği. *OBE*, c. 20, b. 106
- 1894/06/28 Yayınlanması yasaklanan *Avbadapir* gazetesinin, kanunlara uygun harekette bulunmak şartıyla neşriyata devamına izin verilmesi. *OBE*, c. , b. 109

- 1894/07/01 Hınçakyan Komitesinin ele geçen bir belgesinde de belirtildiği üzere, Ermenilerin Sasun, Kulp ilçeleri ve Taluri bölgesinde Siyah kalpaklı olarak dolaştıkları ve çeşitli olaylar çıkardıkları. *OBE*, c. 20, b. 111
- 1894/08/04 Tokat'ta bir Ermeni çetesinin posta arabasını basıp, tatarını öldürdükten sonra postayı soyması, üzerlerine gönderilen müfreze ile de çatışmaya girerek ayrıca bir jandarma çavuşunu da şehit etmesi. *OBE*, c.13, s. XX.
- 1894/08/08 Muş'ta Çanlı Kilisesi rahiplerinden İsa isimli papazın ifadesinde Rusya'dan Sasun, Taluri ve Birim köylerine silah kaçırıldığını belirttiği. *OBE*, c. 21, b. 17
- 1894/08/09 Muş'un Şinik ve Simal köyünden silahlı Ermenilerin Delikanlı aşiretine saldırdığı. *OBE*, c. 21, b. 18
- 1894/08/09 Taluri ve civarında Ermenilerin askeri birliklere baskın düzenledikleri. *OBE*, c. 21, b. 18
- 1894/08/14 Ermeni göçmenlerinin Osmanlı ülkesine girmelerinin yasaklandığı. *OBE*, c. 21, b. 26
- 1894/08/21 Taluri taraflarında toplanan Ermenilerle Kürt aşiretleri arasında çarpışma olduğu. *OBE*, c. 21, b. 38
- 1894/08/23 Amerika'da, Ermenilerin New York sokaklarında gösteriler tertipleyerek, Türkiye'de Ermenilere zulüm edildiğini ileri sürdükleri. *OBE*, c. 21, b. 43
- 1894/08/25 Atina Hınçak Komitesi mensuplarından Avasabyan Ohannes ve Gasbaryan Ohannes adındaki Ermeniler hakkında idam cezası verildiği. *OBE*, c. 21, b. 48
- 1894/08/25 Zeytun kazasında bazı kimselerin tüfek imal ederek sattıklarının tesbit edildiği. *OBE*, c. 21, b. 46
- 1894/08/26 Ermenilerin Atina'dan, Sivas, Merzifon ve Van'a gönderdikleri zararlı belge ve mektupların Yunan vapuru görevlileriyle yerlerine ulaştırıldığı. *OBE*, c. 21, b. 60

- 1894/08/26 Muş'un Anduk dağındaki isyancıların sayılarının çok olduğu ve ellerinde martini, sürmeli ve kaval tüfekleri bulunduğu. *OBE*, c. 21, b. 59
- 1894/08/31 Muş'un Anduk dağındaki Ermeni eşkiyasının bir kısmının Sasun'a sığındığı, bir kısmının Gelikozaan deresinde gizlendiği, diğer bir kısmının da Eçmi deresinde oldukları. *OBE*, c. 21, b. 91
- 1894/09/01 Mösyö Goşen'in *Contemporary Review* dergisinde çıkan, Ermeni ve Kürtlerin Türkiye, Rusya ve İran içerisinde yaşadıkları bölgelerin coğrafi ve topografik özelliklerine dair yazısı. *OBE*, c. 21, b. 101
- 1894/09/06 Rusya'dan dönmelerine izin verilmeyen ve Ruslar tarafından da iade edilmek istenen Ermenilerin gümrük kapısı olmayan yerlerden sızmalarına engel olmak üzere sınırın kapatılması suretiyle yurda girmelerinin önlenmesi. *OBE*, c. 21, b. 129
- 1894/09/06 Taluri'deki eşkiyadan bir çetenin sağ olarak ele geçirildiği. *OBE*, c. 21, b. 128
- 1894/09/11 Taluri asilerinin civar İslâm köy ve aşiretlerine saldırılarıyla başlattıkları ayaklanmanın askeri hareketla sona erdirildiği. *OBE*, c. 21, b. 148
- 1894/09/12 Tokat postasını soyan Ermeni eşkiyası reisi Leon'un tutuklandığı. *OBE*, c. 21, b. 152
- 1894/09/18 Atina Ermeni komitesi tarafından kiralanan bir gazinoda "Vatan" isminde Ermenice gizli bir gazetenin çıkarıldığı. *OBE*, c. 21, b. 175
- 1894/09/19 Hükümete bağlılığı ve ihbarları yüzünden öldürülen Cemikyan Agob'un katili Altunoğlu Artin'in idam edilmesi kararı. *OBE*, c. 21, b. 180

- 1894/09/30 İskenderiye, Marsilya, Londra, Amerika veya Rusya'dan Van'a ve Bitlis'e gitmek isteyen Ermenilerin Karadeniz yolu yerine Süveyş'den geçerek Mısır'a ve oradan da Bağdat, Kerkük veya İran yolu ile Ermenistan'a gitmekte oldukları. *OBE*, c. 21, b. 212
- 1894/10/01 Suşehri Erendir köyünde, Gürcü elbisesi giymiş 12 Ermeni eşkiyanın, nahiye müdürü ile hizmetkarı ve bir Ermeniği öldürdüğü. *OBE*, c. 22, b. 6
- 1894/10/03 Meşhur Ermeni eşkiyası Merzifonlu Tomayan Artin'in Amasya'da tutuklu bulunduğu sırada hastalıktan öldüğü. *OBE*, c. 22, b. 14
- 1894/10/08 New York'daki Ermenilerin; Hınçak ile birleşmiş Osmanlı aleyhinde yekvücut olarak mücadeleye ve neşriyata devam etmek üzere Kırımıyan ve Hacıgıryan "Ehlişahip" adında iki fesat grubu daha teşkil ettikleri, *Haik gazetesini* sahibi Gabriyelyan'ın bu kuruluşların yayınını yaptığı. *OBE*, c. 22, b. 25
- 1894/10/09 Amerika'daki Ermeni faaliyetlerini tasvip etmeyen ve elçiliğe yakınlığı ile tanınan Amerikan uyruklu Agob Bogigian adındaki Ermeninin, Türkiye'ye yaptığı seyahatten sonra Boston'da çıkan *Globe* gazetesinde yayınlanan yazısında, Türkiye lehinde ve Ermeni anarşistleri aleyhinde yazı yazdığı. *OBE*, c. 22, b. 31
- 1894/10/10 Moskova'daki Ermeni komitesinin Bayezid üzerinden Ermenilerle meskun vilâyetlere gönderilmek üzere İran'a muntazam silah ve cephaneye sevkettiği. *OBE*, c. 22, b. 33
- 1894/10/28 Kayseri ve Sivas'da barut imalinde kullanılan güherçile üretiminin arttırıldığı, ocaklar açıldığı, yapılan barutun büyük kısmının Zeytun, Haçin ve diğer bölge Ermenilerince satın alındığı. *OBE*, c. 22, b. 95
- 1894/11/07 Hınçak Cemiyetinin, dünyada her tarafta kol salarak, para toplayıp silah satın aldığı, *Organ İde* adıyla bir gazete çıkardığı. *OBE*, c. 22, b. 120

- 1894/11/13 Diyarbakır'ın Palu kazası Habab köyü Ermenilerinin yaptıkları gizli toplantı sonunda Rus ve İngiliz sefaretleriyle işbirliği kararı aldıkları. *OBE*, c. 23, b. 6
- 1894/11/13 Ermenilerin Van'ın Doni köyü, Hezar deresinde katil ve ırza tecavüz suçlarını işledikleri. *OBE*, c. 23, b. 1
- 1894/11/14 *Daily News* gazetesinin Sasun'da 25 Ermeni köyünün tahrip ve üç bin kişinin öldürüldüğü hakkındaki haberinin yalan olduğu, gerçekte bu hareketin Ermenilerin ayaklanmalarını bastırmak için yapılan bir hareket olduğu. *OBE*, c. 23, b. 10
- 1894/11/14 Londra'da çıkan *Globe*, Viyana'da çıkan *Press*, Tiryeste'de çıkan *Pikola* gazeteleri muzır yazılar içerdiği için memlekete sokulmalarının yasaklandığı. *OBE*, c. 23, b. 12
- 1894/11/15 Tokat'tan İstanbul'a gitmekte olan posta arabasının Gömeç köyü yakınında silahlı bir Ermeni çetesi tarafından soyulması, sürücüsünün öldürülmesi, Katolik Ermeni olan Dr. Jarj'ın Tokat Ermeni Komitesi tarafından öldürüldüğünün anlaşıldığı. *OBE*, c. 23, b. 18
- 1894/11/20 Atina'daki Hınçak komitesinin tekrar kurulması için "Azaryan" isminde birinin oraya geldiği. *OBE*, c. 23, b. 46
- 1894/11/20 Ermenilerden daha önce göç etmiş ancak dönmek isteyenlerin dönüşlerine izin verilmemesi, ancak yabancı devletlerde devamlı oturup seyahat ve ticaret için gelenlere müsaade edilmesi, firariler ile yabancı pasaportu olanların geri gönderilmeleri ve bir cinayet işleyerek kaçmış olanların dönüşlerinde tutuklanacakları. *OBE*, c. 23, b. 43
- 1894/11/20 *Times* ve *Standart* gazetelerinde; geçen yıl Muş, Bitlis ve Sasun'u ziyaret eden Mr. Linch'in Osmanlı Devleti aleyhine yazısının yayınlandığı. *OBE*, c. 23, b. 44
- 1894/11/21 *Estia* gazetesinde "Yunan Devleti ve Ermeniler" başlıklı yazıda, Türklerin Ermenilere mezalim yaptığından bahsedildiği. *OBE*, c. 23, b. 50

- 1894/11/25 *Le Epoca* gazetesinde çıkan makalede; Sasun olaylarının Hamparsum ile arkadaşlarının eseri olduğunun belirtildiği. *OBE*, c. 23, b. 84
- 1894/11/28 Boston ve Massachussets'deki Ermenilerin, Sasun olaylarıyla ilgili olarak toplantılar yaptıkları. *OBE*, c. 23, b. 98
- 1894/11/28 *Standart* gazetesinde, Sasun olayları hakkındaki çıkan haberin tamamen Türkiye aleyhine olduğu. *OBE*, c. 23, b. 102
- 1894/11/29 Atina'da basılması engellenen *Hınçak* gazetesinin bundan sonra Londra'da basılacağı. *OBE*, c. 23, b. 104
- 1894/11/29 *Haik* gazetesi sahibi Gabriyelyan'ın Osmanlı hükümeti aleyhinde yazılar yazdığı. *OBE*, c. 23, b. 116
- 1894/11/29 New York'da "Kırmıyan" ve "Haçagıryan" isminde iki yeni komite kurulduğu, bunların maksadının Hınçak Komitesiyle birleşerek, Osmanlı hükümetine karşı çalışmak olduğu. *OBE*, c. 23, b. 116
- 1894/12/03 Ermeni Hınçak partisinin karargahının Marsilya'ya naklolunduğu, Atina'daki yeni Ermeni komitesinin yabancı sefaretlere verdiği dilekçede, Ermenilerin İslâmların elinden kurtulması için Berlin Antlaşması'nın 61. maddesine dayanarak fiili müdahale etmelerini istedikleri. *OBE*, c. 24, b. 11
- 1894/12/03 Mıgırdıç ve arkadaşlarının Arapkir de yakalandıkları, yaralı olarak ele geçen Mıgırdıç'ın kaldırıldığı hastahane de öldüğü. *OBE*, c. 24, b. 7
- 1894/12/04 Fresco'da oturan, içlerinde din adamı, tıp doktoru gibi aydınların bulunduğu ve ihtilâlcî fikirlere sahip yaklaşık 5.600 Ermeninin Osmanlılar aleyhine bir bildiri yayınladıkları. *OBE*, c. 24, b. 14
- 1894/12/04 New York ve civarındaki Yunanlıların Ermenilerle yakınlaşmakta olduğu. *OBE*, c. 24, b. 21
- 1894/12/04 Sivas vergi memurlarından Hacı Mustafa'nın evine girerek, evdekileri yaralayıp firar eden Hamparsum ile kardeşi Dikran'ın yakalandıkları. *OBE*, c. 24, b. 22

- 1894/12/08 Londra'da İngiliz Ermeni Derneği, Ermeni Millîyetçiler Derneği, Nazarbekyan ve Hınçakistlerin Derneği'nin bulunduğu. *OBE*, c. 24, b. 67
- 1894/12/09 Taluri ve Simal'deki olayların, Ermenilerin İslâmlar üzerine saldırısıyla başladığı, sabırları tükenen İslâmların mukabele zorunda kaldığı, Ermenilerin ordu birliklerine de ateş ettiklerinin delilleriyle sabit bulunduğu. *OBE*, c. 24, b. 75
- 1894/12/14 *Çara* gazetesinde; Ermeni komiteci Papazyan'ın Londra komitesiyle ilişkisi olup anarşist yayınlar taşımakta ve Doğu Rusçuk'daki komiteye benzer komitelerle bir anarşi merkezi kurmayı planlamakta olduğunun yazıldığı. *OBE*, c. 24, b. 107
- 1894/12/14 *Novia Vremia* gazetesinin; İngiltere'nin Ermeni sorunu bahanesiyle Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale ettiğini, Ermenilere karşı yapıldığı söylenen suçlamaların abartılmış ve şüphe ile karşılanacak nitelikte olduğunu yazdığı. *OBE*, c. 24, b. 110
- 1894/12/17 "*Frankfurter Zeitung*" gazetesinin Türkiye'deki Ermeni olaylarını Ermeni ihtilâlcilerinin yarattığını kabul ederken, Berlin Antlaşması'nın uygulanmadığını, Osmanlı ordusunun zulüm ve barbarlık yaptığını ileri sürerek çelişkiye düşdüğü. *OBE*, c. 24, b. 128
- 1894/12/17 Londra'ya gelen Nazarbetyanz ile Beniard'ın "*Hınçak*" yayınına devam ettirmek niyetinde oldukları ve bunların anarşist, nihilist Ruslarla irtibatta buldukları. *OBE*, c. 24, b. 127
- 1894/12/17 "*Morning Advertiser*" de Taluri ve Sasun olayları hakkında Osmanlı hükümeti lehinde bir yazı çıktığı. *OBE*, c. 24, b. 131
- 1894/12/17 "*St. James Gazette*"de, Taluri olayları hakkında Osmanlı hükümeti lehinde tefsirlerle İngiltere hükümetinin tutumunu ele alan yazının yayınlandığı. *OBE*, c. 24, b. 130

- 1894/12/18 Osmanlı Ermenilerinden olup çalışmak üzere Amerika'ya giden Elazığlı Ermenilerin, geri döndüklerinde memurlar tarafından geri çevrildiklerinden Kıbrıs adasına çıktıkları. *OBE*, c. 24, b. 132
- 1894/12/19 Paris'te yayınlanan *Journal des Debats* gazetesinde "Berlin Antlaşmasına Dair" başlıklı çıkan bir yazıda; İngiltere basınının tenkit edildiği ve Londra'da bulunan "Ermenilerin Haklarını Koruma Derneği"nin olayları abarttığından bahsedildiği. *OBE*, c. 24, b. 140
- 1894/12/20 Matyos İzmirliyan'ın İstanbul Ermeni Patrikliğine seçilmesi. *OBE*, c. 24, b. 145
- 1894/12/22 Ermenilerin ileri sürdükleri mezalim dolayısıyla Londra İngiliz Ermeni Derneği'nin yaptığı mitingi protesto etmek üzere, Londra'da İngiltere'nin tüm bölgelerinden gelen Müslümanların, Encümen'i İslâm'ın önderliğinde bir toplantı yaptıkları. *OBE*, c. 25, b. 5
- 1894/12/25 Mısır Ermeni komitesinden zaman zaman Mısır postasıyla Atina Ermeni Komitesine 200 İngiliz lirası gönderildiği, komitenin Türkçe ve Rumca Atina'da iki gazete çıkarmak istediği. *OBE*, c. 25, b. 16
- 1894/12/25 Trabzon yoluyla memlekete sokulan ve ele geçen "*Hınçak*" gazetesinin, Sasun olayı hakkında gerçek dışı haberler içerdiği, bu suretle yabancı basını da kandırarak aleyhte yayına kışkırttığı. *OBE*, c. 25, b. 18
- 1894/12/26 Amerikan gazetelerinde Osmanlı hükümeti aleyhinde yayınların yapıldığı. *OBE*, c. 25, b. 26
- 1894/12/26 Kalas ve İbrail Ermenilerine dağıtılmak üzere mektup taşıyan Vartan Papazyan isimli Ermeninin yakalandığı. *OBE*, c. 25, b. 25

- 1894/12/27 Sadrazam Cevat Paşa'nın, Dâhiliye, Adliye ve Mezâhip ve Zabtiye Nezâretlerinden bir memur seçilerek teşkil edilecek komisyonun Dâhiliye ve Zabtiyede mevcut bütün evrakları ve mahkeme evrakını inceleyerek ve Ermenilerin oturdukları yerlerdeki nüfus miktar ve oranlarını da kapsayan ayrıntılı bir rapor hazırlayacaklarını açıklaması. *OBE*, c. 25, b. 27
- 1894/12/30 Taluri asilerinin yargılanmalarının sona erdiği, Hamparsum ile bir arkadaşının idamına, diğerlerinin suçlarına göre farklı cezalara çarptırıldığı. *OBE*, c. 25, b. 37
- 1894/12/31 Gladstone'un Ermeni meselesiyle ilgili bir konuşma yaptığı, Gladstone'un yaptığı konuşmada, Osmanlı hükümeti aleyhinde suçlamalarda bulunduğu, bu konuşmayı nakleden İngiliz gazetelerinin yurda sokulmasının yasaklandığı. *OBE*, c. 25, b. 49

1895

- 1895/01/08 Varzabetyan isminde bir Ermeninin *Post* gazetesinde yayınlattığı bir yazıda; Ermenilerin nüfusunun Van, Erzurum ve Diyarbakır'da 1.300.000, diğer bölgelerde 1.200.000 olduğunu, bu durumun 1877'de Osmanlı hükümetince resmen bildirildiğini ileri sürdüğü. *OBE*, c. 25, b. 104
- 1895/01/09 Sasun olayları sırasında Bitlis'de bulunan Ximenez isimli İspanyol seyyahının hakkımızda gayet olumlu hisler taşımakta olduğu ve bunları Londra'da Coğrafya Cemiyeti'ne açıklamak istediği. *OBE*, c. 25, b. 111
- 1895/01/10 İspanyol seyyahı Ximenez'in Londra'daki ajans sahipleriyle yaptığı görüşmenin bütün gazetelerde yayınlandığı. *OBE*, c. 25, b. 114
- 1895/01/12 *England and The Union* gazetesinde; Ermenilerin oturdukları Osmanlı vilâyetlerindeki durum ve olayları yerinde gözleriyle gören İspanyol coğrafyacısı Mösyö Ximenez'in Osmanlılar lehine fikir ve mütalaalarını içeren bir yazının yayınlandığı. *OBE*, c. 26, b. 8

- 1895/01/12 Rusçuk'da, Ermeniler ve Makedonyalıların miting yaptığı. *OBE*, c. 26, b. 10
- 1895/01/13 Amerika ve Osmanlı ülkelerinde oturan Ermenilerin Amerika misyonerleri vasıtasıyla haberleştiği. *OBE*, c. 26, b. 14
- 1895/01/14 Ermeni Derneği genel sekreteri Hırant Gercecyan'ın, Ermenilerin oturduğu şehirleri dolaşarak, Amerika kamuoyunu Osmanlılar aleyhine yönlendirmeye çalıştığı. *OBE*, c. 26, b. 17
- 1895/01/18 *Moskovisniyade Dömoşi* gazetesinde Sasun Ermeni olayları hakkında çıkan yazıda; Kürtlerin Ermenileri öldürdükleri ve hükümetin bu olayları bastırmaya çalıştığından bahsedildiği. *OBE*, c. 26, b. 39
- 1895/01/22 Taluri'de ihtilâlcilerde bulunan 17 kişi hakkında İstinaf savcılığınca ceza verildiği. *OBE*, c. 26, b. 61
- 1895/01/24 Sasun olaylarını tahkik etmek üzere bölgeye gönderilen heyetin göreve başlaması. *VBVAİ*, s. 219-234.
- 1895/01/27 Nazarat ismini takınan ve Mardiros Vasteşyan olması muhtemel bir fesatçı Ermeninin, Rusçuk'a geldiği, dört kasabada Ermeniler tarafından toplanan paraları alarak silah satın almak üzere Rusya'ya gittiği. *OBE*, c. 26, b. 88
- 1895/01/31 Muş'ta, Ermeni mektebi evrakında saklı Ermenice muzır belgeleri haber veren bir papazın üç Ermeni tarafından öldürmek kastı ile yaralandığı. *OBE*, c. 26, b. 103
- 1895/02/01 Ermenistan'da can, mal ve haysiyeti korumak amacıyla, imkan dahilindeki bütün vasıtalarla Ermenilere yardım ve sempati göstermek için Washington'da bir yardım cemiyetinin kurulduğu. *OBE*, c. 26, b. 108
- 1895/02/08 Ermenilerin Van ilinde ilkbaharda ayaklanmaya karar verdiklerinin Hoy konsolosluğundan bildirildiği. *OBE*, c. 27, b. 4

- 1895/02/10 Odesa İnan konsolosu tarafından İstanbul İnan konsolosluğuna gönderilen iki paketin şüphne üzerine açıldığı, içinde Kırmıyan tarafından dzenlenen ve yurdumuza girmesi yasaklanmış olan muzır takvimlerin çıktığı, paketlerin yeniden mühürlendirilerek yerine verilmeyip muhafaza edileceği. *OBE*, c. 27, b. 10
- 1895/02/10 Romanya'dan sınır dışı edilen Ermeni Vatanperverleri Federasyonu üyelerinden Vartanez Papazyan isimli müfsitin gönderdiği ve "*Lumina Nua*" isimli gazetede yayınlanan mektupda; fesatçıların garezkârâne neşriyatının, gördükleri kötü muameleden değil, sırf ihtilâlcı fikirlerinden ileri geldiğini, imzalı ifadeleriyle doğruladıkları. *OBE*, c. 27, b. 11
- 1895/02/12 "*Estia*" gazetesinin Hınçak komitesinin sözcüsü haline geldiğinden ülkeye sokulmasının yasaklandığı. *OBE*, c. 27, b. 23
- 1895/02/12 İstanbul Ermeni Patrikliğine tayin olunan İzmirliyan Matyos Efendi'nin, beratının verildiği. *OBE*, c. 27, b. 21
- 1895/02/12 Zabtiye Nazırı Nazım Paşa başkanlığında oluşan komisyonun Ermeni konusunda bir rapor verdiği. *OBE*, c. 27, b. 18
- 1895/02/13 Hınçakistler ile Ermeni birliği taraftarlarının Osmanlı Hükümeti aleyhinde iftiralarda buldukları. *OBE*, c. 27, b. 24
- 1895/02/14 Romanya'da çıkarılan "*Lumina Nua*" gazetesine yazan Papazyan'ın, Ermenilerin Türk boyunduruğundan kurtarılarak bir Ermenistan kurulması için çalışacağını belirten mektubunda, ihtilâlcı olduğunu belirttiği. *OBE*, c. 27, b. 26
- 1895/02/15 şikago'da şarkî Karahisarlıların 40 üyeli bir Hınçakist şubesi kurdukları. *OBE*, c. 27, b. 29
- 1895/02/19 Gelikozan köyünde Damadyan ve Muradyan'ın Müslüman ahâliye zulüm yaptıkları. *OBE*, c. 27, b. 43
- 1895/03/01 *Chornicle* gazetesinde; Sasun'daki olayların Ermeniler tarafından çıkarıldığı ve Ermenilerin Müslüman halka çok zulüm yaptığını anlatan George Rol imzalı bir yazının yayınlandığı. *OBE*, c. 27, b. 57

- 1895/03/07 Yabancı ülkelerden birtakım Ermenilerin, Osmanlı ülkesine gizlice sokulmak istendiği. *OBE*, c. 27, b. 83
- 1895/03/08 "Şeyh Celalettin" adıyla Worcester'de Ermenice olarak sahneye konan dört perdelik öyküde, 1877 katliamı hikayesiyle "İslâm fanatizmi" nin işlenmekte olduğu. *OBE*, c. 27, b. 85
- 1895/03/12 Sasun olayları nedeniyle Osmanlı İmparatorluğunu yeren ve zarara uğrayan Ermenilere yardım kampanyası açmak maksadıyla Londra İngiliz-Ermeni Derneği tarafından "Dünyadaki Bütün Ermenilere" başlıklı bir beyannamenin yazıldığı. *OBE*, c. 27, b. 96
- 1895/03/13 Yapılan müracaat üzerine, Rus sansürünün, Türkiye aleyhinde gerçek dışı neşriyat yapılmaması hususunda basını uyardığı. *OBE*, c. 27, b. 101
- 1895/03/21 Amerika'daki Ermeni komitelerinin, topladıkları paraları, İngiliz-Ermeni Derneği'ne göndermeye karar verdikleri. *OBE*, c. 28, b. 21
- 1895/03/30 Siyasi sebeplerden hükümlü ve tutuklu bulunan Ermeni papazlarının padişah tarafından affedildikleri. *OBE*, c. 28, b. 37
- 1895/04/07 Venedik Mekitarist okulunda Ermeni öğrencilerin koyu bir taassupla Osmanlı Devleti'ne karşı büyük bir düşmanlıkla yetiştirildikleri , bu eğitimde en büyük rolün okul müdürü Rahip Jan Torosian ile Jimnastik ve Türkçe öğretmeni Kırbaçian'da olduğu. *OBE*, c. 28, b. 58
- 1895/04/10 Dört yıl Anadolu'da misyoner olarak görev yapan Fredrich Davis Green'in "La crise Armenienne en Turquie, Le massacre de 1894, ces precedents et sa significations" (Türkiye'de Ermeni Krizi, 1894 Kıyımı, Geçmişi ve Anlamı) adlı broşüründe, olaylarla ilgili 18 mektup yayınladığı, bu öldürme olaylarının Osmanlı hükümeti tarafından önceden tasarlanmış olduğunu iddia ettiği. *OBE*, c. 28, b. 65

- 1895/04/19 Küçük Asya, Kafkasya ve İran'ın birçok yerlerini ziyaret eden Reuter muhabirinin yazısında, gelecek Mayıs ayında bir Ermeni ayaklanmasının olacağını ve böylece Avrupa müdahalesinin sağlanmasının planlandığını ileri sürmesi. *OBE*, c. 28, b. 89
- 1895/04/26 İngiltere'nin eski başbakanlarından Beaconsfield'in ölüm yıldönümü dolayısıyla Amiral Commerell'in söylediği nutukta; Ermeni olaylarının komiteler tarafından planlandığını, kışkırtıldığını, bu komitelerin Londra, Paris, Tiflis, Varna ve Atina'da mevcut olduğunu, Londra'da biri İngiliz-Ermeni Derneğinin, diğeri de patrikhânenin olmak üzere iki müfsit unsurun bulunduğunu belirttiği. *OBE*, c. 28, b.117
- 1895/04/30 Sivas, Erzurum, Mamuretülaziz ve Bitlis vilâyetlerinde sekiz murahasalığın açıldığı. *OBE*, c. 28, b. 137
- 1895/05/11 Ermenilerin, İran ve Rusya sınırına yakın olan bölgede kışkırtma, tahrikat ve fesatçı çalışmalarını arttırdıkları, bunun yakında yeni bir Ermeni isyanına işaret ettiği. *OBE*, c. 29, b. 34
- 1895/05/11 İngiliz, Fransız ve Rus Büyükelçilerinin Bâb-ı Âlî'ye yeni bir ıslâhât projesi vermeleri. *CK. ODEMOÇ*, s. 116
- 1895/05/11 İngiliz-Ermeni Derneği tarafından Ermenilerin oturdukları Osmanlı vilâyetlerinde yapılması istenen ıslâhât ile alakalı yedi maddeden oluşan projeyi Lord Kimberley'e verdikleri. *OBE*, c. 29, b. 31
- 1895/05/12 Eski Sadrazam Said Paşa'nın Sultan'ın emri üzerine ıslâhât projesi üzerinde yaptığı çalışma sonunda, "hukuku merkeziyenin muhafazasına itina ile yabancı" müdahalesine imkan verecek hareketlerden sakınılması gerektiğini bildirdiği. *OBE*, c. 29, b. 40
- 1895/05/12 Padişahın eski Sadrazam Said Paşa'dan, yabancı devlet büyükelçilerinin sunduğu ıslâhât projesini, saltanat hukuku ve devletin çıkarı bakımından tarafsız bir gözle tetkik ederek düşüncelerini bildirmesini istemesi. *OBE*, c. 29, b. 39

- 1895/05/12 Rostof'da Rusya imparator ve imparatoriçesini ziyaret için müracaat eden Kırmıyan'ın, Ermeni meselesi sonuçlanıncaya kadar kabul edilmeyeceğinin bildirildiği. *OBE*, c. 29, b. 36
- 1895/05/16 Georges Buisson'un Paris'te "Anadolu'daki Karışıklıkların Kaynağı" adıyla verdiği konferansta; İngiltere tarafından ortaya atılan Ermeni katliamı iftiralarının tamamen Ermeni komitelerince Osmanlı Hükümet ve askerine karşı yapılan abartmalı söylentiler olduğunu beyan ettiği. *OBE*, c. 29, b. 49
- 1895/05/17 Ermeni fesatçılarının teşviki ile İngiliz-Ermeni cemiyetinin, İngiliz kamuoyunu Osmanlı Hükümeti aleyhine kışkırtmak için giriştikleri
- zararlı uğraşlara karşı, Londra'daki Encümen-i İslâm Cemiyeti'nin düzenlediği mitingde, İngiliz parlamenter Sir Ellice Ashmead Bartlett ile Amiral Sir Edmond Commerell'in konuşma yaptığı. *OBE*, c. 29, b. 50
- 1895/05/18 İngiltere gazetelerinin bir çoğunun Mayıs ayı içinde Ermenilerce bir isyan çıkarılacağını, Ermeni cemaati arasında para toplanarak silah ve mühimmat alındığını Reuter'e atfen yayınlamak kışkırtma yoluna gittikleri, yalan haberleri yayınlayan gazetelerin mahkemeye verilmesinin de bir işe yaramadığı gözönüne, alınarak Osmanlı ülkesinde asayişin ve huzurun bulunduğunun açıklanmasının faydalı görüldüğü. *OBE*, c. 29, b. 51
- 1895/05/18 Muşlu papaz Parsih'in Tahkik Heyeti önünde Ermeni fesatçıları aleyhinde ifade vermesi üzerine, Bitlisli Bezdian Morat tarafından tehdit edildiği, Papaz Parsih'in koruma altına alınması ve Ermenileri vergi vermemeye teşvik eden bu Morat'ın cezalandırılması gerektiği. *OBE*, c. 29, b. 52
- 1895/05/19 Köstence'deki birçok Ermeni gencinin Anadolu'da karışıklık çıkarmak maksadıyla Rusya yolu ile Anadolu'ya geçmek üzere pasaport için müracaat ettikleri, kendilerine pasaport verilmediği ve isimlerinin Osmanlı Devleti'ne bildirildiği. *OBE*, c. 29, b. 55

- 1895/05/21 Osmanlı limanlarından bazılarını ziyaret etmiş bulunan Amerikan filosu komutanlığı tarafından yazılan raporda; Osmanlı ülkesinde oturan Amerikan uyruklulara zulüm ve haksızlık yapılmadığı, Ermeni mezalimi hakkında hiçbir belge olmadığı için bunların bir rivayetten ibaret olduğu ve Osmanlı padişahının Sasun olaylarından asla sorumlu olmadığı belirtilmiştir. *OBE*, c. 29, b. 59
- 1895/05/23 Ermeni işlerine dair 24 Mayıs'da Paris'te devletlerarası bir konferans yapılacağı. *OBE*, c. 29, b. 69
- 1895/05/23 Van'ın Mahmudi kazasında hududu geçerken yakalanan 14 Ermeni eşkiyasının beraberinde çok miktarda silah ve cephane olduğundan, tutuklanarak yargılanmak üzere İstanbul'a gönderildikleri. *OBE*, c. 29, b. 68
- 1895/05/24 Paris'de Avrupa Ermeni komiteleri delegelerinden oluşan bir konferans toplandı; Paris, Marsilya, Londra, Brüksel, Anvers, Viyana ve Varna Ermeni komiteleri memurlarının da bu toplantıya katıldıkları. *OBE*, c. 29, b. 72
- 1895/05/25 *Pall Mall* gazetesinin sahibi Mr. Cost'un, Türkiye'nin doğu bölgesine yaptığı seyahat sonunda gazetesinde aleyhimizde neşriyat yaptığı. *OBE*, c. 29, b. 74
- 1895/05/29 Trabzon Ermeni başpapazının intihar ettiği. *OBE*, c. 29, b. 94
- 1895/05/30 Yozgat olayından sonra ikiyüzden fazla suçlu Ermeninin yakalanması üzerine asayişin düzeldiği, Avadis ve Yaver adlı iki Ermeninin yirmi sekiz kişinin daha isimlerini ilgili makamlara verdiği için tehdit edildiklerinden korunmaya alınması. *OBE*, c. 29, b. 98
- 1895/06/01 Boston'da bulunan Ermenilerle onları destekleyen Amerikalıların gazete yayınlarından Ermeni mezalimi hakkında bir kitapçık hazırladıklarının haber alındığı, buna karşılık Mösyö Ximenez'in "Kürt ve Ermeniler" isimli kitabının çoğaltılması gerektiği. *OBE*, c. 30, b. 5

- 1895/06/02 Bâb-ı Âlî'nin, Fransa, Rusya ve İngiltere sefirlerinin notasına gayri resmi olarak cevap vermesi. *OBE*, c. 30, b. 9
- 1895/06/09 Devletlerin, ıslâhâtla ilgili Bâb-ı Âlî'nin 3 Haziran'da verdiği cevabı yeterli bulmayarak daha açık cevap verilmesini istemeleri. *CK. ODEMOÇ*, s. 125
- 1895/06/10 Londra, Brüksel ve Bükreş'te bazı gazetelerin Ermeni işlerine dair yalan neşriyat yaptıkları, Ermeniler lehindeki ıslâhâtın yapılmaması halinde şarkta sorun çıkacağını yazdıklarından bu gazetelerin yurda sokulmamaları ve yalan haberlerin sefaretlece tezkibinin yapılması. *OBE*, c. 30, b. 37
- 1895/06/15 Ermeni meselesi için Eçmiyazın'de toplanan paranın, İngiltere'ye gönderildiği ve buradan alınan silahların Tiflis'de bekletildiği ve İran yolu ile Türkiye'ye sokulacağını haber alındığı. *OBE*, c. 30, b. 61
- 1895/06/16 Bâb-ı Âlî'nin, üç devlet elçilerinin verdikleri ıslâhât layihasına karşı cevap vermesi. *CK. ODEMOÇ*, s. 132
- 1895/07/01 Merzifon Protestan cemâati reisi Karabet'in kiliseye giderken Ermeni fesatçıları tarafından öldürüldüğü. *OBE*, c. 30, b. 110 ; *CK. ODEMOÇ*, s. 144
- 1895/07/03 Eski Girit Valisi Şakir Paşa'nın, ıslâhâtı uygulamak için tam yetki ile genel müfettiş tayin edilmesi. *OBE*, c. 30, b. 122 ; *CK. ODEMOÇ*, s. 144
- 1895/07/04 İngiltere'den Taluri Ermenilerine dağıtılmak üzere para gönderildiği. *OBE*, c. 30, b. 123
- 1895/07/09 Evvelce Rusçuk Ermeni komitesi reisi iken, Osmanlı Hükümetine dehalet ederek yabancı basın kaleminde görev alan ve hükümete birçok yardımını olan Mıgırdıç Tütüncüyan'ın Ermeni fedailerince öldürülmesi. *OBE*, c. 32, b. 4
- 1895/07/11 Nikolayef adında Yunan uyruklu bir Ermeninin, Atina'da "*Vatan*" isminde bir gazete çıkarmaya teşebbüs etmesi. *OBE*, c. 32, b. 15

- 1895/07/16 Boston Ermenilerinin"Hıristiyanlar İçin Çalışan Gençler Derneği"ni kurmak için çalışmaları. *OBE*, c. 32, b. 27
- 1895/07/16 Budapeşte'de çıkan "*Budapeşti İzemle*" adındaki dergide Ermeni sorunu hakkında Profesör A.Vambery'nin bir inceleme yazması. *OBE*, c. 32, b. 26
- 1895/07/18 Bâb-ı Âlî'de özel bir komisyon kurularak elçilerin tekliflerinin görüşülmesi ve alınan kararları padişahın onaylaması. CK. *ODEMOÇ*, s. 135
- 1895/07/21 Sasun olaylarını Tahkik etmek üzere bölgeye gönderilen heyetin görevini tamamlayarak bir rapor hazırlaması. *VBVAİ*, s. 219-234
- 1895/08/02 Özel komisyon tarafından hazırlanan ve Padişahın onayından geçen ıslâhât projesinin İstanbul'da bulunan İngiltere, Fransa ve Rusya elçilerine tebliğ edilmesi. CK. *ODEMOÇ*, s. 149
- 1895/08/07 Mr. Gladstone'un Chester'de yaptığı konuşmada; Osmanlı Hükümeti aleyhinde sözler sarfederek Osmanlı politikasının Hıristiyanları yok etmek maksadını güttüğünü dinleyicilere inandırmaya çalıştığı. *OBE*, c. 32, b. 76
- 1895/08/10 Sir Ellice Ashmead Bartlett'in, *England and the Union* gazetesinde, Mr. Gladstone'un Chester'deki nutkunu eleştirdiği. *OBE*, c. 32, b. 81
- 1895/08/11 Anadolu Müfettişi Şakir Paşa'ya verilecek talimatın müsveddesinin gönderildiği. *OBE*, c. 32, b. 86
- 1895/08/13 Süveydiye'de Silahlı Sosyalist Hınçak Fırkası'nın kurulması. *OBE*, c. 32, b. 93
- 1895/08/28 Sasun ve Taluri ahâlisinin geçimlerini kolaylaştırmak için, Muş ve Genç İane Komisyonunca iane dağıtımına başlandığı. *OBE*, c. 33, b. 47

- 1895/09/05 Sasun hadiselerini ele alan Worcester'deki Ermenilerin bazı Amerikalılarla birlikte bir miting yaparak Osmanlı Hükümetini kınadıkları. *OBE*, c. 33, b. 81
- 1895/09/16 Van'da bir süre misyonerlik yapmış olan Frederick Davis Green adlı Amerikalının "Türkiye'deki Ermenilerin Buhranı" adlı kitabın bir süre unutulduktan sonra, İngiliz-Ermeni Derneği yardımı ile önemli kişilere yollandığı. *OBE*, c. 34, b. 19
- 1895/09/16 Yozgatlı Hamparsum ve Rahip Mampre'nin katillerinin, Ermeniler tarafından korunduklarından geç yakalandığı, katil kunduracı Kalost ve Haçik hakkında gerekli işlemin yapıldığı. *OBE*, c. 34, b. 18
- 1895/09/24 Ermenilerin, vatan haini kabul ettikleri Avukat Dirserkisyan Artin'i, Ermeni ihtilâl komitesinin Erzurum Merkez Komitesi kararıyla öldürdükleri. *OBE*, c. 34, b. 50
- 1895/09/28 Sasun civarında üç Londralı Ermeni ile birlikte, Müslümanlara karşı ihtilâl çıkarmak için, para dağıtan ve propaganda yapan iki İngilizin yakalandığı. *OBE*, c. 34, b. 65
- 1895/09/30 Kumkapı'da patrikhâne önünde toplanan üç dört bin kadar Ermeninin, Bâb-ı Âlîye doğru yürüyüşe geçmesi, kendilerine müdahale etmek isteyen polis ve jandarma üzerine ateş açmaları, daha sonra çeşitli istikametlere kaçan Ermenilerin halkın üzerine de rastgele ateş açmaları *KG. ED*, s. 153-154
- 1895/10/01 Kumkapı Patrikhâne kilisesinde toplanan Ermenilerin patrik tarafından gönderilen heyete bilgi verdikleri, direnenlerin tutuklanması için emir verildiği. *OBE*, c. 34, b. 81
- 1895/10/01 Üsküdar ve Kadıköy bölgelerinde Ermeni olaylarının arttığı. *OBE*, c. 34, b. 84
- 1895/10/01 Zeytun Hınçakyan ihtilâl komitesi'nin Ermenilere bir duyuru yapması. *OBE*, c. 34, b. 82
- 1895/10/01 Zeytun'da ve Maraş'ta karışıklıklar çıktığı. *OBE*, c. 34, b. 92

- 1895/10/02 Bazı Ermeni cemiyetlerinin uygunsuz hareketlerinin bir galeyana sebep olduğu, güya Müslümanların galeyanlarından korktukları için Ermenilerin kiliselere sığındıklarının haber alındığı, derhal gerekli önlemlerin alınması. *OBE*, c. 34, b. 94
- 1895/10/02 Trabzon'da Van eski valisi Bahri Paşa ile askeri komutan Hamdi Paşa'nın Ermeniler tarafından yaralanması. *OBE*, c. 34, b. 98
- 1895/10/03 Haç yortusu dolayısıyla toplanan Ermenilerin İslâm mahallelerine hücum ettikleri, patriğin bunu engellemediği, kilisede toplanan Ermenilerin Dîvânyoluna doğru yürürken Jandarma binbaşısı Servet Bey'i öldürdükleri. *OBE*, c. 34, b. 109
- 1895/10/04 Trabzon'da Bahri ve Hamdi Paşaları yaralayanların yakalandığı. *OBE*, c. 34, b. 106
- 1895/10/07 İstanbul'daki Ermenilerin meydana getirdiği olaylar dolayısıyla yayın yapan gazetelerin hemen hepsinin olayların sorumlularının Ermeniler olduğunu yazdıkları. *OBE*, c. 34, b. 138
- 1895/10/07 Yerköy konsolosluğundan öğrenildiğine göre; Londra Merkez komitesinin, Rusçuk komitesinden toplanan iâne paralarını Ermeni halkını Osmanlı Hükümeti aleyhine kışkırtmak için kullandığı. *OBE*, c. 34, b. 143
- 1895/10/08 Trabzon'da İslâm ve Ermeniler arasında tekrar karışıklıklar çıktığı. *OBE*, c. 34, b. 151
- 1895/10/08 Trabzon'daki olaylar dolayısıyla vilâyette örfi idare ilan edildiği ve saldırganların hemen teşkil edilecek bir Dîvân-ı Harb'te yargılanacakları. *OBE*, c. 34, b. 151
- 1895/10/10 Amerika'da çıkan Ermenice *Haik* gazetesinin, 1 Eylül 1895 tarihli nüshasında, İstanbul ihtilâlinin tertip maksadının anlatıldığı, ileride olacak hadiseleri evvelden haber vermesi bakımından önemli olan bu yazının dış basında yaygın bir şekilde yayınlattırılması için Osmanlı dış temsilciliklerine bildirilmesi. *OBE*, c. 35, b. 12

- 1895/10/10 Kafkasya ordusu askerlerinden teskere almış 150 Kafkasya Ermenisinden başka, 500 Ermeniden mürekkep silahlı bir fesat çetesinin Kars civarından sınırı geçerek Erzurum'a geldiği. *OBE*, c. 35, b. 3
- 1895/10/10 "*Le Temps*", "*Figaro*" ve "*Le Matin*" gazetelerinde, Trabzon'da Hıristiyanlara katliam yapıldığı yolunda haberler çıktığı, ancak Trabzon'da Ermeni Hınçakistlerin çıkardığı kargaşalık sırasında, Van eski Valis Bahri Paşa ve askerî komutanın yaralandığı ve askerin duruma hakim olarak sükunu sağladıkları, bu gibi haberlerin tekzip edilmesi. *OBE*, c. 35, b. 1
- 1895/10/12 Roma'da, İngiliz-Ermeni Derneği sekreteri Atkin'in İtalyalılar ve Ermenilerden oluşan bir komite kurmaya çalışması. *OBE*, c. 35, b. 22
- 1895/10/12 Romanya'dan gelmek istedikleri haber alınan bazı şüpheli ve pasaportsuz Ermenilerin gelmemeleri için gemilerin gözaltında bulundurulması. *OBE*, c. 35, b. 20
- 1895/10/13 Sasun olaylarında yetim kalanlar için para toplamak üzere birleşen birçok Ermeni tacirinin yakalanarak hapsedilmesi. *OBE*, c. 35, b. 31
- 1895/10/14 Bir dostluk ziyareti ve gereğinde Osmanlı ülkesindeki ABD vatandaşlarını korumak üzere Marblehead Amerikan gemisinin Osmanlı sularına gideceğinin haber alındığı. *OBE*, c. 35, b. 45
- 1895/10/14 Ermeni komitecilerinin, Ermenileri, dükkanlarını kapatmaya mecbur ettikleri, şayet kapatmazlarsa para cezası kestikleri ve yardım nâmı altında tüccardan büyük miktar para topladıkları. *OBE*, c. 35, b. 41
- 1895/10/14 Sivas'ta Ermeni zenginlerinden komite adına para toplayan Sarraf Hamparsum ile Gürcü kıyafetine giren ve Reji kolcusu hüviyetiyle dolaşan iki Ermeninin yakalandığı. *OBE*, c. 35, b. 47

- 1895/10/15 Osmanlı hükümeti aleyhinde düşmanca yazılar bulunmasından dolayı Fransız, Yunan ve Macar gazetelerinin ülkeye sokulmalarının yasaklandığı. *OBE*, c. 35, b. 54
- 1895/10/15 Sivas ili dahilinde Ermeni olaylarının yoğunlaştığı. *OBE*, c. 35, b. 57
- 1895/10/19 Islâhât projesi üzerinde üç devletle Osmanlı Devleti arasındaki mutabakat sağlandığı. *OBE*, c. 35, b. 98
- 1895/10/20 Bursa vilâyetindeki Ermenilerin, Pazarköy ve Yeniköy'de Müslümanlara tecavüzlerde buldukları. *OBE*, c. 35, b. 105
- 1895/10/20 Trabzon, Erzurum, Van, Sivas, Diyarbakır, Mamuretülaziz ve Bitlis vilâyetleri dahilinde uyruklar arasında inzibat ve genel güvenliği bozacak her türlü davranış ve saldırıya mani olmak ve asayişi sağlamak konusunda yetkili olacak Anadolu Tahkik Heyetinin kurulması. *OBE*, c. 35, b. 107
- 1895/10/21 Mısır'daki Ermenilerin Atina'daki Ermeni ihtilâl komitelerine para yardımı yaptıkları ve İstanbul'da olay çıkarmak üzere 10 Girit fedaisinin Mısır'a gelerek teşkilatlandığı. *OBE*, c. 35, b. 122
- 1895/10/22 Erzincan'da Ermeni fedailerinin bir imam ve iki Müslümanı öldürmeleri üzerine olay çıktığı. *OBE*, c. 35, b. 125
- 1895/10/24 Maraş'ta bir Ermeniyle bir Müslüman arasında çıkan çatışma üzerine Türklerin Ermenilere saldırdıkları. *OBE*, c. 35, b. 150
- 1895/10/24 Zeytun'da da ihtilâl hazırlığı yapan çetecilerin, isyanı fiilen başlatmaları, tahrik sonucu ayaklanan yaklaşık 5000 kişinin şehirdeki kışlada bulunan 50 subay ve 600 eri esir almaları, daha sonra bu esirlerin Ermeniler tarafından öldürülmeleri. *KG. ED*, s. 160
- 1895/10/25 Bitlis'te cuma namazındaki İslâm ahâlinin üzerine Ermeni ahâlinin saldırdığı ve iki taraf arasında çatışma çıktığı. *OBE*, c. 35, b. 158

- 1895/10/26 Boston'da, Robert Kolej eski müdürü Cyrus Hamlin'in başkanlığında düzenlenen toplantıda; Türkiye'nin Hıristiyan tebaayı katlettiği, onları baskı altında tuttuğu, Türkiye'nin gayri insani vergi toplayan bir ülke olduğunun iddia edildiği ve bu saldırılara bir son verilmesi için gerekenin yapılmasının istendiği. *OBE*, c. 36, b. 5
- 1895/10/26 Varna'dan Mardiros Muratyan'ın Muş'daki Vartabet Kalemkeryan'a yazdığı mektupta, Ermenilerin silahlanarak ayaklanmaları gerektiğini bildirdiği. *OBE*, c. 36, b. 1
- 1895/10/27 Bayburd'ta Ermenilerin sebep olduğu karışıklıkların sürmekte olduğu. *OBE*, c. 36, b. 23
- 1895/10/27 Bitlis'de Ermeni olaylarının gittikçe yoğunlaştığı. *OBE*, c. 36, b. 27
- 1895/10/27 Maraş tabur ağası ile beş jandarma erinin Cucani isimli yerde Ermeni fesatçıları tarafından şehit edildiği. *OBE*, c. 36, b. 15
- 1895/10/27 Maraş'da Ermenileri ayaklanma ve öldürmeye teşvik etmekte oldukları tesbit olunan Maraş Meclisi İdare azasından Vartuvar, Manuk ile Protestan öğretmenlerinden Şiracıyan Aharon ve Meskufuant'ın uygun bir yere sürülmedikçe fesadın söndürülemeyeceği. *OBE*, c. 36, b. 20
- 1895/10/28 İran'dan 100 kişilik bir Ermeni çetesinin Van taraflarından hududu geçmek üzere oldukları. *OBE*, c. 36, b. 47
- 1895/10/28 Zeytun'daki Ermenilerin Maraş Jandarma komutanıyla maiyetindeki erleri katlettikleri. *OBE*, c. 36, b. 48
- 1895/10/29 Bitlis'de Ermenilerin aldıkları talimatlara göre, karışıklığın genişlemesine çalıştıkları. *OBE*, c. 36, b. 54
- 1895/10/29 Ermeni İhtilal Komitesi Trabzon Şubesi Başkanı Manuk Tatosyan'ın evrakı arasında çıkan yazılarda Ermenileri ihtilâle teşvik edici ve hatta bu yolda ne yapmaları gerektiğini belirten mektupların bulunduğu. *OBE*, c. 36, b. 56

- 1895/10/29 *Truşak* gazetesinde Ermeni İhtilal Komitesi tarafından yayınlanan "Uçurtma" adlı bildiri; Van, Muş ve Erzurum'daki Ermeni muhbirlerinin Ermeniler tarafından öldürüldüğüün belirtildiği. *OBE*, c. 36, b. 62
- 1895/10/29 Urfa'da Ermenilerin Müslümanların üzerine ateş açtığı, etraftan gelen Kürtlerin de dükkanları yağmaladıkları. *OBE*, c. 36, b. 61
- 1895/10/30 Bayburd'ta vukua gelen olaylar dolayısıyla örfi idare ilan edileceği, Erzurum'da da Dîvân-ı Harb teşkil edileceği. *OBE*, c. 36, b. 74
- 1895/10/30 Buğday yüklü bir İngiliz vapurundan, Ermeni fesatçılara dağıtılmak üzere 12.000 tabancanın Kumkapı ile Samatya arasına çıkarılacağının haber alındığı. *OBE*, c. 36, b. 68
- 1895/10/31 Ermenilerin Bitlis, Bayburd, Zeytun ve Maraş'ta İslâm ahâliye karşı giriştikleri câniyâne hareketlerin ayrıntılarıyla, Ermeni ve İslâm ahâliden ölü ve yaralı adedinin belirtildiği, telgrafın gazetelerde yayınlandığı. *OBE*, c. 36, b. 83
- 1895/10/31 Erzincan'da Ermeni fesatçıları tarafından çıkarılan ayaklanma sırasında Rum ahâlinin Osmanlı askerleri ve İslâm köylüleri tarafından korundukları. *OBE*, c. 36, b. 78
- 1895/10/31 Zeytun'da kışla komutanı ile 400 erin çok sayıda Ermenilerce kuşatıldığı, Maraş Ermenilerinin gruplar halinde evlerde toplandı-
ları, Maraş'a her yönden akın eden Ermenilerin Elbistan ve Andırın'daki İslâm köylerine saldırdıkları. *OBE*, c. 36, b. 84
- 1895/11/01 Zeytun kışlasının 10.000 Ermeni eşkiyası tarafından muhasara edildiği ve Maraş Ermenilerinin de Zeytun'dan işaret bekledikleri. *OBE*, c. 36, b. 95
- 1895/11/02 Diyarbakır'daki Müslümanların cuma namazı sırasında uğradıkları saldırı üzerine çatışma çıktığı. *OBE*, c. 36, b. 99
- 1895/11/02 Zeytun telgraf tellerinin Ermenilerce kesildiği. *OBE*, c. 36, b. 98

- 1895/11/03 Bayburd'ta Ermenilerin Müslümanlara saldırıları ile çıkan çatışma sonunda, asıl fesadı tertipleyenlerin yakalandığı. *OBE*, c. 36, b. 116
- 1895/11/03 Diyarbakır ve Zeytun'da Ermeni ayaklanmasının başladığı. *OBE*, c. 36, b. 121
- 1895/11/03 Erzurum'da Ermeniler tarafından olaylar çıkarıldığı. *OBE*, c. 36, b. 120
- 1895/11/03 Maraş'da Ermeni fedâilerinin İslâm halk üzerine açtığı ateş sonrası çatışmaların başladığı. *OBE*, c. 36, b. 112
- 1895/11/05 Ermeni fesatçılarının Türk elbisesi giyerek Amerikalı misyonerlere karışıklıklar sırasında hücum edecekleri. *OBE*, c. 36, b. 149
- 1895/11/06 *Hınçak*, *Truşak* ve *Haik* adlı Ermeni gazetelerinin Ermenileri ihtilâle teşvik eden ve Osmanlı düşmanlığını Ermeni cemaatına yaymaya çalışan yazılar yayınladığı. *OBE*, c. 36, b. 157
- 1895/11/08 100 kişiden oluşan bir Ermeni çetesinin hududu geçerek Mahmudi kazasında tepelere geldiği, İran'ın Hoy ve Selmas taraflarında büyük miktarda Ermeni eşkiyasının toplandığı. *OBE*, c. 36, b. 172
- 1895/11/08 Diyarbakır'da önlemler alınarak vukuatın önünün alındığı. *OBE*, c. 36, b. 171
- 1895/12/24 Askerî birliklerin Zeytun'u yakın mesafeden kuşatmaları. *KG. ED*, s. 160

1896

- 1896/01/28 Zeytun asileriyle barış yapılması. *KG. ED*, s. 160
- 1896/02/13 İsyân çıkaran komitecilerin İngiliz konsolosluğu himayesinde Zeytun'dan ayrılıp Mersin'e gelmeleri. *KG. ED*, s. 160
- 1896/03/12 Zeytun'da isyan çıkaran komitecilerin Mersin'den Marsilya'ya hareket etmeleri. *KG. ED*, s. 160
- 1896/06/01 Van isyanı. *KG. ED*, s. 161

- 1896/08/26 Ermenilerin Osmanlı bankasına saldırısı. KG. *ED*, s. 164
- 1896/11/11 Bâb-ı Âlî'nin 6 il için ıslâhât kararnamesini yayınlaması. KG. *ED*, s. 172

1901

- 1901/00/00 Sasun bölgesinde karışıklıklar çıkması (Antranik'in baskınları). KG. *ED*, s. 166

1903

- 1903/00/00 II. Sasun isyanı. KG. *ED*, s. 166

1904

- 1904/04/13 Sasun'a asker sevki. KG. *ED*, s. 166
- 1904/08/00 Sasun'da çetecilerin lideri Antranik'in Kafkasya'ya kaçması. KG. *ED*, s. 166

1905

- 1905/07/21 Bomba hadisesi veya Yıldız suikastı (Abdülhamit'e suikast). KG. *ED*, s. 167

1908

- 1908/07/03 Rumeli'de bulunan 3.Ordu subaylarından Kolağası Niyazi Bey'in yanındaki asker ve sivillerle Resne'den ayrılarak dağa çıkması. RU. *ST.*, s. 333
- 1908/07/23 İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin, Selanik ve Manastır'da kendiliğinden İkinci Meşrutiyeti ilan etmesi. Bu gelişmeler üzerine, olayların önünü alamayacağını anlayan II. Abdülhamid'in, direnmekten vazgeçerek 23 Temmuz 1908 günü, 1878'de yürürlükten kaldırdığı anayasayı yeniden yürürlüğe koymayı, Ayan Meclisi ile Mebuslar Meclisi'nin toplanmasını kabul etmesi ve bunu ertesi günü bir buyrukla halka açıklaması. RU. *ST.*, s. 333

- 1908/07/24 Hükümetin yaptığı bir açıklamayla seçimlerin bir an önce yapılacağını ve 30 yıldan fazla bir süre resmen tatilde olan parlamentonun toplanacağını duyurması. *AK. 1908 D, s. 273*
- 1908/07/25 İstanbul'un belli başlı caddelerinin bayraklarla donatılması. Halkın caddelerde yürümesi ve gösteriler yapması. Yeni yönetimi kutlayan, aralarında Türk, Rum, Ermeni ve Musevilerin de bulunduğu elli bin kişiden oluşan bir topluluğun iki bando eşliğinde, Bâb-ı Âlî'ye yürümesi. *AK. 1908 D, s. 140*
- 1908/07/26 Türk, Rum, Ermeni, Bulgar ve Musevilerden oluşan yaklaşık yüz bin kişilik bir topluluğun Harbiye Nezâreti önündeki Beyazıt Meydanı'nda toplanması. *AK. 1908 D, s. 140*
- 1908/07/27 Elllerinde Osmanlı bayrakları bulunan bir çok Müslümanın, Rum ve Ermeni Patrikhânelerine gitmesi, Rum ve Ermenileri tebrik etmesi, karşılıklı konuşmalar yapmaları. *Servet-i Fünun*
- 1908/08/02 Bir Ermeni kadın öğretmenin toplanan kalabalığa; bütün milletin çektiği ezaları ve hürriyet fedakârlarının düşer oldukları işkenceleri anlatması, daha sonra "Şimdiden sonra artık ayrıca milletler yok. Ortada büyük bir Osmanlı kavmi var, Ermeni milleti de onun bir uzvudur" cümlesinin duyulması ve kalabalığın "Yaşasın Ermeniler, Yaşasın Osmanlı kavmi" diye bağırması. *Servet-i Fünun*
- 1908/08/05 İzmir'deki Ermenilerin Genç Türk Fırkasına gayet mükellef bir ziyafet vermeleri, ziyafette memleket fertlerinin birbirlerine kardeş olduklarına, el birliğiyle Kanun-ı Esasi'nin tatbikine çalışılacağına dair konuşmalar yapılması. *Servet-i Fünun*
- 1908/08/07 "Müslümanlarla Ermeniler" başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*

- 1908/08/08 Basında Türklerle Ermenilerin derin dostluğundan ve aralarında uzun yıllar hiç bir mesele olmadığından bahseden, Türklerin dükkanlarını Ermenilere, Ermenilerin ise Türklere emanet ettiklerini, Türklerin Ermeni, Ermenilerin Türk hizmetkârlar kullanacak kadar birbirleriyle içli dışlı olduklarını ortaya koyan yazılar yayınlanması. *Tanin*
- 1908/08/08 Erzurum'da Ermeni piskoposluğu önünde Osmanlı subayları tarafından bir gösteri yapılması, Piskopos Saadetyan ile bir subayın konuşmalar yapması, topların atılması, çanların çalınması. *Tanin*
- 1908/08/10 İstanbul'da önce Belediye seçimlerinin yapılacağı ve kanun çerçevesinde bir belediye idaresi meydana getirildikten sonra Mebusan Meclisi seçimlerine başlanacağını açıklanması. *Tanin*
- 1908/08/13 Meşrutiyet-i Osmaniye Kulübü tarafından hürriyet ve Kanun-ı Esasi'yi ilan uğrunda hayatlarını feda etmiş olan İslâm şehitlerinin hatırasını takdisen Beyoğlu Balıkpazarı'ndaki Ermeni kilisesinde bir ayin yapılması. *Servet-i Fünun*
- 1908/08/14 Beyoğlu Ermeni Kilisesi'nde yapılan âyinin sonunda Ermeni Patrik Vekili Katogikos Yagişa'nın [Yegişe] alkışlarla karşılanan bir konuşma yapması. İçinde çok sayıda Müslümanın da bulunduğu topluluğun, buradan çıkarak Taksim'e yürümesi ve burada toplanmış kalabalığa katılarak yeni kurulan anayasal düzeni ve Türk-Ermeni kardeşliğini kutlaması. *Tanin*
- 1908/08/16 Meşrutiyet'in ilanı üzerine bütün siyasi suçlular için genel af ilan edilmesi, daha önceki dönemlerde yabancı memleketlere gitmiş olan Ermenilerin akın akın Osmanlı ülkesine geri dönmeleri. *Tanin*
- 1908/08/21 "Gabriel Noradunkyan Efendi" başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1908/08/22 Ermeni Patrikhânesi'nin gerek İstanbul'da bulunan gerekse taşrada bulunan Ermeni kiliselerine alenen okunmak üzere bir muhtıra göndermesi ve Rumlarla aralarına nifak ve soğukluk tohumlarının

ekilmesine sebep olan bazı gazetelerin neşriyatına itibar edilmesini, iki millet arasında soğukluğa sebep olan kusurlardan katiyyen sakınılmasını, eskiden beri aralarında olan muhabbet ve kardeşlik bağlarının bu hürriyet ortamında daha fazla artırılmasına gayret edilmesi lüzumunu belirtmesi. *Tanin*

- 1908/08/24 II. Abdülhamid tarafından görevinden alınarak Kudüs'e sürülen eski Ermeni Patriği İzmirliyan Efendi'nin aften istifade ederek İstanbul'a gelmesi ve İzmirliyan Efendi'nin Türklerin de içinde bulunduğu bir kalabalık tarafından coşkuyla karşılanması, bazı gazetelerde İzmirliyan Efendi ile ilgili övgü dolu yazılar çıkması. *Servet-i Fünun*
- 1908/08/27 “İzmirliyan Efendi” başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/04 Ermenice *Manzume-i Efkar* gazetesinin Rum Patrikhânesi ve Rumların aleyhinde yazılar yazması, iki unsur arasında bir soğukluk meydana gelmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/04 Rumca *Patris* gazetesinin *Manzume-i Efkar* gazetesinin Rumlara taarruzunu vakitsiz ve aptalca bulduğunu belirterek bunun iki milletin menfaatlerine hizmet edemeyeceğini ileri sürmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/11 İstanbul'da Belediye seçimlerine katılan Ermenilerin sayısının gayet az olduğu. *Manzume-i Efkar*'ın, seçim hakkını tekrar alabilmek için mülklerini kendi üzerlerine almalarını Ermenilere tavsiye etmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/11 Van'dan ve Erzurum'dan gelen haberlere göre Ermeni komitecilerinin her yerde Osmanlı Hükümeti'nin himayesine sığındıkları. *Tanin*
- 1908/09/16 Ermeni ve Rum Patriklerinin İstanbul ve taşralardaki kiliselerine tamimler göndererek aradaki nefret ve soğukluğu giderecek tavsiyelerde buldukları. *Servet-i Fünun*

- 1908/09/16 Ermeni ve Rum Uhuvvet Cemiyeti'nin Beyoğlu'nda belediye bahçesinde toplanarak bozulan ilişkilerini düzeltmek için görüşmeler yapması. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/16 Mersin'de ahâlinin hoşnutsuzluk içinde olduğunu, Mersin eski Belediye Reisi Hamid Efendi'nin halkı ezdiğini ve yapılan şikâyetlerden bir netice çıkmadığını, Ermeni cemaatinin Patrikhâne'ye gönderdiği telgrafta bildirmesi. *Servet-i Fünun(Günlük)*,
- 1908/09/19 Ermeni Patrikhânesi'nin Şehremaneti'ne bir takrîr vererek yabancı ülkelerden İstanbul'a dönen hasta muhacirlerin belediye hastahanelerine kabul olunup ücretsiz olarak tedavi edilmelerini rica etmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/19 Ermeniler arasında Osmanlı lisanının yayılması için Beyoğlu'nda ve Üsküdar'da hususi gece dersaneleri açılacağı. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/19 Rusya'dan gelen Ermenilerin Erzurum'un içinde ve etraf köylerde ikamet ettikleri, Rusya'ya muhaceret eden Osmanlı Ermenilerinin doğdukları yerlere dönebilmeleri için gerekli kolaylıkların gösterildiği ve bunların yol masraflarını tesviye etmek için lazım gelen tedbirlerin alınmaya çalışıldığı. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/20 Belediye seçimlerinin yapıldığı, fakat Beyoğlu Belediye Dairesi seçimlerinin nizamlara uygun bir surette cereyan etmemiş olduğuna dair yapılan şikayetler üzerine seçimlerin yeniden yapılması yolunda gerekenlere lüzumlu emirler verildiği. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/22 “Şarkî Anadolu Ahvâli Hakkında” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1908/09/23 Ermeni Patrikhânesi'nin teşkil ettiği komisyonun eski İstanbul Ermeni Patriği Ormanyan Efendi'yi sorgulaması, komisyona gelen Ormanyan'ın hakkındaki ithamlara cevap vermesi ve her şey ortada olduğundan müdafaaya lüzum görmediğini söylemesi, Ormanyan Efendi'nin Kudüs Ermeni Manastırı'na çekilip ömrünün sonuna kadar eski edebiyatla uğraşmayı kararlaştırdığı. *Servet-i Fünun*(Günlük)
- 1908/09/23 Ermenilerce Ermeni Patrik Kaymakamlığı'nın da onayıyla, mebusların seçimi ve adayların tesbit ve tayini hakkında görüşmeler
- yapmak üzere bir heyet oluşturulması, Ermeni muteberânından Minas Çeras, Vahan Sürenyan, Agob Asayan, Aknuni, Hamparsum Boyacıyan ve Zartaryan Efendilerin bu heyete üye olmaları. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/24 Ermeni muhacirleri için gerek konserler vasıtasıyla gerek hususi surette toplanan yardımların tükendiği, yeniden yardım toplanması için Ermeni Patrikhânesi'nin bütün kiliselere birer muhtıra gönderdiği. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/24 Varna'da neşrolunan bir gazetede Ermenilerin Bulgaristan'da gizlice bomba hazırladıkları yolunda bir haber çıktığı, *Servet-i Fünun* gazetesinin bu haberi teessüfle karşıladığı. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/26 Topkapı civarında bulunan Ermeni kabristanının bir devlet görevlisi tarafından zapt edilip vatandaşlara satılması üzerine, Ermenilerin şikâyetçi olduğu, gerekli tahkikat yapıldıktan sonra buranın kabristan olduğunun anlaşılması üzerine iadesi için emirler verildiği. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/30 Ermeni Patrikhânesi'nin bazı yerlerde Rusya'dan gelen Ermenilerden bir lira nakdi ceza talep edilmekte olduğu yolunda şikâyette bulunması üzerine Dâhiliye Nezâreti'nin gereken yerlere telgraflar çekerek olayı soruşturduğu. *Servet-i Fünun*

- 1908/09/30 Hürriyet kahramanı Enver Bey'in İzmir'e gelmesi, Ermeni murahas vekili Agob Aşod Efendi ile Taşnaksutyun Cemiyeti azasından Kalfayan Efendi'nin, İzmir Ermeni muteberanı ile rıhtıma gidip onu karşılamaları. Enver Bey şerefine verilen ziyafette Ermeni murahas vekili ile diğer bazı kişilerin hazır bulunması, Enver Bey'in, Ermeniler tarafından kendisine gösterilen ilgi ve saygıya teşekkür ederek şehirden ayrılması. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/30 Senelerden beri cenaze defnedilmeyen ve kapalı bulunan Beşiktaş Ermeni kabristanının, yapılan müracaat üzerine açılması ve halkın ölülerinin ruhu için ayin tertip etmeleri. *Servet-i Fünun*
- 1908/09/17-19 Sivas'ta Ermeni ve Türk muteberânının talep ve arzusu üzerine oradaki Türk ve Ermeni hastaneleri ile Ermenilerin eytamhane ve eytam mektebi ve mahallî sanayi mektebinin birleştirilmesinin kararlaştırıldığı. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/0 Taşradan gelen Ermeni yolcuların Haydarpaşa'da polisler tarafından eza ve işkenceye düşürüldüğüne dair Ermenice gazetelerde haberler çıkması. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/03 “Anasır-ı Gayr-ı Müslimemiz, Ermeniler” başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/04 Ermeni Patrik Kaymakamlığı'nın, bütün Ermeni kilise heyetlerine muhtıralar göndererek, mebusların seçilmesinde ciddiyet ve hakkaniyet dairesinde hareket edilmesini ve umûmî hakları muhafazaya kadir olan kişilerin seçilmesine dikkat edilmesini tavsiye etmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/04 Eski İstanbul Ermeni Patriği Ormanyan Efendi'nin patrikliği zamanında, hayır için verilmiş olan paralardan otuz bin lirayı zimmetine geçirdiği iddiasıyla bu konuda bilgisine başvurulmak üzere Patrikhâne'ye davet edilmesi, fakat sabık patriğin bu isteği kabul etmemesi, Ermenice gazetelerin Ormanyan Efendi'nin hesap vermektan çekindiğini yazmaları ve bu hareketi takbih ettiklerini belirtmeleri. *Servet-i Fünun*(Günlük)

- 1908/10/06 Ermeni Patrik Kaymakamlığı'nın Anadolu şimendüferi ve rıhtım kumpanyaları müdürlerine birer yazı yazıp, yabancı memleketlerden gelen Ermeni muhtaçlarını kendi işlerinde çalıştırmalarını teklif etmesi, taşradan İstanbul'a gelen Ermenilerin de gümrükte kendilerine uygun iş verilmesini talep etmeleri. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/19 *Puzantiyon* gazetesinin Hüseyin Cahid'in yapılacak olan konferansta Berlin Antlaşması'nın 61. maddenin görüşülmemesi ile ilgili yorumlarına kızması ve adı geçeni eleştirerek Kanun-ı Esasi'nin hiç bir şeyi düzeltmediğini ileri sürmesi. *Tanin*
- 1908/10/21 Ermenilerin zulme ve adaletsizliklere uğradıkları yolundaki iddiaları üzerine Dâhiliye Nezâreti'nin bir açıklama yaparak duruma açıklık getirmesi; bu konularda taşralardan kendisine ulaşan bir şikâyet olmadığını beyan ederek iddiaların asılsız olduğunu belirtmesi. *Tanin*
- 1908/10/21 Van'dan Ermenice *Surhantak* gazetesine gönderilen bir mektupta; ahâlinin hâlâ istibdad içinde beklediği, suç işleyenlerin her tarafta serbestçe gezip mezalim yaptıkları, bunların tevkif edilmemelerinin şüphe ve tereddüde yol açtığı, şimdi Van'ın durumunun eskisinden daha esef verici olduğunun ileri sürüldüğü. *Servet-i Fünun*(Günlük)
- 1908/10/22 Adliye Nazırı'nın, Ermeni Patrik Kaymakamlığı'na, taşralardan doğrudan doğruya Patrikhâne'ye şikâyetnâmeler gönderilmesinin abes olduğunu ve bundan böyle, karye ahâlisi tarafından vukubulacak şikâyetlerin nahiye müdürlerine ve oradan kazaya ve böylece sırasıyla alt birimlerden üst birimlere gönderilmesi gerektiğini söylemesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/22 Ermeni mebusların seçilmeleri hakkında teşekkül eden husûsî cemiyetin Ermenilerin Meclis-i Mebusan'da takip edecekleri siyasetle ilgili bir de beyanname hazırlaması ve Ermenice gazetelerin bunu neşretmeleri. *Servet-i Fünun*

- 1908/10/23 Arapkir'den Ermenice gazetelere gönderilen mektuplarda; durumun pek acınacak bir halde olduğunun belirtilmesi ve hükümet memurları ile Kürt beylerinin eskisi gibi mezalimlerine devam ettiklerinin yazılması. *Servet-i Fünun*(Günlük)
- 1908/10/23 Dâhiliye Nezâreti'nin, polisler tarafından Ermeni yolculara güclük çıkarıldığı yolunda, Ermeni gazetelerinin şikayetleri üzerine bu gibi uygunsuzlukların önlenmesi için gerekli emirleri vermesi. Ermenice gazetelerin polislerin hâlâ bildiklerinden şaşmadıklarını ileri sürmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/23 “Ermeni Patriği İntihabı” başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/24 “Ermeni Patriği Kaymakamı” başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/24 Hınçakist cemiyetinin Ermeni muhtaçları ve mazlumlarının menfaatine Üsküdar'da Bağlarbaşı'nda oyunlar oynatması. Oyun aralarında ise cemiyet azalarının nutuklar vermeleri. *Servet-i Fünun*(Günlük)
- 1908/10/24 Taşnaksutyun ve Hınçakistlerin şehrin değişik yerlerinde konferanslar vererek halkı aydınlattıkları. *Servet-i Fünun*(Günlük)
- 1908/10/27 “Ermeniler Konferanstan Ne Beklerler” başlıklı Yervant Der Andreasyan tarafından yazılan makale. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/30 İstanbul'da toplanan Ermeni muhacirlerinin zamanla problem olmaya başlamaları. Ermenice *Jamanak* gazetesinin Dersaadet'te bulunan bu tip muhacirlerin acele memleketlerine gönderilmeleri lüzumunu ileri sürmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/30 Seçimlerde azınlıkların takip edecekleri politikayı belirlemek ve birlikte hareket edebilmek için Ermeni ve Rumların birbirleriyle görüşmeleri; Ermeni Patrikhânesi tarafından tayin olunan bir heyetin Rum Patrikhânesi'ne giderek mebusların seçilmeleri ve adayların tayinleri hakkında ittifakla hareket edilmesi hususunda görüşmelerde bulunması. *Servet-i Fünun*

- 1908/10/31 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin Bâb-ı Âlî'ye sunacağı beyannameyi görüşmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/10/31 Ermenice *Manzume-i Efkar* gazetesinin Ermenilere Berlin Antlaşması'nın 61. maddesini unutarak, müşterek vatanın ıslahı için Türklerle ortak çalışmalarını tavsiye etmesi. *Tanin*
- 1908/11/01 “Ermeni Matbuatı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1908/11/02 *Aravelk* gazetesinin, Harput Türk ve Kürtlerinin, Ermeniler aleyhinde bir karışıklık çıkardıklarını ileri sürmesi. *Tanin*
- 1908/11/03 Katolik Ermeni cemaatinin toplanarak, Ayan ve Mebusan Meclisleri için kimlerin aday olabileceğini gizli oyla belirlemesi. *Tanin*
- 1908/11/04 Ermenilerin ıslâhâtla ilgili temennîleri. (Islâhât)*Tanin*
- 1908/11/04 Vilâyetlerden gelen haberler üzerine Ermeni Patrikhânesi'nin harekete geçmesi, neler yapılabileceğini görüşmek üzere Millî Meclisi toplaması. Millî Meclis'in, Bâb-ı Âlî nezdinde teşebbüsatta bulunulması yönünde bir karar alması, Ermenilerle meskûn vilâyetlerde Ermenilerin hallerinin ıslahı için şiddetli tedbirler alınmasını teklif ederek bu konuda bir temenniyat lâyihası tanzim etmesi ve Patrikhâne'de bir komisyon tarafından bu lâyihanın tadil edilmesi. *Tanin*
- 1908/11/05 Ermeni Patrik kaymakamının maiyyetinde bir çok ruhban olduğu halde Sadaret'e gelmesi ve sadrazama Anadolu'daki Ermenilerin durumunu izah eden bir muhtıra vermesi. Turyan Efendi'nin serian tedbirler alınmasından bahsederek alelacele bir şeyler yapılmazsa durumun daha da kötüleşeceğinden bahsetmesi. *Tanin*
- 1908/11/05 Ermeni Patrikhanesi'nin verdiği takrîri değerlendiren *Servet-i Fünun*'un, takrîrin bazı kısımlarını uygulanabilir, bazı maddeleri ise eski düşmanlıkları yeniden alevlendirebileceği endişesiyle uygulanamaz bulması. *Servet-i Fünun*

- 1908/11/05 “Ermenilerin şikayetleri” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1908/11/07 “Ermeni Patriği İzmirliyan İle Mülakat”; “Ermeni Patriği Cedidi” başlıklı yazılar. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/07 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin, 5. toplantıda İzmirliyan Efendi'yi Dersaadet Ermeni Patrikliğine seçmesi ve seçim mazbatasının Ermeni Patrikhânesi tarafından Bâb-ı Âlî'ye sunulması. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/07 Gabriyel Noradunkyan Efendi'nin kendisine yapılan mebus aday olma teklifini işlerinin çokluğunu gerekçe göstererek kabul etmemesi. *Tanin*
- 1908/11/07 Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbul'a dönen İzmirliyan Efendi'nin çoğunlukla tekrar İstanbul Ermeni Patrikliği'ne seçilmesi. *Servet-i Fünun* (Günlük)
- 1908/11/09 “Eçmiyazin Katogikosluğu” başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/09 Anvers şehrinde ikamet eden Ermeni zenginlerinden Mateos Zaryan'ın, Eğin'de Ermeni muhacirinin çalışması için büyük bir halı fabrikası kuracağına dair söylentiler. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/09 Ermeni Patriğinin seçilmesine dair takrîrin Adliye Nezâreti'ne gönderilmesi, daha sonra Meclis-i Vükela'da okunması ve seçim muamelelerinin usulüne uygun bulunarak onay için mabeyne gönderilmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/09 İzmirliyan'dan başka kim seçilirse seçilsin itlaf edileceğine dair Ermeni kiliseleri kapılarına yaftalar yapıştırıldığı yolunda gazetelerde haberler görülmesi. *Takvim-i Vekayi*
- 1908/11/09 Yapılan tahkikatta; Kumkapı Patrikhâne Kilise'si dışında hiç bir kilisenin kapısında böyle bir yazı olmadığı, Patrikhâne Kilisesi'nin kapısında ise İzmirliyan Efendi'den başkasına oy verilmemesini içeren bir varaka olduğu ve gazetelerde görülen yazıların buradan çıktığının anlaşıldığı. *Takvim-i Vekayi*

- 1908/11/09 Patrik seçildikten sonra Paris gazeteleri muhabirlerinden biriyle bir görüşme yapan İzmirliyan Efendi'nin, Ermenilerin topluca oturmuş oldukları vilâyetlerin ahvâli hakkında görüşlerini açıklaması. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/11 Rum ve Ermeni cemaatleri tarafından Sadaret'e verilen bir arzuhalde; seçim kanununa itiraz edildiği, nisbet-i adediyyeden sarf-ı nazarla nisbet-i âdileyi kabule razı olduklarını söyledikleri ve bu usule göre Rumlardan 40, Ermenilerden 20 mebus çıkarılmasını istedikleri. *Tanin*
- 1908/11/17 *Jamanak* gazetesinin okulların yavaş yavaş açılıp, derslere başlandığı şu sıralarda Ermeni okullarında okutulan Osmanlı dilinin yetersiz olduğunu belirtmesi ve bunun da Ermenilerin yüksek memuriyetlere geçmesine engel olduğunu ileri sürmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/21 İstanbul'da Meclis-i Mebusan seçimlerin tartışmalı olduğu. Pera Rumlarının, önde gelenlerinin yönetiminde, Bâb-ı Âlî önünde gösteri yaptıkları. FA. *İK*, s. 96
- 1908/11/21 Kumkapı'da, Ermeni esnafın gündüz meşgul olmasından dolayı seçimlerin geceye ertelendiği. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/22 İzmit'te mebusan seçimlerinin kanuna muhalif yapıldığına dair, 5 Ermeni imzasıyla Dâhiliye Nezâreti'ne yapılan şikâyet üzerine, gerekli tahkikatın yapıldığı ve kanun haricinde hiç bir işlem yapılmadığının anlaşıldığı. *Takvim-i Vekayi*
- 1908/11/22 Sivas'tan *Manzume-i Efkar* gazetesine gönderilen bir mektupta; Ermenilerin mezâlim korkusu içinde buldukları ve bu yüzden külliyetli miktarda silah satın aldıkları, Hamidiye Alayları efrâdının gece köyleri basarak taaddiyatta buldukları ve hükümetin gevşek davranmasından dolayı Ermenilerin hayatının tehlikede olduğunu ileri sürüldüğü. *Takvim-i Vekayi*

- 1908/11/24 Ermenice *Puzantiyon* gazetesinin seçimlerle ilgili olarak, Rumların isteklerinin tamamıyla haklı ve meşru olduğunu yazması. Ermeni Patriği İzmirliyan'ın Rum Patrikhânesine gidip Yovakim Efendi ile samimi bir görüşme yapması, daha sonra Ermeni Katolik Patriğini de ziyaret etmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/24 Kumkapı ve civarı seçimlerinin sona ermesi, Ermeni ve Türk birinci seçmenlerden ve ahâleden oluşan bir heyetin oyların bulunduğu sandığı Bâb-ı Âlî'ye ve İttihad ve Terakki Cemiyeti merkezine getirmeleri, bu heyette, mahalle imamaları, Kumkapı Ermeni kiliseleri murahasları ve Kudüs Patrikliği Dersaadet vekili Çilingiryan Efendi'nin de bulunduğu. *Servet-i Fünun, Tanin*
- 1908/11/25 Seçimler münasebetiyle tertip edilen alayda bulunan Ermeni ruhânî reislerinden birinin, Harbiye Nezâreti önünde bir konuşma yaparak, mensup olduğu Osmanlı toprağını eğilip öpmesi. *Tanin*
- 1908/11/25 “Türkler ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1908/11/26 İstanbul Ermenilerinin gösterişli bir alay ile seçim sandıklarını Bâb-ı Âlî önüne getirmeleri, İslâm ve Hıristiyan din adamlarının müttefikâne gösteriler yapmaları. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/29 “Ermeni Patriği İzmirliyan Efendi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1908/11/29 İkinci defa İstanbul Ermeni Patriği seçilen İzmirliyan Efendi'nin, maiyetiyle birlikte padişah tarafından kabul edilmesi. *Tanin*
- 1908/11/29 *Times* gazetesinin Rumların seçimlerde takındığı tavrı eleştirmesi ve bu konuda yazdıkları: "Rumların İttihad ve Terakki ile anlaşmamaları bir mebus kaybetmelerine yol açmış, akılsızca hareket ederek Ermenileri de kendilerinden uzaklaştırmışlardır. Bu seçimlerde Ermenilerin kendilerine büyük faydası dokunabilirdi. Rumlar Beyoğlu dahilinde yapılan müntehib-i sâni muamelâtından pek fazla güvenmişler ve şikayetçi olmuşlardır". *Servet-i Fünun*
- 1908/11/29 Vilâyet ve sancaklardan Meclis-i Mebusan azalığına seçilenlerin isimleri. *Servet-i Fünun*(Günlük)

- 1908/11/30 Ermeni Rahibi Agan Efendi tarafından Harbiye Nezâreti önünde yapılan gösteriye bir karşılık olmak üzere İstanbul kadısı tarafından Ermeni Patrikhânesi'ne bir memur gönderilip tebrik ve teşekkür edilmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/11/9 Azınlıklar için nisbî temsil isteyen Rumların, Beyoğlu seçimini kanunsuz ilan ederek, protesto gösterileri yapmaları, seçimin sekiz gün daha uzatılmasını talep etmeleri. TZT. *TSP*, s. 162
- 1908/12/01 İstanbul'un nüfusu hakkında istatistik. *Tanin*
- 1908/12/03 Galatasaray yolunda Ermeni despotunun Osmanlı birliği hakkında konuşması. *Servet-i Fünun(Haftalık)*,
- 1908/12/03 Halkın seçim sandıklarının nakli münasebetiyle İstanbul'da oluşturulan alaylara büyük bir coşkuyla katılması. *Servet-i Fünun(Haftalık)*
- 1908/12/07 Eski İstanbul Patriği Ormanyan Efendi'nin, Ermeni Patrikhânesi'ne bir itiraznâme vererek, aleyhindeki suçlamaları reddetmesi, Patrikhâne'nin bu meseleye dair tahkikat ve tedkikat icra etmesini ve yapılan suçlama doğru görülürse evrakının adliyeye gönderilmesini talep etmesi. *Servet-i Fünun* (Günlük)
- 1908/12/08 İttihat ve Terakki Partisi'nin İstanbul'daki iki Ermeni adayından biri olan Zohrap Efendi'ye itiraz etmesi, Meclis-i Mebusan'a seçilecek Ermeni mebuslarına dair İttihat ve Terakki Cemiyeti adına Mürsel
- Selim Bey'in, Ermeni Patriği İzmirliyan Efendi ile görüşmesi. *Servet-i Fünun*
- 1908/12/10 İstanbul'daki seçim şenlikleriyle ilgili fotoğrafların gazetelerde yer aldığı. *Servet-i Fünun(Haftalık)*

- 1908/12/15 Harput'tan yazılan ve *Jamanak* gazetesinde yayınlanan bir mektupta; oradaki İslâmların güya gizli bir komite teşkil ederek Ermenileri katletmek üzere tertibatta buldukları ve istibdad taraftarı olan memurların hala memuriyetlerinden çıkarılmamasının bu olaylara sebep olduğunun ileri sürülmesi. *Takvim-i Vekayi*
- 1908/12/17 Meclis-i Mebusan seçimlerini kazananların adları ve fotoğraflarının gazetelerde yer alması. *Servet-i Fünun*
- 1908/12/24 Ermenilerden Edirne mebusu Babikyan, Dersaadet mebusu Zohrab ve Sivas mebusu Dagavaryan Efendilerin fotoğrafları. *Servet-i Fünun(Haftalık)*
- 1908/12/25 Van Ermeni murahasası tarafından Patrikhâneye gönderilip Dersaadet'te *Arevelk* gazetesinde yayınlanan mektupta; Van'da Kanun-ı Esasi'nin ilanından beri Türklerin Ermenilere karşı husumetinin arttığı ve cinayet faaliyetlerinin çoğalmakta olduğunun ileri sürüldüğü. *Takvim-i Vekayi*

1909

- 1909/00/00 Adana Valisi Cemal Bey'in, Ermeniler ile İslâmlar arasındaki ilişkilerin mükemmel olduğunu ve İstanbul'daki gazetelerde yer alan rivayetlerin doğru olmadığını beyan etmesi. *Servet-i Fünun*
- 1909/01/01 İstanbul'da Hayriye Pazarı'nın, Ermeni Taşnaksutyun Cemiyeti'nin himayesinde, siyasi olaylardan dolayı felaketzede olan Anadolu muhtacîninin menfaatlerine mahsus, her gün sabahtan akşama kadar açık olduğu. *Tanin*
- 1909/01/20 İzmirliyan Efendi'nin İstanbul Ermeni Patriği olduktan kısa bir süre sonra Eçmiyazin Katogikosu seçildiği, Ermeni Patriği İzmirliyan Efendi'nin Eçmiyazin Katogikosluğu makamına seçilmesini Rus çarının tasdik ettiği, İzmirliyan Efendi'nin de Rus çarına bir teşekkür telgrafı gönderdiği. *Tanin*

- 1909/01/20 Merzifon'dan Ermenice *Arevelk* gazetesine gönderilen mektupta; Ermenilerin İslâmların katliam yapacağı şayiası üzerine silahlandığı, mebus seçimlerinde Türklerin Ermenileri kandırdığı ve mebusları kendilerinin seçtikleri, Ermenilerin dövülerek ellerinden rovelverlerinin alındığının ileri sürüldüğü. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/01/25 Divriği'den *Arevelk* gazetesine gönderilen bir mektupta; tahsilat için vergi memurlarının ahâliye zorluklar çıkardığı ve eziyet etmekte olduklarının ileri sürüldüğü. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/01/25 Adana'da Türklerle Ermeniler arasında bazı münferit olaylar olduğu, Adana'nın Hamidiye köyünde bir Ermeninin öldürüldüğü yolunda *Puzantiyon* gazetesinde çıkan haber üzerine yapılan inceleme sonucunda suçlunun adalete teslim edildiği. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/01/28 Hınçak Komitesinin İstanbul şubesinin bir açıklaması: "İlan-ı Meşrutiyetten sonra Hınçakist Fırkasının hiç suikast ve hareket fikri perverde etmediğini kati surette beyan etmek lüzumunu hissediyoruz. Bu husus hakkında Hınçakist komitesi merkezinden bütün şubelere malumat ve açık ihtarlar gönderildiği gibi verilen konferanslar ile de bu durum açıkça anlatılmıştır. Hatta muahharan Türkiye Hınçakist Fırkası için tertip ve neşredilen programın ikinci kısmında gerekli izahat vardır". *Tanin*
- 1909/01/28 *Paris-Journal* gazetesinin İstanbul muhabirinin gazetesine gönderdiği bir mektupta; Ermeni Hınçakist ve Taşnaksutyun partilerinin İstanbul'da bir ihtilaf ve iğtişâş çıkarmak için güya bomba ve silah tedarikatında olduklarını bildirmesi. İstanbul'da neşredilmekte olan Fransızca *İstanbul* gazetesinin buna cevabı. *Tanin*
- 1909/01/28 *Tanin* gazetesinin, Hınçakist Komitesi'ne isyan ve ihtilâl isnad etmenin sırf iftira ve hezeyan olacağını, bütün bunların ayrılık çıkarmak amacına yönelik bulunduğunu ileri sürmesi. *Tanin*

- 1909/01/28 Tüm Ermenilerin katogikosluğuna seçilen İzmirliyan Efendi'nin doktorlarının, onun sağlığının bu iş için uygun olmadığını belirtmeleri ve yeni görev için İstanbul'u terk etmemesini tavsiye etmeleri. *Tanin*
- 1909/02/06 “Kayseri şayiaları” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/02/08 “Ermeni askerler” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/02/09 “Anadolu Heyet-i Teftişiyyesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/02/11 Adana'da Ermenilerle tulumbacılar arasında çatışma olduğu ve Sis'te Ermeniler zerine silah atıldığı yolunda çıkan haberler üzerine durumun Dâhiliye Nezâreti'nce Adana vilâyetinden sorulduğu, gelen cevapta, gazeteye yazı yazan kişinin sabıkalı, işsiz güçsüz biri olduğunun belirtildiği, Sis'te ise âdi nitelikte bir olay olduğu ve adliyeye verildiği. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/02/14 Ermeni Taşnaksutyun Cemiyeti tarafından Kadıköy Ermeni Kilisesinde büyük bir konferans verileceği. *Tanin*
- 1909/02/17 “Ermenilerde askerlik” başlıklı yazının Ermenice *Puzantiyon* gazetesinde yer aldığı. *İkdam*
- 1909/02/21 “Kayseri Olayları” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/02/24 “Eçmiyazın Katogikosluğu” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/02/28 Van'dan 20 kadar Ermeni muteberâni imzasıyla *İstanbul* gazetesine gönderilen telgrafnâmede; Adilcevaz ve civarında köyleri yağma ve tahrip ettiği ileri sürülen Hamidiye Alayları Kumandanı Hüseyin Paşa'nın tevkif edilerek adalete teslim edildiği halde affa mazhar olacağının öğrenildiği, bu haber üzerine tabiiyet değiştirerek g etmeğe karar verildiği, bunun önlenmesinin yegane çaresinin merkumun bu havaliden uzaklaştırılması olduğunun belirtilmesi. *Tanin*
- 1909/03/01 “Kayseri Vakası” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/03/03 “Ermeni mebuslarının Sadrazam ile mülakatı” başlıklı yazı. *İkdam*

- 1909/03/04 “Eçmiyazin Katogikosu” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/03/06 “Ahmed Rıza Bey ve Ermeniler” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/03/15 “Ermeni gazetelerinin görüşleri” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/03/16 “Muş meselesi, bir Ermeni kadınının din değiştirmesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/03/31 “Ermenilerden asker alınması meselesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/04/01 “Ermeni muhacirlerinin dönüşü” başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1909/04/01 “Ermeni muhtâcîni” başlıklı yazı. *Servet-i Fünun*
- 1909/04/04 “Ermeni gazetelerinin görüşleri” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/04/04 “Ermeni muhacirleri” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/04/04 Ermenice gazetelerin, Anadolu vilâyetlerinde yapılacak olan ıslâhâtla ilgili olarak Osmanlı hükümetinin eskiden beri aynı politikayı takip ettiğini, özel bir ıslâhât yapılması gerektiği zaman bunu genel bir ıslâhât haline dönüştürdüğünü ve neticede hiç bir şey yapılmadığını ileri sürmeleri. *İkdam*
- 1909/04/09 Adana'da Cuma günü, İsfendiyar ve Rahim isimindeki iki Müslüman gencinin Ohannes adında bir Ermeni tarafından vurulmasıyla olayların başlaması. SRS. *İGBGAVTEO* , s. 32
- 1909/04/11 Taşnaksutyun cemiyeti'nin teşebbüsüyle büyük bir miting düzenleneceği. *İkdam*
- 1909/04/13 Adana'da Ermenilerin bir kaç Müslümanı öldürdükleri şayiasının çıkması üzerine ortalığın karışması, bir Ermeninin cesedinin bulunması üzerine de çarpışmaların başlaması. SRS. *İGBGAVTEO*, s. 32
- 1909/04/13 Haçin Ermeni Murahası tarafından *Puzantiyon* gazetesine gönderilen yazı üzerine, gerekli araştırmaların yapılması ve Ermenilerin katillerinin yakalanması. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/04/18 “Adana Hadise-i Müessifesi” başlıklı yazı. *İkdam*

- 1909/04/18 Adana'da sıkıyönetim ilan edilmesi, Dedeğaç ve Gelibolu'dan da 2 tabur askerin vapurla Mersin'e sevkine başlanması, 5. Ordu'dan da 5 tabur asker sevkine başlandığının haber alınması. *İkdam*
- 1909/04/18 Dâhiliye Nezâreti'nin, Adana'da bulunan konsoloshâneler ile dinî müesseselere dokunulmaması için gayret sarfedilmesi yolunda Adana vilâyetine bir uyarı telgrafı göndermesi. *İkdam*
- 1909/04/18 Ermeni patrik kaymakamı Ohannes.Efendi'nin Adana Ermeni murahaslığına çektiği telgrafta; çatışmalara bir an önce son verilerek sükunetin sağlanmasını tavsiye etmesi ve böyle bir hürriyet zamanında meşrutiyete muhalif bir durumun ortaya çıkmasını anlayamadığını beyan, ayrıca Şeyhülislam tarafından da Müslüman ahâliye vesâyâyı lazime icra edildiğini bildirmesi. *İkdam*
- 1909/04/18 *Osmanischer Lloyd* gazetesine gelen haberlere göre; Adana'da karışıklıkların devam ettiği Adana'dan Mersin'e gelen trene ateş açıldığı ve herkesin canı ve malının tehlikede olduğu. *İkdam*,
- 1909/04/18 Şeyhülislamın Adana müftüsüne bir telgraf çekerek devam etmekte olan çarpışmaların şeriata aykırı olduğunu belirtmesi, Hıristiyanların hukukunu muhafazanın da dinin emirlerinden olduğunu belirterek olayların durdurulması için Müslüman ahâliye telkinatta bulunmasının istemesi. *İkdam*
- 1909/04/19 5.Ordu ve Adana valiliğinin Adana'da meydana gelen olayların önlendiğini bildirmesi. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/04/19 “Adana Hadise-i Müessifesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/04/19 Adana'da durumun yatışmaya başlaması. SRS. *İGBGAVTEO*, s. 32
- 1909/04/19 Ermeni Katolik Patriği'nin Bâb-ı Âlî'ye gelerek Sadrazamı ziyaret etmesi ve mahallî Katolik patrikliğine bir telgraf çekerek, Hıristiyan ahâliye nasihatta bulunulmasını istemesi. *İkdam*
- 1909/04/20 “Adana Ahvâli” ve “Mersin Ahvâli” başlıklı yazılar. *İkdam*

- 1909/04/20 Adana'da katliam olduğu yolunda Mersin'den Kayseri'ye gelen bir telgrafın şehirde heyecanlı bir durum yarattığı, Ermenilerin bir kaç saat dükkanlarını kapattıkları, fakat valinin basiretli ve tedbirli davranışları sayesinde dükkânların tekrar açıldığı. *İkdam*
- 1909/04/20 İlk gelen haberlere göre olaylarda ölenlerin sayısının 1000 civarında olduğu. *İkdam*
- 1909/04/20 Karışıklıklar sırasında iki Amerikalı misyonerin ikametgâhları civarında fakir bir İslâm kadınının tutuşmuş olan evini söndürmeye çalışırken vurulup ölmeleri. *İkdam*
- 1909/04/22 Adana Ahvâli. *İkdam*
- 1909/04/22 Adana murahas vekili tarafından 19 Nisan'da Ermeni Patrikhânesi'ne çekilen telgrafta "Zayıat ve telefatin miktarı şimdilik belli değildir. Musibete uğrayanlar ve mülteciler için acilen yardım gelmezse bu miktarın daha da artabileceğinin" bildirilmesi. *İkdam*
- 1909/04/22 Ermeni Patrikhânesi'nin Adana'ya bir heyet göndermeye karar vermesi. *İkdam*
- 1909/04/22 Patrikhâne kapı kâhyasının Sadaret'e müracaat ederek, Adana'da meydana gelen karışıklıklardan zarar görenlere kafi miktar îâne verilmesini istemesi. *İkdam*
- 1909/04/23 Haçin'den gelen bir telgrafta, halkın korkudan evlerinden çıkamadığı ve yeni bir İslâm saldırısı beklendiğinin belirtildiği. *İkdam*
- 1909/04/23 Müstâfî Sis Katogikosu Sehak imzasıyla Kozan'dan çekilen telgrafta, şehrin her tarafında karışıklıklar çıktığının belirtildiği, âcilen yardım gönderilmesi ve tedbir alınmasının istendiği. *İkdam*

- 1909/04/25 Yeni gelen askerî birliklerin Adana'ya varmalarından hemen sonra, Ermeni gençlerinin askerlere ateş açtıkları, bu esnada Rumeli askerlerinden 15 erin öldüğü, şehirde durumun yeniden karıştığı, olayların tüm gece sürdüğü, şehrin yarısının yandığı, yanan binalar arasında şifa evleri, kiliseler, camiler ve misyon binalarının da bulunduğu. SRS. *İGBGAVTEO*, s. 37, 38
- 1909/04/27 “Adana Vakası” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1909/04/28 “Ermeni Gönüllüleri” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/05/00 Meclis-i Mebusan’da Adana Olaylarının görüşülmesi. *İkdam*
- 1909/05/01 “Adana Ahvâli” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1909/05/01 Ermeni Patrik Kaymakamı Arşoroni Efendi'nin, Adana'daki mahallî Dîvân-ı Harbe güvenmemesi ve İstanbul'dan bir Dîvân-ı Harbin gönderilmesini istemesi. *İkdam*
- 1909/05/02 Adana olaylarını protesto etmek amacıyla, Fransa'daki Ermenilerin bir miting yapmaya karar vermeleri ve burada alınacak kararları da Osmanlı Hükümeti'ne telgrafla bildirmeyi kararlaştırmaları. *İkdam*
- 1909/05/02 *Manzume-i Efkar* gazetesinin, Adana'da durumun söylenildiğinden daha vahim olduğunu yazması, bir dîvân-ı harbin serian teşkil olunarak, başta vali olmak üzere bütün sorumluların cezalandırması gerektiğini ileri sürmesi. *İkdam*
- 1909/05/03 Adana olayları üzerine İstanbul'da, Beyoğlu Kilisesi'nde, yaklaşık 4000 kişinin katıldığı bir miting yapıldığı, Padişahın yaveri Remzi Bey'in de mitinge katıldığı, ayrıca mitingde Niyazi ve Enver beylerin de hazır bulunduğu, Hınçak komitesi azasından birisinin Adana'daki olayların irtica taraftarlarının eseri olduğunu ve meşrutiyetin temin-i esasına çalışılmasını bütün Ermeni vatandaşlara tavsiye ettiği, Doktor Rıza Tefvik Bey'in de Adana'da akan kanların unsurların birliğine hizmet edeceğini söylediği. *Tasvir-i Efkar*

- 1909/05/03 Mersin'e gelen İtalyan, İngiliz, Fransız ve Alman zırhlı kumandanlarının Adana'ya giderek orada asayişin sağlandığını görmeleri, sonra yöneticileri kutlamaları ve tekrar Mersin'e dönmeleri. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/03 Olayların alınan önlemler sayesinde kısa bir zaman içinde kontrol altına alınması. Gelen haberlere göre Kozan sancağında sükunetin 24 saattir sağlandığı, olaylar sırasında Haçin Ermenileri tarafından Redif askerleri ve jandarmalardan çalınan 14 tüfeğin Ermeni murahasası tarafından teslim edildiği. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/04 Adana olaylarının Mısır'da da tesirlerini gösterdiği. *Sabah*
- 1909/05/04 “Adana Vukuatı” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1909/05/04 Korunmasına rağmen Cizvitlerin okulunun gece kısmen yakılması, suçluların yakalanması için de gerekli araştırmaların yapıldığı. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/05 Adana'da yetkililerin Ermeni ve Müslümanlar arasındaki soğukluğu azaltmak için, tarafların eşraf ve sözü geçen büyüklerine gerekli uyarıları yapmaları, cami ve ibadet yerlerinde halka öğütler vermeleri, huzur ve güvenliğin sürekli devam etmesine çalışmaları. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/06 Beyoğlu'nda, Balıkpazarı'nda bulunan Ermeni Kilisesi'nde İstanbul mebusu Zohrab Efendi'nin başkanlığı altında 1909 senesi başlangıcından itibaren Hıristiyanlardan ve bilhassa Ermenilerden asker alınmasını hükümetten istihdam için bir miting yapılması. *Servet-i Fünun* (Haftalık)
- 1909/05/06 “Paris'teki Ermeniler ve İttihad ve Terakki Cemiyeti” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1909/05/08 “Adana Muhtacînî İçin” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1909/05/11 Hükümet yetkililerinin Adana'da din ve mezhep ayırımı gözetmeksizin halkın elindeki bütün silahları toplamaya başlaması. *Takvim-i Vekayi*

- 1909/05/16 Adana'nın Kars kazasında bulunan Haçinlilerden 700 kadarının memleketlerine gönderilmesi. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/17 Rumeli subaylarından meydana gelen ve Mirliva Kenan Paşa başkanlığında bir Dîvân-ı Harb Heyeti'nin teşkil edilerek hemen Adana'ya gönderilmesi ve vazifesine başlaması. *Tanin*
- 1909/05/18 Amerika Hükümeti'nin, Adana muhtacini için 50.000 dolar yani 10.000 İngiliz lirası vermesi. Rusya Hükümeti'nin de 5.000 frank yardımını İstanbul Büyükelçisi Zinovyef vasıtasıyla Katogikos İzmirliyan'a vermesi. *Tanin*
- 1909/05/20 Tiflis Belediye Başkanı muavini Aleksander Hadisyan'ın "Türkiye'de nüfuz sahibi olan Genç Türkler, Ermenileri muhafaza edip korumak mecburiyetindedirler. Bizim yegâne ümidimiz onlardır. Onlara güvenmeliyiz" demesi. *Tanin*
- 1909/05/23 Hüseyin Cahid'in, Adana olaylarını Abdülhamid'in bir eseri olarak görmesi, 33 yıllık saltanatındaki bütün cinayetlerini unutturacak umûmî bir kıtal tertip ederek hürriyet fikirlerini kan tufanı içinde boğmak istediğini yazması. *Tanin*
- 1909/05/23 Adana olayları sırasında yerlerinden ayrılmak zorunda kalan ailelerin köylerine geri yollanması, hayatın giderek normale dönmeye başlaması. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/23 Adana'ya soruşturma için İstanbul'dan gönderilen Dîvân-ı Harbin, olaylar nedeniyle yalnız Adana'da 130 Müslim, 95 gayr-i müslimi tutuklaması. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/24 Adana olaylarıyla ilgili Vali Cevat Bey'in görüşleri. *Tanin*
- 1909/05/24 Dâhiliye Nazırı Ferid Paşa'nın telefat miktarı ile ilgili olarak bilgi verirken, elinde yeterli bilgi olmadığını ve gerekli tahkikatların henüz tamamlanmadığını söyleyerek, kesin cevaplar vermekten kaçınması. *Tanin*
- 1909/05/25 Haçin'de hırsızlık ve adam öldürme suçlarından 23 gayr-ı müslim, 22 Müslimin tutuklu bulunduğu. *Takvim-i Vekayi*

- 1909/05/26 Olaylar sırasında alıkonan mal ve eşyaların sahiplerine dağıtılması ve silah toplama işinin devam etmesi. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/05/28 Adana olaylarının nedenlerini ve gelişimini soruşturmak, suçluları tesbit ederek cezalandırmak için bölgeye askeri bir mahkeme gönderilmesinin kararlaştırılması. *Tanin*
- 1909/05/28 Osmanlı Hükümeti'nin harekete geçerek Adana olaylarıyla ilgili olarak Paris Osmanlı Sefareti vasıtasıyla bütün yabancı gazetelere bir tebligat göndermesi. *Tanin*
- 1909/05/30 Adana olaylarında medhaldar olup, Maraş'a kaçan 60 kişinin tutuklanıp Dîvân-ı Harbe teslim edilmeleri. *Tanin*
- 1909/05/30 "Ermeniler ve Rusya himayesi" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1909/06/01 Druşak Ermeni Komitesi'nin, Paris Osmanlı Sefareti tarafından *Temps* gazetesine verilen 24 Mayıs tarihli notayı aynı gazeteye gönderdiği bir mektupla protesto etmesi ve bu telgrafi eleştirmesi. *Tanin*
- 1909/06/03 Adana'da cereyan eden olaylarda teşvikçi ve medhaldar oldukları Dîvân-ı Harb-i Örfi tahkikatı ile anlaşılan 9'u Müslüman, 6'sı gayr-ı müslim olmak üzere toplam 15 kişinin idama ve 6 kişinin de 15 sene müddetle küreğe mahkum olmaları. Diğerlerine ibret olmak üzere ve bu gibi olayların bir daha tekrarını önlemek maksadıyla idam hükmünün icra edilmesi ve suçluların halka teşhir edilmek üzere şehrin muhtelif noktalarına asılmaları. *Tanin*
- 1909/06/03 Galata'da Osmanlı Ticaret Odası'nda Adana ve Halep'te zarar görenlere yardımda bulunmak üzere oluşturulan beynelmilel komisyonun toplantılar yapması. *Tanin*
- 1909/06/05 Adana'da önemli noktalara karakollar kurulması, bağ ve bahçeler arasında devriyeler gezdirilmeye başlanması. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/06/05 Eçmiyazın Katogikosluğu'na tayin olunan İzmirliyan Efendi'nin, yeni görevine gitmeden önce Padişah tarafından kabul edilmesi, iltifata nâil olması ve huzurda bir konuşma yapması. *Tasvir-i Efkar*

- 1909/06/07 Adana merkezde ve bağılı bulunan yerlerde 445 müslim ve 117 gayr-i müslim tutuklandı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/06/07 *Ceride-i Şarkıyye* ve *Manzume-i Efkar* gazetelerinin; Adana'da Ermenilerin tutuklandıklarını, İslâmlardan olayda girişimci olanların bile serbest bırakılmakta olduğunu, hükümetce ihtiyaç sahiplerine yapılan yardımın yetersiz olduğunu iddia etmeleri. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/06/08 Dersaadet ve Tevabii Ermeni Patrikliği'ne İzmir murahasası Turyan Efendi'nin tayin olması. *Tanin*
- 1909/06/08 Ermeni Patrikhânesi'nin, Patrik kaymakamı vasıtasıyla Sadaret'e ve Dâhiliye Nezâreti'ne bir takrîr vermesi ve bir çok konuda şikâyetçi olması. *Tanin*
- 1909/06/08 Ermenilerce Adana'ya gönderilen şahısların bir takım çalışmalar yaptıktan sonra Mersin'den Kumkapı Patrikhânesi'ne Türkleri suçlayan mufassal bir rapor göndermeleri. *Tanin*
- 1909/06/08 Osmanlı Hükümeti'nin, İstanbul gazetelerinin, Adana olaylarıyla ilgili olarak kamuoyunu olumsuz etkileyecek yazılar yazmamasını istemesi. Takvim-i Vekayi
- 1909/06/09 Bâb-ı Âlî'nin, Adana'da meydana gelen müessif olayların tekrarına imkan kalmayacak şekilde imha ve izalesi zımında, hükümetin politikasıyla ilgili olarak Adana vilâyetine bir telgraf göndermesi. *Tanin*
- 1909/06/10 Adana'da Divân-ı Harb-i Örfî kararıyla 9'u Müslüman ve 6' sı Ermeni olarak 15 kişinin idam cazasına mahkum edilerek asılmaları ve diğer 6 Müslümanın müebbeden kürek cezasına çarptırılmaları, Ermenice *Manzume-i Efkar* gazetesinin Bâb-ı Âlî'nin bu olaydan haberdar olmadığını, buna dair evrakın henüz gelmediğini ve bu konuda padişah iradesinin henüz yayınlanmadığını iddia etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/06/11 “Adana ahvâli hakkında”; “Adana'da 6 Ermeninin mahkumiyeti”; “Türkler-Ermeniler”; “Adana fecayı” başlıklı yazılar. *Tanin*

- 1909/06/11 Adana olayları nedeniyle ticaretin durduğu, tüccarın borçlarını ödeyemez hale geldiği ve bu gibilerin borçlarının ertelenmesinin hükümetten istendiği. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/06/11 Adana'da 6 Ermeninin Adana Dîvân-ı Harbi'nce idama mahkum edilmesi haberinin Patrikhâne'ce duyulmasından sonra, kapı kahyası Kamer Şirinyan Efendi'nin Sadaret'e bir takrîr vererek durumu protesto etmesi, şahit olarak kullanılan çingene ve kızılbaşların zaten yağmaya katılanlardan olduğunu ileri sürmesi ve yeniden tarafsız bir tahkikat yapılmasını istemesi. *Tanin*
- 1909/06/11 *Matin* gazetesi muhabirlerinden birinin mensup olduğu gazeteye musibettede bir kadının ağzından yazdığı mektupta; olayları tek taraflı ve abartılı bir şekilde anlatması ve olayların suçlusuzluğu olarak Müslümanları göstermesi. *Tanin*
- 1909/06/13 Adana olaylarıyla ilgili *Matin* gazetesinde çıkan yazı üzerine *Tanin* ile *Jamanak* arasında polemik başlaması. *Tanin*
- 1909/06/14 Dîvân-ı Harb Başkanlığı'nın, Adana Ermeni Murahası Muşeg'in, Osmanlı memleketinden bir kısmını ayırmak teşebbüsünde bulunmak ve iki unsur arasında kargaşalık çıkarma ve nifak sokma cinayetleriyle kanun önünde suçlu bulunduğunu belirtmesi ve bu fiilinden dolayı Adana Dîvân-ı Harbi Örfi'sinde, Mülkiye Ceza Kanununun 56. maddesi hükmüne dayanarak, cinayetle yargılanmasına karar vermesi, hakkında yakalama müzekkeresi tanzim etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/06/15 Adana'da çalınan hayvan ve eşyaların sahiplerine geri verilmesi. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/06/15 *Jamanak* gazetesinin "Türkler ve Ermeniler" başlığıyla yayınladığı yazıda; ta başlangıcından itibaren Ermenilerin bu vatana bağlılıklarını belirterek hiç bir kuvvetin Ermenileri bu vatandan ayırıp, uzaklaştıramayacağını ileri sürmesi. *Tasvir-i Efkar*

- 1909/06/15 *Jamanak*'ın suçlamalarıyla ilgili olarak *Tanin*'in, *Jamanak* gazetesinin kendi şahsiyeti hakkında yazdıklarına cevap vermeye tenezzül etmediğini belirtmesi. *Tanin*
- 1909/06/18 Olaylarda girişimci olmalarından dolayı Dîvân-ı Harb-i Örfî'nin kararıyla 28 Mayıs'ta şehrin çeşitli yerlerinde idam edilenlerin isimlerini ve cürümlerini gösteren cetvel. *Tanin*
- 1909/06/19 *Standart* gazetesinin, İstanbul muhabirinin gönderdiği habere dayanarak Adana olayları ile ilgili görüşlerini açıklaması. *Standart* gazetesinin bu haberde Adana olaylarının sorumlusu olarak eski hükümeti göstermesi, sonra da İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin sorumlu olduğunu öne sürmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/06/24 *Azadamard* gazetesinin ilk nüshasının baş makalesinden bazı kısımlar; "Osmanlı memleketinde unsurlar arasında hakiki bir kardeşlik ve uyumun tesisi ve sağlanması için elimizden geldiği kadar çalışıp bundan hiç vazgeçmeyeceğiz", "Unsurlar arasında fesat ve ayrılık tohumlarının ekilmesine çalışanlarla açıktan açığa mücadele edip memleketimizin hakiki ve bağlı bulunduğumuz hükümetin bağlı evlatları olduğumuzu bilfiil göstereceğiz. Bazılarının hastalıklı düşüncelerine rağmen Ermeniler hissene, fiilen, kalben şu aziz vatana bağlı olduklarını delillerle ispat edip fesat örtülerini yırtmağa çalışacağız", "hedef ve maksadımız hizmet, itaat ve hakikattir". *Tasvir-i Efkar*
- 1909/06/28 Ermeni Patrikliği'nce Adana'ya gönderilmiş olan heyetin geri dönmek üzere Mersin'den yola çıkması. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/02 Harbiye Nezâreti'nin, Dîvân-ı Harb hakkındaki suçlamalar üzerine, Adana Kuva-yı Mürettibe Kumandanlığı'ndan durumu sorarak işin aslını öğrenmeye çalışması. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/03 Ermenilerin Osmanlı ülkesinin çeşitli yerlerinde karışıklıklar çıkarma teşebbüsünde bulduklarına dair, Viyana'da neşrolunan haberin Ermenice gazeteler tarafından hemen tekzip edilmesi. *Tanin*

- 1909/07/06 Ermeni felaketzedelerine yardım amacıyla Katogikos İzmirliyan Efendi'nin de 300 Ruble göndermesi. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/06 “Ermeni patriği ile mülakat” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1909/07/06 Karışıklıklardan dolayı vilâyet merkezinde 256 müslim ve 43 gayr-i müslim ve Kozan, Cebel-i Bereket ve Mersin sancaklarında 245 müslim ve 62 gayr-i müslim, toplam 501 müslim ve 105 gayr-i müslim mevkuf olduğu. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/06 Sivas'tan 300'den fazla Ermeni ailesinin Amerika'ya göçe hazırlanmış oldukları, husûsî bir vapur ile Samsun iskelesinden Marsilya'ya gitmek üzere hareket edecekleri. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/08 Adana'dan dönen Agob Babikyan'ın tahkikatla ilgili görüşlerini gazeteler vasıtasıyla kamuoyuna açıklaması, olaylarda ölenlerin sayısının toplam 20.008 kişi olduğunu ileri sürmesi, Babikyan Efendi'nin, bunların 620'sinin Müslüman, geri kalan 19.400'ünün gayr-ı Müslim olduğunu iddia etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/08 Babikyan Efendi'nin Adana'dan geri dönüş sebebini, tahkikatın bitmiş olması ve yapılacak başkaca bir iş olmaması olarak göstermesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/08 Babikyan Efendi'nin Dîvân-ı Harbin dağıtılacağını ve umum heyet azasının da kendisiyle aynı fikirde olduğunu söylemesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/08 Babikyan Efendi'nin Ermenilerin Kilikya havalisinde istiklallerini ilana tasaddî ettikleri iddiasını şiddetle reddetmesi. Muşeg Efendi'nin olaylarda teşvikçi olmadığını, hatta ileride olaylar çıkabileceği konusunda valiyi uyardığı halde valinin gerekli tedbirleri almadığını beyan etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/11 “Ermeniler ve Rumlarla Türkler” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/12 Adana eski valisi Cevad Bey'in, *Tasvir-i Efkar*'a gönderdiği bir yazıda; 25 Haziran'da Agob Babikyan'la yapılan mülakattaki bazı hususlara cevap vermesi. *Tasvir-i Efkar*

- 1909/07/12 *Tasvir-i Efkar* gazetesi'nin Babikyan Efendi'den sonra Adana olayları ile ilgili olarak Tahkik Heyeti Azasından Faik Bey'le de görüşmesi. Faik Bey'in Adana ahâlisinden İslâm, Hıristiyan umum telefâtın toplamının 6000 kadar olduğunu beyan etmesi. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/13 Adana'ya gönderilmiş olan Tahkik Heyeti'nin yaptığı tahkikatla ilgili olarak Bâb-ı Âlî'ye bir fezleke göndermesi. Meclis-i Vükela'da okunan tahkikat fezlekesine göre daha önce suçsuz bulunanların Adana Dîvân-ı Harb-i Örfi'sinde yeniden yargılanmalarının istenmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/13 *Tanin* gazetesinin Bağçe kazası müftüsünü adeta hedef göstermesi ve onunla ilgili bir çok iddialarda bulunması. *Tanin*
- 1909/07/13 “Tebea-i gayr-i müslimenin askerliği” ve “Adana hadise-i müessifesi hakkında” başlıklı yazılar. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/16 Adana olaylarıyla ilgili Dîvân-ı Harb'in görüş ve düşünceleri. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/16 Meclis-i Vükela'nın, Adana olaylarıyla ilgili olarak Dîvân-ı Harblerin vermiş oldukları kararların derhal düzeltilmesini istemesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/18 Erzin'de bulunan İkinci Dîvân-ı Harb-i Örfi'nin kararı gereğince, beraet etmiş olan Cebel-i Bereket sancağı eski mutasarrıfı Asaf Bey'in de vali ve kumandanla birlikte Adana'da yargılanmalarına karar verilmesi. Bu kişiler hakkında Adana Dîvân-ı Harbi'nce verilen hükümleri kapsayan mazbataların da tehir olması. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/18 Süleyman Nazif'in Ermenilerin Güney Amerika'ya göç etmek istemelerini uygulanabilecek bir karar olarak görmemesi. *Tasvir-i Efkar*

- 1909/07/19 Ermeni Patriği Turyan Efendi'nin, iki metropolitin Patrikhâne'ye bilgi verilmeksizin tutuklanmış olmasından dolayı itiraz etmesi. Bunun üzerine Dâhiliye Nazırı Ferid Paşa'nın meselenin tedkik edilerek aydınlatılacağını vaat etmesi, metropolitlerin tutuklanma sebeplerinin acele bildirilmesi hususunda mahallî hükümetlere emir vermesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/21 Adana Dîvân-ı Harbi'nin, Babikyan Efendi'nin gazetelerdeki neşriyatından müteessir olması ve buna bir cevap yollaması. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/21 Agob Babikyan'ın Dîvân-ı Harb heyetlerinin çalışmalarına ve kararlarına yönelik sert bir açıklama yapması, tahkikatla ilgili görüşlerini gazeteler vasıtasıyla kamuoyuna açıklaması ve Türklerin büyük tepkisiyle karşılaşması ve Dîvân-ı Harbi tarafgirlikle itham etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/24 Ermeni Patrikhânesi'nin, Bâb-ı Âlî'den, Kafkasya'dan peyderpey doğdukları yerlere dönen Ermenilere hükümetçe kolaylık gösterilmesini istemesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/24 Patrik Efendi'nin müracaatı üzerine Maliye Nezâreti'nden Halep muhtacîni için 200.000, Adana muhtacîni için 500.000 gümüş gönderilmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/28 Cebel-i Bereket Dîvân-ı Harbi'nce berâatına karar verilen eski Mutasarrıf Asaf Bey'in tekrar tevkifinin Meclis-i Vükela'ca vilâyete yazılması, Vali Mustafa Zihni Paşa'nın bu karara uymaması, "kanun hilafına emirler icra suretiyle mesuliyete iştirak edemeyeceğini" cevaben bildirmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/07/30 "Adana ahvâli ve vilâyetler" ve Adana faciası hakkında iki vesika" başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1909/07/30 "Adana Faciası Hakkında İki Rapor"" başlıklı yazı. *Tanin*

- 1909/07/30 Dîvân-ı Harb-i Örfî ile Bâb-ı Âlî Tahkik Heyeti'nin raporlarında Adana mahallî hükümetinin aczi ve idari yönden yetersizliği ortaya konulması, bunun olayların esbab ve zuhurunda önemli rol oynadığının ortak kanaat olarak vurgulanması. *Tanin*
- 1909/07/31 Babikyan Efendi'nin izahnâmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/04 Kumkapı Ermeni Patrikhânesi'nde Edirne Mebusu Babikyan Efendi'nin cenaze merasiminin yapılması. Agob Babikyan Efendi'nin cesedine otopsi yapılması. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/05 Ölen Babikyan Efendi'nin kızları ve biraderi Ohannes Efendi'nin, Babikyan'ın Adana'da yaptığı teftişat ve tetkikâtuna dair hazırladığı raporun tamamlanmış olduğunu, mühürlü olarak kendilerinde mahfuz bulunduğunu ve lüzumu halinde mezkur raporu Meclis-i Mebusan Başkanlığı'na takdim etmeğe hazır olduklarını söylemeleri. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/09 Adana olaylarıyla ilgili Meclis-i Vükela kararı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/10 Adana vilâyetinde ihtiyaç sahipleri için, yardım suretiyle ve borç olarak dağıtılmasına izin verilen paraların çabuk ve salim bir surette dağıtılması, mevsim geçmeksizin gerekli yerlerin tamir ve inşâsı hususlarına nezaret etmek üzere bir komisyon teşkiliyle çabuk olarak vazifeye başlattırılması. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/10 Adana olaylarıyla ilgili olarak Sadarettin vilâyetlere gönderilen tahrirat-ı umûmîyye. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/11 Adana olaylarıyla ilgili Meclis-i Vükela'da münakaşa. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/24 “Adana olayları ve Murahas Muşeg” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/08/27 “Adana’ya yeni atanan vali ile mülakat” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*

- 1909/09/04 *Azadamard* gazetesinde yayınlanan ve Adana olayları sırasında çalınan bazı malların Sivas'a götürülerek satıldığı yolundaki iddialar üzerine gerekli araştırmaların yapılması. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/09/07 31 Mart vakası ve Adana olaylarını bir ikaz olarak değerlendiren İttihad ve Terakki Cemiyeti ile Ermeni Taşnaksutyun Komitesi'nin işbirliği yaparak elele çalışmaya karar vermeleri. *Tanin*; EU, *TEEM*, s. 574, 575
- 1909/09/07 Adana olaylarından dolayı Meclis-i Vükela kararıyla ikinci defa yargılanan vali, eski kumandan ve diğer şahısların mahkemelerinin sona ermesi. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/09/07 Adana Valisi Zihni Paşa'nın, olaylarda ölenlerin miktarını beyan etmesi: "Müslüman 1186, gayr-ı müslim 5243 olmak üzere toplam 6429 kişi ölmüştür". *Tanin*
- 1909/09/08 Adana Valisi Cemal Bey'in bildirdiğine göre; yanmış olan binaların yeniden inşasına başlandığı, çadırlarda yaşayan ahâlinin şehir dahilindeki evlere yerleştirildiği ve çadırlarda yaşayan kimse kalmadığı. *Tanin*
- 1909/09/09 "Ermeni Patriği'nin istifası" başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/09/09 Süleyman Nazif'in, Ermeni patriğinin istifa etmesini eleştirmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/09/11 Ermeni Patriği'nin Adana olayları ile ilgili olarak Osmanlı Hükümeti'nin Ermenilerin müracaatlarını göz önüne almadığını ileri sürerek, bu tutumu protesto etmek amacıyla 7 Eylül 1909 tarihinde istifasını Sadaret'e sunması. *Tanin*
- 1909/09/12 Adana'ya gelerek Ermenileri ziyaret eden Sis Ermeni katogikosunun yapılanlardan ve Adana'nın yeniden imar edilmesinden duyduğu memnuniyeti bildirmesi. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/09/13 Adana olayları sırasında malları yananlar ile hükümetten yardım gören mal ve toprak sahiplerine iki yıl içinde parasız, toplu olarak tapu verilmesinin kararlaştırılması. *Takvim-i Vekayi*

- 1909/09/14 *Deba* gazetesinin Türkiye ahvâliyle ilgili yazısı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/09/14 *Journal des De'bats* gazetesinin Adana olaylarıyla ilgili olarak yazdığı yazısında, Ermeni Patriği Turyan Efendi'nin memuriyetinden istifasını değerlendirmesi ve bu istifayı biraz mübalağalı bulması. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/09/15 Adana valisi Cemal Bey'in bir Darü'l-eytâm yaptırması. *Tanin*
- 1909/09/23 Ermeni Katolik Patriği Sabagyan Efendi'nin, Ermeni Katolik cemaati Meclis-i Umûmîsi tarafından görevinden alınması. *Servet-i Fünun*
- 1909/09/26 Adana'da evsiz kalanlara yardım amacıyla ayrılan 100 liranın halka dağıtılması. *Takvim-i Vekayi*
- 1909/10/02 *Azadamard* gazetesinin, Amerika'daki bütün Ermenilerin memleketlerine dönebileceklerini yazması, *Tanin* gazetesinin de *Azadamard*'ın bu görüşüne katılması ve Ermenilerin artık hür olan yurtlarına dönmemeleri için hiç bir sebep kalmadığını belirtmesi. *Tanin*
- 1909/10/03 Osmanlı Hükümeti'nin, Ermenilerin hoşnutsuzluğuna sebep olacak bir harekette bulunmamak maksadıyla bir müddet Adana Dîvân-ı Harbi kararını uygulamaya koymaması, Adana'dan İstanbul'a dönen memurların verilen kararların uygulamaya konulmasında ısrar etmeleri üzerine alınan kararların tasdiklenerek padişaha arz olunması ve bu son hareketin Patriğin istifasına yol açması. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/10/03 *Temps* gazetesinin Adana olayları ile ilgili olarak "Ermeni Meselesi" başlığıyla yayınladığı yazı. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/10/05 Ermeni Patriği Turyan Efendi'nin istifa yazısı ve buna Adliye ve Mezâhip Nezâreti'nin verdiği cevap. *Tanin*

- 1909/10/05 Meclis-i Vükela'nın yaptığı son toplantıda, Patrik Efendi'nin istifasını geri alarak görevine dönmesinin istenmesinin kararlaştırıldığı ve bunun da Patriğe bildirildiği. *Tanin*
- 1909/10/08 Adana hadisesinden dolayı Erzin Dîvân-ı Harbi'nce mahkum edilip Bodrum hapisanesinde bulunan şahısların affedilmesi. *Servet-i Fünun* (Haftalık)
- 1909/10/09 Ermeni Patriği Turyan Efendi'nin, *La Turquie* gazetesi muharrirlerinden biriyle yaptığı konuşmada "Son takrîr üzerine hükümetten vaki olan cevabı kafi görmedik. Hükümet daima parlak cümlelerle artık Türk, Ermeni ve Rum kalmamış olduğunu, ülkede yaşayan bilcümle ahâlinin yalnız Osmanlı sayılarak itibar gösterileceğini ve o suretle fark gözetmeksizin adaletin uygulanacağını iddia ediyorsa da sırf nazariyat kabilinden olan bu sözlere karşı daha ikna edici ve gerçek teminat talep ediyoruz" dediği. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/10/10 Hüseyin Cahid'in Patriğin istifası ile ilgili yazısı. *Tanin*
- 1909/10/13 Sis Katogikosu Sehak Efendi'nin Patrikhâne Meclis-i Muhtelitine istifasını göndermesi. *Tanin*
- 1909/10/13 Vilâyetlerde bulunan Ermeni murahasalarının da istifa edecekleri söylentilerinin yayılması. *Tanin*
- 1909/10/14 "Ermeni Patriğinin istifası meselesi" başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/10/21 Adana'da durumun kötüleştiğine ve Türklerle Ermeniler arasında bir müsâdeme çıkacağından korkulduğuna dair, Ermeni gazetelerinde çıkan haberlerin asılsız olduğunun Adana Valisi Cemal Bey'den gelen telgraflardan anlaşılması. *Tanin*
- 1909/10/22 "Ermeni Patriğinin istifası meselesi" başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/10/22 *La Turquie* gazetesinin Ermeni Patriği Turyan Efendi'nin istifasını geri alacağını yazması. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/11/09 "Ermeni Patriği Yeğişa Turyan Efendi'nin istifa meselesi" başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*

- 1909/11/10 *Azadamard* gazetesinin Malatya'da bulunan bir çok Ermeni gencinin Amerika'ya göç etmekte olduklarını yazması ve bundan vatanın zarar göreceğini beyan ederek, Ermenileri göçe Harput murahasasının teşvik ettiğini ileri sürmesi. *Tanin*
- 1909/11/13 Ermeni gazetelerinin yazdığına göre, evvelce göç etmiş olan 900 Ermeninin eski vatanlarına döndükleri. *Tanin*
- 1909/11/18 Yeni bir patrik seçmek için vilâyetlerdeki piskoposların İstanbul'a çağrılmaları. *Tanin*
- 1909/11/23 Adana olayları hakkında *Times* gazetesinde çıkan yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1909/11/23 Londra'da mukim Osmanlı Sefiri tarafından verilen bilgiye göre, Meclis-i Mebusan tarafından Adana felaketzedelerinin ihtiyaçlarını gidermek için harcanmasına izin verilen 100.000 liranın büyük bir kısmının harcandığı, felaketzedelere evler yapıldığı gibi erzak ve saire tedarik edildiği, Kış gelmeden önce meskenlerin tamamlanabileceğinin Adana valisi tarafından bildirildiği, Ermeni Muhibleri adlı cemiyet-i hayriyye tarafından gönderilen bir mektupta da Adana valisi ile Osmanlı Hükümeti'nin çok sıkı bir şekilde çalıştıklarının belirtildiği. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1909/11/25 *Jön Türk* gazetesinin "Ermeni Patriği'nin istifası meselesinin memnuniyet verici bir şekilde tesviye edileceğini ümid ediyoruz. Dâhiliye nazırı, Patrik Efendi'nin doğrudan doğruya kendisiyle müzakereye girişmesini beyan etti" diye yazması. *Tanin*
- 1909/11/25 *Osmanischer Lloyd* gazetesinin "Ermeni Patriğinin istifasını geri alacağını ve bu işin bir-iki gün içinde olacağını, Turyan Efendi'nin Hilmi Paşa kabinesinin Adana işlerinde yeniden gösterdiği tarafsızlık ve iyi niyetin kendisinin istifasını geri almağa sevkedeceğini maiyetindekilere söylediğini, Patrik Efendi'nin istifasını geri almak için Meclis-i Cismâni'nin Çarşamba günü alacağı kararı beklediğini" ileri sürmesi. *Tanin*

- 1909/12/19 Askerlikle ilgili problemleri görüşmek için Rum Patriğini ziyarete giden Ermeni Patrik vekilinin, Hıristiyanların askerlik meselesi hakkında görüşmelerde bulunması, ayrı bölükler oluşturulmasının Ermeni milletince de lüzumlu olduğunu, gerek bu maddenin ve gerek askerliğe ait sair mütalaa ve taleplerin desteklenmesi hususunda Ermeni Patrikhânesi'nin dahi Rumlarla birlikte hareket edeceğini söylemesi. *Tanin*
- 1909/12/23 Adana Ermeni tacirlerinin, Patrikhâne'ye bir telgraf çekerek, olaylardan sonra hiç iş göremediklerinden bahisle moratoryum müddetinin tekrar temdidi zımında, Adliye Nezâreti nezdinde teşebbüsâtta bulunulmasını rica etmeleri. *Servet-i Fünun[Haftalık]*
- 1909/12/28 Ermeni gazetelerinin yazdığına göre; hükümetin Patriğin istifası meselesini Patrikhâne tarafından gönderilen vekiller ile müzakere etmekten vazgeçtiği. Bâb-ı Âlî'nin vekiller yerine Patrik Efendi'nin kendisiyle konuşmanın daha uygun olacağına karar verdiği. *Yeni Tanin*

1910

- 1910/01/09 Erzurum'da karışıklık, *Azadamard* gazetesinin yalan bir haberi. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/01/13 *Osmanischer Lloyd* gazetesinin; Yeni sadrazamın, Dersaadet Mebusu Zohrab Efendi'yi makamına çağırdığını ve Patriğin makamına dönmesi için Meclis-i Vükela'dan bir üyeyi ona göndereceğini Patrik Efendi'ye iletmesini istediğini yazması ve Patrik Efendi'nin Zohrab'ın iletmediği bu öneriyi, Cebel-i Bereket Mutasarrıfı Asaf Bey'e şiddetli bir ceza uygulanmadıkça makamına gidemeyeceğini beyan ederek reddettiğini ileri sürmesi. *Yeni Tanin*
- 1910/01/14 Zohrab Efendi'nin, Ermeni Patriği'nin istifasıyla ilgili kendi adına bazı gazetelerde çıkan yazıların asılsız olduğunu beyan etmesi. *Yeni Tanin*

- 1910/01/19 Hüseyin Hilmi Paşa'nın yerine Sadrazam olan Hakkı Paşa'nın kendisini tebriğe gelen Ermeni Patrik Vekili ve Cismâni azasına; Patriğin istifası meselesinin, halledeceği ilk işlerden olduğunu belirtmesi ve bizzat Patrikle konuşma arzusunda olduğunu beyan etmesi. *Yeni Tanin*
- 1910/01/24 *Tasvir-i Efkar* gazetesinin Amerika muhabirinin gazetesine gönderdiği bir mektupta Amerika'ya göç eden ve etmek isteyenlerin nelerle karşılaşabileceklerini anlatması. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/01/27 İttihad ve Terakki Fırkasıyla Ermeni Taşnaksutyun Komitesi arasında imzalanan anlaşmanın Erzurum'da da iyi karşılandığı. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/01/30 “Ermeni Patriği Efendi'nin İstifası Meselesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1910/02/01 “Ermeniler ve askerlik hizmeti” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1910/02/06 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmî'sinin, Meclis-i Umûmî azasından oluşan bir heyetin Kadıköyü'ne gidip Patrik Efendi'yi makam-ı memuriyetine davet etmesini kararlaştırması. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/02/08 Ermeni Patriği Turyan Efendi'nin makam-ı memuriyetine avdeti. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/02/08 Patrik Turyan Efendi'nin memuriyetine döneceğini beyan etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/02/11 Kudüs Ermeni Patriği Meselesi ve Hükümet Beyannamesi. *İkdam*
- 1910/02/13 Ermeni Patriği Turyan Efendi'nin Kumkapı Patrikhânesi'ne gelerek, orada kendisini karşılayan kalabalığa bir konuşma yapması; Ermenilerin 600 seneden beri Osmanlı Hükümeti sayesinde yaşamış oldukları gibi bundan böyle Meşrutiyet devrinde daha fazla huzur ve rahat içinde yaşayacaklarını beyan etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/02/14 Kudüs Patrikhânesi Meselesi. *İkdam*

- 1910/02/18 Ermeni Patriği'nin Şeyhülislâm Efendi'yi ziyaret etmesi. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/02/24 Ermeni Patriğin Sadrazamla Görüşmesi. *İkdam*
- 1910/03/08 “Anasır-ı Gayr-ı Müslime'nin Askerliği” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1910/03/17 Gayr-ı müslimlerin askerliği ile ilgili *Osmanischer Lloyd*'un haberi. *Servet-i Fünun*[Haftalık]
- 1910/03/24 Gayr-ı müslim askerlerin dînî vazifelerini yapmakta serbest bırakılmaları ve askerî okullarda bulunan gayr-i müslim öğrencilere Cumartesi ve Pazar sabahları ibadethânelerine gitmek için izin verilmesi, yortu vb. dini günlerinde de İslâmlara uygulanan usulün tatbikinin kararlaştırılması. *Servet-i Fünun* (Haftalık)
- 1910/03/28 "Bir Ermeni neferinin ihtisat-ı askeriyyesi" başlıklı yazı. *Sabah*
- 1910/03/29 Ermenilerle meskûn bulunan çeşitli vilâyetlerden, bazı muhabirlerin, İstanbul'da yayınlanmakta olan Ermenice gazetelere gerçek dışı ve mübalağalı bazı haberler vermelerinden dolayı hükümetçe tahkikat icrasına lüzum görüldüğü, neticede verilen haberlerin bir takım fazla yazışma ve muamelelere yol açtığı, bunu göz önüne alan Ermeni Patrikhânesi'nin bir tahrirat hazırlayıp vilâyetlerde bulunan murahasalara tebliğ edeceği, gerçek dışı yayınlara yol açanların mümkün olduğu kadar bu fena hareketlerinden men edilmesini talep edeceği. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/03/30 “Patrikhâne Buhranı” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1910/04/05 “Bir Ermeni askerinin mektubu” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1910/04/07 Eçmiyazın Ermeni Katogikosluğu'nun fikirlerini yansıtan *Ararat* gazetesinin, Osmanlı ülkesindeki Ermenilerin askerliği hakkında yazdığı bir yazıda, Ermenileri askerlik yapmaya teşvik ettiği. *Servet-i Fünun* (Haftalık)
- 1910/04/17 Tiflis'ten Ermeni gazetelerine gelen haberlere göre; Kafkasya'nın her tarafında Rus zabıtasının bütün Ermenilerin evlerinde arama

- yapmaya başladığı. Duma Meclisi üyesi olan Gazarof'un evinde dahi arama yapıldığı. *Yeni Tasvir-i Efkar*
- 1910/04/28 Ermeni Katolik Patrikliği'ne Adana murahasası Bogos Terziyan Efendi'nin seçildiği. *Tanin*
- 1910/05/05 Newyork'ta mukim Çarsancaklı Ermenilerin, bir miting yaparak doğdukları yerlerde nüfuzlu kişiler tarafından gasb edilen emlak ve arazinin sahiplerine iadesi için Bâb-ı Âlî'ye bir telgraf gönderdikleri. *Servet-i Fünun* (Haftalık)
- 1910/07/14 Ermeni Patrikhânesi'nin arazi meselesiyle ilgili olarak hazırladığı bir muhtırada, tapuları tamamen Ermenilerin elinde bulunan 27 kilise, 12 kabristan, 80 cemaata ait mülk ve 6000 hususi binanın mütegalibe tarafından gasbedildiğini belirtmesi. *Servet-i Fünun* (Haftalık)
- 1910/07/14 Kayseri'den, fakr-u zaruret yüzünden Amerika'ya göç edenlerin sayısının gittikçe arttığı ve 15 yaşından 60 yaşına kadar olan kimselerin göç etmek istedikleri ve hatta pasaport almak üzere bir takım gayr-ı meşru vasıtalara müracaat ettikleri. *Servet-i Fünun*
- 1910/07/20 *Azadamard* gazetesi muharrirlerinden birisinin Ermeni Patriği Turyan Efendi'yi ziyaret ederek, Ormanyan Efendi'ye Galata Kilisesi'ndeki merasim-i ruhaniyyeye başkanlık etmesi için izin verilip verilmediğini sorması. Patrik Efendi'nin de cevaben "müsaade ettim" dediği. *Tanin*
- 1910/07/21 "Galata Ermeni Kilisesinde" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1910/07/21 "Ormanyan Efendi Meselesi" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1910/07/22 "Ermeni Patriği'nin Bâb-ı Âlî'ye gelmesi" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1910/07/22 Sadrazam Hakkı Paşa'yı ziyaret eden Ermeni Patriği'nin, Çarsacak arazi meselesinden bahsetmesi ve buradaki Ermenilerin hicrete mecbur olduklarını söylemesi. Sadrazam'ın da bu meselenin iyi bir şekilde halledileceğini beyan etmesi. *Tanin*
- 1910/07/25 Karahisar-ı Şarkî'de Taşnaksaganlardan birinin kilisede nutuk vermesine meclis tarafından müsaade edilmemesi üzerine, bu kişinin

kapısı kapalı olan kilisenin damından içeri girerek konuşma yaptığı şayiası hakkında, Meclis-i Muhtelitten vuku'bulan izahata, bu meselenin halli hakkında alınacak tedbirlerin Patrikhâne tarafından mahalline telgrafla bildirildiği cevabının verilmesi. *Tanin*

- 1910/07/31 “Ermenilerin Miting Meselesi” ve “Patrikhâne İhtilâli” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1910/08/03 “Kiliseler ve Siyaset; Ermeni Kiliselerinde siyaset” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1910/08/05 *Azadamard* gazetesinin, Kanun-ı Esasi'nin hükümleri ve Ermeni kilisesi'nin iç bağımsızlığı noktasından hareketle, kiliselerde meydana gelen olaylara, hükümetin müdahaleye hak ve selâhiyeti olmadığını yazması. *Tanin*
- 1910/08/05 Erzurum Ermeni Mebusu Pastırmacıyan Efendi'nin, Kafkasya'ya ve oradan da Erzurum'a gitmek isterken Batum'da Rus memurları tarafından tutuklanması. İstanbul'daki Rus sefaretinin ve Rusya'daki Osmanlı Büyükelçiliği'nin etkili teşebbüsleri sonucunda serbest bırakılması. *Tanin*
- 1910/08/08 Beyoğlu Ermeni Kilisesi'nde, Ramgavaryan Fırkasına mensup *Hayrenik* gazetesi yazarlarından Vahan Efendi'nin, kilisede yaptığı konuşmanın sonunda Taşnaksaganların hareketini tenkid etmesi. *Tanin*
- 1910/08/08 Kafkasya'da bulunan Türkiyeli Ermeni muhacirlerin memleketlerine dönmeye devam ettikleri. Yaklaşık 30.000 Ermeninin eski vatanlarına döndükleri. *Sabah*
- 1910/08/08 Ermeni Kilisesi'nde Vahan Efendi'ye ahâliden sorular sorulduğu esnada karışıklıklar çıktığı, güvenlik kuvvetlerinin gelerek olayları yatıştırdığı. *Sabah*

- 1910/08/15 İttihad ve Terakki Cemiyeti Murahhası olup, Anadolu'da seyahat eden Trabzon ve Erzurum'da tedkikat ve incelemelerde bulunan Naci Bey'in *Jön Türk* gazetesi muharrirlerinden biriyle yaptığı mülakatta; Trabzon ve Erzurum vilâyetlerinde Türklerle Ermeniler arasında katiyyen vukuat olmadığını ve Ermenilerin İslâmlarla gayet samimi bir surette kardeşçe geçindiklerini söylediği. *Sabah*
- 1910/08/24 İstanbul'a dönen Pastırmacıyan Efendi'nin, *Azadamard* gazetesi yazarlarından biriyle yaptığı görüşmede "Şüphe yok ki Osmanlı hükümeti tarafından mükerrer müracaatlar yapılmıyaydı şimdiye kadar mahpus kalırdım" dediği. *Tanin*
- 1910/09/11 "Gayr-ı Müslimlerin Askerlik Hizmeti" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1910/09/12 "Ermeni Patrikhânesinde" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1910/10/28 Ermeni Kilisesi'nde Serpusyan Efendi'ye yapılan saldırı üzerine, Patrik ve meclis üyelerinin, büsbütün istifa etmek gerektiği yolunda kesin bir karar verebilmek için, Kumkapı Patrikhânesi'nde fevkalâde bir toplantı yapmaya karar vermeleri. *Tanin*
- 1910/10/30 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Muhteliti reisi Doktor Serpusyan Efendi'nin kiliseden çıkarken, kilise avlusunda saldırıya uğraması ve yaralanması. *Tanin*
- 1910/10/30 Ermeni Patriği ile Meclis-i Muhtelitin istifa edip etmeme gerektiği hususunu görüşmeleri ve sonuçta Meclis-i Umûmî'ye istifanın verilmesini gizli oyla karara bağlamaları. Patrik Efendi'nin de Meclis-i Umûmî'nin açılmasından sonra katiyyen istifa edeceğini beyan etmesi. *Tanin*
- 1910/11/05 "Ermeni Patriğinin İstifasına Dair" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1910/11/05 Üsküdar Ermenilerinden bir grubun, Ermeni Patrikhânesi'ne giderek, Patriğin şimdiye kadar yaptıkları faaliyetleri övmesi, istifa etmemesi hakkında ahâli tarafından imza edilen bir dilekçeyi okuyarak istifasını önlemeye çalışmaları. *Tanin*

- 1910/11/06 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin Galata Kilisesi'nde Noradunkyan Efendi'nin başkanlığında toplanması ve Patrik Efendi ile Meclis-i Muhtelit'in istifalarını görüşmeye başlaması, önce Patrik Efendi'nin, sonra da Meclis-i Muhtelit'in istifalarının okunması. *Tanin*
- 1910/11/13 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin ikinci toplantısının, gerek Meclis-i umûmî azasında ve gerek ahâli arasında teşekkül eden muhalif iki partinin birbiri aleyhine harekette bulunmasından dolayı ertelenmesi. *Tanin*
- 1910/11/16 Bazı gazeteler de Patrik Turyan Efendi'nin istifasını Adliye Nezâreti'ne verdiği ve istifanın Bâb-ı Âlî'ye gönderildiği yolunda yazılar çıkması, Adliye Nezâreti'ne istifayla ilgili hiç bir resmi belge ulaşmadığı. *Tanin*
- 1910/11/16 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin iki muhalif partisi arasında ihtilâfin giderilmesi için, iki parti mensuplarından tayin olunan 3'er üyenin Beyoğlu Ermeni Kilisesi'nde bir araya gelip görüşmeleri. *Tanin*
- 1910/11/17 “Ermeni Patriğinin İstifası” ve “İttihad Terakki Fırkası-Ermeniler” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1910/11/17 Ermenice gazetelerde yer alan haberlere göre Patriğin, istifasını Cumartesi akşamı mühürlediği ve Pazar vermeyi düşündüğü, fakat Meclis-i Umûmî üyelerinin Patriğin istifasını ertelemesini istedikleri. *Tanin*
- 1910/11/17 İttihad ve Terakki Cemiyeti adına Halil Bey'in Mebuslar Meclisi İdare Azalığına, İttihad ve Terakki Cemiyeti üyesi olmadığı halde Pasdırmacıyan Efendi'yi aday göstermeyi teklif etmesi. *Tanin*

- 1910/11/19 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nde bulunan iki muhalif parti temsilcilerinin soruna bir çözüm bulmak amacıyla tekrar bir araya gelmeleri, her iki tarafın da onayıyla gerek Patriğin ve gerekse Meclis-i Muhtelit'in istifalarının kabulünün kararlaştırılması ve eski patrik kaymakamı Episkopos Agob Arşoroni'nin Patrik Kaymakamlığı'na tayinine karar verilmesi. *Tanin*
- 1910/12/11 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin Patriğin istifası meselesini görüşmesi, bu görüşmelerde Patrik Efendi'nin istifasının kabul edilip edilmeyeceğinin gizli oyla belirlenmesi kararlaştırılarak oylamaya geçildiği, oy çokluğuyla Patrik Turyan'ın istifasının kesin olarak kabul edildiği ve bunu takiben meclislerin teşkiline başlanarak yine gizli oyla meclis üyelerinin de seçildiği. *Tanin*
- 1910/12/12 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin Liberal Fırkası'nın, Beyoğlu Ermeni Kilisesi'nde bir toplantı yaptığı, Meclis-i Umûmî'nin, Patrik Efendi'nin istifasının kabulü ve meclislerin seçilmesine dair verdiği kararın görüşüldüğü, bu kararın kendilerince kabul edilemez olduğu sonucuna varıldığı ve kararın bir telgrafla Patrik Efendi'ye bildirildiği. *Tanin*

1911

- 1911/05/22-23 *Senin* gazetesinin rüesa-yı ruhaniye ittihadıyla ilgili olarak bazı konulardaki tereddütlerini belirtmesi, tedrisat, askerlik ve arazi meselelerinde rüesa-yı ruhaniye arasında ne tür bir ittihadın meydana geleceğini anlayamadığı beyan etmesi. *Senin*
- 1911/05/24 Keldânî Patrikhânesi'nin kapı kethüdasının, Keldânî Patrikhânesi'nden kendisine okullar ve askerlik konularıyla ilgili bir haber gelmediği için Adliye Nezâreti'ne gitmediği ve takrîri vermediği. *Senin*

- 1911/05/24 Rum, Ermeni Gregoryen, Ermeni Katolik Patrikhâneleriyle Bulgar Eksarhhanesi arasında meydana gelen anlaşma gereğince bu üç patrikhânenin ve eksarhhanenin kapı kethüdalarının Adliye Nezâreti'ne giderek okullar ve askerlik meseleleri hakkında ortak bir takrîr vermeleri. *Senin*
- 1911/06/16 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmî'sinin yaptığı toplantıda bir çok şikâyette ve dilekte bulunduğu, yıl başından beri Doğu vilâyetlerinde 50 kadar adam öldürüldüğü ve Ermenilere karşı bir çok saldırı olduğu, Ermeni dilekleri arasında derebeyliğin kaldırılması ve toprak sorununun çözülmesi, ayrıca yeterli askeri birlikler gönderilmesi hususlarının yer aldığı. YHB. *TİT*, c.2, ks. 1, s. 50, 51
- 1911/08/07 Teba-i gayr-i müslimenin askerliği ve tedrisat meselesi ve sair noktalar hakkında verilen takrîrin tetkikinin Meclis-i Vükelâ kararıyla Adliye, Harbiye ve Maarif nazırlarından oluşan bir encümene havale olunması. *Tanin*
- 1911/08/11 Hükümetin, Patrikhâneler tarafından verilen takrîrlerde yer alan taleplerin açıkca ortaya konulması için muhtelif ruhani merkezlerden murahhas sıfatıyla bazı şahısların gönderilmesini istemesi. Çeşitli ruhani merkezlerden seçilen murahhasların Adliye Nazırının nezdine giderek görüşmelerde bulunmaları. *Tanin*
- 1911/08/13 *Jöntürk* gazetesinin Bâb-ı Âlî ile patrikhâneler arasında bir anlaşma olmasını büyük bir başarı olarak görmesi. *Tanin*
- 1911/08/13 “Patrikhânelerin talepleri” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1911/08/15 Patrikhânelerin müşterek olarak verdikleri takrîrin tedrisat ve askerlik meselelerine ait olduğu, Takrîrin 17 maddeden ibaret olan tedrisat kısmında; ders programlarından, muallim ve muallimelerin hukukundan, mekteplerin teftişinden, gayr-ı müslim mekteplerinden mezun olanların imtiyazlarından, hükümetçe bu mekteplere verilecek tahsisattan bahsedildiği. *Tanin*

- 1911/08/23 “Ermeni Patrikhânesi’nin Tahrirat-ı Umûmîyyesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1911/09/01 “Ermenilerin Arazi Meselesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1911/09/01 Muş Mebusu Kegam Efendi’nin, Muş’ta Cavit ve Naci Beylerle görüşmesi ve onların talebi üzerine gasbedilen arazi ile cinayet ve vaki olan taarruzların tafsilatlı bir cetvelini vermesi. *Tanin*
- 1911/09/01 Muş’tan *Osmanischer Lloyd* gazetesine gönderilen bir yazıda; arazi meselesinin Muş’ta, memleketin asayiş ve barışını, huzur ve rahatını ciddi tehlikede bulunduracak bir şekil aldığı, arazi meselesinden dolayı bir çok şikayetler yapıldığı, ciddi bir şekilde hususi bir komisyon vasıtasıyla tetkikat yapılarak mesele halledilmezse şikayetlerin arkasının kesilmeyeceği, her gün Ermenilere karşı haksız ve fena muameleler yapıldığının iddia edildiği. *Tanin*
- 1911/09/21 Ermeni Katolik Patrikhânesi Meclis-i Umûmî’sinin onayıyla, millete karşı icra ettiği saygın olmayan ve fesat fikirler içeren davranışlarından dolayı, Terziyan Efendi’nin patriklikten el çektilmesine karar verildiği. *Tanin*
- 1911/09/22 İstanbul’da yayınlanan Ermenice gazetelerden *Aravelk* ve *Azadamard* bir müddetten beri her gün birer Türkçe baş makale yayınlamaya başlamaları. *Tanin*
- 1911/10/13 “Gayr-ı Müslim Askerlerin Tatil Günleri” başlıklı yazı. *Tanin*

1912

- 1912/01/06 Ermeni Katolik Patrikhânesi meclislerinin toplanarak, seçecekleri heyet vasıtasıyla Terziyan Efendi’yi patriklikten istifaya davet etmeye ve eğer Terziyan Efendi istifayı kabul etmezse hükümetin müdahalesini istemeye karar vermeleri. *Tanin*
- 1912/01/07 Ermeni Katolik Patrikhânesi’nden bir heyetin Terziyan Efendi’nin yanına giderek kendisinin Ermenilerin tahkirat ve tezyifatına düşer olmamak için istifa etmesi lazım geldiğini beyan etmesi. Terziyan Efendi’nin bunu reddetmesi. *Tanin*

- 1912/01/10 Terziyan Efendi'nin, Dâhiliye Nezâreti'ne müracaat ederek hayatının tehlikede olduğunu bildirmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasını istemesi, hükümetin de gerekeni yapması. *Tanin*
- 1912/01/13 Terziyan Efendi'nin, Adliye ve Harbiye Nezâretlerine de birer takrîr göndermesi, cemaatin galeyanından ortaya çıkabilecek tehlikelere karşı hayatının müdafaasını talep etmesi ve Ermenileri kışkırttıklarını iddia ettikleri *Azadamard* ve *Jamanak* gazeteleri haklarında kanuni işlem yapılmasını istemesi. *Tanin*
- 1912/01/24 “Ermeni Katogikosluğu” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/01/28 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Cismânisi'nin, Patrik Arşoroni Efendi'nin başkanlığında toplanarak, mebusan meclisi seçimleri hakkında uzun bir görüşme yaptığı. Toplantı sonunda seçimlerde takip edilecek politikayla ilgili kararlar alındığı. *Tanin*
- 1912/01/30 “Anadolu Islâhâtı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/02/07 Ermeni Katolik Cemaati Meclis-i Umûmîsi'nin, Terziyan Efendi'nin görevinden alınması lüzumunu bir kere daha beyan etmesi ve bu kararı Adliye Nezâreti'ne bildirmeye karar vermesi. *Tanin*
- 1912/02/08 Ermeni Patriği'nin, Rum temsilcilerine, kendisinin ruhani reis sıfatıyla seçimlere karışmayacağını ve eğer anlaşma yapmak isterlerse Ermenilerden meydana gelen seçim encümenine müracaat edebileceklerini söylemesi. *Tanin*
- 1912/02/10 Taşnaksutyun Komitesi'nin, *Teşkilât* gazetesinde çıkan bir yazı üzerine, seçimlerde İttihad ve Terakki Fırkasını destekleme kararı alması. *Tanin*
- 1912/02/12 Beyoğlu'ndaki Katolik kilisesinde toplanan ahâlinin, patrik Terziyan Efendi lehinde ve aleyhinde ayrıldığı, meselenin büyüyeceği anlaşıldığından zabıtaya haber verilerek jandarmalar marifetiyle kalabalığın dağıtıldığı. *Tanin*
- 1912/02/15 “Ermeniler ve Fırkalar” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1912/02/21 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin Liberal Fırkası'nın, mebusan seçimlerinde İttihad ve Terakki ve Taşnaksutyun cemiyetleriyle ittifak ederek birlikte hareket etmeye karar vermesi. *Tanin*
- 1912/02/21 Hürriyet ve İtilâf Fırkasını destekleyen *Teminat* gazetesiyle *Azadamard* gazetesi arasında polemik başladığı. *Tanin*
- 1912/02/22 Beyoğlu'nda bulunan Eseyan Ermeni okulunda bir araya gelen Ermeni Patrikhânesi Meclisi Umûmîsi'nin merkez ve liberal fırkaları temsilcileri, Ermeni Protestan ve Ermeni Katolik cemaatleri temsilcileri, Taşnaksutyun Cemiyeti temsilcileri, Yeni Hınçakyan Cemiyeti temsilcileri, Sosyal Demokrat Hınçakyan temsilcileri ve Meşrutiyet Demokrat Cemiyeti temsilcilerinin görüşmelerde buldukları ve müzakere esnasında Hınçakyan Cemiyeti'nin, Hürriyet ve İtilâf Fırkasına katılmış olmasından dolayı tenkid edildiği, Ermeni milleti için İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne katılmanın daha hayırlı olacağı sonucuna varıldığı. *Tanin*
- 1912/02/23 Seçimlerde İttihad ve Terakki Cemiyeti ile birlikte hareket etmeye karar veren Hınçak Reforma Cemiyeti'nin niçin böyle hareket ettiğini kamuoyuna açıklaması. *Tanin*
- 1912/02/25 Osmanlı Hükümeti'nin ıslâhâta bakış açısını gösteren, Anadolu Islâhât Komisyonu Reisi Mustafa Fevzi Efendi'nin *Jamanak* gazetesinde çıkan demeci. *Tanin*
- 1912/03/15 İzmir Ermeni murahasası Mateos İnceyan Efendi'nin, Anadolu Heyet-i Islahiyesine refakat etmek üzere Patrikhâne tarafından kendisine yapılan teklifi kabul etmesi. *Tanin*
- 1912/03/17 Ermeni Patrikhânesi'nin mebusan seçimlerine fiili müdahalede bulunmama kararına rağmen, vilâyetlerde bazı murahasaların bildiklerini okudukları, Bursa murahasasının idaresi altında bulunan karyelere bir tahrirat-ı umûmîye göndererek, göstermiş olduğu namzede rey vermeye mecbur bulduklarını bildirdiği, İzmir murahasanesinin ise adaylar cedveli düzenlediği. *Tanin*

- 1912/03/21 “Sivas Mebus Namzedi Dikran Zaven Efendi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/04/08 “Rusya'da Ermenilerin Mahkumiyeti” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/04/10 Ermenice gazetelerden *Manzume-i Efkar'ın*, Ermenilerin büyük bir kısmının İttihad ve Terakki Cemiyeti ile işbirliği yapmasını dört senelik Meşrutiyet hayatının ilk akıllı hareketi olarak kabul etmesi. *Tanin*
- 1912/04/11 Ermeni Patriği Arşoroni Efendi'nin Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın yeni kurulmuş bir parti olduğunu ve mensuplarının çoğunlukla efkâr-ı taassubkâranesi ile bilinen kişilerden meydana geldiğini söylemesi ve şu anda iktidarda olan İttihad ve Terakki Cemiyeti'ni şayan-ı itimad ve kuvvete sahip bir parti olarak gördüğünü belirtmesi. *Tanin*
- 1912/05/04 Adliye Nezâreti'nin, Ermeni Patrikhânesi'ne gönderdiği bir yazıda, Patrikhânenin idaresi altında bulunan okullardaki öğretmenlerin ve müdürlerin diplomalarını ve tezkire-i Osmanilerini istemesi, aksi takdirde askerlik vazifesiyle mükellef olan öğretmenlerin mutlaka askere alınacaklarını bildirmesi. *Tanin*
- 1912/05/19 Ermeni Patriği Arşoroni Efendi'nin, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'yı ve Dâhiliye Nazırı Vekili Talat Bey'i ziyaret ederek görüşmelerde bulunduğu, bu esnada 30 ile 45 yaşları arasında bulunan Ermenilerin askerlik hizmetinden muaf tutulmasını rica etmesi. *Tanin*
- 1912/05/19 “Ermenilerin Askerliği Hakkında” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/06/09 Ermeni, Rum ve diğer unsurlara mensup mebusların sadrazamı ziyaret ederek İstanbul ve Bilad-ı Selase'de 30 ile 45 yaşları arasında bulunan ahâlinin silah altına alınmalarının uygun olmayacağını beyan etmeleri. *Tanin*
- 1912/06/13 “Arazi Meselesi” ve “Ermenilerin Askerliği” başlıklı yazılar. *Tanin*

- 1912/06/13 Meclis-i Ayan Reisi Gazi Muhtar Paşa'yı ziyaret eden Patrik Efendi'nin askere alınmayla ilgili kanun tasarısının 76. maddesi hakkında şikayetlerini tek tek anlatması. *Tanin*
- 1912/06/15 “Ermeni Mebuslarının Toplantısı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/06/15 Meclis-i Mebusan'ın önceki döneminin sonlarında Ermeni mebuslarının Sadrazam Said Paşa'ya bir muhtıra vererek Ermenilerle meskun vilâyetlerin ihtiyaçlarının giderilmesini talep ettikleri ve Said Paşa'nın bu konuda acil tedbirler alınacağını vaad ettiği. *Tanin*
- 1912/06/19 “Gayr-i Müslimlerin Askerliği” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/09/01 Dâhiliye Nazırı Ali Daniş Bey'i ziyaret eden Ermeni Patriği Arşoroni Efendi'nin, Doğu Anadolu'da meydana gelen olaylara ait telgrafları arzettiği. *Tanin*
- 1912/09/08 Ermeni Millî Meclisi'nin son olaylara dair Patrikhâne'nin hükümet nezdinde yaptığı teşebbüsler hakkında bilgi almak üzere Patrik Arşoroni Efendi'nin başkanlığında bir toplantı yaptığı. *Senin*
- 1912/09/10 Ermeni Patriği'nin, Doğu Anadolu vilâyetlerindeki olaylara dair aldığı telgrafnameleri Muhtar ve Kamil Paşalara göstererek bunlar hakkında seri tedbirler alınmasını ve öldürme olaylarının tekrarına meydan verilmemesini rica etmesi. *Senin*
- 1912/09/10 Kamil ve Muhtar Paşaların, Ermeni Patriğine meselenin ehemmiyetle nazar-ı dikkate alınacağını ve ilk Meclis-i Vükelâ'da durumun görüşülerek o bölgede sıkıyönetim ilanının düşünüleceğini beyan etmeleri. *Senin*
- 1912/09/12 Şarkî Anadolu ahvâli hakkında Hüseyin Cahid'in bir yazısı. *Senin*
- 1912/09/19 Van ve Bitlis'de meydana geldiği iddia olunan olayların Bulgaristan'daki Ermeniler tarafından bir miting düzenlenerek protesto edilmesi. *Tanin*
- 1912/09/22 “Ermeni Patriğinin İstifası” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1912/09/22 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'nin, sadece Meclis-i Cismânî'nin istifasını kabul etmesi. *Tanin*
- 1912/09/24 “Ermeni Vatandaşlarımız Hakkında” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/09/28 11 Eylül tarihli *Jamanak* gazetesinde "Ermeniler Kimin İçin Kırılıyor" başlıklı yazıda İttihad ve Terakki'nin suçlanması. *Tanin*
- 1912/09/28 “Ermeni Matbuatı ve İttihad Terakki” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/10/02 “Ermeni Kıtalinî Kim Yapıyor” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/10/02 Ermeni Patriği Arşoroni Efendi'nin, 1 Ekim 1912 tarihli bir tezkire ile, *Tanin*'de "Patrik Efendi'nin Doğu Anadolu'da meydana gelen karışıklıkların İttihad ve Terakki Cemiyeti tarafından çıkarıldığını ve bunu da Dâhiliye Nazırı Dâniş Bey'in söylediği" yolunda yayınlanan bir yazıyı tekzip ettiği. *Tanin*
- 1912/10/12 “Ermeni Sosyalistlerin Beyannamesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1912/10/14 “İslâhât Meselesi” başlıklı yazı, *Cenin*
- 1912/10/16 “Hıristiyanların Askerliği” başlıklı yazı. *Cenin*
- 1912/10/16 Ruhani merkezlerin 30 ile 45 yaşları arasında bulunan Hıristiyanların, askere alınmasını istemedikleri, Ermeni Patrikhânesinin de diğer ruhani merkezlerle birlikte hareket ettiği, istekleri kabul edilmediği takdirde bütün kiliseleri kapatmaya karar vermeleri. *Cenin (Tanin)*
- 1912/10/18 Rum Patrikhânesi kapı kethüdasının diğer ruhani merkezlerin kapı kethüdalarıyla birlikte sadrazamı ziyaret ederek takrîri vermesi. Şura-yı Devlet Reisi Kamil Paşa'nın bu yaşta bulunan Hıristiyanların silah altına alınmayacağını Rum Patrikhânesi kapı kethüdasına beyan etmesi. *Cenin*
- 1912/11/01 “Ermeni Patriği” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1912/11/01 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Muhteliti'nin, gerek İstanbul'da, gerekse taşradaki Ermenilere bir yazı yazarak muharebe-i hazıra esnasında Ermenilerin devlete manen ve maddeten yardımda bulunarak vatandaşlık vazifelerini yerine getirmelerini acele olarak tavsiye etmeyi kararlaştırması. *Renin*
- 1912/11/10 Eçmiyazin katogikosunun, 10 Kasım 1912 tarihli katogikosluk emirnâmesiyle, Mısır'da bulunan Bogos Nubar Paşa'yı, yetkili temsilci olarak tayin etmesi. Bogos Nubar'ın da, hemen Paris'e giderek işe başlaması. EU. *TEEM*, s. 30
- 1912/12/24 Petersburg'daki Osmanlı Büyükelçisi Turhan Paşa'nın, Bâb-ı Âlî'ye çektiği bir telgrafta, Bogos Nubar Paşa'nın, refakatinde eski Ermeni Patriği Ormanyen Efendi olduğu halde Londra büyükelçiler konferansı'na katılacağını ve Berlin Antlaşması'nın 61. maddesinin Ermenilerden yana yürütülmesi için direneceğini bildirmesi. YHB. *TİT* c. 2, ks. 3, s. 23, 24

1913

- 1913/01/01 “Türkiye ve Vilâyât-ı Şarkîyye Islâhâtı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/01/23 “Ermeni Patriği” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1913/02/01 “Eçmiyazin Katogikosunun Müracaatı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/02/02 “Adana Kıtali Mahkumiyeti” ve “Edirne'de Ermeniler” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/02/25 Ermeni Patrikhânesi'nin Ermenilerle meskûn vilâyetlerde yapılması gereken ıslâhât ile arazi meselesi hakkında bir muhtıra tanzim etmesi ve mezkur muhtıranın Sadrazam Paşa hazretleriyle, Adliye Nezâreti'ne takdiminin kararlaştırılması, Doğu Anadolu'ya gönderilecek teftiş heyetine katılmak üzere İzmir murahasası İnceyan Efendi'nin görevlendirilmesi. *Tanin*
- 1913/03/26 “Ermeniler ve Rusya” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/04/10 “Ermeni Patriğinin Müracaatı” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1913/04/17 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi'ndeki Ermeni partilerinin mümessillerinin, Galata Ermeni Kilisesi'nin özel dairesinde toplanmaları ve kendi iddialarına göre taşralarda Ermenilere karşı yapılmakta olan "zulüm" üzerinde uzun uzadıya görüşmeleri ve sonunda Meclis-i Umûmî'ce bu sorunun incelenmesi için bir komisyon kurulmasına karar verilmesi. (1 Mayıs 1913) *Tanin*
- 1913/04/17 “Rusya ve Ermeni Meselesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/04/19 “Vilâyât-ı Şarkıyye; Rusya ve Ermeni Meselesi” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/04/20 “Erzincan Hadisesi ve Ermenice Gazeteler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/04/21 “Rusya-Vilâyât-ı Şarkıyye”; “Erzincan Bombaları”, “Ermeni Matbuatı” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/04/24 “Avrupa'da Ermeniler Lehinde Propaganda” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/04/24 Osmanlı Hükümeti'nin Doğu Anadolu'da ve Osmanlı Dâhiliye Nezâreti'nde çalışmak üzere İngiliz uzmanlar getirmek amacıyla İngiltere Hükümeti'ne başvurması, Ermeni meselesinin uluslararası bir sorun haline gelmesi. YHB, *TİT* c. 2, ks. 3, s. 52
- 1913/04/27 “Erzincan Bombası Hakkında” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/04/29 “Vilâyât-ı Şarkıyye'de Ruslar” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/05/01 Basında, Anadolu vilâyetlerinin ıslâhâtı için teşekkül edecek komisyon reisine geniş selâhiyet verileceği ve arazi meselesinin, bu suretle kati olarak hal ve tesviye edileceği yolunda yazılar çıktığı. *Tanin*
- 1913/05/01 Doğu Anadolu vilâyetleri için gönderilecek heyetin programı, vazifeleri ve sulh hakimlerinin selâhiyetinin tamamıyla tayin edildiği, kararlaştırılan sulhün imzalanmasını takiben ıslâhât heyetinin hareket edeceği. *Tanin*

- 1913/05/01 Ermeni Patrikhanesi'nin, özel bir heyet teşkil ederek, taşra ahvâliyle ilgili olarak Dâhiliye Nazırı Talat Bey'le görüşmek üzere Bâb-ı Âlî'ye gönderdiği, fakat Talat Bey'in bu heyeti kabul etmediği. *Tanin*
- 1913/05/02 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Muhtelit'inin taşra ahvâliyle ilgili olarak tafsilatlı bir rapor hazırlayıp, Sadaret'e sunmaya karar vermesi. *Tanin*
- 1913/05/04 “Heyet-i Islahiyye” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/05/04 Vilâyât-ı Şarkıyye ıslâhâtı için gönderilecek heyete verilecek 100.000 liranın yalnız arazi meselelerinin halledilmesi yolunda kullanılacağı ve Vilâyât-ı Şarkıyye ıslâhâtı sairesi için de ayrıca bir para tahsis olunacağı, hükümetin, ıslâhât heyeti üyelerini henüz kesin bir şekilde seçip tayin etmediği. *Tanin*
- 1913/05/05 Avrupa'da Ermeni meselesiyle ilgili çeşitli temaslarda bulunan Bogos Nubar Paşa başkanlığındaki heyetin en son olarak Londra'ya gittiği, *Jöntürk* gazetesinin, Osmanlı Hükümeti'nin Anadolu vilâyetlerinde yapacağı ıslâhâtın iyi netice vereceğini dikkate alan heyet reisinin her türlü müracaattan vazgeçmek fikrinde olduğunu yazması. *Tanin*
- 1913/05/04-06 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmî'sinin gizli olarak yaptığı toplantıda uzun uzadıya taşra ahvâlini konuşması. *Tanin*
- 1913/05/07 Ermeni Patrikhanesi'nin oluşturduğu komisyonun toplanarak, şimdiye kadar ıslâhât meselesine dair Osmanlı hükümeti nezdinde icra olunan teşebbüsler ve meydana gelen muhaberatı incelemeye başlaması. *Tanin*
- 1913/05/09 “Vilâyât-ı Şarkıyye Ahvâli” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/05/10 Ermeni Patriği Arşoroni Efendi'nin, *La Turquie* gazetesine verdiği demeçte, arazi meselesi, ıslâhât komisyonu ve ecnebi memurların kontrolü gibi konularla ilgili görüşlerini açıklaması. *Tanin*
- 1913/05/10 “Ermeni Patriğinin Beyanâtı” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1913/05/10 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Cismânisi tarafından Sadaret'e verilen muhtıra hakkında, Meclis-i Cismâni Reisi Karayan Efendi'nin, Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmî'sine bilgi vermesi. *Tanin*
- 1913/05/11 Ermeni Patriğinin beyanatı ile ilgili *Tanin*'in değerlendirmesi. *Tanin*
- 1913/05/12 “Anadolu Islâhâtı” ve “Ermeni Meselesi” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/05/12 *Jön Türk* gazetesi yazarlarından birinin Ermeni Millî Meclisi'nin nüfuz sahibi üyelerinden biriyle yaptığı mülâkat. *Tanin*
- 1913/05/13 Dâhiliye Nazırı Hacı Adil Bey'in, "Doğu Anadolu ıslâhâtı meselesinin görüşülüp kararlaştırıldığını, kararlaştırılan şeylerin yakın zamanda irade-i seniyye olarak çıkacağını, gönderilecek komisyonun üyelerinin henüz belli olmadığını, mezkur komisyonda Ermeni milletinden de aza bulundurulacağını, bütün azanın mahallî şartlar ve durumlara vakıf olan kişilerden seçilmesine hassaten dikkat edileceğini" söylediği. *Tanin*
- 1913/05/15 “Ermenilerin Maksadı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/05/15 Osmanlı Hükümeti'nin Doğu ve Kuzey Anadolu vilâyetleri için İngiliz uzman istediğini, İngiltere'nin Rusya'ya bildirmesi, bunun üzerine Rusya'nın durumdan rahatsız olması. YHB, *TİT*, c. 2, ks. 3, s. 72
- 1913/05/16 *Manzume-i Efkar* gazetesinin Bab-Ali'den aldığı bilgiye dayanarak, Anadolu ıslâhâtının herşeyden önce paraya bağlı olduğunu, bunun için ıslâhâta, büyük bir istikraz akdinden sonra teşebbüs edilmesinin kararlaştırıldığını yazması. *Tanin*
- 1913/05/16 Taşnaksutyun ve Hınçakyan komitelerinin Van merkezinden Sadaret'e ve Patrikhâne'ye telgraf gönderilmesi. *Tanin*

- 1913/05/19 *Puzantiyon* gazetesinde, ıslâhâtın icrası ile ilgili olarak yer alan yazıda "Biz asla, Bâb-ı Âlî tarafından bir kanunun neşri ve Dâhiliye Nazırı tarafından umûmî bir tahrirat yapılmasıyla memleketin bir bölümünün ıslah olunacağına inanmıyoruz. Bu tip çalışmalardan hiç bir fayda gelmediğini pek çok defalar gördük" denildiği. *Tanin*
- 1913/05/19 "Vilâyât-ı Şarkıyyede Islâhât Meselesi" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/05/23 "Vilâyât-ı Şarkıyye ve Rusya" ve "Islâhât Hakkında" başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/05/25 "Şarkî Anadolu ve Rusya" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/06/05 Dâhiliye Nazırı Hacı Adil Bey ile Evkaf Nazırı Hayri Bey'in, Doğu Anadolu'ya ıslâhât komisyonu gönderilmeyeceği yolunda *La Turquie* gazetesinde çıkan haber üzerine kendilerine müracaat eden Ermenilere açıklamalar yapması. *Tanin*
- 1913/06/06 "Şarkî Anadolu Hakkında Ermeni Patrikhânesinin Bir Kararı" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/06/09 İstanbul'daki Rus Büyükelçisi Giers'in, Fransız ve İngiliz büyükelçileriyle bir toplantı yapması. Bu toplantıda Rus büyükelçilik tercümanı Mandelstam tarafından hazırlanan bir ıslâhât tasarısının incelenmesine karar verilmesi. EU, *TEEM*. s. 389-391
- 1913/06/10 Bâb-ı Âlî'nin, Ermeni meselesinden bahseden sefirlere, Vilâyât-ı şarkıyyede yapılacak ıslâhâta hiç bir vakit devletlerin kontrolünü kabul edemeyeceğini bildimesi. Hükümet'in Ermenilere de bu tarz beyanda bulunması. *Tanin*
- 1913/06/11 "Ermeniler Nasıl İğfal Ediliyor" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/06/12 "Ermeni Meselesi" ve "Müfettiş-i Umûmîler" başlıklı yazılar. *Tanin*

- 1913/06/13 Doğu Anadolu'ya arazi meselesini halletmek için bir kaç ay önce giden komisyonun döndüğü, yapılan tahkikat neticesinde ihtilâflı olan arazinin Osmanlı tebasına ait olduğunun anlaşıldığı ve anarşist oldukları iddia edilen Ermenilerin, Osmanlı tabiiyetini haiz buldukları, iade edilmeyerek Van'a gönderilmeleri. *Tanin*
- 1913/06/23 “Bir Rus Muhabiri ve Ermeni Meselesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/06/25 Sadrazam Said Halim Paşa'nın bir genelge yayınlaması, bunda Bâb-ı Âlî'nin yapmış olduğu ıslâhât ve gerçekleştirmek istediği tasarılar hakkında bilgiler vermesi. YHB, *TİT*, c.2, ks. 3, s. 112
- 1913/06/29 *Tanin'in*, Düvel-i Muazzama'nın, hükümetin kararlaştırdığı ıslâhâtın icrasına müdahale etmeyeceğini, gerçekte Avrupa hükümetlerinin mevcut hükümetin ıslâhât yapacağına kanaat getirdiğini, Avrupa tarafından vukubulacak müdahale ne şekilde olursa olsun ıslâhât vazifesini güçleştirmekten başka bir işe yaramayacağını yazması. *Tanin*
- 1913/06/30 Islâhât komisyonunun Yeniköy'deki Avusturya-Macaristan sefarethanesinde toplanması. *Tanin*
- 1913/06/30 Mandelstam'ın projesinin Rus sefiri tarafından 30 Haziran 1913'te altı devlet sefirlerinden oluşan komisyona verilmesi. *Tanin*
- 1913/07/00 “Vilâyât-ı Şarkîyye”; “Vilâyât-ı Şarkîyye Islâhâtı”; “Ermeni Meselesi” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/07/01 Dâhiliye Nezâreti'nin, Anadolu'ya gönderdiği mülkiye müfettişlerinden, her nahiyede bulundurulması gereken jandarma ve polis kuvvetinin miktarını, yolların durumunu ve yeniden kaç kilometre yol inşa olunacağını bildirmelerini istemesi. *Tanin*
- 1913/07/01 *Hrasayan* gazetesinin yazdığına göre; 1903 senesinden 1912 senesi Nisan ayının sonuna kadar Ermenilerden yaklaşık 32 bin kişinin Amerika'ya göç ettiği. *Tanin*

- 1913/07/01 Osmanlı Hükümeti'nin, İdare-i Vilâyat Kanunu'nda yaptığı değişikliklerle gerçekleşecek olan ıslâhâtı büyük elçilere bildirmesi. E U. *TEEM*, s. 399
- 1913/07/01 “Vilâyât-ı Şarkîyyede Faaliyet-i Islâhât”; “Vilâyet Müfettişlerinin Raporları”; “Ermeni Muhacirini” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/07/02 Bâb-ı Âlî'nin ıslâhâtla ilgili Rus tasarısına bir tür karşılık olmak üzere Doğu Anadolu vilâyetlerinde yapılacak ıslâhâtla ilgili çalışmalarını tamamlaması, bu konudaki ıslâhâtı yakın zamanda neşretmeye karar vermesi. Bu ıslâhâttan yabancı memleketlerde bulunan Osmanlı sefirleri ve İstanbul'da bulunan yabancı sefaretlerin de haberdar edildiği. *Tanin*
- 1913/07/02 Hüseyin Cahid'in, Doğu Anadolu'daki ıslâhât meselesine hükümetin büyük bir önem verdiğini yazması. *Tanin*
- 1913/07/02 İtalya, İngiltere, Rusya ve Almanya sefirleriyle Fransız maslahatgüzarının Avusturya sefirinin evinde toplanarak, Anadolu vilâyetlerinde icra olunacak ıslâhât meselelerini tetkik etmek üzere sefaret memurlarından oluşan bir komisyon kurulmasına karar vermeleri. *Tanin*
- 1913/07/03 Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in, Ermeni Patriği Arşoroni Efendi'yi ziyaret ederek, Doğu Anadolu'da meydana gelen olaylarla ilgili olarak görüştüğü. *Tanin*
- 1913/07/03 “Islâhât Meselesi ve Süfera”; “Dâhiliye Nazırı Patrikhânedede” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/07/07 Bâb-ı Âlî'nin, sefaretlere umumî müfettişler hakkındaki nizamnâmelerin tercümesini tebliğ etmesi, bunun üzerine komisyonun şimdilik bu nizamnâme hakkında bilgi edinmeye karar vermesi. *Tanin*

- 1913/07/07 Petersburg'da neşrolunan *Novoye Vremya* gazetesinin İzmir muhabirinin, İzmir Ermeni murahasası İnceyan Efendi ile bir mülakat yaptığı ve bu mülakatın İzmir'de yayınlanan *Taşnik* adlı Ermenice gazetede yayınlandığı. *Tanin*
- 1913/07/16 Eski Maliye Nazırı Cavit Bey'in *Azadamard* gazetesinin Paris muhabiri ile yaptığı söyleşide, "Osmanlı Hükümeti'nin, doğu vilâyetlerindeki ıslâhât hakkındaki talepleri behemehal isaf edecektir, bu konuda artık şüphe olmamalıdır" dediği. *Tanin*
- 1913/07/21 "Tekfurdağı Hadisesi Hakkında Resmi Beyannâme" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/07/29 "Ermeni Patrikhânesinin Müracaatı" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/07/03-24 Islâhâtla ilgili komisyonun Avusturya-Macaristan Büyükelçisi Pallaviçini en eski büyükelçi olduğu için bu komisyon 3-24 Temmuz 1913 tarihleri arasında Yeniköy'de Avusturya Büyükelçiliği'nde toplanacağı. *Tanin*
- 1913/08/03 Patrik Ohannes Arşoroni Efendi'nin, istifasını verdiği, onun bu isteğinin Ermeni Patrikhânesi Meclis- Umûmîsi'nin yaptığı toplantı sonucunda kabul edildiği. *Tanin*
- 1913/08/03 "Tekfurdağı, Malkara ve Havalisi Hadisatı" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/08/10 Edirne valisi Hacı Adil Bey'in, Ermeni askerlerin vazifelerini çok iyi yaptıklarını, can siperâne hizmetlerde bulduklarını, Edirne murahasanesini ziyareti esnasında başrahibe anlattığı. *Tanin*
- 1913/08/10 "Edirne'de Ermeniler" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/08/11 Piskopos Cevahirciyan Efendi'nin patrik kaymakamı seçilmesi ve yeni patrik seçilinceye kadar görevine devam edeceği. *Tanin*
- 1913/08/12 "Tekfurdağı ve Malkarası Vakası" başlıklı yazı. *Tanin*

- 1913/08/16 Doğu Anadolu'ya bir gezi yapan Ömer Naci Bey'in açıklamaları:"Doğu Anadolu'da Kürt-Ermeni meselesi değil de zâlim mazlum meselesi vardır. Şikâyetler yalnız Ermenilerin değildir. Kürtlerin de şikâyetleri vardır". *Tanin*
- 1913/08/20 Yeni Patriği seçmek üzere Galata Kilisesi'nde toplanan Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmî'sinin, seçimin ertelenmesi yolunda gelen teklif üzerine, seçimleri 15 gün sonraya ertelemesi. *Tanin*
- 1913/09/14 Kumkapı'da Patrikhâne Kilisesi'nde yapılan seçimler sonunda Diyarbakır murahasası Piskopos Zaven Efendi'nin 85 üyenin katıldığı seçimlerde 64 oy olarak, oy çokluğuyla İstanbul Ermeni Patrikliği'ne seçilmesi. *Tanin*
- 1913/09/14 Patrik seçimlerinde Taşnaksutyun Fırkası'nın, eski patrik Turyan Efendi'nin seçilmesini istediği, Taşnaksutyun'un bütün çabalarına rağmen kendi siyasî fikir ve düşüncelerine muhalif olan Zaven Efendi'nin seçilmesine engel olamadığı. *Tanin*
- 1913/10/09 Hüseyin Cahid'in, *Tanin*'deki bir yazısında, Doğu Anadolu ile ilgili olarak iki grubun daima faaliyetlerde bulunduğunu belirtmesi ve ıslâhâtla ilgili olarak, Osmanlı Devleti'nin açık ve kati bir görüşü olması ve bunu icra için çalışması gerektiğini ileri sürmesi. *Tanin*,
- 1913/10/09 İstanbul Ermen Patrikliği'ne seçilen Zaven Efendi'nin, arazi ve asayiş meseleleriyle ilgili şikâyetleri değerlendirmeye başlaması. Diyarbakır'dan Bitlis'e geçmesi ve valiyle görüşmek istemesi. *Tanin*
- 1913/10/11 *Azadamard* gazetesinin haberine göre; İstanbul'da bulunan sefarethânelerin birinci tercümanlarından oluşan hususi komisyon vasıtasıyla hazırlanan ıslâhât projesinin, Avrupa'da tetkik olunduktan sonra, sefirler tarafından takdim olunmak üzere İstanbul'a iâde edildiği. *Tanin*

- 1913/10/12 Ermeni Protestan cemâatından bazılarının, cemâatlerinin hükümet ile olan münasebetlerinin Ermeni Patrikhânesi marifetiyle îfa edilmesini arzu ettikleri, Ermeni Protestan cemâatinden bazı kişilerin Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmî azalarından bazı kişilerle görüşmelerde bulunmaları. *Tanin*
- 1913/10/12 “İslâhât Meselesi”; “Ermeni Müessesât-ı Millîsi”; “Ermeni Protestan Cemâati” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/10/13 *Puzantiyon* gazetesinin: "Bâb-ı Âlî, Avrupalı muktedir zevatın istihdamını kabul ve teslim etmiş olduğu gibi, kontrol meselesini de esasen kabul ettikten başka, onun tatbik edilmesini bile kararlaştırdığını" yazdığı. *Tanin*
- 1913/10/15 Ermenilerin, Ermeni harflerinin icadının 1500. senesi ve Ermenice baskı işinin 400. yıl dönümü münasebetiyle İstanbul'da ve diğer şehirlerde bir takım törenler yapmaya karar vermeleri. *Tanin*
- 1913/10/19 “Şarkî Anadolu Islâhâtı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/10/25 Ermeni Protestan cemâati nâmına 8 kişiden oluşan bir heyetin, Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmî'sine giderek, eğitim ve millîyet meselelerinde Ermeni Protestan cemaatinin, Ermeni Patrikhânesi'ne bağlı olacağını teklif etmeleri. *Tanin*
- 1913/10/28 Ermeni harflerinin icadının 1500. yıldönümü münasebetiyle, Adapazarı'nda Ermeniler tarafından yapılan gösteriler sırasında olaylar çıkması. *Tanin*
- 1913/10/28 Adapazarı'nda hükümetin bir tedbir olmak üzere ahâlinin ellerinde bulunan ateşli silahları teslim etmesi için bir beyannâme neşretmesi ve ahâliye 48 saat müsaade vermesi. *Tanin*
- 1913/10/28 “Ermenilerin Nümayişi Münasebetiyle”; “Adapazarı Vakası”; “Anadolu-yu Şarkî Hakkında”; “Ermeni Şenlikleri” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1913/10/28 *Levant Herald* gazetesinin, sefirler arasında ve Avrupa'da kabineler arasında yapılan görüşmelerden sonra, Doğu Anadolu'da uygulanacak ıslâhâtın katî bir mahiyet kazandığını, buna göre, 2 teftiş mıntukası ihdas edildiğini, bunlardan birincisinin Erzurum, Sivas, Trabzon, ikincisinin Van, Bitlis, Diyarbakır ve Mamuratülaziz vilâyetlerini kapsamakta olduğunu yazması. *Tanin*
- 1913/10/29 “Adapazarı Hadisesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/11/00 İstanbul Ermeni Patriği seçilen Zaven Efendi'nin Trabzon'a gitmesi, 11 Kasım'da Trabzon'a varması ve halk tarafından çok iyi karşılanması, vali ve belediye reisinin de Patrik Efendiye gereken hürmeti göstermeleri ve onuruna yemek vermeleri. *Tanin*
- 1913/11/01 Adapazarı'nda olayın üzerinden 48 saat geçmeden katl ve yaralama olayına karışanların yakalandığı. Bunlardan 13 kişinin olaya sebep ve önyak olmak suçlarından yargılanmak üzere Adapazarı'ndan İstanbul'a getirilmeleri ve İstanbul Muhafızlığı'na sevkedilmeleri. *Tanin, İkdam*
- 1913/11/05 *Times* gazetesinde "Ermeni ıslâhâtı" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/11/06 Adapazarı olayıyla ilgili olarak Dîvân-ı Harb-i Örfî'de yargılananlardan, bazılarının çeşitli cezalara çarptırıldıkları, bazılarının da beraat ettikleri. *Tanin*
- 1913/11/08 “Anadolu Islâhâtı Etrafında” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/11/08 *Azadamard* gazetesinin yazdığına göre; İstanbul'daki Alman Sefiri Wangenheim ile Rusya Sefiri Giers'in Ermeni ıslâhâtı hakkında Bâb-ı Âlî'ye yeni bir proje takdim ettikleri. *Tanin*
- 1913/11/14 Ermeni cemâatinin, Meclis-i Mebusan seçimlerine birlik ve beraberlik içinde girmek için, cemaat içindeki bütün unsurları içine alan muhtelit bir komisyon oluşturacağı. Bu muhtelit komisyonun Ermenilerin mebusan seçimlerinde takip edecekleri yol hakkında görüşmelerde bulunacağı. *Tanin*

- 1913/11/14 “Ermeni Patriği Cedidi”; “Mebusan İntihabı Etrafında” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/11/15 Ermeni Patrikhânesi'nin Ermeni Patrik Kaymakamlığı vasıtasıyla Adliye ve Mezâhip Nezâreti'ne bir takrîr verdiği. *Tanin*
- 1913/11/19 Ermenice *Jamanak* gazetesinin Patrikhâne tarafından Bâb-ı Âlî'ye verilmesi düşünülen takrîrin muhtevasına itiraz etmesi ve "hukuk-ı millîyemizin büsbütün gasbolmasından başka hiçbir şeye yaramayacak böyle garip bir kararın kabul olunabileceğini hayalimizden bile geçirmemiştik" demesi. *Tanin*
- 1913/11/19 “Vilâyât-ı Şarkîyye Islâhâtı”; “Ermeni Mehafilinde İntihab Hazırlıkları” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/11/20 “Şarkî Anadolu Hakkında” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/11/21 Adliye ve Mezâhip Nezâreti'nin, Patrikhâne'nin talebini usule ve kanuna aykırı ve Patrikhâne'nin selâhiyetleri haricinde bularak cevap verilmeyeceğini beyan etmesi. *Tanin*
- 1913/11/21 Hüseyin Cahid'in Ermeni Patrikhânesi'nin takrîri ile ilgili görüşleri. *Tanin*
- 1913/11/21 Hüseyin Cahid'in *Tanin*'deki yazısında, Ermeni Patrikhânesinin takrîrini gördüğünde şaşırıldığını ve üzüldüğünü belirterek, geçirilen felaketlerden sonra sükun ve barış ile yaşamak ihtiyacını şiddetle hissettiğimiz bir dönemde Ermeni milleti ile hükümet arasında böyle bir ihtilaf çıkmasından memnun olmadığını beyan etmesi. *Tanin*
- 1913/11/22 Patrik Zaven Efendi'nin, *Jamanak* gazetesini muharirlerinden biriyle yaptığı konuşmada, Ermenilerle meskûn vilâyetlerdeki durumla ilgili izlenimlerini anlatması. *Tanin, İkdâm*
- 1913/11/22 “Şarkî Anadolu İçin”; “Anadolu-yu Şarkî ve Rusya”; “Yeni Patrikle Mülakat” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/11/27 “Devletler ve Şarkî Anadolu”; “Ermeni Patriği Cedidi”; “Anadolu Islâhâtı ve Rusya” başlıklı yazılar. *Tanin*

- 1913/11/28 Adliye ve Mezâhip Nezâreti tarafından Patrikhâne'nin takrîrinin îade edilmesi üzerine, Patrikhâne'nin yeni bir takrîr hazırlayarak bu defa Sadaret'e sunması. *Tanin*
- 1913/11/28 “Ermeni Patrikhânesinin Yeni Bir Takrîri” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/11/29 İttihad ve Terakki Cemiyeti Katip-i Umûmîsi Mithat Şükrü Bey'in, seçim işleriyle ilgili olarak *Jamanak* gazetesi muharrirlerinden biriyle görüşmesi. *Tanin*
- 1913/12/04 Ermeni Patrikhanesi'nin, seçimlerle ilgili olarak ikinci defa hükümete müracaat edeceğini öğrenen Hüseyin Cahid'in, böyle bir teklifin kabul edilmesinden Ermenilerin daha çok zarar göreceklerini ileri sürmesi. *Tanin*
- 1913/12/05 “Vilâyât-ı Şarkîyye Islâhâtı Meselesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/12/06 Adliye Nazırı İbrahim Bey'in, Ermeni Patriği Zaven Efendi'yi ziyaret etmesi ve bu sırada, Ermeni mebusların miktarı hakkında uygun bir anlaşma yolu bulunabileceğini, fakat seçim kanununun düzeltilmesi hakkındaki teklifin hükümetçe kabul edilemeyeceğini söylemesi. *Tanin*
- 1913/12/06 Ermeni Patrikhânesi murahhasları Artin Şaharbekyan, Hamparsum Boyacıyan ve Diran Yerganyan'ın Dâhiliye Nezâreti'ne giderek nazırla görüşmeleri, neticede nazırın seçim kanununda değişikliğin mümkün olamayacağını ve yalnız Ermeni mebuslarının miktarı hakkında Patrikhâne'nin itirazının kabul edileceğini beyan etmesi. *Tanin*
- 1913/12/08 Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin, Bâb-ı Âlî'ye gelerek, Dâhiliye Nazırı Talat Beyle seçim mevzularını konuşması. *Tanin*
- 1913/12/09 Bazı Fransız gazetelerinin, Doğu Anadolu ıslâhâtı ile ilgili Rusya'nın görüşlerine uygun neşriyatta buldukları. *Tanin*
- 1913/12/09 Bogos Nubar Paşa'nın, Doğu Anadolu ıslâhâtıyla ilgili olarak *Temps* gazetesi muhabirine açıklamalarda bulunduğu. *Tanin*

- 1913/12/09 Hüseyin Cahid'in, *Tanin* gazetesinde, Bogos Nubar'ı eleştirip O'nun fikirlerinde bir tenakuza düştüğünü belirtmesi, Berlin Antlaşması'nda yer alan 61. maddeyi devamlı ileri sürmenin de bugün hiç doğru bir davranış olmadığını vurgulaması, Berlin Antlaşması'nın lehimize olan hükümleri uygulanmazken aleyhimize olan hükümlerinin sık sık gündeme getirilmesini manidar bulması. *Tanin*
- 1913/12/10 Taşnaksutyun Fırkası'nın murahhaslarından Aknuni vasıtasıyla, seçimlerle ilgili tartışmalara katılması. *Stamboul* gazetesinde yer alan habere göre; Aknuni'nin, seçimlerin nisbî temsil üzerine yapılmasını ve Ermeni mebusların bizzat Ermeniler tarafından seçilmelerini istemesi. *Tanin*
- 1913/12/11 Hüseyin Cahid'in, Taşnaksutyun Fırkası'nın murahhaslarından Aknuni vasıtasıyla yaptığı açıklamaları değerlendirmesi. *Tanin*
- 1913/12/12 Ermeni Patrikhanesi'nin seçimlere katılıp katılmama hususunu görüştüğü. *Tanin*
- 1913/12/12 Ermeni siyasi fırkalarının, gerek siyasî ve Millî meselelerde ve gerek mebusların seçilmeleri hususunda, ittifak yaparak birlikte hareket etmeye karar vermeleri. *Tanin*
- 1913/12/12 “Mesele-i Islâhât, Bâb-ı Âlî'nin Tasavvurâtı”; “Meclis-i Mebusan ve Ermeniler, Ermeni Fırkaları” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/12/13 “Şarkî Anadolu Islâhâtı” ve “Türkiye Hıristiyanları ve İntihâbât” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1913/12/15 Bogos Nubar Paşa'nın ıslâhâtla ilgili görüşleri. *Tanin*
- 1913/12/15 Doğu Anadolu ıslâhâtıyla ilgili olarak Osmanlı Hükümeti'nin bakış açısı. *Tanin*
- 1913/12/16 “Ermeni Mebusları Hakkında” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/12/19 “Ermeni Mebusları Hakkında” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1913/12/19 Ermeni Patrikhanesi'nin taşra Murahasahanelerine seçimlerle ilgili olarak, Patrikhâne ile Bâb-ı Âlî arasında bir anlaşma olmadığı yolunda bir telgraf göndermesi. *Tanin*
- 1913/12/26 “Gayr-ı Müslimlerin Askerliği” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1913/12/29 “Vilâyât-ı Şarkîyye Islâhâtı” ve “Bir Rus, Ermeni Komitesi” başlıklı yazı. *Tanin*

1914

- 1914/01/00 *Echo de Paris* gazetesinin, Doğu Anadolu vilâyetlerindeki ıslâhâtla ilgili yazısında, ıslâhât anlaşmasının esaslarından bahsetmesi. *Tanin*
- 1914/01/16 “Islâhât Meselesiyle İlgili Bir Tebligat” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/01/19 Abdülhamid zamanında Ermeni komitelerine katılmakla suçlanarak idama mahkum edilen ve diğer arkadaşlarının idamına rağmen, İngiltere Kraliçesinin müdahalesi üzerine kurtulan ve o zamandan beri İngiltere'de yaşayan ve üniversite öğretmenliği yapan Profesör Tomayan Efendi'nin, Londra'dan *Puzantiyon* gazetesine, Ermenilerle meskun vilâyetlerin ıslahına dair, bir mektup göndermesi ve mektubun aynı gazetede başmakale olarak yayınlanması. *Tanin*
- 1914/01/19 “Şarkî Anadoluya Dair Bir Müzakerat” ve “Hınçakyan Fırkası” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1914/01/23 Ermeni mebuslarının seçilmesiyle meşgul olan komisyon üyelerinden birinin *Jamanak* gazetesine yaptığı açıklamada "Ermenilerin, nisbî temsil usulünün gerektirdiği miktarda mebus çıkarmaları hakkında bir kanun layihası tanzim olunması ve mebusların dahilen millet tarafından seçilmesi" teklifinin hükümet tarafından kabul edilmemesi üzerine Ermeni milletinin seçimlere katılmaktan vazgeçmek mecburiyetinde bulunduğunu beyan ettiği. *Tanin*

- 1914/01/27 *Puzantiyon* gazetesinin, Ermenilerin Mebusan Meclisi seçimlerine katılması hakkındaki neşriyatın varsayımdan ibaret olduğunu ve Ermeni Patrikhânesi'nce bu konuda henüz kabul edilmiş bir şey olmadığını belirtmesi. *Tanin*
- 1914/01/31 “İntihâbât ve Anasır-ı Gayr-ı Müslime” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/01/31 Seçim meseleleriyle ilgili, patrikhâneler ile İttihad ve Terakki Fırkası arasında başlayan görüşmelerde henüz katî anlaşma olmadığı. *Tanin*
- 1914/02/03 Ermeni Katolik cemaatinin seçimlere katılmaya karar vermesi. *Tanin*
- 1914/02/03 “İntihâbât ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/06 *Puzantiyon* ve *Pançar* gazetelerinin, Ermeni Patrikhanesi'nin, Ermenilerin seçimlere katılmaları konusunda şimdiye kadar kesin bir hareket yolu takip etmediğini, milleti hüsrana uğrattığını beyan etmeleri. *Tanin*
- 1914/02/07 Ermenilerin seçimlere katılıp katılmayacakları hakkındaki en son kararı vermek için toplanan Meclis-i Muhtelit'in seçimlere katılma kararı vermesi. *Tanin*
- 1914/02/08 Doğu Anadolu ıslâhâtıyla ilgili olarak Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bir anlaşma imzalanması. YHB. *TİT*, c.2, ks. 3, s. 169-172
- 1914/02/10 Mithat Şükrü Bey'in seçimlerin sonuna geldiği şu günlerde yapılan teklifin geç kalmış bir teklif olduğunu, şimdilik bir tane Katolik mebus seçilebileceğini, diğer birinin de seçilmesi için gayret edileceğini, İttihad ve Terakki Partisi adına vadetmesi. Bunun üzerine Ermeni Katolik cemaatinin iki aday göstermesi. *Tanin*
- 1914/02/11 Zaven Efendi'nin, seçimlerle ilgili konularda karşılaşılabilecek problemleri çözmek amacıyla, Dâhiliye Nazırı Talat Bey'i ziyaret ederek görüşmelerde bulunması. *Tanin*

- 1914/02/12 Anadolu'da yapılacak ıslâhât meselesinin sonuçlanması ve hükümetçe bazı esaslar kararlaştırılması. *Tanin*
- 1914/02/12 *Azadamard* gazetesinin, siyasi parti temsilcilerinden oluşan hususi heyetin aldıkları kararları 6 madde halinde yayınlaması. *Tanin*
- 1914/02/12 Yirmi Ermeni mebusun aşağıdaki yerlerden çıkarılmasının Ermeni Patrikhânesi tarafından teklif edileceği: İstanbul, Erzurum ve Van'dan ikişer mebus; Bitlis, Muş, Harput, Sivas, İzmir, İzmit, Kozan, Kayseriye, Karahisar-ı Şarkî, Tekfurdağı, Trabzon, Diyarbakır, Halep ve Amasya'dan birer mebus. *Tanin*
- 1914/02/13 “İslâhât Yapmak İçin” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/14 “Şarkî Anadolu İslâhâtı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/14 *Tanin*'in, ıslâhât anlaşmasının yapıldığını ve Bâb-ı Âlî'nin kararlaştırılan ıslâhâtın esaslarını sefaretlere tebliğ ile yetineceğini, bu meseleden dolayı ayrıca bir protokol tanzim ve imza olunmayacağını yazması. KG. *ED*, s. 191
- 1914/02/15 “Türkler ve Ermeniler-Profesör Tomayan'ın İki Millet Ricaline Bir Teklifi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/18 “İntihâbât ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/20 “Ermeniler ve İntihâbât” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/21 Ermeni Profesörlerinden Tomayan'ın *Puzantiyon* gazetesinde yayınlanan mektubu; Tomayan'ın, bu mektubunda, Patrikhâneyi ve Ermeni toplumunun ileri gelenlerini takip ettikleri politikadan dolayı
- eleştirmesi, seçimlerin yapıldığı bu zamana kadar Ermenilerin izleyecekleri politikanın belli olmamasına şaşırıp ve kızması. *Tanin*

- 1914/02/22 Ermeni Patrikhânesi tarafından seçim meseleleri hakkında Dâhiliye Nazırı Talat Bey'e yeniden hususi bir heyet gönderilmesi, İttihad ve Terakki Fırkasının ne kadar Ermeni mebus verebileceğinin sorulması, İttihad ve Terakki Fırkası Katib-i Umûmîsi Mithat Şükrü Bey'in davet edilip görüşülmesi ve kesin olarak İttihad ve Terakki Fırkası'nın ancak 13 mebus verebileceği, fazla olarak bir-iki mebus için de çalışabileceğinin Mithat Şükrü Bey tarafından cevap olarak bildirilmesi. *Tanin*
- 1914/02/23 “Ermeni Patrikhânesinin Bir Tebliği” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/23 İttihad ve Terakki Fırkası'nın, Ermenilerden ancak 13 mebus seçilebileceğini ve bu 13 mebusun 2'sinin zaten seçilmiş ve 1'i de seçilmek üzere olduğundan kalan 10 mebus için Patrikhâne heyetiyle görüşmelere başlamanın kabil olacağını beyan etmesi. *Tanin*
- 1914/02/24 “Bogos Nubar Paşa'dan *Times* Gazetesine” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/02/25 “Ermeniler ve İntihâbât” ve “Ermeni Mebusları Hakkında” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1914/02/25 *Tanin* 'in, Ermeni Patrikhânesi ile İttihad ve Terakki Fırkası arasında Ermeni mebuslarıyla ilgili anlaşma yapıldığını yazması. *Tanin*
- 1914/02/27 Talat Bey'in başkanlığında toplanan İttihad ve Terakki Fırkası Merkez-i Umûmîsi'nin Patrikhâne ile görüşmelerin İttihad ve Terakki prensipleri doğrultusunda tamamlanması için intihâbât encümenine tam yetki vermesi. Buna göre Ermeni mebuslarının sayısının daha önce belirlenen gibi olacağı. *Tanin*
- 1914/02/28 İstanbul seçimlerinin yapıldığı, Ermenilerden Hallaçyan Efendi'nin 448, Zohrab Efendi'nin 428 oyla İstanbul mebusu seçildikleri. *Servet Fünun*

- 1914/03/03 Ermeni Patrikhânesi ile siyasi parti temsilcileri arasında mebus adaylarının tesbiti hususunda bir anlaşmazlık çıktığı. Ermeni siyasi parti temsilcilerinin, Bedros Hallaçyan ve Kirkor Zohrab efendilerin, İstanbul mebusluğu için aday gösterilmelerinde, Patrikhâne'nin kendilerine danışmadığını belirtmeleri, taşra Ermeni adayları konusunda ise mensup oldukları siyasi fırkalara danışmadan bir karar veremeyeceklerini beyan etmeleri. *Tanin*
- 1914/03/05 Ermeni parti temsilcilerinin bir toplantı yaparak, parti mensuplarından hiçbirinin, aday olmamalarını ve hatta seçilseler bile kabul etmemelerini kararlaştırmaları ve bu kararı seçim komisyonu marifetiyle Patrik Efendi'ye bildirmeleri. Daha sonra Patrikhâne'nin vilâyetlerden seçilecek mebus adaylarını tesbit etmesi. Patrikhâne'nin, bu adayları tesbit ederken siyasi partilere mensup olanları seçmemeye özen göstermesi. *Tanin*
- 1914/03/09 Dâhiliye Nazırı Talat Bey'i ziyaret eden Zaven Efendi'nin, Sason-Havit havalisinde, Ermeni karyelerinin Kürtler tarafından muhasaraya alındığına dair Muş murahasasından gelen telgrafnameyi sunması ve ahâlinin hayat ve mallarının taarruzdan muhafazasını istemesi. *Tanin*
- 1914/03/10 “İntihâbât ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/03/10 Siyasi parti temsilcilerinin seçimlere katılmama kararı almalarına rağmen, Tasnaksütyun'un bu kararı ihlâl edecek girişimlerde bulunması. *Tanin*
- 1914/03/17 Erzurum Ermeni Murahasahanesi'nin Patrikhâne'ye gönderdiği telgrafta, Vartekes ve Pastırmacıyan Efendi'lerin adaylıklarının kabul edilmemesi halinde Patrikhâne'yle olan ilişkilerini keseceklerini bildirmeleri. *Tanin*
- 1914/03/17 “Erzurum Ermeni Namzedleri” ve “Ermeni Siyasi Fırkaları” başlıklı yazılar. *Tanin*
- 1914/03/17 “İntihâbât ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Sabah*

- 1914/03/17 *Puzantiyon* gazetesinin, Taşnaksutyun'un mebus adayı göstermekte
ısrarlı olduğunu yazması ve diğer siyasi partilerin de aralarında anlaşarak aday tayin etmeye karar verdiklerini ileri sürmesi. *Tanin*
- 1914/03/19 “İntihâbât ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1914/03/22 Bitlis'te Taşnaksutyun komitesi azasından Armenak Haçikyan'ın aday gösterilmesi. Eski Erzurum mebusu Pastırmacıyan Efendi'nin Van'dan aday gösterilmesine razı olmadığı, Erzurum'dan aday gösterilmesini istediği. *Tanin*
- 1914/03/22 “Ermeni Mebusları” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1914/03/22 “İntihâbât ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/03/25 “Şarkî Anadolu Müfettişleri” ve “İntihâbât Etrafında” başlıklı yazılar. *Sabah*
- 1914/03/25 “Van'da Arazi Meselesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/03/26 Muş'ta aday belirlenemediği için Ermenilerin seçime katılmadıkları ve Ermeni mebus seçiminde güçlüklerle karşılaştığı, Patrik Efendi'nin Muş Murahasanesi'ne bir telgraf çekerek, Muş'tan Ermeni mebus seçilmemesinin sorumluluğunu üzerine alamayacağını bildirmesi. *Tanin*
- 1914/03/29 “Vilâyât-ı Şarkıyye Müfettiş-i Umûmîleri” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1914/03/30 “Müfettiş-i Umûmîler Hakkında” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1914/03/31 “Ermeniler ve Rusya” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/04/04 “Bogos Nubar Paşa'nın Beyanâtı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/04/05 “Ermeni Patriğinin Beyanâtı” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/04/06 “Ermeni Patriğinin Müracaatı” başlıklı yazı. *Tanin*

- 1914/05/10 Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin, *Jamanak* gazetesinde, Meclis-i Umûmî azasından biri tarafından aleyhinde yazı yazılmasından müteessir olarak istifa kararı alması. *Tanin*
- 1914/05/12 “Ermeni Patriğiyle Bir Mülakat” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/05/12 İstifasının sebebini patrikhâneye mensup olan şahısların icraatlarını tenkit etmesi olarak açıklayan Zaven Efendi'nin, itirazının şahsıyla ilgili olmadığını, makama karşı yapılan taarruza itiraz ettiğini söylemesi, Zaven Efendi'nin, daha sonra istifa etmekten vazgeçmesi. *Tanin*
- 1914/05/13 *Temps* gazetesinin, Doğu Anadolu ıslâhâtının tatbikine nezaret etmek üzere görevlendirilen 2 müfettiş-i umûmînin Dersaadet'e vardıklarının belirterek, hemen bu memurları göreve başlatmak isteyen Osmanlı Hükümeti'nin, bu memurlara ait talimatı ve selâhiyetlerinin sınırını tayin etmek ve mukavelenâmelerinin metnini hazırlamak üzere bir komisyon kurduğunu yazması. *Tanin*
- 1914/05/24 “Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/05/25 Doğu Anadolu için tayin edilen iki yabancı genel müfettişle sözleşmeler tanzim edilmesi. EU. *TEEM*, s. 401-404; *Tanin*
- 1914/05/27 Umûmî müfettişlerden Mösyö Westenek'in, Trabzon, Sivas, Erzurum; Miralay Nicolos Hoff'un da, Van, Bitlis, Harput ve Diyarbakır mıntıkları müfettişliğine tayin olunmaları, İlgili şahısların 5 Temmuz'a kadar vazifelerine başlayacakları. *Tanin*
- 1914/08/30 Eleşkirt Hudut Tabur Komutanlığı'ndan 3. Ordu Komutanlığı'na gönderilen raporda, sınıra yakın olan köylerdeki evleri arayan Rusların, buldukları silahları Ermenilere verdikleri, ayrıca bölgedeki Ermenilerin Rusya'ya kaçmak için propaganda yaptıklarının bildirilmesi. KG. *ED*, s. 201
- 1914/09/13 Erzurum Valisi'nin, 3. Ordu Komutanlığı'na yolladığı bir yazı ile Rusların Ermenileri kendi taraflarına çekerek, Doğu Anadolu vilâyetlerinde istedikleri zaman isyan çıkarmak hazırlığı içinde olduğunu öğrendiğini bildirmesi. KG. *ED*, s. 201, 202

- 1914/09/18 Bitlis Valisi Mustafa Bey'in, 3. Ordu Komutanlığı'na yolladığı mesajda; "Ermeni ileri gelenlerinin, son günlerde verilen karar ve yapılan telkinlerine göre, savaş çıkarsa ordudaki Ermeni askerleri silahları ile birlikte düşman tarafına geçecekler, Osmanlı ordusu ilerlerse sakin kalacaklar, geri çekilirse çeteler kurularak cepheye gidiş ve geliş engel olunacaktır" dediklerini bildirmesi. *KG. ED*, s. 202
- 1914/10/22 2. Süvari Tümen Komutanı'nın, Ordu komutanına, Muş, Van, Bitlis bölgelerinde gönüllü Ermenilerin toplandığını, sınır yakınlarında Ermeni eşkıyaların dolaştığını, Pertos köyünde 30-40 eşkıyanın bulunduğunu rapor etmesi. *KG. ED*, s. 202, 203
- 1914/11/08 "Ermeniler ve Harb" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/11/09 "Ermeniler ve Harb" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/11/10 "Harb ve Ermeniler" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/11/11 "Ermeniler ve Harb" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/11/12 "Harb ve Ermeniler" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/11/13 "Seyyar Hastahane" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/11/16 "Mersin'de Ermeniler" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/12/01 Van'da çıkabilecek olaylarla ilgili Ermeni ileri gelenleriyle yapılan toplantı ve Rusların ilerlemesi nedeniyle halkın Bitlis'e gönderileceği. *ATBD*, sayı: 85, b. 1996
- 1914/12/02 "Ermeniler ve Harb" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1914/12/30 "Almanya'daki Ermeniler" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1915**
- 1915/01/02 "Ermeni Patriği Aleyhinde Müfteriyat" başlıklı yazı. *Tanin*

- 1915/01/02 Kumkapı'daki Ermeni efrada verilen ziyafette hazır bulunanlardan bir neferin, silah arkadaşları namına, vatanın müdafaası uğrunda kanlarını dökmeye her an hazır ve amade bulduklarını beyan etmesi ve orada hazır bulunanların: "Yaşasın vatan-i Osmani, yaşasın Osmanlı ordusu" sesleriyle karşılık vermeleri. *Tanin*
- 1915/01/07 "Ermeni Mektepleri İçin" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1915/01/18 "Osmanlı Ermenilerinin Vatanperverliği" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1915/01/19 "Londra ve Manchester'de ki Osmanlı Ermenilerinin İngilizlerden Gördükleri Tazyikat" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1915/01/21 "Ermeni Efrâda Ziyafetler" başlıklı yazı. *Tanin*
- 1915/02/00 Zeytun'a, Maraş'tan asker ve cephaneye sevk etmek gerektiği, gelen cephaneye koluna saldıran Ermenilerin, 6 jandarmayı öldürüp ikisini de yaraladıkları. Asilerin kaçtıkları ve bu arada Maraş'la, telgraf tellerini koparmak suretiyle bağlantıyı kestikleri, bölgeden silah altına alınanların hemen hepsinin firar ettiği, Zeytunluların bu isyan hareketinin tehcir kararının tatbikine kadar sürdüğü. *KG. ED*, s. 200
- 1915/02/12 Develi (Kayseri)'de bir Ermeni tarafından imal edilen bombanın patlaması ve yapanın ölmesi ile Ermenilerce silah imal edildiğine ve yapılan aramalarda özellikle Ermeni mezarlıklarında çok sayı ve miktarda barut ve silah bulunduğu. *ATBD*, sayı: 85, b. 1998

- 1915/02/25 Başkumandanlığın bütün birliklere aşağıdaki emri vermesi: Ermeni erler, seyyar orduda veya seyyar ve sabit jandarmalarda katıyyen silâhlı hizmetlerde kullanılmayacaklar ve kumandanlar ve karargahın maiyet ve dairelerinde dahi istihdam olunmayacaklardır. Komutanlar her türlü hükümet emirlerine mukavemeti, silahla tecavüzü en şiddetli surette esasından imha etmeye yetkilidirler ve gerekirse örfî idare ilan edeceklerdir. Her yerde uyanık ve hazırlıklı bulunulacak, ahâliyi korkutacak baskılardan kaçınılacak ve böylece sadakattan ayrılmamış olanların zarar görmeyecekleri kanaati takviye edilecektir. KG. ED, s. 212, 213
- 1915/02/25 Enver Paşa'nın; Bitlis, Halep ve Dört Yol'da Ermenilerin jandarmalara saldırımları, Kayseri'de Ermenilerin evlerinde yapılan aramalarda çeşitli dillerde şifre grupları ve bombalar bulunması ve onların ayaklanma hazırlığı içinde bulunmaları nedeniyle bir ayaklanma halinde komutanların görev ve yetkilerini belirten emri. ATBD, sayı: 85, b. 1999
- 1915/02/26 Dört Yol'da düşman gemilerine kaçan üç Ermeni ile ilgili olarak yapılan soruşturma sonunda, Türkleri öldürmek için bir kısım Ermeninin silahlandırılıp vazifelendirildikleri ve düşmanla işbirliği yaptıklarının anlaşıldığı. ATBD, sayı: 85, b. 2000
- 1915/02/27 Muş ve Bitlis'te meydana gelen Ermeni olaylarının yaygınlaşmaması, düşman devletlerin karışıklıklar çıkarmak için Ermenileri kullanmak istedikleri, dolayısıyla gerekli önlemlerin alınması konusunu belirten şifre. ATBD, sayı: 85, b. 2001
- 1915/03/02 Dört Yol Ermenilerinin belirlenen yere sevk edilerek, isyan ve ihtilâl vukuuna meydan bırakılmaması. BOA. DH. ŞFR, nr. 50/141*

* Burada kullanılan belgeler, “Osmanlı Belgelerinde Ermeniler (1915-1920), Ankara 1994” ve “Arfliv Belgelerine Göre Kafkaslar'da ve Anadolu'da Ermeni Mezalimi”, Ankara 1995-1998, c. I, II, III, IV adlı eserlerden alınmıştır.

- 1915/03/06 Kars ve Ardahan civarında öldürülen erkeklerin otuz bine vardığı, evlerin yakıldığı, kadın ve çocukların perişan halde oldukları, Ermenilerin kasden esir düştükleri, sonra kaçarak elde ettikleri bilgileri Ruslara aktardıkları, bu hususta ihtiyatlı davranılmasının gerektiği, esirlerimize iyi davranılması için İtalya Sefareti nezdinde girişimde bulunulduğu. BOA. HR. HU, kr.122/6
- 1915/03/06 Kars ve Ardahan havalisinde soykırıma uğrayan Müslümanların sayısının 30.000'e vardığı, muhafazası Ermenilere verilen Osmanlı esirlerinin çok kötü muamele gördükleri ve tüfek dipçikleriyle öldürüldükleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-1, nr. 2
- 1915/03/21 Kars ve Ardahan civarında Rusların tahrikiyle öldürülenlerin sayısının otuz bine ulaştığı, kadın ve çocukların dağlarda perişan halde buldukları ve bu hususta tarafsız devletler nezdinde gerekli girişimlerde bulunulmasına dair Osmanlı Ordusu Başkumandanlığı'ndan Hariciye Nezâreti'ne tezkire. BOA. HR. HU, Kr. 122/4
- 1915/04/14 Sivas'ta, Ermeni Taşnak Cemiyeti adıyla gizli bir cemiyet kurulduğu, amacının ordu gerisinde karışıklık çıkarmak ve düşman hareketin kolaylaştırmak olduğu. *ATBD*, sayı: 85, b. 2002
- 1915/04/20 Ayıntap muhacirlerinin Zeytun'a sevklerine başlandığı, ancak Zeytun'un iskân ve ziraate elverişsiz olduğundan bu hususta görüş bildirilmesi gerektiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/51
- 1915/04/24 Rusların Ermeni ayaklanmasından yararlanarak Kotor'u işgal ettiği, İran'daki Ermeni çetelerinin de Van'da isyan eden Ermenilerin yardımıyla kente girecekleri ve alınması gereken bazı önlemlere dair. *ATBD*, sayı: 85, b. 2005

- 1915/04/24 Van İsyanı'nın patlak vermesi üzerine, bu olayları başlatan ve Ermenileri silâhlendiren komite yuvalarını dağıtmak için Dâhiliye Nezâreti'nin, vilâyetlere ve mutasarrıflıklara bir genelge yollayarak Ermeni komitelerinin kapatılmasıyla, belgelerine el konulmasını, liderleri ile zararlı faaliyetleri bilinen Ermenilerin tutuklanmasını, bunlardan buldukları yerlerde kalmaları sakıncalı görülenlerin uygun yerlerde toplanmasını ve tutuklananların askeri mahkemelere sevkini istemesi. KG. ED, s. 213; ŞO-SY. ETPATGY, s. 101, 102
- 1915/04/24 Zeytun ve Maraş civarından şimdiye kadar Konya'ya gönderilenlerden başka Ermeni sevk edilmemesi ve bundan sonra gönderileceklerin Halep, Zor ve Urfa'ya sevkedilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/93
- 1915/04/25 Haydarpaşa'dan trenle gönderilen yüz seksen Ermeniden bir kısmının Ayaş'ta tutuklu olarak kalmaları, yüz kadarının da Çankırı'ya sevkedilmeleri ve muhafazaları. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/102
- 1915/05/05 Konya'ya gönderilen Ermenilerin iskân ve iaşe masraflarının karşılanması için Maliye Nezâreti'ne tebliğat yapıldığı, bunun için gerekli miktarın ve ne kadar Ermeni bulunduğunun tespiti. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/235
- 1915/05/06 Maliye Nezâreti'ne mensup Ermeni memurlardan komite mensubu olanlarla, sadakatsizlik gösterdikleri kesinleşenlerin azledilmeleri ve icap edenlerin de Ermeni bulunmayan vilâyetlere gönderilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr.52/249
- 1915/05/07 Çankırı'ya gönderilen Torkumyan, Nargileciyan, Keropeyan, Bardizbanyan, Keçiyen, Tolayan, Kargözyan ve Komidas'ın İstanbul'a dönmelerine izin verildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/255
- 1915/05/08 Çankırı'ya uzaklaştırılanlardan Diran Kelekyan'ın İstanbul dışında Ermeni bulunmayan vilâyetlerden birinde ikamet edebileceği. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/266

- 1915/05/09 Van Vilâyeti'nin belli yerlerinde yoğun olarak bulunan Ermenilerin güneye sevklerinin kararlaştırıldığı, sevk işlemini kolaylaştırmak için ilgili birimlere tebliğat yapıldığı, Erzurum'un güneyi ile Bitlis'e bağlı kazalardaki Ermenilerin de sevke dahil edileceği. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/282
- 1915/05/09 Zeytun Ermenilerinin tamamının ihraç edilmesi gerektiğinin Başkumandanlığa yazıldığı. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/286
- 1915/05/10 Ayaş'ta tutuklu bulunan ve Çankırı'ya sürülen Ermenilerin isimlerini, künye ve sanatlarını, İstanbul'daki ikamet yerlerini ve doğum yerlerini gösterir defterin düzenlenerek gönderilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/297
- 1915/05/12 Haçin, Dört Yol, ve diğer yerlerden şimdiye kadar çıkarılan Ermenilerin miktarı ve sevk edildikleri yerler. BOA. DH. ŞFR, nr. 52/338
- 1915/05/18 Erzurum'dan çıkarılan Ermenilerin, Kastamonu ve Sivas'ta iskânları uygun olmadığından, bu yöne sevk edilen Ermenilerin yoldan çevrilerek Urfa ve Musul'un güneyi ile Zor sancağına gönderilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/48
- 1915/05/22 Amerika'da yayınlanan *Aspares* gazetesinin Ermeni Çete Reisi Antranik'in 1.200 fedaisi ile birlikte Azerbaycan'da Rus Komutanı Çernoroyof'un Tümeni'ne katıldığını ve Amerika'daki Ermenilerden parasal yardım gördüğünü belirten haberi. *ATBD*, sayı: 85, b. 2006
- 1915/05/22 Sivas, Van, Erzincan, Erzurum ve yörelerinde Ermeni Patrikliği'nin Ermenilere mezalim yapıldığına dair iddialarına karşılık, aynı bölgede tahkikat yapan komisyonun olaylar hakkındaki raporu. *ATBD*, sayı: 85, b. 2004
- 1915/05/23 Düşman taraftarı Hıristiyanlar ve onlarla işbirliği yapan Müslümanların evlerinde arama yapılması ve Dîvân-ı Harb'e verilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/85

- 1915/05/23 Erzurum, Van ve Bitlis'teki Ermenilerin Musul Vilâyeti ile Zor ve Urfa sancaklarında tayin edilen yerlere yerleştirilmeleri, güvenliklerinin sağlanması, taşınır mal ve eşyalarını yanlarında götürebilmelerinin sağlanması. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/93
- 1915/05/25 Ermeni köyleri boşalttırdıkça bunların miktarı, köyün ismi ve gittikleri yerler hakkında bilgi verilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/113
- 1915/05/27 Rus hududuna yakın olması dolayısıyla Erzurum'da bulunan Ermenilerin oradan gönderilmeleri ve Diyarbakır, Harput, Sivas Ermenilerinin ihracına lüzum görülmediği. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/129
- 1915/05/27 "Vakt-i seferde icraat-ı hükümete karşı gelenler için cihet-i askeriyece ittihaz olunacak tedabir hakkında" kanun-ı muvakkat kabul edilerek yürürlüğe konması. YHB, *TİT*, c. 3, ks. 3, s.37, 40
- 1915/05/27 Yakalanan bir Ermeni asker kaçağının Ermenilerin evlerinde ve işyerlerinde bombalar imal ettiklerine ilişkin ifadesi. *ATBD*, sayı: 85, b. 2007
- 1915/05/29 Ermeniler için gerekli iâşe ve iskân masraflarının muhacirîn tahsisâtından tesviyesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/152
- 1915/05/30 Düşmanla işbirliği yapma, masum halkı katletme ve isyan çıkarma gibi zararlı hareketlerde bulunan Ermenilerin Musul, Zor, Halep ve Suriye'nin bazı bölgelerine sevkleri için, Meclis-i Vükela'ca alınan tehcir kararı. BOA. Meclis-i Vükelâ Mazbatası, 198/163
- 1915/06/01 Ermenilerden müteşebbis ve muzır eşhas ile komite reislerinin teb'id ve tevkifleri hakkındaki tebliğatın yanlış anlaşıldığı, teb'id muamelesinin Ermenilerin kalabalık olduğu mahallerdeki eşhasa tatbiki. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/201
- 1915/06/01 Sürgün edilen Ermenilerin borçlarının tashil edilmeyeceği. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/200

- 1915/06/07 Taşnaksutyun Komitesi elemanlarından Azadamard Hacı Hayk Tiryakyan'ın muhafaza altında Ayaş'a gönderilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/273
- 1915/06/08 Ermenileri göç ettirilen yerlerde, ticaret vesair suretle ikamet eden Ermenilerin yerlerinde bırakılmaları. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/295
- 1915/06/08 Ezine'de bulunan 500 Ermeniden komitelere mensup olanların yakalanması ve diğerlerinin de liva dahilinde uygun bir yer bulunursa oraya, bulunamazsa Karesi'ye sevklerinin uygun olacağı. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/289
- 1915/06/09 Develi'nin Küçükincesu köyünden Ermenilerin, Aksaray'a gitmek üzere yola çıkarıldığı. BOA. DH.EUM, 2. Şb. 68/36
- 1915/06/09 Ermenilerin yerleştirilmeleri ile ilgili talimatnâmenin postada olduğuna ve muhâcirin tahsisatından beş yüz bin kuruşluk havalenin yiyecek ve yerleşme masrafları olarak gönderildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/305
- 1915/06/09 Göç eden Ermenilerin geride bıraktıkları eşyalarının değeri hükümetçe sahiplerine ödeneceğinden, terkedilmiş malların korunarak, sahipleri adına satılması ve güçsüz kadınlarla askeri imalâthanede çalışanların sevklerinin tehiri. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/303
- 1915/06/10 Konya'ya sevk olunan Zeytun Ermenilerine, Amerikan heyetinden bir üyenin yardım amacıyla gönderilmesinde sakınca olup olmadığı. BOA. DH. ŞFR, nr. 53/312
- 1915/06/10 Tehcire tabi tutulan Ermenilerin mallarının koruma altına alındığı. *ATBD*, sayı 81, Belge 1832
- 1915/06/11 Yakalandıktan sonra Süryani olduğunu iddia eden, fakat komiteci olduğu anlaşılan Abrahamın, Tebriz, Aras ve Van bölgesinde bulunan Rus ve Ermeni kuvvetlerinin gerçek amaçlarını belirten ifadesi. *ATBD*, sayı: 85, b. 2008

- 1915/06/12 Yerleri değiştirilen Ermenilerin, gittikleri yerlerde de çoğunluğu sağlayacakları ihtimali gözönüne alınarak Küçük İncesu'dan başka yerlerden Ermeni çıkarılmaması. BOA. DH. şFR, nr. 53/326
- 1915/06/14 Ermenilerin sevkleri esnasında yollarda muhafaza edilmeleri, firar edenlerle bunlara saldıranların cezalandırılmaları. BOA. DH. şFR, nr. 54/10
- 1915/06/14 Erzurum'dan sevk olunan bir kafilenin Kürtler tarafından katledildiklerinin bildirildiği, sevk olunanların yollarda korunmaları için gerekli önlemlerin alınması, aykırı harekette bulunanların cezalandırılması ve karşılıklı çatışmalara meydan verilmemesi. BOA. DH. şFR, nr. 54/9
- 1915/06/14 Sivas Ermenilerinin Nezâretin fikri alınmadıkça şimdilik sevk olunmaması. BOA. DH. şFR, nr. 54/7
- 1915/06/17 Ermeni Katolik misyonerlerle sörlerin şimdilik sevkedilmemeleri. BOA. DH. şFR, nr. 54/55
- 1915/06/17 Maraş ve sair yerlerden vilâyetin güneydoğusuna sevk edilmek üzere gönderilen Ermenilerden bir kısmının vilâyet merkezinde bırakıldıkları haberinin tahkiki. BOA. DH. şFR, nr. 54/54
- 1915/06/17 Muhacir sevkine imkân olmadığı, Müslüman muhacirlerden mühim nüfusun iskân edileceği ve Ermeni köyleri hakkında istenilen iktisâdî ve coğrafî malumâtın itibara alınması. BOA. DH. şFR, nr. 54/39
- 1915/06/17 Sis Ermenilerin tamamen sevklerinin uygun olduğu. BOA. DH. şFR, nr. 54/51
- 1915/06/19 Ermeni murahasasının sürülmesine dair Dâhiliye Nezâreti'nden Kayseri Mutasarrıflığı'na şifre telgraf. BOA. DH. şFR, nr. 54/64
- 1915/06/21 Gönderilecek Ermenilerin Bağdat hattının güneyine yerleştirilmeleri. BOA. DH. şFR, nr. 54/84

- 1915/06/21 Musul Vilâyeti'ne gönderilen Ermenilerin Bağdat hattının batısında bulunan mahallere yerleştirilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/83
- 1915/06/24 Tahliyesi kararlaştırılan Ermenilerle meskûn köy ve kasaba ahâlisinin isim ve miktarlarının ve nerelere sevkedileceklerinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/136; BOA. DH. ŞFR, nr. 54/150
- 1915/06/26 Erzurum'dan sevk edilen Ermenilerin Dersim eşkiyası tarafından yolları kesilerek katledilmeleri üzerine, gerekli tedbirlerin alınması. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/162
- 1915/06/26 Gelecek olan Rumların, Rum ve Ermeni köylerine dağıtılmalarına ve bunların dahile yayılmalarının önlenmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/158
- 1915/06/26 İhraçlarına teşebbüs olunan Ermenilerin güvenliklerinin temin edilerek sevklerine devam edilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/156
- 1915/06/26 Sahipsiz Ermeni çocuklarının buldukları mahallerde kalmalarının münasip görüldüğü. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/163
- 1915/06/27 Harb bölgelerinden göç eden ahâlinin, vilâyet içinde ve Van vilâyetinin boşaltılan Ermeni köylerine dağıtılması. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/203
- 1915/06/27 Mültecilerin boşaltılan köylere yerleştirilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/189
- 1915/06/27 Nakillerine karar verilen Ermenilerin mallarının muhafazasına ilişkin talimatnamenin gönderildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/202
- 1915/06/28 Düyûn-ı Umûmîye'deki Ermeni memurların yerlerinde kalmaları. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/221
- 1915/06/28 Sevk edilmeye başlanan Ermenilerin, nereden nereye ve ne kadar sevkedildikleri bilinmediğinden, gerekli malumatın gönderilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/222

- 1915/06/28 Terkedilen malların muhafazası ve kaydı için Maliye ve Mülkiye memurlarından bir komisyon oluşturulması gerektiğine ilişkin talimatnamenin gönderildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/226
- 1915/06/29 Bir Ermeni çetesi ile Tefvik Efendi müfrezesi arasında çatışma çıktığı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2009
- 1915/07/01 Liva dahilindeki Müslümanlarla Ermeniler arasındaki sürtüşmelerin arttığı ve buna karşılık gerekli tedbirlerin alınmadığı yolundaki haberin incelenerek gerekli izahatın yapılmasına dair. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/267
- 1915/07/01 Ordu, Perşembe, Ulubey, Görele, Sürmene, Tirebolu ve Trabzon'dan sevk edilen Ermenilerle, meydana gelen olaylara dair. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/41
- 1915/07/01 Sevk olunan Ermenilerin memleketlerinde kalmak için ihtidâ ettikleri anlaşıldığından, ihtidâlarına bakılmaksızın belirlenen yerlere sevkedilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/254
- 1915/07/02 Şebinkarahisar Ermenilerinin, teslim olma isteklerini bildiren mektupları ile verilen cevap hakkında. *ATBD*, sayı: 85, b. 2010
- 1915/07/04 Beyoğlu'nda sakin Bulgar tebasından bir Ermeninin, Bulgaristan'a dönmek istemesi üzerine ortaya çıkan durumun neticeye bağlanması hususu. BOA. HR. HU. Kr: 109 D.1/7
- 1915/07/04 Komiteci ve muzır Ermenilerin uzaklaştırılması. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/287
- 1915/07/05 Ermenileri iskân etmek için tahsis edilmiş olan yerlerin genişletilerek, Kerkük, Diyarbakır ve Halep bölgesindeki yerleşim planının tamimi ve iskânın Müslüman nüfusun % 10'unu geçmeyecek şekilde uygulanması. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/315
- 1915/07/05 Ermenilerin iskan edilecekleri bölgenin genişletilerek, İran hududu, Musul, Halep ve Suriye vilâyetlerine Müslüman nüfusun % 10'u nisbetinde yerleştirilmesinin kararlaştırıldığı. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/308

- 1915/07/05 Ermenilerin tahliye ettikleri yerlerdeki mahsüllerin toplanması hususunda güçlük çıktığı, toplama işleminin emval-i metruke komisyonları nezaretinde yapılması, bu hususta gereken ihtiyaçların bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/301
- 1915/07/07 Ermenilerin menkul mallarını bedeli mukabilinde Müslüman ahâliye satabilecekleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/346
- 1915/07/10 Uzaklaştırılan Ermeniler arasında rejide görev almış kimselerin, uzaklaştırılma sebepleri ve isimlerinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/368
- 1915/07/11 Ermenilerin ülkeye giriş çıkışlarına müsaade olunmaması emrinin ecnebi tebeaya uygulanamayacağı. BOA. HR. HU. Kr: 109 D.1/7
- 1915/07/11 Memleket içinde sevkedilen Ermenilerin borç senetlerinin kaydedilerek, terkettikleri malların yabancıların eline geçmesine müsaade edilmeyerek muhafaza edilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/393
- 1915/07/12 Batum ve civarından gelen mültecilerin iskânlarının temini, bozulabilecek eşya ve hayvanlarının satılması, hanelerindeki eşya ve malların muhafaza olunarak, gayri menkullerinin hiçbir yere tahsis edilmemesi, mücevherlerinin muhafazası ve Ermenilerin vergilerinin tahsilinin tehiri. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/420
- 1915/07/12 Çıkarılan Ermenilerin miktarlarıyla, çıkarıldıkları mahallerin isimleri ve tahliye edilen mahallere muhacir iskânı hakkında malumat verilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/412
- 1915/07/12 Ermeni ve Hıristiyanlar hakkında katliamlar yapılarak, Diyarbakır'da yediyüz 700 kişinin boğazlatıldığı, toplam katledilenlerin iki bin kişi tahmin olunduğu yolundaki haberlerin tahkik edilmesi, Ermeniler için geçerli olan tedbirlerin diğer Hıristiyanlara teşmil edilmemesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/406

- 1915/07/12 İskân edilecek Ermenilerin % 10 nisbetini aşması sebebiyle yeniden Zor Sancağı'na sevklerinin münasip olamayacağından bahisle durumun, sevkîyat muamelesini yürüten memurlara tebliğine dair İskân-ı Aşâyir ve Muhacirin Müdiriyeti'nden Adana, Erzurum,
Bitlis, Halep ve sair vilâyetle Canik, İzmit ve sair mutasarrıflıklara çekilen şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/41
- 1915/07/13 Güvenilir olmayan Ermeni askerlerinin istihdamları ve dahile sevk olunmamaları hakkında emir verilmediği, aksine mahsurlu bir kısım Ermenilerin yol hizmetinde çalıştırılacakları. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/439
- 1915/07/13 İhtida eden Ermenilerin de uzaklaştırılmalarına devam olunması. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/427
- 1915/07/20 Ordu yöresinde toplanan 300'den fazla silahlı Ermeniyle jandarmalar arasında çarpışmalar olduğuna dair. *ATBD*, sayı: 85, b. 2011
- 1915/07/21 “Moskof Şenaatlerinden Feci Levhalar” başlıklı yazı. (*Albayrak Gazetesinden*). *Tanin*
- 1915/07/22 Karahisar, Ordu, Midyat ve Cizre Ermeni olayları nedeniyle alınan önlemlerle ilgili rapor. *ATBD*, sayı: 85, b. 2012
- 1915/07/29 Trabzon'da çıkan *Meşveret* Gazetesi'nde Ermenilerin geçici bir süre için sürüldükleri şeklinde resmî bir beyannâme yayınlanması üzerine, devlet siyâsetini ilgilendiren konularda gereksiz yere yayın yapılmamasının temini. BOA. DH. ŞFR, nr. 54-A/181
- 1915/08/02 16-60 yaşları arasındaki erkek Ermenilerin Osmanlı ülkesinden dışarı çıkmalarına mâni olunması. BOA. DH. ŞFR, nr. 54-A/251
- 1915/08/04 Kalan Katolik Ermenilerin sevk edilmeyerek nüfuslarının bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54-A/252

- 1915/08/04 Kolordu Komutanı Süleyman Faik Paşa'nın Elazığ'dan, Midyat ve dolaylarındaki Ermeni isyanının bastırılması ile ilgili 3. Ordu Komutanlığına gönderdiği telgraf. *ATBD*, sayı: 85, b. 2013
- 1915/08/04 Niksar'da bir köy evine sığınan silahlı Ermeni asilerle meydana gelen çarpışmalar hakkında. *ATBD*, sayı: 85, b. 2015
- 1915/08/05 Seferberlik süresince tarafsız devletler tebasından olan kimselerin ülke dışına çıkmalarına geri dönmek şartıyla izin verilebileceği, hangi tabiiyette olursa olsun ecnebilerin girişlerine müsaade olunmaması. BOA. HR. HU. Kr: 109 D.1/7
- 1915/08/09 Erkekleri olmayan Ermeni ailelerinin büyük şehirlere tevzi edilmemeleri, kimsesiz çocukların İslâm karyelerine dağıtılabileceği. BOA. DH. ŞFR, nr. 54-A/325
- 1915/08/09 Ermenilerle birlikte Rumların da sevk edildiğine dair haberin tahkiki ve durumun bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54-A/328
- 1915/08/10 Sevk edilen Ermenilerin borç ve alacaklarının tesviyesine ait talimatnamenin gönderildiği, bu kişilerin tesbit edilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54-A/368
- 1915/08/11 İhtidâ eden, evlenen ve güvenilir kimseler yanına bırakılan çocukların şahsi mülklerinin korunması, mûrisleri ölenlere hisselerinin verilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 54-A/382
- 1915/08/11 Yerleri değiştirilen Ermenilerin menkul mallarının ucuz fiyatla satılmış olduğu iddia olduğundan, bu malların satışına dair anlaşmaların feshedildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 54/381
- 1915/08/12 “Mühlet İtası” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1915/08/15 Ermeni mebus ve ailelerinin ihraç edilmemeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/19
- 1915/08/15 İstanbul Bulgar Hastahanesi doktorlarından Nikolo'nun kayınpederi fotoğrafçı Papazyan'ın ikinci emre kadar sevkinin ertelenmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/21

- 1915/08/15 Sevkedilmemiş olan Protestan Ermenilerin sevkedilmeyerek nüfusları, sevkolunan ve kalanların miktarının bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/20
- 1915/08/16 Adana Vilâyeti'nde sakin Ermenilerin Cebel-i Bereket liva merkezi ve Islaca tarikiyle Cebel'e gönderildiği ve vilâyet merkezinden şimdiye kadar şimendüferle ve kendi nakil araçlarıyla Osmaniye tarafına Ermenilerin gönderildiği, Haçin, Teke, Kozan, Kars taraflarından da sevkiyat yapıldığı ve buralarda pek az Ermeni kaldığı, bu Ermenilerin askeriye iş yapan fabrikalarda çalışanlar olması sevkıyatı zorlaştırmakta olduğu ve sevki yapılanlarla kalan Ermenilerin sayılarının tesbitinin muhabere yoluyla anlaşılabilceği. BOA. DH. EUM. 2. Şb. 68/77
- 1915/08/17 Başkumandanlıktan, Ermenilerin sevkedilecekleri yerler, Dördüncü Ordu Kumandanlığı'na bildirileceğinden eskisi gibi sevkıyata devam olunması. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/47
- 1915/08/17 Bilecik civarında Muratça'da Almanya tebaasından Maria'nın nezâretindeki çocukların sevk olunmamaları. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/49
- 1915/08/17 Bitlis ve Muş Ermenilerinin belirlenen yerlere sevkleri Başkumandanlığa bildirildiğinden, gereğinin yapılması. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/55
- 1915/08/17 Elllerinde belgeleri bulunan şimendüfer memurları ve amelelerin şimdilik sevkedilmemeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/48
- 1915/08/17 Haruniye nahiyesi Alman misyonerleri yetimhânesindeki Ermeni çocuklara dokunulmaması. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/43
- 1915/08/17 Nüfuslarının azlığı sebebiyle Antalya'daki Ermenilerin şimdilik ihraç olunmamasına dair Dâhiliye Nezâreti'nden Antalya Mutasarrıflığı'na şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/59

- 1915/08/17 Öksüzhânedeki öğretmen ile çocukların şimdilik orada kalabileceklerine dair Sivas vilâyetine şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/42
- 1915/08/17 Yozgat'ta, Santik Çogozcıyan imzasıyla çekilen telgrafın mütalaa edilerek, bunların eşlerine ne olduğunun bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/63
- 1915/08/18 İhtidâ eden Ermeni kızlarının herhangi bir suistimale meydan verilmeden Müslümanlarla evlendirilmelerinin uygun olduğu. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/92
- 1915/08/19 Memurların, gerçek değeri üzerinden ve peşin para ile Ermenilerden ev alabilecekleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/107
- 1915/08/19 “Rusların ve Ermeni Çetelerinin Yaptıkları Mezalim” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1915/08/23 Ermeni çetelerinin, Mamuretülaziz bölgesinde yaralama ve öldürme faaliyetleri ile jandarmalarla çatışmalarına, öldürülen ve yaralanan jandarmalarla, jandarmalarca öldürülen Ermenilere dair Mamuretülaziz ABD Konsolosluğu'ndan ABD Büyükelçiliği'ne mektup. BOA. DH. EUM , 2.Şb. 68/83
- 1915/08/29 Ermenilerin, hükümet aleyhinde çalışmalarına engel olunmak için sevkedildikleri, belirlenenler dışındakilerin sevkedilmemeleri, masraflarının muhacirîn tahsisatından sağlanması, kafilelerin korunması için gerekli tedbirlerin alınması, bunlara saldıranların şiddetle cezalandırılmaları. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/292
- 1915/08/29 Jandarma kuvvetlerinin Yalova ve İzmit bölgesindeki köylere saldıran Ermeni çetelerini tenkilde sorumsuz davrandıkları, İzmit Mutasarrıflığı'na gerekli takibatın yapılması için alay kumandanını hemen bölgeye göndermesi emrinin verildiği, ayrıca bu meselede kusuru görülen görevlilerin cezalandırılacağı. BOA. DH. ŞFR, nr. 55/296
- 1915/08/2-3 İsyân eden Ermenilerle ilgili olarak Sivas Valisi Muammer Bey'in telgrafı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2014

- 1915/09/02 3. Ordu Menzil Mufettişliği'nin 89. Alay veterinerinin, Ermeni çetecilerine katıldığı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2016
- 1915/09/05 İstasyonlarda toplanan Ermenilerin, belirlenen mahallere sevkine ve iâşelerinin temînine itinâ gösterilmesi ve taarruzdan korunmalarına ihtimam edilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 55 A/77
- 1915/09/13 Mamuretülaziz'deki Amerikan konsolosunun İstanbul'daki Amerikan Sefirine yazdığı ve vilâyet dahilindeki Ermenilerin işledikleri cinayetleri bildiren mektubun incelendiği ve sefarete gönderildiği. BOA. DH. EUM , 2.Şb. 68/84
- 1915/09/15 Halep dahilindeki Ermenilerden bir kısmının Suriye Vilâyeti'ne ve Menç, Bab, Ma'arra kazalarına sevk olundukları, kalanların da bir kişilik kabileler ve trenle sevklerine devam edildiği, Kilis ve Ayıntap'taki Ermenilerin de beş yüz ve bin kişilik kabileler halinde Urfa, Zor, Musul cihetlerine sevk olunmakta oldukları. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/76
- 1915/09/15 Hasta ve âmâ Ermeni ailelerinin sevk edilmemesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 56/27
- 1915/09/17 Ankara'dan sevk edilenlerle Halep ve Zor'a sevk edilecek Ermenilerin ve Yozgat, Kırşehir, Haymana, Nallıhan ve Sungurlu'da bulunan Ermenilerin miktarına dair Ankara Valiliği'nden Dâhiliye Nezâreti'ne şifre telgraf. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/66
- 1915/09/17 Civarda bulunan Ermenilerin sevk edildiğine dair Eskişehir Mutasarrıflığı'ndan Dâhiliye Nezâreti'ne şifre telgraf. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/15
- 1915/09/17 İzmit'ten sevk edilen Ermenilerin miktarı ve liva dahilindeki istasyonlarda toplanmış Ermeni olmadığı. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/67
- 1915/09/18 Diyarbakır'da sevk edilecek Ermeni kalmadığına, yollarda Ermeni kabileleri bulunduğuna ve sevk edilenlerin miktarına dair. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/71

- 1915/09/18 Eskişehir'de istasyon civarındaki Ermenilerin sevk edildiği, yollarda Ermeni olmadığı ve liva dahilindeki ihracı gereken Ermenilerin hepsinin sevk edildiği. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/72
- 1915/09/18 Karahisar'dan sevk edilen Ermenilerle, Karahisar ve Çay istasyonlarındaki Ermenilerin vagon buldukça Konya'ya sevk edileceği, askerî sevkiyat dolayısıyla Konya için vagon alınmadığı, buna mukabil Ermenilerin buraya gelmekte olduğu. BOA. DH. EUM, 2.Şb.68/73
- 1915/09/18 Kayseri'den Halep, Suriye ve Musul vilâyetlerine sevk edilen ve firar edip geri dönenlerden sevk edilen Ermenilerin miktarına ve kalanların köylere dağıtıldığına dair. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/75
- 1915/09/18 Mamuretülazîz'den sevk edilen ve edilecek olan Ermenilerin miktarı ile Sivas'tan Urfa'ya giden kabilelerin mevki ve miktarına dair Mamuretülazîz Vilâyeti'nden Dâhiliye Nezâreti'ne şifre telgraf. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/70
- 1915/09/18 Niğde'de sevk edilecek Ermeni kalmadığı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/69
- 1915/09/18 Urfa'dan dışarıya Ermeni sevkiyatı yapılmadığı ve yalnız merkeze bağlı yerlere birkaç hâne gönderildiği. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/74
- 1915/09/19 Halep'ten muhtelif kaza ve sancaklara sevk edilen Ermenilerin miktarı ile Hama ve Humus'ta şu anda bulunan Ermeni miktarına dair Şam Valiliği'nden Dâhiliye Nezâreti'ne şifre telgraf. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/78
- 1915/09/20 Urfa'ya gelecek Ermeniler'in Diyarbakır yoluyla Musul'a sevkleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 56/94
- 1915/09/22 Ankara'daki Ermenilerin Eskişehir yoluyla sevk edilmekte olduğu, Kalecik ve Keskin'deki Ermenilerin çoğunun, Müslüman köylere dağıtılması icap eden kadın ve çocuklar türünden olduğu. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/79

- 1915/09/22 Karahisar'da toplanan Ermenilerde bulunan dizanteri hastalığının, askerlere de geçmesi ihtimali bulunduğu ve bunların acilen sevkleri askeri makamlarca istendiğinden, trenlerle birlikte yaya ve arabayla da sevklerine müsaade edilmesine ve şimdilik Ermeni sevk olunmamasının Eskişehir ve Kütahya mutasarrıflıklarına bildirilmesi. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/81
- 1915/09/22 Sevkiyat hakkında tanzim ve tebliğ olunan talimatnâmeyle tam olarak uyulmadığı ve sevkiyat esnasında gevşek davranıldığı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/12
- 1915/09/25 Adana'dan ve diğer yerlerden Osmaniye'ye gelen Ermenilerin sevklerinin olaysız tamamlandığı, halen gelmekte olanların da Haleb'e sevklerine çalışıldığı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/85
- 1915/09/26 Jandarma Genel Komutanlığı'nın; Millî Savunma Bakanlığı'na, Doğu Anadolu Ermenilerinin sevkleri sırasında görevlerini kötüye kullanan jandarmalar ve memurlar için gönderilen komisyon hakkındaki yazısı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2018
- 1915/09/28 Sivas'tan Cizre'ye sevk edilen ve şu an sevke hazır Ermenilerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/84
- 1915/09/29 Urfa Mutasarrıflığı'nın, İçişleri Bakanlığı'na şehirdeki Ermeni ayaklanmasıyla ilgili olarak gönderdiği telgraf. *ATBD*, sayı: 85, b. 2017
- 1915/09/30 Konya'dan trenle yola çıkarılan yabancıların ve Ermenilerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/100
- 1915/10/03 Narman, Tortum ve yörelerinde 1877-1878 savaşından beri Ermenilerin yaptığı mezalimle ilgili Tortum Askeralma Başkanı'nın raporu. *ATBD*, sayı: 85, b. 2019
- 1915/10/05 Urfa Mutasarrıflığı'ndan, Urfa'daki Ermeni ayaklanması ve alınacak önlemler konusunda Başkomutanlığa gönderilen rapor. *ATBD*, sayı: 85, b. 2020

- 1915/10/11 Cebel-i Bereket'te meskûn Ermenilerin tehcirine ait işlemlerin sonuçlandığı, Dörtyol Ermenilerinin istisnâsız uzaklaştırıldığı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/89
- 1915/10/11 Konya'dan sevk edilen Ermenilerin miktarı ile bundan sonra gelecek Ermenilerin sevkinin tahıl nakliyesini aksatmayacak şekilde temin edildiği. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/90
- 1915/10/16 Aram Efendi'nin Halep'teki akrabalarının istirahatlerinin temini hususunda bilgi verilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/24
- 1915/10/16 Konya'dan yaya olarak ve trenle sevk edilen Ermenilerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 68/92
- 1915/10/17 Bulaşıcı hastalıklar sebebiyle Hama'da günde yetmiş seksen kişinin ölmekte olduğu haber alındığından, muhacirlerin yerlerine sevkleri
hususunda Dâhiliye Nezâreti'nden Sûriye Vilâyeti'ne şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/71
- 1915/10/18 Karahisar ve Çay istasyonlarında bulunan Ermeni muhacirlerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/94
- 1915/10/18 Kütahya'da bulunan Ermeni muhacirlerle, bunlardan Konya'ya sevk edilmek üzere bulunanların miktarı. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/93
- 1915/10/18 Yol masraflarını kendileri karşılayan Ermenilerin Hama, Humus, ve Şam tarafına gidebilecekleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/54
- 1915/10/19 Konya'dan trenlerle sevk edilen Ermenilerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/95
- 1915/10/21 Akşehir ve Konya'dan trenle sevk edilen Ermenilerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/96
- 1915/10/22 Diyarbakır'dan gönderilen Ermenilerin daima hududda teslim alındığına dair Musul Valiliği'nden Dâhiliye Nezâreti'ne şifre telgraf. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/14

- 1915/10/23 Adana Osmanlı Bankası memurlarından, Halep'de bulunan Edvar Simkiyan, Manok Sarrafyan ve Agob Gagayan ile Tarsus şubesi memurlarından Serkis Kişiyan'ın Halep şubesinde çalışabilecekleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/86
- 1915/10/23 Kastamonu dahilindeki Ermenilerin ihrâcına lüzum olmadığı ve Ermenilerden hanelerinde silah bulunduranlar hakkında kanuni muamele yapılması. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/82
- 1915/10/23 Konya'nın sair kısımlarındaki Ermenilerin tebliğat yapılmadıkça sevk olunmaması ve yerlerinden kaldırılmaması. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/89
- 1915/10/23 Trenler askerî erzak nakliyesine tahsis edildiğinden Konya'dan Ermeni sevkinin yapılamadığı, yaya olarak gönderilenlerin Karaman ve Ereğli'de toplandığı, sevk edilen Ermenilerin miktarı ile Ereğli'de bulunanların hareketi için gerekli tebligatın yapıldığı. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/99
- 1915/10/24 Ermeni sevkıyatı sırasında usulsüz hareketleri görülen Tenos kaymakamının azli. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/105
- 1915/10/25 Aziziye Kaymakamı Hamid Bey'in Ermeni sevkıyatı sırasındaki usulsüz hareketlerinden dolayı azl edilerek Dîvân-ı Harb'e verilmesi. BOA. DH. ŞFR, no. 57/116
- 1915/10/26 Ermeni kabilelerinin iâşeleri için verilen tahsisatın yeterli olup olmadığı ve bunun mal sandıklarından ödenip ödenmediğinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/110
- 1915/10/27 Belli yerlere gönderilmek üzere toplanmış ve yola çıkarılmış olanlar dışındaki Ermenilerin sevk olunmamaları. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/135
- 1915/10/27 Evleri yanan müslümanlara tamir için gerekli paranın, asilerin emval-i metrukelerinden ödenmesi veya boşalan Ermeni hanelerinden hane verilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/140

- 1915/10/27 Tekfurdağı sabık mebusu Agob Boyacıyan Efendinin yeğeni, Tekfurdağlı Bogos'un Konya'da kalması. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/13
- 1915/11/01 Erzurum'da, Ermeni asıllı hacı Aretoğlu Alfons'un dükkanında yapılan arama ve kazı sırasında bulunan bombalar ile ilgili Erzurum Valiliği'nin yazısı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2021
- 1915/11/03 Maraş ve Antep'e gönderilecek Ermeniler için Birecik'in sevk merkezi olarak kullanıldığına ve Birecik'ten nehir vasıtasıyla sevkiyat yapılabileceğinden, Ermenilerin Zor taraflarına sevki hususunda, Birecik Kaymakamlığı'na talimat verildiği. BOA. DH. EUM, 2.Şb. 68/101
- 1915/11/03 Urfa'dan Resülayn ve Nusaybin yoluyla sevk edilen Ermeni kabilelerine tecavüzlerin önlenmesi için güzergahın değiştirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/277
- 1915/11/04 Konya'da bulunan Ermenilerin şimdilik sevk edilmemesi ve asker aileleri ile Katolik ve Protestan olanların vilâyet dahilinde uygun mevkilerde iskân edilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 58/2
- 1915/11/06 Dördüncü Ordu bölgesine sevk edilen Ermeni muhacirlerinin iaşelerinin temini için askeriye tarafından, Dördüncü Ordu kumandanlığı, Halep Menzil Müfettişliği ve icab eden diğer mahallere tebligat yapıldığı. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/317
- 1915/11/06 Urfa'dan Rakka'ya gönderilen kabilelere refakat eden jandarmaların, ihmallerinden kaynaklanan uygunsuz davranışları nedeniyle Dîvân-ı Harb'e sevkleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/309
- 1915/11/07 Ulukışla'da bulunan Ermeni kadın ve çocuklarına yeterli miktarda ekme verilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 57/345
- 1915/11/14 Ermenilerin toplu halde bulundurulmayıp İslâm kasaba ve köylerine dağıtılmaları gerektiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 58/1

1915/11/16 Ermenilerin sevki esnasında meydana gelen suistimalleri tahkik etmek üzere Temyiz Mahkemesi Reisi Hulûsi Bey'in başkanlığındaki heyete Şura-yı Devlet Azasından İsmail Hakkı Bey'in tayin edildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 58/38

1916

1916/01/16 Sevk esnasında şimendüferde çalışıyoruz denilerek sevkten istisna tutulan Ermenilerin isimlerinin tahkik edilerek bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 60/45

1916/01/19 Tahliye edilen mahallerdeki Düyûn-ı Umûmiyye ve Reji idarelerinde sevkten istisna edilen Ermeni memurlarla, yeniden tayin edilen Ermenilerin isimlerinin, tayin tarihlerinin ve nereli olduklarının bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 60/48

1916/02/03 Sevkleri tehir olunan Ermenilerin müsaade almadan buldukları vilâyet haricine çıkarılmamaları. BOA. DH. ŞFR, 60/224

1916/02/05 Sevkleri tehir olunan yabancı Ermenilerin Nezâret'den izin alınmadan kesinlikle mahallerinden dışarı çıkarılmamaları. BOA. DH. ŞFR, 60/239

1916/02/07 Zor'a gelen Ayıntap ve İzmitli Ermenilerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 69/6

1916/02/08 İstanbul'dan ayrılarak İsviçre'ye yerleşen Ermenilerin, beraberlerinde götürdükleri külliyetli miktardaki paraları Osmanlı Hükümeti aleyhinde sarfettikleri tespit edildiğinden, İstanbul'dan harice külliyetli miktarda para çıkışına engel olunması, ayrıca İstanbul'daki fesatçıların yazdıkları mektupların yurt dışına çıkışını sağlayan Rum ve Ermeni demiryolu memurlarının sıkı gözetim altında tutulmaları ve bunların yerlerine güvenilir Müslüman memurların alınması veya sivil polis istihdamı ve bir de Sirkeci yataklı vagonlar müfettişlerinden Karabet Hogasyan'ın kötü niyetli davranışlarının tamamen anlaşılmasına kadar gizlice polis tarafından gözlenmesi hakkında Bern Sefareti'nin talebi. BOA. HR. HU, Kr.178/20

- 1916/02/08 Zor'a ulaşan Ayıntap, Tekfurdağı, Karahisar ve Akşehir Ermenilerini miktarı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 69/7
- 1916/02/12 Zor'a gelen Maraş, Bursa ve Adapazarlı Ermenilerin miktarı. BOA. DH. EUM, 2. Şb. 69/9
- 1916/03/13 Karahisar'da sevk edilen yirmi yedi Ermeni ailesinin, sevk edilme sebebinin bildirilmesi ve bunların yerlerine derhal iade edilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr.61/2-290
- 1916/03/15 İdarî ve askerî maslahat gereği bundan böyle ne sebeple olursa olsun hiç bir Ermeninin sevk edilmemesi. BOA. DH. ŞFR, nr.62/21
- 1916/04/03 5. Kolordu Askeralma Kalemi Başkanı Albay Halil Sami'nin; Millî Savunma Bakanlığı'na Akdağmadeni'nde çok sayıda silahlı Ermeninin olduğu ve mezalim yaptıklarına dair gönderdiği telgraf. *ATBD*, sayı: 85, b. 2023
- 1916/04/14 Sevkiyat Müdürü Abdülhad Nuri Bey'in Şam ve Halep'teki Ermenilerin durumu ile sevkiyatın neticesi hakkında hazırlayacağı raporla birlikte İstanbul'a dönmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.62/223
- 1916/04/19 Ordunun geri çekilmesi esnasında sevk edilmeyen Ermenilerin durumlarının bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.63/50
- 1916/04/20 Erkekleri nakledilen Ermeni ailelerinin Ermeni ve ecnebi olmayan köy ve kasabalara dağıtılıp ayrı ayrı iskânları ve işlerinin muhacirîn tahsisatından, muhtaç oldukları eşyaların da terkedilmiş mallardan karşılanması. BOA. DH. ŞFR, nr.63/60
- 1916/04/22 Maraşlı Ermeni amelenin, yirmi dört saat içinde Maraş'a dönmezse ailelerinin sürgün edileceği. BOA. DH. ŞFR, nr.63/75
- 1916/04/22 Sevk edilmeyen yerli Ermenilerle, başka yerlerden gelip geçici olarak kalanların ve başka yerlere gitmekte olan Ermenilerin miktarının bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.63/72

- 1916/04/26 Konya'da yerli ve hariçten gelen Ermenilerin miktarının Müslüman nüfusa göre ne nispette olduklarının, komiteci bulunup bulunmadığının ve diğer mahallerle haberleşmeye aracı olanların bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.63/119
- 1916/04/26 Maraş mutasarrıfının sevk esnasında Ermenileri himaye etme sebebi anlaşılmadığından, Mülkiye Müfettişlerinden Haydar Bey'in tahkikat için Maraş'a gönderildiği. BOA. DH. ŞFR, nr.63/110
- 1916/04/30 Balıkesir Ermenilerinin liva dahilindeki münasip köylere dağıtılmaları. BOA. DH. ŞFR, nr.63/137
- 1916/04/30 Kimsesiz ve himayesiz kalan ailelerin ecnebi ve Ermeni bulunmayan köy ve kasabalara dağıtılarak, iaşelerinin temini ile genç ve dul kadınların evlendirilmeleri ve çocukların darü'l-eytam ve öksüz yurtlarına yerleştirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.63/142
- 1916/05/02 Maraş katoliklerinden sevk olunanların geriye celbi ve sevk sebeplerinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.63/157
- 1916/05/03 Askerî sebeplerden dolayı tahliyesi icap edenlerin yetimlerinin bizim yetimhanelere dağıtılması. BOA. DH. ŞFR, nr.63/178
- 1916/05/13 Başka mahallere nakledilenlerin mallarının tasfiyesi için gönderilen Emval-i Metruke Tasfiye Komisyonlarının Maliye Nezâreti'ne ilhak edildikleri. BOA. HU. Kr.109/3
- 1916/05/13 Halep'teki Katolik ve Protestanların dışındaki yabancı Ermenilerin başka yerlere sevklerine ve çete teşkilatıyla ilişkisi olanlarla, bilgilerine müracaat edileceklerin tevkifi. BOA. DH. ŞFR, nr.63/306
- 1916/05/24 Rusların Ermeni çeteleriyle birlikte Hasankala'dan hudûd-ı asliyyeye sürüldüklerinde beraberlerinde götürdükleri iki bin islâm ahâlisinden bir kısmını öldürüp bir kısmını ülke içlerine sevkettikleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 9-11, 17

- 1916/06/04 Rusların Van'ı işgali sırasında Ermenilerle birlikte Müslüman ahâliyeyaptıkları soykırım ve vahşetlerle ilgili olarak tutulan zabıtlar ve mezâlimden kurtulanların ifadeleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 56-62
- 1916/06/05 Ermeni çeteleri ve Rusların Müslüman halka ırza tecavüz, ihtiyar ve çocukları hanelere doldurup yakma, cami ve türbeleri harab edip tahkir etme, cesetleri parçalayarak ateşte pişirip sağ olanlara yemeleri için zorlama gibi birtakım mezâlim uyguladıkları. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-4, nr. 3-4
- 1916/06/14 Ermenilerin Ruslarla birlikte İslâm ahâlisine ve özellikle kadınlara yaptıkları mezâlim ve kötü fiiller. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-3, nr. 12-14, 16, 18-26, 28-39, 41-44
- 1916/06/14 Maraş Mebusu Hırlakyan Efendi'nin Meskene'den Deyri Zor'a sevk edildiği iddia edilen akrabasının sevk edilmeleri sebebinin bildirilmesi ve gönderilmişler ise Maraş'a iadesi. BOA. DH. ŞFR, nr.65/4
- 1916/06/17 Van ve Bitlis vilâyetlerinin işgali sırasında, Ruslarla Ermeni çeteleri tarafından İslâm ahâliye feci zulümler yapıldığı. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 92-98
- 1916/06/18 Halep'teki yabancı Ermenilerin Suriye ve Musul'a gönderilmeleri sakıncalı olduğundan Zor'a sevk edilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr.65/32-1
- 1916/06/28 Ayandan Aram Efendi'nin Rakka'daki akrabası, bir kadın ile iki kızının Halep'e iadeleri. BOA. DH. ŞFR, nr.65/100
- 1916/06/30 Ermeni ve Rusların Van ve havalisinde Müslüman ahâliye büyük mezâlimler yaptıkları, Van'ın Abbasağa mahallesinden Firdevs'in ifadesi. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 114-116
- 1916/07/01 Van ve Bitlis'in işgali esnasında, Ermeni çeteleri tarafından İslâm ahâliye yapılan zulümler hakkında Mardin Mutasarrıflığı tarafından yapılan tahkikata göre mezâlimden kurtulanların ifadeleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 117-123

- 1916/07/06 Rus işgali sırasında Ermeni ve Rusların, Siirt'in merkez kazasıyla Garzan, Sason, Kulp kazalarında, Muş, Malazgird, Bulanık, Hınıs, Pasinler, Eleşkirt ovalarında, Tifnik, Karaköy, Taluri dağlarında, Van, Bitlis, Genç, Dutak ve Maçka'da bütün kaza, köy ve mahallelerde Müslümanları yoketmek amacıyla yağma ve katliama giriştikleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-4, nr. 110-123
- 1916/07/10 Diğer mahallerden Konya'ya gelip de sevkedilmeyenlerden zararlı olanların sadece erkeklerinin, yerlilerden de hıyaneti ve komitelerle alakası olanların Zor'a sevki. BOA. DH. ŞFR, nr.65/176
- 1916/07/11 Ermeni ve Rusların Eleşkirt, Hınıs, Karakilise, Şatak, Müküs, Muş ve Akçan'da yaptıkları dehşetli mezâlimden kurtulabilenlerin ifadelerine göre, Rus ve Ermenilerin mezâlimi. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 75-91, 103-106, 111-113, 163-166
- 1916/07/15 Hizan kazasının Horos karyesi, Uçum nahiyesine bağlı Nurs ve Avnik, End, Mezraa-i End yaylası, Hirit karyesi, Kulpik [Gülpik] karyesi, Hakif nahiyesine bağlı Korsu[h] ve Sükur karyeleri ve Hizan'ın merkezi Karasu'da Ermeni ve Rusların yaptıkları mezâlimden kurtulabilenlerin ifadeleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 19-33
- 1916/07/16 Ermeni ve Rusların Van ve Bayezid'de yaptıkları mezâlimden kurtulabilenlerin ifadeleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 19-33
- 1916/07/20 Ermeni komiteleriyle Rusların Van ve havalisindeki mezâliminden kurtulabilenlerin ifadeleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 125-134

- 1916/08/11 1863 tarihli Ermeni milleti nizamnâmesinin yürürlükten kaldırılarak, "Ermeni Katogikosluk ve Patrikliği Nizamnâmesi" adı altında yeni bir nizamnâmenin yürürlüğe konması. *Takvim-i Vekayi, Tanin*
- 1916/08/12 Ermeni yetimlerinin iâşesi için tahsisât yoksa, gerekli miktarın bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 66/229
- 1916/08/27 Rus ve Ermeni çeteleri tarafından işkenceyle öldürülen Müslümanlar ile yakılan ve tahrip edilen cami, medrese, tekye, ziyâretgâh, mektep, resmî dâire, köprü, hamam ve depoların isimlerine dair, Rus istilasî sırasında kaçamayıp Bitlis'te kalan ve Ermeni çeteleriyle Rusların mezâlimine uğrayan İslâm ahâlisinin yeminli ifadeleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 34-55
- 1916/09/07 Ermeni ve Rusların, Trabzon'un Yomra nahiyesinin Kalafka köyü Müslümanlarını evlerinden toplayıp, kadın ve erkekleri ayırarak erkekleri bilinmeyen bir yere sevkettikleri, küçük kız çocuklarına ve kadınlara tecavüz ettikleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-4, nr. 125-126
- 1916/09/16 Ermeniler ile Rusların Van'da yaptıkları soykırımdan kurtulabilenlerin ifadeleri. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2, nr. 66-74, 99-100, 124
- 1916/09/21-23 Ermeni kızlarının ebeveynlerine verilmesi, ebeveyni bulunmayanların Darü'l-eytâm'a yerleştirilmesi ve Darü'l-eytâm binasının muhacirler için misafirhane yapılması. BOA. DH. ŞFR, nr.68/95
- 1916/10/03 Ermeni çeteleri ile Rusların Tercan'ın köylerinde yaptıkları tüyler ürpertici mezâlim. BOA. HR. SYS. HU, kr. 110, dos. 12-2 nr. 144-162, 178
- 1916/10/21 Memur ve elinde askeri vesikayla resmi vazife yapacakların dışında

- Ermeni şimendüfer memur ve müstahdemleri de dahil hiç bir Ermeninin izinsiz bulunduğu yeri terketmemesi. BOA. DH. ŞFR, nr.69/62
- 1916/10/21 Musul'a sevk olunmak üzere İzmir'den Karahisar'a oradan Konya'ya gönderilen ve Pozantı'ya sevk olunduıkları bildirilen Ermenilerin nerede bulduklarının araştırılması. BOA. DH. ŞFR, nr.69/58
- 1916/10/24 Ermeni sevkiyatı tehir edildiğinden bunlardan sadece zararlı olup ihracı gerekenlerin miktar ve isimlerinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.69/86
- 1916/11/12 Aydın'dan komiteci ve fena oldukları gerekçesiyle ihraç edilen iki yüz elli Ermeninin isim, sanat ve hüviyetleri ile faaliyet derecelerini ihtiva eden bir defterin gönderilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.69/250
- 1916/11/12 İhtida eden veya etmeyen Ermenilerden kimsesiz ve yardıma muhtaç olanların muhacirin tahsisatından iâşeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 69/245
- 1916/11/12 Çanakkale'den çıkan Ermenilerin değersiz mallarının Müslüman muhacirlere dağıtılması. BOA. DH. ŞFR, nr.69/252
- 1916/11/13 İzmir'den gönderilen komiteci Ermenilerin Adana yoluyla Maraş'a sevkleri. BOA. DH. ŞFR, nr.69/260
- 1916/11/13 İzmir'den çıkarılıp Zor'a sevkedilmek üzere oraya gelecek olan iki yüz elli altı komiteci Ermeninin muhafaza tahtında Maraş yoluyla Zor'a sevkedilmelerine dair Dahiliye Nezareti'nden Adana Vilâyeti'ne ve Maraş Mutasarrıflığı'na şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr.69/262
- 1916/11/14 Kütahya'dan sevkedilecek Ermenilerin nerelere gönderileceklerinin ve ailelerinin birlikte olup olmadığının bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.70/6

1916/11/25 Ermenilerin Kütahya dahilinde iskânlarının doğru olmadığı, bunların Zor'a teb'ûd edilmeleri için muhacirîn tahsisatından iki yüz liranın sarfedilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr.70/92

1917

1917/01/03 Rus donanması tarafından Terme'ye çıkarılan Ermeni eşkiyasınca dokuz kişinin şehid edildiği, iki kişinin yaralandığı ve on dokuz kişinin de bir kısmının kendi isteği ile bir kısmının da esir olarak götürüldüğü BOA. HR. SYS. HU, kr. 122, dos. 7, nr. 1, 11-12, 29, 31, 1916. XI. 13

1917/03/14 Başka mahallere nakledilen Ermenilerle, Yunanistan'a ve Bulgaristan'a göç edenlerin, terkettikleri emlâk ve araziden Ziraat Bankası'na borçlarından dolayı rehin bulunanlar hakkında yapılacak muamele. BOA. Meclis-i Vükelâ Mazbataları, 207/73

1917/03/15 Tehcire tabi tutulan Ermenilerin zarar görmemeleri ve mallarının gerçek değeri üzerinden satın alınarak sahiplerine ödemede bulunulmasına ilişkin 4 ncü Ordu Komutanı Cemal Paşa'nın emri. *ATBD*, sayı: 85, b. 2024

1917/05/10 Kafkas Orduları Grup Komutanı Ahmet İzzet Paşa'nın Başkomutanlığa, Rusların Erzincan'daki Müslümanları toplayıp Ermenilere teslim ettiklerini, birçok mezalimin meydana geldiğini ve bunun önlenmesi için siyasi girişimlerde bulunulmasını belirten yazısı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2025

1917/05/21 Geyve kazasındaki Ermenilerden demiryollarında ve amele taburlarında çalışanların, Ermeni çetelerine yataklık ettiklerinden tehcire tabi tutulmaları gerektiğine dair rapor. BOA. DH. EUM, 2/227

1917/08/11 Kayseri'de Dîvân-ı Harb-i Örfîce tutuklu ve saklanmak suretiyle kalmış beş sakıncalı Ermeninin liva haricine çıkarılmaları. BOA. DH. EUM, 2/41

- 1917/11/08 Rusya'da Halk Komiserler Konseyi'nin (Sovnarkom) yönetime el koymas1. Bolşeviklerin, aynı gün yayınladıkları bildiri ile savaşan taraflara şartsız sulh teklifinde bulunmaları. ANK. *TR*, s. 325-330
- 1917/11/15 Lenin ve Stalin imzalarıyla Sovyet Hükümeti'nin neşrettiği deklarasyonda, Rusya'da yaşayan milletlerin bundan böyle kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmede tamamen hür olacakları ve isterlerse Rusya'dan tamamen ayrılarak bağımsızlıklarını ilan edebileceklerinin beyan edilmesi. ANK. *TR*, s. 325-330.
- 1917/12/18 Erzincan'da Osmanlı-Rus mütarekesinin imzalanması. Bu mütareke ile her iki tarafın kuvvetleri arasında, tarafsız bir saha bırakılmak üzere, bir sınır çizgisi tespit edileceği. Böylece 29 Ekim 1914 tarihinde başlamış olan Türk-Rus savaşının fiilen bitmesi. ANK. *TR*, s. 332-334

1918

- 1918/00/00 Bayburd ve İspir kazalarında Ermenilerin Türklere vahşiyane zulümlerine dair Rus Kızılhaç hemşirelerinden ve Moskova Tıp Fakóltesi öğrencilerinden Tatyana Karameli'nin hatıraları. BOA. HR. SYS. HU, kr. 136
- 1918/02/10 Brest-Litowsk'taki müzakerelerin Almanların taleplerinin Ruslarca kabul edilmemesi üzerine kesilmesi. Bu durum karşısında Rus işgali altındaki sahanın ancak askeri kuvvetle kurtarılacağına inanan Enver Paşa'nın, bu hususta Vehip Paşa'ya gerekli emirleri göndermesi. MD. BDHEÇEH, s. 77-79, 84-117
- 1918/02/10 “Erzincan'ın Tahlisi ve Ermeni Çetelerinin Tenkili” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/02/12 İşgalde altında kalmış bölgelerdeki Ermeni mezalimi ile ilgili 3. Ordu Komutanı Vehip Mehmet Paşa'nın Başkomutanlığa gönderdiği rapor. *ATBD*, sayı: 85, b. 2027

- 1918/02/17 3. Ordu Komutanı Vehip Mehmet Paşa'nın Ermeni mezalimi ile ilgili olarak Rus Generali Odişelidze ile Lebedinski'ye gönderdiği mektubun Başkomutanlığa gönderilen sureti. *ATBD*, sayı: 85, b. 2028
- 1918/02/18 “Ermeni Çetelerine Karşı Muzafferiyet” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/02/20 “Vilâyât-ı Şarkıyyemizde vazifemiz” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/02/21 Erzincan'ın işgalinde hastalanarak orada kalmış olan Rus Yüzbaşısı
Kazmiri, Rus eri Aleksandır ve Paş adındaki Rus kadınının Ermeni mezalimi hakkındaki ifadeleri. *ATBD*, sayı: 85, b. 2030
- 1918/02/21 Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları Komutanı Vehip Mehmet Paşa'nın, Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Liyötnan Odişelidze'nin devam eden ve Ermenilerden kaynaklanan mezalimle ilgili telgrafına verdiği yanıt. *ATBD*, sayı: 85, b. 2029
- 1918/02/23 Adilcevaz, Ahlat ve Van'da Ermenilerin saldırıları ile Türk askerleri tarafından işgal edilen Mamahatun ve yöresinde Ermenilerin yaptıkları mezalim hakkında 3. Ordu Komutanlığı'nın raporu. *ATBD*, sayı: 85, b. 2032
- 1918/02/23 Mamahatun ve yöresinin yakıp yıkarak top ve tüfekleri ile çekilen Ermeni asilerine karşı girişilen hareket ile ilgili 1. Kafkas Kolordusu Komutanı Kazım Karabekir'in 3. Ordu Komutanlığı'na gönderdiği telgraf. *ATBD*, sayı: 85, b. 2031
- 1918/03/03 Brest-Litowsk'da yapılan görüşmelerin birkaç kez kesilmesi, fakat tartışma konusu olan maddeler üzerinde anlaşmaya varılarak ortak bir metin hazırlanması, nihayet Brest-Litowsk Barış Anlaşması'nın imzalanması. *ANK. TR*, s. 652-658, Ek No: 19; *HY. RTEM*, s. 108, 109; *KG. ED*, s. 234

- 1918/03/03 Ermenilerin vahşice hareketlerinin durdurulması ile ilgili Enver Paşa'nın, 3. Ordu Komutanlığı aracılığıyla, Rus Kafkas Ordusu Başkomutanlığı'na iletilmesini emrettiği istekleri. *ATBD*, sayı: 85, b. 2033
- 1918/03/05 “Kars, Ardahan ve Batum'un tahliyesi” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/03/06 “Sulh Muâhedenâmesinin özeti” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/03/07 “Kafkasya hakkında rakamlar” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/03/12 “Ermeni çetelerinin mezaliminden bir kaç numune” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/03/14 “Büyük Ermenistan” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/03/25 “Yine Ermeni Vahşetleri” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/04/16 “Dahili istikraz ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/04/17 Osmanlı Hükümeti'nin, Meclis-i Mebusan tarafından hususi bir kanunla kendisine verilen selahiyet gereğince bir dahili istikraza teşebbüs etmesi. *Tanin*
- 1918/04/17 *Tanin* gazetesinin, dahili istikrazla ilgili olarak Ermenice *Jamanak* gazetesinin yazısından duyduğu memnuniyeti belirtmesi, gazeteyi tebrik ve takdir etmesi, gazetenin Ermeni milletine karşı en büyük vazifelerinden birini yapmış olduğunu belirtmesi. *Tanin*.
- 1918/04/18 Ermenice *Jamanak* gazetesinin bu iç borçlanmanın Ermeniler için oldukça karlı bir iş olacağını belirterek, aynı zamanda bu işte millî bir noktanın da olduğunu beyan etmesi. *Tanin*
- 1918/04/19 “Türkler ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/04/27 “Kars istirdad edildi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/05/07 Ermenilerin Erivan bölgesindeki Müslümanlara karşı giriştikleri mezalimi anlatan Bakü Müslüman Cemiyet-i Hayriyesi Kağızman temsilcisinin, 36. Kafkas Tümeni'ne gönderdiği dilekçe. *ATBD*, sayı: 85, b. 2034

- 1918/06/04 Yeni bağımsızlığa kavuşan Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'la, Batum'da, Osmanlı Devleti'nin ayrı ayrı barış anlaşmaları imzalanması. HY. *RTEM*, s. 111
- 1918/06/11 “Kafkas yollarında” (Ahmet Refik) -Tefrika halinde. *Tanin*
- 1918/06/23 “Ermeni Cumhuriyetine Dair Sadrazam Talat Paşa Hazretlerine” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/06/24 “Kurtarılan Yerlerimizde (Batum, Kars, Ardahan'da hükümet teşkilatı) ” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/06/25 “Bizde Anasır Meselesi ” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/06/28 “Ermenistan ve Ermeni Refiklerimiz” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/06/28 Şark Orduları Kumandan Vekilinin, Ermeni Meclis-i Millî Reis Vekiline Aleksandrapol ve Ahılkelek Ermenilerinin İslâm halka yaptıkları zulümleri gösteren yazısı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2037
- 1918/06/29 Ermenilerin Erivan'da yaptıkları soykırım nedeniyle Türkiye'ye göç etmek isteye Müslümanlara müsaade edilmesi, kalanların ise can güvenliğinin sağlanmasını isteyen 9. Tümen Komutanlığı'nın 1. Kafkas Kolordu Komutanlığı'na yazısı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2036
- 1918/06/30 “Ermenistan ve Ermeni refiklerimiz” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/07/03 “Erzurum'da 200 Müslümanı Ermenilerden Kurtaran Bir Hanıma Nişan” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/07/06 “Memleketimizde Misyonerler” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/07/10 “Bazı Ermeni Cemiyetleri Hakkında” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/07/15 “Memleketimizde Misyonerler” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/08/01 “Ermeniler Hala Büyük Ermenistan Hayalini mi Besliyorlar” başlıklı yazı. *Ati*

- 1918/08/08 Ermenice *Puzantiyon* gazetesinin, Ermenilerin memleketlerine iadesi meselesiyle ilgili olarak yazdığı başmakalede, selahiyet sahibi bir makamdan öğrenildiğine göre iadenin kararlaştırıldığını, ne şekilde ve ne zaman yapılacağını henüz belli olmadığını yazması. *Ati*
- 1918/08/08 “Ermenilerin Memleketlerine iadesi” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/08/13 “Memleketimizde Misyonerler” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/08/21 Başka mahallere tehcir edilen Ermenilerin, memleketlerine dönmelerine hükümetçe karar verildiği hakkındaki haberlerin, taşrada bulunan Ermeniler arasında büyük sevinç ve memnuniyet yaratması, bununla ilgili olarak Ermeni gazetelerine peyderpey bir çok mektuplar geldiği. *Sabah*
- 1918/08/23 *Osmanischer Lloyd'un*, Rum ve Ermeni muhacirlerin avdetine karar veren hükümetin, Meclis-i Mebusan'dan 2.000.000 lira tahsisat talep edeceğini yazması. *Sabah*
- 1918/08/25 İstanbul'a gelen Ermeni heyetinin, Harbiye Nazırı Enver Paşa'yı ziyaret ederek, istirdad edilen vilâyât ahâlisinden olup, Kars ve Gümrü havalisinden başka yerlerde bulunan Ermenilerin de memleketlerine dönmelerine izin verilmesini istemeleri, Enver Paşa'nın da zaten bu maksatla lazım gelenlere talimat verildiğini, askeri açıdan hiçbir mahzuru olmayan yerlerde ikamet etmeleri için peyderpey memleketlerine döneceklerini beyan etmesi. *Sabah*
- 1918/09/02 “Ermenistan Hariciye Nazırının Beyanâtı” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/09/05 “Ermenilere Dair” başlıklı yazı. *Ati*
- 1918/09/17 “Ermenistan Hükümeti; Antranik Çetesinin Dağılması” başlıklı yazı. *Sabah*

- 1918/09/17 Türkiye ile sulh yapan Ermenistan Cumhuriyeti'nin her türlü askeri hareketi bırakması. Fakat Antranik'in bir gönüllü çetesinin başına geçerek faaliyetlerine devam etmesinin İstanbul'da ve Kafkasya'daki Türkler arasında hoşnutsuzluk yaratması. Bunun üzerine Ermenistan Hükümeti'nin Antranik'e çetesini dağıtmasını söylemesi, Antranik ve çetesinin silahlarını bırakarak dağılması. *Sabah*
- 1918/09/22 “Brest-Litowsk Muahedeleri, Türkiye-Rusya Muahedat-ı Manzumesi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/10/14 Talat Paşa'nın istifasından sonra yeni hükümeti kurma görevinin İzzet Paşa'ya verilmesi. SA. *İHMM*, c. 1, s. 32, 33
- 1918/10/19 İzzet Paşa'nın, hükümetinin programını mecliste okuması. Bu programda tehcirin Rum ve Ermenilere verdiği zararları gidermek maddesine büyük önem verildiği. SA. *İHMM*, c. 1, s. 32, 33
- 1918/10/21 “Ermeni Patrikliği Nizamnâmesi” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/10/22 Ermeni Patrikhanesi'nin tehcirden dönen Ermenilere yardım edebilmek için çalışmalarına başlaması. Ermenilere gereken yardımların yapılabilmesi için görüşmelerde bulunmak üzere bazı Ermeni rahiplere, Ermeni mebuslara ve tacirlere davetnâmeler göndermesi. *Sabah*
- 1918/10/22 Savaş sebebiyle başka yerlere nakledilen Rum ve Ermenilerin iâşe ve iskânlarının temin edilerek emniyet içinde geri dönmelerine müsaade edildiğine dair Dâhiliye Nezâreti'nden bazı vilâyet ve livalara şifre telgraf. BOA. HR. MÜ, 43/34
- 1918/10/23 “Ermeni Patrik vekili Adliye Nezâreti'nde” ve “Tehcir Edilen Sözlü Ermeniler” başlıklı yazılar. *Sabah*

- 1918/10/23 Ermeni Patrikhânesi'nde Patrik vekili Cevahirciyan başkanlığında bir toplantı yapıldığı, tehcir edilmiş Ermenilerin yerlerine iadesi ve ötede beride bulunan Ermeni muhacirlerinin tutulması hakkında alınması gereken kararların görüşülmesi, sonuç olarak bir taraftan kendilerinin, diğer taraftan da hükümetçe gerekli tedbirlerin alınması için Dâhiliye Nezâreti'ne müracaata karar verilmesi. *Sabah*
- 1918/10/23 Savaş sebebiyle başka mahallere sevk ve nakl edilen ahâlinin memleketlerine dönmelerine müsaade edildiği ve bunların emin ve salim bir surette dönebilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması ve bu hususlarda kusuru görülenlerin cezalandırılacakları. BOA. HR. MÜ, 43/34
- 1918/10/25 “Ermenistan'da Osmanlı Mümessil-i Siyasisi” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/10/25 İstanbul'da bulunan Ermeni heyetinin Ekim ayı sonlarına doğru Erivan'a dönmek üzere İstanbul'dan ayrılmaya karar vermesi. *Sabah*
- 1918/10/26 “Ermeni Muhacirlerinin İadesi”; “Ermeni Patrikhânesinde Bir İctima”; “Ermeni Katogikosu Nerede” başlıklı yazılar. *Sabah*
- 1918/10/27 “Ermeni Patrikhânesindeki İctima” başlıklı yazı. *Tanin*
- 1918/10/28 Divaniye Mebusu Fuat Bey tarafından Said Halim Paşa ve Talat Paşa kabinelerinin Dîvân-ı Ali'ye sevki hakkında 10 maddelik bir takrîr verilmesi. *MMZC*, c.1, Devre: 3, İctima Senesi: 5, s. 103
- 1918/10/30 Ermeni heyetinin Sadrazama yaptıkları veda ziyareti esnasında, Osmanlı askerlerinin Brest-Litowsk Anlaşması'nda tayin edilen sınırlara bir an önce çekilmesini istemesi, ayrıca o taraflardaki muhacirlerin dönmelerinin, yakalandıkları kolera hastalığı gibi sefaletlerden kurtulmaları için lüzumlu olduğunu belirterek gereğinin yapılmasını istemeleri. Sadrazamın, bir aya kadar Ermenilerle olan bütün meselelerin halledileceğini söylemesi. *Sabah*

- 1918/11/01 Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının basında yer alması:"Mütareke imza edildi. Bircümle İtilaf devletleri adına İngiliz Amirali vaz'ı imza ediyor". *Vakit*
- 1918/11/02 Ermenilerin Erivan, Nahcivan ve yörelerinde Müslümanlara karşı giriştikleri mezalimin önlenmesi için İstanbul'daki İtilaf Heyeti'nin dikkatinin çekilmesi gerektiği. *ATBD*, sayı: 85, b. 2038
- 1918/11/02 Kozan Mebusu Matyos Nalbantyan, Maraş Mebusu Agob, İzmir Mebusu Onnik İhsan, Halep Mebusu Artin Boşgezenyan, Erzurum Mebusu Medetyan ve Sivas Mebusu Dikran Barsamyan Efendilerin, hükümete bir soru önergesi vererek; "vakti seferde icraat-ı hükümete karşı gelenler için cihet-i askeriyeye ittihaz olunacak tedabir hakkındaki kararname ile işbu kararname mucibince aher mahallere nakledilen eşhasın emval ve emlak ve matlubatı metrukeleri hakkındaki kararnameye tevfikan yapılan mezalimin mürettip ve faileri ile düçar-ı gadr olanlar hakkında" hükümetçe ne düşünüldüğünü öğrenmek istemeleri. Bu takrîre cevap veren Dâhiliye Nazırı Fethi Bey'in, "her hangi bir adam, her hangi bir memur, bir kimseye zulüm ve gadr yapmışsa bunun hakkında bizim yeddimizde tahkikat evrakı var ise, sizi temin ederim ki bunları muhakemeye bila tehir sevkedeceğiz ve sevketmekteyiz. Fakat hükümetin nazarı ıtılardan hariç kalmış vukuat varsa evvelce de söylediğim gibi herkes için bab-ı şikayet açıktır; hakkını müdafaa etsin ve bu lazımdır, Bunlar müracaat etsin, biz de tahkik ederiz. Mesuliyetleri tahakkuk ederse bu gibilerini bila tereddüt mahkemeye sevkederiz. Zulm ve gadr yapmış olan, haksızlık etmiş olan memurların hiç bir suretle kanunun pençesinden kurtulmasını arzu etmeyiz" diye cevap vermesi. *MMZC*, c.1, Devre: 3, İctima Senesi: 5, s. 103
- 1918/11/02 Talat, Enver ve Cemal Paşalar ile İttihad ve Terakki'nin en önemli ricali Bahaeddin Şakir, Doktor Nazım, Azmi ve Bedri beylerin yurt dışına kaçmaları. *Vakit*

- 1918/11/04 Dâhiliye Nazırı Fethi Bey'in, mezalimi yapanların tedricen cezalandırılacaklarını ve mazlumlara da hükümetin elinden gelen yardımı yapacağını beyan etmesi. *Sabah*
- 1918/11/04 "Enver ve Cemal Paşaların Firarı" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1918/11/04 "Harb Kabinelerinin Muhakemesi" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1918/11/04 Meclis-i Mebusan'da altı Ermeni mebusunun bir takrîr vererek, "vakti seferde icraat-ı hükümete karşı gelenler hakkındaki karar-ı muvakkat ile aher mahallere nakledilen eşhasın emval ve emlaki hakkındaki kararnamenin reddedilmesini" talep etmeleri, ayrıca Ermenilere kötü muamelelerde bulunanlarla mezalim faillerinin cezalandırılmasını, bu ahvâlden zarar görenlerin servet ve mukaddesatlarının ne suretle tazmin ve adaletin ne suretle yerine getirileceğini sormaları. *Sabah*
- 1918/11/04 Sabık Osmanlı-İngiliz Cemiyeti üyelerinden bir kişinin tehcir esnasında suç işleyenlerin tesbit edilmesini, bu olaylarda ferdi mesuliyetin tayinini ve mesul fertlerin cezalandırılmalarını istemesi ve iki Müslüman, iki Ermeni, iki İngiliz ve iki Amerikalıdan oluşmak üzere 8 kişilik bir komisyon teşkil edilmesini ve bu komisyonun bir mahkeme gibi faaliyetlerde bulunmasını istemesi. *Vakit*
- 1918/11/05 Dâhiliye Nezâreti'nin vilâyetlere ve livalara gönderdiği bir emirde, yerlerine dönmekte olan Ermenilere güçlük çıkarılmamasını ve her türlü kolaylığın sağlanmasını, yol masraflarının Harbiye tahsisatından karşılanmasını istemesi, bu tebligatlara rağmen şikayetlerin artmasının vazifeye karşı lakaydâne davranıldığını gösterdiğinden, bundan sonra bu konuda yapılacak şikayetlerden dolayı memurin-i mülkiyenin şahsen mesul tutulacağını bildirmesi. BOA. HR. MÜ, 43/34
- 1918/11/05 "Diyarbakır eski Valisi Doktor Reşit Bey'in tutuklanması" başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/11/05 Savaş nedeniyle başka yerlere nakledilen Rum ve Ermenilerin seyahat vesikaları olmaksızın seyahat edebilmeleri ve kendilerinin

masrafsız, yiyecekleri verilerek diğer ihtiyaçlarının da karşılanması ve emniyet içinde gidecekleri yere varmalarının sağlanması. Seyâhat edecek Ermenilere haftada iki def'a tren tahsîsi için Harbiye Nezâreti'nden hat komiserlikleri'ne emir verildiği, Ermenilerin yol masrafları Harbiye tahsîsâtından te'mîn ve ta'ahhüd edilmiş olduğundan mesârif-i seferiyyelerinin tahsîsât-ı mezkûreden tesviyesi. BOA. HR. MÜ, 43/343-

- 1918/11/06 Konya ve civar karyelerinde çokca yetim Ermeni çocuğu bulunduğu ve bunların sefil bir halde ötede beride dolaştıklarını Ermenice gazetelerin yazması üzerine, Patrikhâne'nin bu konuyla ilgili gerekli tedbirlerin alınmasını istemesi. *Sabah*
- 1918/11/07 Ermeni Patrikhânesi'nin tekrar eski haklarına kavuşmak istemesi, 1916 Temmuz'unda neşrolunan patrikhâne nizamnâmesinin kaldırılmasını, eski patrik Zaven Efendi'nin vazifesine dönmelerini, patrikhâne eski meclislerinin de ibkâsını talep etmeyi kararlaştırması, bu konuları ihtiva eden bir takrîrin Adliye ve Mezâhip Nezâreti'ne sunulması. *Sabah*
- 1918/11/09 Beşinci Şube'de sorgulamanın başlaması. İlk olarak Said Halim Paşa'nın sorgulanması, sonra sırasıyla eski kabine azalarının ifade vermeleri. Şeyhülislam Hayri Efendi ile Musa Kazım Efendilerin ifadelerini yazılı olarak vermeleri. OSK. *İTSY*, s. 104, 105
- 1918/11/09 İskenderun'un, 15 kişilik bir İngiliz müfrezesi tarafından işgal olunması. İngilizlerin İskenderun'un işgaliyle yetinmeyerek mütarekeye aykırı ve tek taraflı olarak Adana ilinin de boşaltılmasını istemesi. *TİHGC*, s. 5
- 1918/11/12 “Kartal Kazası Ermeni Muhacirleri” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/11/13 Vatanlarına dönmekte olan Ermeni ve Rumlara ait emval-i menkule ve gayri menkulenin, kendilerine iade şekli hakkında bir kanun layihasının tanzim edilmekte olduğu yolunda haberler. *Sabah, Vakıf*

- 1918/11/21 Ermeni Patrikhânesi imtiyazatının iade-i meriyyeti hakkındaki 6 maddelik nizamnâmenin *Takvim-i Vekayi* 'de neşredilerek yürürlüğe girmesi. *Sabah*
- 1918/11/21 Harb dolayısıyla başka mahallere sevk edilmiş olan Ermenilerin yerlerine geri dönmeleri hususunda gerekenlerin yapılması, kişilerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması ve değişik konumlarda bulunan Ermenilerin de vaziyetlerine uygun kararlar alınarak geri dönmelerinin sağlanması hususlarıyla dönüş esnasında meydana gelecek gecikmelerin hızla giderilmesi. BOA. HR. MÜ, 43/34
- 1918/11/23 Başka yerlere sevk edilen Ermenilerin memleketlerine iadeleri ile ilgili olarak vilâyetlere tebliğat yapıldığı. BOA. HR. MÜ, 43/34
- 1918/11/23 Padişah Vahdettin'in *Daily Mail* gazetesine verdiği ve daha sonra *Times* gazetesinde neşrolunan beyanati; "Türkiye'de bazı siyasi komiteler tarafından Ermeniler hakkında icra edilen muameleye büyük bir teessür ile muttali oldum. Bu gibi fenalıklar ile aynı vatana mensup evlatlar arasında vukubulan müteakabil kıtaller kalbimi kırdı. Saltanata geçer geçmez bu vakalar müsebbiplerinin son derece şiddetle cezaya çarptırılması için derhal tahkikat açılmasını emrettim. Çeşitli sebepler bu emrimin süratle yerine getirilmesine mani oldu. Fakat bu gün mesele bütün teferruatıyla soruşturulmaktadır". TG. *MMB*, c.1, s. 15
- 1918/11/24 Dâhiliye Nazırı Fethi Bey'in, Meclis-i Mebusan'da Ermeni olayları hakkında tahkikat icrası maksadıyla hususi bir komisyon teşkil edilmiş olduğunu ifade etmesi. Bu komisyonun; Bitlis eski valisi Ohrili Mazhar Bey'in başkanlığında Mülkiye müfettişlerinden Emir ve Hüsnü Beylerle Temyiz Mahkemesi azasından Avramaki, İstinaf Mahkemesi azasından Artin, Adliye Nezâreti Umur-ı Hukukiye Müdür Muavini Haralambos efendilerden oluştuğu. *Vakit*

- 1918/11/24 Ermeni olaylarıyla ilgili tahkikat yapacak hususi bir komisyon teşkil edilmesi ve Emniyet-i Umûmîye Müdiriyeti'nde tahsis olunan bir dairede toplanması, bu komisyonun genel olarak Ermeni işlerine ait şikayetleri tedkik ile evrakını mercilerine sevkedeceği. *Vakit*
- 1918/11/27 Ali Kemal'in, Said Halim Paşa ve Talat Paşa hükümetlerine büyük suçlamalarda bulunması, onları Ermenileri kökünden kurutmak ve söndürmekle suçlaması. *Sabah*
- 1918/11/29 “Ermeni muhacirleri” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/11/29 Pozantı, Konya ve Koçhisar'dan vaktiyle tehcir edilmiş olan Ermenilerden 150 kadarının trenle Haydarpaşa'ya gelmeleri ve Kumkapı'daki Ermeni Patrikhânesi'ne gönderilmeleri. *Sabah*
- 1918/12/03 Karadeniz sahillerinden harb dolayısıyla tehcir olunan Ermenilerden büyük bir kısmının da eski yerlerine döndükleri. Hükümetin kendileriyle eşyaları için nakliye vasıtaları verdiği, Ermenilere erzak ve tohumluk ile zirai aletler de verilmesi. *Sabah*
- 1918/12/03 Tehcir olunan Ermeni vatandaşlarımız” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/12/04 Batum Andlaşması'nın imzasına kadar geri çekilen Ermenilerin, kadın, çocuk ayırmaksızın Müslümanları katlederek, cesetlerinin uzuvlarını keserlerle parçaladıkları, antlaşmanın imzasından sonra da Müslümanları imhâ politikası gereği özellikle Antranik'in binlerce çete mensubuyla Gence, Erivan, Ordubat ve İran'da katliama devam ettiği. BOA. HR. SYS. MÜ, kr. 37, orj. nr. 12541, 1918. XII. 4
- 1918/12/05 Edirne'den tehcir edilen Ermenilerden 7 hane halkının merkez vilâyete, yüz hane halkının da Tekfurdağı'na dönerek evlerine yerleştikleri, hükümetin bunlara gerekli yardımı yaptığı. *Sabah*

- 1918/12/05 Ermeni muhacirlerinden külliyyetli bir kaç ailenin eşyalarıyla birlikte istasyonda hazır olan trene bindikleri, bilet ücretlerini Konya valisinin karşıladığı ve Akşehir'e vardıkları. Açık vagonlarda yola çıkarılan bu muhacirlerin Akşehir'de kapalı vagonlara alındıkları ve bakımlarının yapıldığı. *Sabah*
- 1918/12/05 Ermeni Patrikhanesi'nin gelen muhacirlerin sağlık işleriyle uğraşması, onları bulaşıcı hastalıklara karşı aşılması. *Sabah*
- 1918/12/05 Hariciye Nezâreti tarafından eski Ermeni Patriği Zaven Efendi'ye bir telgraf çekilmesi ve Meclis-i Vükela kararıyla, Ermeni Patrikhânesi imtiyazatının iâde ve kendisinin de patriklik makamında ibkâ edilmiş olduğu beyan edilerek bir an önce vazifesinin başına dönmesinin istenmesi. *Sabah*
- 1918/12/05 “Muhacirlerin iadesi (Tehcir olunanların avdeti) ” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/12/05 Vali Cemal Azmi tarafından yapılmış olan suistimalat ve icra kılınan mezalim hakkında araştırmalarda bulunmak üzere Trabzon'a müfettişler gönderilmesi. *Sabah*
- 1918/12/06 Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Muhteliti'nin toplanması ve Meclis-i Mebusan da Ermeni Mebusları tarafından Ermeni meselesi ile ilgili olarak serd edilen görüşlerin sadece kendilerinin şahsi görüşleri olduğunu, asla milletin fikirlerini temsil etmediğini ve Ermeni mebuslarının Meclis-i Mebusan'da Ermeni milleti nâmına fikir beyan etmeye selahiyetdar olmadıklarını matbuat vasıtasıyla ilan etmeğe karar vermesi. *Sabah*
- 1918/12/06 Erzurum eski valisi Tahsin Bey ve defterdar vesair memurlarla Polis müdürünün Ermenilerin tehcirinde girişimci oldukları ve bunların mücevherat ve eşyasının defterdar tarafından İstanbul'a getirilip İttihad ve Terakki Cemiyetine verildiği ve buna benzer bir çok iddia. *Sabah*
- 1918/12/06 İngilizlerin, Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesine dayanarak Kilis'i işgal etmeleri. ST. *MMK*, c.1, s.50; *TİHGC*. s. 48

- 1918/12/07 *Jamanak* gazetesinin, Dâhiliye nezâreti müsteşarı tarafından yapılan davet üzerine, bir Ermeni murahhas heyetinin Bâb-ı Âlî'ye giderek Dâhiliye Müsteşarı ile tehcir edilen Ermeniler meselesi hakkında görüşmelerde bulunduğunu, bilhassa Ermeni muhacirlerinin avdeti ile evlerine yerleştirilmesi hususunda karşılaşılan güçlüklerin nazar-ı dikkate alınmasını ve bu müşkilatın giderilmesi zımında bazı kararlar alındığını yazması. *Sabah*
- 1918/12/07 “Tehcir Edilen Ermeniler Meselesi” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/12/08 Ankara ve mülhakatından tehcir edilen Ermenilerden bir kısmının memleketlerine, köylerine dönmeleri. *Sabah*
- 1918/12/08 Haçador Bezzazyan'ın tehcir sırasında Osmanlı Bankası'na emaneten yatırdığı meblâğın ödendiği. BOA. DH. Komisyon-ı Mahsus, 3/18
- 1918/12/08 “Muhacirlerin İadesi” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/12/08 Padişah Vahdettin'in Ayandan Azaryan Efendi'ye Ermenilere karşı irtikap edilmiş olan mezalimden dolayı üzüntülerini belirtmesi ve bu olayların bazı şahıslar tarafından yapıldığını, bundan dolayı Türkleri itham etmenin hakkaniyete uygun olmadığını bildirerek, Ermeni milleti hakkında iyi düşünceleri olduğunu ve Ermeni perver ecdadının mesleğini takipten vazgeçmeyeceğini beyan etmesi. *Sabah* ; TG. *MMB*, c.I, s. 15
- 1918/12/10 Konya ve civarından şimendüferle İstanbul'a Ermeni muhacirleri gelmesi. Bunların icap eden yerlere yerleştirilmeleri. İstanbul'daki Ermeni muhacirlerinin bir kısmının vapurla Bandırma'ya sevkedilmeleri. *Sabah*
- 1918/12/11 Fransız subayları idaresinde çoğu yerli kaçkın Ermenilerden mürekkebe olmak üzere Fransız askerî üniforması giymiş olan 400 kişilik bir müfrezenin Dörtyol'a girmesi. ST. *MMK*, c.1, s. 50

- 1918/12/11 Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları Komutanı Vehip Paşa'nın, Erzincan, Sarıkamış, Bayburd, Rize, Trabzon ve yörelerindeki Ermeni mezalimini gösteren ve önlenmesi için Rus Kafkas Ordular Grubu Komutanı Odişelidze'ye gönderdiği mektup. *ATBD*, sayı: 85, b. 2026
- 1918/12/12 Birinci Dünya Savaşının başlarında Halep Valisi olan, daha sonra Ankara'ya oradan Konya'ya tayin olunan, en son olarak bu vazifesinden de azledilen Celal Bey'in "Ermeni Vekayii ve Esbabı ve Tesirâtı" başlığıyla yayınladığı görüş ve düşünceleri. *Vakit*
- 1918/12/12 Seferberlik esnasında tehcir dolayısıyla yapılan tecavüzleri ve suçluları tahkik için heyetler gönderilmesi ve masraflarının Maliye hazinesinden karşılanmasına dair Meclis-i Vükelâ müzâkeratına mahsus zabıtnâme. BOA. Meclis-i Vükelâ Mazbataları, 213/60
- 1918/12/13 Harbiye Nezâreti Müşaviri ve Doktor Bahaeddin Şakir'in damadı olan Ahmet Ramiz Bey'in, Şişli'deki evinde yapılan aramada, bir sandık evrak bulunduğu ve bu evrakın İttihad ve Terakki Merkez-i Umûmîsi'nden istenilen ve Ermenilere karşı kıtal emirlerini ihtiva eden vesikalar olduğu yolundaki iddialar. *Vakit*
- 1918/12/14 Seferberlik esnasında tehcir ve isyan dolayısıyla suç işleyenlerin tahkik edilip, suçu sabit görülenlerin Örfi İdare Mahkemelerine sevklerine dair Harbiye, Adliye ve Dâhiliye nezâretlerinin isteği üzerine Meclis-i Vükelâ'nın müzakeratına mahsus zabıtnâme. BOA. Meclis-i Vükelâ Mazbataları, 213/62
- 1918/12/15 Osmanlı kuvvetlerinin Dörtyol'dan çekilmesinden sonra asayişin bozulduğu, çoğunluğu yerli firari Ermenilerden oluşan Fransız üniforması giymiş, dört yüz kişilik bir müfrezenin, Dörtyol'da on iki haneyi basarak eşya ve para gaspedip bir kadını yaraladıkları. BOA. HR. SYS. MÜ, kr. 36, nr. 59, 1918. XII. 16

- 1918/12/15 Payas ve Dörttyol'u işgal eden, içinde Ermenilerin de bulunduğu Fransız kuvvetlerinin bir askeri yaraladıkları, jandarmaları tehdit ederek vazifelerini terke zorladıkları ve nahiye dışına çıkardıkları, hapishaneyi basarak oradaki mahkumları salıverdikleri, jandarmaların işgal edilen bölgelerden çıkarılmasından sonra Fransız askeri kıyafeti giymiş Ermenilerin birçok Müslümanın evine girerek dövdükleri, para ve eşyalarını gasp ettikleri. BOA. HR. SYS. MÜ, kr. 36, nr. 1, 1918. XII. 15
- 1918/12/17 500 kişilik bir Fransız birliğinin Mersin'e çıkması. ST. MMK, c. 1, s. 50
- 1918/12/17 Mahalli ahire nakl ve tehcir olunanlara karşı işlenen suçlar da zimedhal bulunan mülki ve askeri memurların yargılanmaları ve bu konudaki engellerin ortadan kaldırılması için 4 maddelik bir kanun layihasının hazırlanması ve Adliye Nezâreti'ne takdim olunması. *Sabah*
- 1918/12/18 Edirne'ye gelen Ermeni muhacirlerin sayısının 26 olduğu, Malkara'ya 14 Ermeni, Çorlu'ya 26 Ermeni döndüğü ve yerlerine yerleştirildikleri. Hükümetin bunlara gereken yardımları yapması. *Sabah*
- 1918/12/19 Ermeni Patrikhânesi Meclisi Muhteliti'nin, Musul'da olduğu öğrenilen Zaven Efendi'nin bir önce görevine dönmesi için telgraf çekmeye karar vermesi, o zamana kadar Mesrob Efendi'nin patrikliğe vekalet etmesinin kararlaştırıldığı. *Sabah*
- 1918/12/19 Ermenilerin diğer mahallere sevk ve iadelerine nezaret eden heyetlerin zaruri masraf ve harcamalarının seferberlik tahsisatından karşılanması, burada gerekli para bulunamazsa Maliye Hazinesi'nden karşılanması yolunda Meclis-i Vükelâ kararı. BOA. Meclis-i Vükelâ Mazbatası, 213/54
- 1918/12/21 Fransız ve Ermeni askerlerinin Adana'ya girmesi. ST. MMK, c.1, s. 50
- 1918/12/21 Padişahın bir irade ile meclisi dağıtması. ST. MMK, c. 1, s. 70, 71

- 1918/12/22 “Katl ve Tehcir İşleri” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1918/12/22 Meclis-i Vükela'nın, tehcir esnasında suç işleyenlerin 326 tarihli çeteler kanununun 25. maddesine dayanılarak, icab eden yerlerde Heyet-i Tahkikiyye ve Dîvân-ı Harbler teşkil ile suçluların muhakemelerinin yapılması, idam cezalarının merkezden izin alınarak, idamdan başka cezaların merkezden izin almadan infazı hususuna karar vermesi ve keyfiyetin sadarettten gerekenlere tebliğ edilmesi. *Vakit*
- 1918/12/22 Seferberlik zamanında yapılan tehcirden istifade ederek icra edilen taaddiyat ve tecavüzata ait suçlarda birinci ve ikinci derecede rolü olanların muhakemelerinin yapılması için bir Dîvân-ı Harbi Örfî teşkil edilmesi ve başkanlığına umum açıktan emekli Ferik Mahmud Hayret Paşa ile azalıklarına askeriyyeden emekli Mirliva Süleymaniyeli Mustafa Paşa ve Adliye'den asıl vazifelerinden ayrılmamak üzere Dersaadet İstinaf Mahkemesi azasından Artin Mesdiciyan ve Müdde-i Umûmîliği'ne Mahkeme-i Temyiz Baş Müdde-i Umûmîliği Baş Muavini Nihat, mustantıklıklarına Beyoğlu Bidayet Mahkemesi azasından Moiz Zeki, Misak Makaryan, Nazif ve Dersaadef Bidayet Mahkemesi azasından Abdülsamed Efendilerin tayin olunması. *Sabah*
- 1918/12/22 Tehcir meselesinde vukua getirilmiş olan kıtal ve fecayii tetkik için vilâyetlere gönderilmek üzere Adliye Nezâreti'nce tayinleri tensip olunan memurların yavaş yavaş belli olmaya başlaması. *Sabah*
- 1918/12/23 Ermeni basınının, milletin hakiki mümessili olmaktan çıktığını iddia ettikleri Meclis-i Mebusan'ın İttihad ve Terakki'nin yarıdakçısı konumunda olduğunu ileri sürmesi ve mebusların da yargılanmaları gerektiğini iddia etmeleri. *Sabah*
- 1918/12/25 Adliye Nazırı Haydar Molla'nın, katl ve tehcir unsurlarının faillerinin muhakeme usulü hakkında söyledikleri. *Sabah*
- 1918/12/27 Pozantı'nın işgal edildiği. ST. *MMK*, c.1, s. 50; *TİHGK*, s. 48

- 1918/12/28 İğdır'ın Osmanlı Ordusu'nca tahliyesi üzerine dönen Ermenilerin, Müslümanları planlı bir şekilde katliama başladıkları, bunun tarafsız hükümetler ve İtilaf Devletleri aracılığıyla önlenmesini isteyen yazılar. *ATBD*, sayı: 85, b. 2039
- 1918/12/29 Tehcir edilen Ermeni ve Rumların, tasfiye komisyonlarınca Maliye Hazinesi'ne teslim olunan paralarından, kendilerine ikrazatta bulunulması hakkında, tasfiye komisyonunca alınıp, Bâb-ı Âlî'ye, Adliye Nezâreti'nden mazbata şeklinde sunulan kararların musaraaten tasdik edilmesine çalışılması. *Sabah*
- 1918/12/29 Tehcir suçlarının tahkik ve muhakemesiyle ilgili kararnamenin yürürlüğe girdiği. *Sabah*
- 1918/12/30 Bir İngiliz Gazetesinin Ermenilerle İlgili Mutalaatı. *Sabah*

1919

- 1919/01/00 Müşir Kazım Paşa'nın başkanlığında kurulmuş bulunan hususi Dîvân-ı Harb'in, tehcir işlerinden dolayı bazı şahısları mahkemeye sevketmeye başlaması. TG. *MMB*, c.1, s. 36
- 1919/01/01 Ermeni mezalimi hakkında Rus Müfettişi Hareşenko'nun raporu. *İkdam*
- 1919/01/04 Ermenilerin Serdarabad, Erivan ve yörelerinde yaptıkları soykırımın, işkence ve ırza geçme olaylarının, İtilaf Devletleri aracılığıyla önü alınmadıkça çoğalarak sürüp gideceği. *ATBD*, sayı: 85, b. 2040
- 1919/01/06 Batum'da olan olaylar ile Rum ve Ermeni gönüllü fedailerince Türk subaylarının evlerinin basılıp yağma edildiği, dolayısıyla Batum İngiliz Komutanlığı'na kesin emirler verdirilerek üzüntülü olayların sona erdirilmesi gerektiği. *ATBD*, sayı: 85, b. 2041
- 1919/01/06 “Ermenistan Cumhuriyeti'nde İdare-i Örfiyye İlan Edildiği” başlıklı yazı. *İkdam*

- 1919/01/06 Geri dönen Ermenilerden en fazla yardıma muhtaç olanlara yevmiye ve hububat dağıtılarak 20 gün kadar yardım edilmesi. BOA. DH. ŞFR, 95/52
- 1919/01/06 Valilerden Sabit Bey ve Cemal Azmi Beylerin hükümet tarafından tehcir işlerinden dolayı mahkemeye sevkedilmeleri. TG. *MMB*, c.1, s. 38, 39
- 1919/01/07 “Adana Ermeni Muhacirleri” ve “Amerika Ermenilerinin Muhtırası” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/01/07 “Amerika'nın Ermenistan ve İstanbul Vekaleti” ve “Ermeni Muhacirleri” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/01/08 Ermeni kız ve erkek çocuklarının kimlerin yanında buldukları ve haklarında ne gibi muamele yapıldığını gösteren listelerin Dâhiliye Nezâreti'nden Hariciye Nezâreti'ne gönderildiği. BOA. HR. MÜ, 43/2-17
- 1919/01/08 Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'in tevkifi. *Sabah*
- 1919/01/09 Adana'yı işgal eden Fransızların, Albay Bremond'u Genel Valiliğe getirmeleri. Sancak ve ilçelere *Gouverneur* olarak subaylar tayin etmeleri ve bu suretle Osmanlı idari yönetimi üzerinde bir Fransız kontrol idaresi kurmaları. *BES*, s. 409
- 1919/01/09 Sevkolunacak Ermeni kadınlarıyla çocukların ve hastaların araba ile, yürüyebilecek gücü olan erkeklerin ise yaya olarak sevklerinin uygun olduğu. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/85
- 1919/01/15 “Arşak Paşa Çetesi” ve “Tehcir ve Taktik vukuatını tahkik” başlıklı yazılar. *İkdam*

- 1919/01/16 Emniyet-i Umûmîye Müdüriyeti'nin bildirisi; "İstanbul'da bazı aile, zevat ve yetimhaneler nezdinde Ermeni kızları çocukları olduğu zabıtaca haber alınmaktadır. Kimlerin yanında kız ve çocuk varsa bir hafta içinde polis merkezine teslim etmeleri gereklidir. Evlerin aranması sırasında kimin yanında bu kabil çocuklar bulunursa şiddetle cezalandırılacakları duyurulur. Bu kabil ihbar ve şikayette bulunacakların doğrudan doğruya Polis Müdüriyet-i Umûmîyesine başvurmaları ilan olunur". *Sabah*
- 1919/01/16 "Rum-Ermeni İtilafı" ve "Evlerinde Ermeni Yetimleri Bulunanlara" başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/01/16 Sevkiyata tabi Ermenilerden yardıma muhtaç olanlara kendi memleketlerine kadar yol masrafı verileceği. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/137
- 1919/01/17 "Arşak Paşa çetesinin fecayii" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/01/17 Gülnihal vapuruyla Gemlik ve Mudanya, Yalova, Orhangazi'ye iki yüz, iki yüz elli nüfus Ermeni muhaciri gönderilmesi, bunların yollarda iaşelerini ve sıhhatlerini temin için iki memurun da beraber gitmesi. Bu hususta gerekli tedbirlerin alınarak muhacirlerin gittikleri yerlerde açıkta kalmamaları ve iaşelerinin temin edilmesi için ayrıca tedbirler alınmasının da bildirilmesi. *Sabah*
- 1919/01/17 "Muhacirin Sevki" başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/01/18 Amerika'dan Ermeni ve Suriyeli muhacirlere verilmek üzere iki yüz elli bin lira gönderilmesi. *Sabah*
- 1919/01/18 Ermeni yetimlerinin, Ermeni cemaati teşkilatı olan yerlerde onlara teslimi, olmayan yerlerde de hükümetçe emniyet altına alınması. BOA. DH. ŞFR, 95/163
- 1919/01/18 "Suriye'deki Ermenilerin arızası" ve "Ermeni ve Suriyeli Muhacirler İçin" başlıklı yazı. *Sabah*

- 1919/01/18 Suriye, Halep ve Şam'da mukim Ermeniler tarafından, tehcir edilen Ermenilere tazminat verilmesinin talep edildiği. *Sabah*
- 1919/01/19 Lüleburgaz'daki köylerine dönen Ermeni ve Rumların derhal emlak ve arazilerine yerleştirildiği, muhacir ve mülteci ile dolu olan hanelerin tahliye ettirildiği. Tahliyenin bir heyet-i muhtelite ile Muhacirin Müdür-i Umûmîsi Hamdi Bey'in tertibi ile vuku bulduğu. *Sabah*
- 1919/01/19 Meclis-i Vükela'nın, Ermenilerin sahip oldukları emlakı yabancılara satamamaları ile ilgili kararları kaldırması. *Sabah*
- 1919/01/19 "Rum ve Ermeni muhacirler" başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/01/20 "Ermeni kız ve çocukları" başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/01/20 "İslâmların İmhası" ve "Tehcir ve Taktıl İşleri" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/01/21 Ermeniler hakkında Amerika'nın görüşü. SÖ. *MMT*, s. 50
- 1919/01/21 Arpaçay'da, Ermeni soygunları, gasp ve öldürme olayları meydana geldiği. *ATBD*, sayı: 85, b. 2042
- 1919/01/22 Rum ve Ermenilerin iaşe, avdet vesair masrafları için yapılan yardımlar hakkında Dâhiliye Nezâreti'nden Mamuretülaziz Vilâyeti'ne şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/209
- 1919/01/23 "Ermeni kız çocukları hakkında" başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/01/23 Polis Müdüriyeti'nin 23 Ocak tarihinde gazetelerde yer alan duyurusu: "İstanbul ve mülhakatında bazı zevatın yanlarında bulunan Ermeni kız ve çocuklarının Patrikhâne'den firar ile daha önce kaldıkları evlere gittikleri ihbar edilmekte olduğundan bu gibi firar eden kız ve çocukların katiyyen kabul edilmemeleri" *Sabah*
- 1919/01/25 Doktor Reşit Bey'in, hakkında soruşturma devam ederken yakın arkadaşlarının yardımıyla Bekirağa Bölüğü'nden firar etmesi. *Sabah*

- 1919/01/26 Arap, Rum ve Ermenilerin masrafına karşılık Seferberlik Tahsisatı'ndan havale gönderildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/255
- 1919/01/26 Ermeni ve Rumların ahvâl-i umûmiyye ve mu'âmelât-ı iskâniyyelerini tedkîk etmek üzere Konya'da bulunan hey'et-i muhtelitenin oradaki meşguliyetleri sona erdiği takdîrde Eskişehir, Bilecik, İzmit cihetlerine azîmetleri lüzûmunun hey'et riyâsetine tebliğine dair Dahiliye Nezâreti'nden Konya Vilâyeti'ne şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/262
- 1919/01/26 Kayseri'deki Ermeni eytâmının pek perîşân bir hâlde bulunduğu ve mühtedî[lerin] serbest bırakılmadığı ve Müslümân â'ileler nezdindeki etfâlin henüz teslîm olunmadığı ve muhtâcîn [ihtiyâcları] te'mîn olunmayarak sefil kaldıkları ihbâr ve şikâyet olunuyor. Hey'et-i Muhtelite'nin karîben [oraya] vürûdu muhtemel olduğundan mevzû'-ı bahs eytâm hakkında mesbûk tebliğât da'iresinde mu'âmele îfâsına dikkat ile sudâ' ve şikâyete mahal bırakılmaması yolunda Dahiliye Nezâreti'nden Kayseri Mutasarrıflığı'na şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/261
- 1919/01/26 Memleketlerine dönen gayr-ı Müslimlere emlak ve mallarının iade edilmesiyle Müslüman mülteci ve muhacirlerin sefalet ve mağduriyetlerine imkân verilmeyecek şekilde barındırılmalarına dair Dahiliye Nezâreti'nden çeşitli vilâyet ve mutasarrıflıklara şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/256
- 1919/01/27 Amiral Caltrop'un Ermeni Patrikhânesini ziyaret ederek Patrik vekili Mesrob Efendi ile tehcir edilen Ermeniler ile yetimler meselesi hakkında görüşmesi. *Sabah*
- 1919/01/27 Ermeni ve Rum muhacirlerine Amerika'dan gönderilen erzak ve zahirenin yakında Derince limanına vasıl olacağı. *Sabah*
- 1919/01/27 “Amiral Caltrop Ermeni Patrikhânesi'nde”; “Ermeni ve Rum Muhacirlerine Amerika'nın Muaveneti” başlıklı yazılar. *Sabah*
- 1919/01/29 Ermenilerden Doktor Reşit'i takip ve tevkif için bir heyet-i mahsusa teşkil edildiği. *Sabah*

- 1919/01/30 Avrupa'daki Ermeni murahhas heyeti reisi olarak tanınan Bogos Nubar'ın, sulh konferansına sunulacak Ermeni talepleri ve iddiaları hakkında *Times* gazetesi muhabirine yaptığı açıklamalar. *Sabah*
- 1919/01/30 Eski Nazır ve Mebus Hacı Adil, Hüseyin Cahid, Dr. Tevfik Rüştü, İttihad ve Terakki Umûmî Katibi Mithat Şükrü, Umûmî Merkez üyesi Kara Kemal, Ziya Gökalp, eski Dâhiliye Nazırı İsmail Canpolat, Mebus Karasu ve İzmir Valisi Rahmi beylere birlikte 27 kişinin tutuklanıp, Bekirağa Bölüğüne hapsedilmeleri. Tutuklananların çoğunun isminin İngilizler tarafından verildiği. *KG. ED*, s. 239
- 1919/01/31 Arap, Rum ve Ermeni ailelerinin masrafları için para gönderildiği halde tekrar para istenilme sebebinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/32
- 1919/01/31 “Ermeni muhacirlerinin teşekkürü” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/01/31 Muhacirin Müdüriyet-i Umûmîyesi tarafından özel vapur tedarik edilerek ve hususi memurlar verilerek yerlerine gönderilen Yalovalı Ermeni muhacirlerin, ihtiyaçlarının giderilerek Yalova'ya müreffehen ulaştırıldıklarını ve daha sonra burada da her türlü ihtiyaçlarının karşılandığını belirterek, Osmanlı Hükümeti'ne şükranlarını bildirmeleri. *Sabah*
- 1919/01/31 Yerli Ermenilerin topluca yer değiştirmelerine meydan verilmemesine, bir taraftan diğer bir tarafa gidip geleceklere de engel olunmamasına dair Dahiliye Nezâreti'nden Kayseri Mutasarrıflığı'na şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 95/277
- 1919/01/15-1919/01/17 Harb içindeki Ermeni tehcir hareketlerinde suçlu oldukları iddia edilen Diyarbakır Mebusu Feyzi ve Zülfü Beylerin tutuklanmaları. İddiaya göre bu mebusların, hem tehcir ve Ermenileri öldürme işinde hem de Şark bölgesindeki Millî aşiretlerini İngilizler aleyhine tahrik ve teşvik ettikleri. *TG. MMB*, c.1, s. 36

- 1919/02/00 Eski yerlerine dönmeleri kararlaştırılan Rum ve Ermenilerin iâşe, sevk ve iskânlarını mahallerinde tetkik etmek üzere oluşturulan komisyonun harcırah ve zaruri masraflarının Seferberlik Tahsisatı'ndan ödenmesi yolunda Dahiliye Nezâreti'nden Sadaret'e tezkire. BOA. DH. SYS, Kr. 53/2
- 1919/02/01 Kayseri'de teşekkül eden Ermeni Eytam Komisyonu'nun, Talas'taki askeri şifa yurdunda ve muhtelif yerlerden toplanılan üç yüzü aşkın öksüzü iâşe ve iskana başlaması, bunlara etraf ve sokaklardaki bokes kalan çocukların da ilavesiyle sayısının gittikçe artması, bunun üzerine, muhtacının ihtiyaçlarının giderilmesi yolunda İstanbul'dan yardım istenmesine karar verilmesi. *Sabah*
- 1919/02/01 Tehiri uygun olmayan Ermenilerin trenle memleketlerine kadar sevklerinin ve iâşelerinin teminine dair Dahiliye Nezâreti'nden Mardin Mutasarrıflığı'na şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/1
- 1919/02/02 Trabzon eski valisi firari Cemal Azmi Bey'in yargılanması; Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'in evrakının mahkeme heyeti tarafından tedkik edilmeye başlanması. *Sabah*
- 1919/02/03 “Ermeni Tehcir Meselesi” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/02/05 İslâm â'ileleri nezdinde bulunduğu bildirilen Ermeni kız ve çocuklarının buldukları yerlerden aldırılarak Ermenilerden teşkîl edilmiş olan komisyona teslimleri ve i'âşelerinin te'mîni yolunda Dahiliye Nezâreti'nden Kayseri Mutasarrıflığı'na şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/76
- 1919/02/06 Boğazlıyan eski Kaymakamı Kemal Bey'in yargılanmasının başlaması. *Sabah*.
- 1919/02/06 Doktor Reşit Bey'in, firarından sonra önceden hazırlanmış olan yerlerde saklanması, yurt dışına kaçma yolundaki girişimlerinin sonuç vermemesi, yakalanacağını hissettiği anda intihar etmesi. AM. *SİRBH*, s. 11, 12
- 1919/02/07 Şimdiye kadar Konya'dan memleketlerine avdet eden Ermeni muhacirlerinin miktarının 15.000'e ulaştığı. *Muvakkit(Vakit)*

- 1919/02/07 Tehcir olunan Rum ve Ermenilerin sahibi buldukları emval-i menkule ve gayri menkulelerin iadelerini temin ve bu konuda cereyan edecek muamelatın şeklini tesbit eyleyen kanun layihasının irade-i seniyyeye iktiran ederek tatbik mevkiine konulacağı. *Muvakkit(Vakit)*
- 1919/02/08 “Erzurum ve Erzincan'da Ermeni Kıtaatı” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/02/08 İntihar eden Doktor Reşit'in cebinden bir hatırat çıktığı. Bu hatıratında, firar ettiği günden yakalandığı güne kadar olan olayları anlatan Reşit Bey'in, ailesine vasiyetname şeklinde bir mektup bıraktığı. *Sabah*
- 1919/02/08 Yalova ve Lâledere'ye geri dönen Ermenilere ait emlâk ve arazilerin sahiplerine teslim ettirilimesi. BOA. DH. ŞFR, 96/117
- 1919/02/09 Ermenilerin durumunu tetkik için Konya'da bulunan Heyet-i Mahsusa Azası Rahip Simpat Efendi'nin masraflarının Seferberlik Tahsisatı'ndan karşılanması ve Eskişehir'e hareket tarihinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/127
- 1919/02/09 “Mücrim Ermenilerin Taht-ı Muhakemeye Alınması” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/02/10 Adana'daki Türk mağazalarının, Ermeniler tarafından yağmalanması ve olayların, artması. ST. *MMK*, c.II, s. 206
- 1919/02/10 “Doktor Reşit'in Defter-i Hatıratından Bir Sayfa” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/02/11 “Taktıl ve Tehcir Muamelesi” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/02/12 İzmit'te, tehcir edilmiş olan Ermeniler hakkında mezalim icra ederek, emval gasb ve garet edenlerin, tevkif edilerek Mahmud Hayret Paşa Dîvân-ı Harbi'nde muhakemeleri icra edilmek üzere İstanbul'a gönderilecekleri. *Sabah*
- 1919/02/12 Ermenilerin Paris Barış Konferansına muhtıra vermeleri. SÖ. *MMT*, s. 47

- 1919/02/12 “Taktik ve Tehcir Muhakemesi” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/02/12 Tehcir sırasında kanuna aykırı hareketlerde bulunan İzmit nahiye müdürlerinden bir kısmının azlinin kararlaştırıldığı. *Sabah*
- 1919/02/12 Tevfik Paşa Hükümeti’nin Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya siyasi temsilcilerine bir nota vermesi. EU. *TEEM*, s. 661-669; PCH. *SE*, s. 80, 81
- 1919/02/13 Tehcirin nedenlerini tespit etmek üzere kurulacak soruşturma komisyonlarına tarafsız hukukçuların iştiraklerinin sağlanması hususunda İsveç, Hollanda, İspanya, Danimarka hükümetlerine verilen nota. BOA. HR. MÜ, 43/17
- 1919/02/14 Anadolu’daki Rum ve Ermeni muhacirlerine yardımda bulunmak için İstanbul’a gelen Amerika yardım heyetinin iki üyesinin Amerikan sefaretine yerleşmesi. *Sabah*
- 1919/02/15 Yerleri değiştirilen Rum ve Ermenilere ait terkedilmiş malların iadesiyle, verilecek tazminat ve diğer konularda hazırlanmakta olan kararnamenin uygulanması sırasında daha çok güçlüklerle karşılaşılması için bu gibi malların çeşitli yollarla elden ele geçmesi ve herhangi bir karışıklığa fırsat verilmemesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/19 5
- 1919/02/17 Anadolu’daki Rum ve Ermeni muhacirlerine yardımda bulunmak için İstanbul’a gelen Amerika yardım heyetinden Mister Pitt’in eşiyle birlikte İstanbul’a gelerek Robert Kolej’e yerleşmesi. *Sabah*
- 1919/02/17 Tehcir sırasında Ermenilere fenalıkta bulunduğu bildirilen kişi ve memurlar hakkında tahkikat yapılması ve yapılan tahkikatın neticesinin bildirilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/214
- 1919/02/18 Keskin Kazası Kaymakamı Talat Bey’in, tehcir esnasında Ermenileri öldürttüğü ihbar edildiğinden, konu hakkında bilgi almak üzere Dâhiliye Nezâreti’nden Ankara Vilâyeti’ne şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/220

- 1919/02/19 Emval-i metruke depolarından resmî dairelere geçici olarak nakledilen eşyanın sahiplerine iade edilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/230
- 1919/02/20 Akrabalarına veya cemaatlerine teslim edilmekte olan gayr-i müslim çocuklardan başka Müslüman yetim çocukları da gayr-i müslim zannedilerek Hıristiyanların eline geçmesine meydan verilmemesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/248
- 1919/02/21 “Ermeni Patriğinin Muvasalatı” başlıklı yazı. *Sabah*
- 1919/02/22 “İslâm Ahalinin Düçar Oldukları Mezalim” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/02/23 Geri dönen Ermenilerin en fazla 20 gün kadar iaşelerinin temin edilebileceği. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/279
- 1919/02/25 Ankara’da Müslüman ettirilmiş olan iki Katolik Ermeni çocuğunun serbest bırakılarak Ermeni Murahasalığı’na verilmesi, burası kabul etmediği takdirde annelerine teslim edilmek üzere İstanbul’a gönderilmeleri ve bu konuda İngiliz askeri memurlarına da bilgi verilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 96/303
- 1919/02/26 Ermenilerin Paris Barış Konferansı huzurunda verdikleri muhtırayı savunmaları. SÖ. *MMT*, s. 48
- 1919/02/26 “Ermeniler Gidiyormu” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/02/27 *Le Temps* gazetesinin "Ermeni İmparatorluğu" başlığı altında uzun bir makale neşrettiği. *Temps* 'in bu makalesinde, Ermenilerin harb senelerinde maruz kaldıkları tehcir olayından, Ermeni murahhaslarının konferansta vukubulan taleplerinden bahsettiği ve bazı değerlendirmelerde bulunduğu. *Vakit*
- 1919/03/01 “Müdafaa-yı Hakikat, Ermeni Mutalebatına Karşı” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/03/03 Osmanlı Hükümeti’nin sulh konferansına verdiği muhtıra içinde nüfus istatistiklerinin de bulunduğu. *İkdam*

- 1919/03/05 *Çağadamard* gazetesinin, bu memlekette zihniyetlerin değişmediğine bir defa daha kanaat getirdiğini, Tevfik Paşa kabinesinin verdiği muhtıra ile Amerika Cumhurbaşkanı'nın ortaya koyduğu düsturlar ve daha bir çok barışçı ve adaletperver düsturlar ilan eden İtilaf devletleri ile adeta alay ettiğini ve Türklerin bir defa daha Avrupa ve medeniyet alemini kandırmak maksadıyla vakit kazanmak istediğini ileri sürmesi. *Söz*
- 1919/03/06 “Ermenilerle ilgili Malatyalıların nidası” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/03/08 "Dersaadet Dîvân-ı Harb-i Örfisi Hakkında Kararname" ile 16 Aralık'ta kurulan Dîvân-ı Harb başkanlığına Erkan-ı Harb Mirlivası Ali Fevzi Paşa, üyeliklere Mirliya Ali Nazım, Mustafa ve Zeki Paşalarla, Miralay Recep Ferdi Bey'in getirilmeleri. Böylece Dîvân-ı Harb'in tüm üyelerinin askerlerden oluşması. SA. *İHMM*, c. 1, s. 197
- 1919/03/10 “Tehcir tahkikatı” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/03/11 Fransız birliklerinde müstahdem Ermenilerin, Adana ve havalisinde, bilhassa Pozantı'da Müslüman ahâli ve askerlere zulmettiklerinden bu kötü duruma bir son verilmesine ve Altıncı Ordu'dan terhis edilip de trenle gitmek mecburiyetinde bulunan on binden fazla asker ve zabitanın aynı muameleye hedef olmalarının teminine dair. BOA. HR. SYS. MÜ, 36, 1919 II 26
- 1919/03/18 General Mak Ando'nun, tehcir meselesinde rolleri olduğu gerekçesiyle tevkif edilip Halep'e sevk edilen bazı memurların, Ayıntap'ta teşkil edilen Dîvân-ı Harb'te yargılanmaları için, geri iadeleri isteğinin uygun olmadığı. BOA. HR. MÜ, 43/61

- 1919/03/19 Bogos Nubar Paşa'nın kendisiyle görüşen *Matin* gazetesi yazarlarından birine "Ermeniler bu muharebede İtilaf Devletleri ile birlikte sarf ettikleri mesai dolayısıyla bağımsızlığa hak kazanmışlardır. Şimdi bizim talebimiz altı Osmanlı vilâyeti ile Kilikya'dan ve Rusya'daki kardeşlerimizden mürekkep müstakil bir hükümet teşkil etmektir. Bu hükümet her türlü harici taarruzlara karşı Düvel-i Muazzama'nın müşterek himayesi veya Milletler Cemiyeti'nin himayesi altına konulmalı, yeni hükümetin tesis edilmesi için yardım edilmelidir" dediği. *Vakit*; YA. *TKSFK*, s.127; EU. *TEEM*, s. 670-672
- 1919/03/19 Sevkiyata tabi tutulan Ermeni ve Rumların muayyen bir zaman için bazı vergilerden muaf tutulmaları. BOA. DH. SYS, nr. 53/2
- 1919/03/20 İngiltere Fevkalâde Komiserliği'nin, Ankara ile Edirne'den dönen Rum ve Ermeni mültecilerine gerektiği şekilde yardım edilmediği iddiası üzerine, mahallerine iade edilen gayr-i Müslimlere, şimdiye kadar yapılan yardımlar hakkında Dâhiliye Nezâreti'nden Hariciye Nezâreti'ne tezkire. BOA. DH. SYS, nr. 53-2/341903
- 1919/03/24 *Daily Telegraph* gazetesinin Ermenilerin barış konferansından taleplerini bir pazarlık meselesi olarak gördüğü. *Vakit*
- 1919/03/24 İngilizlerin, Ermenilerle birlikte Urfa'yı işgal etmeleri. *BES*, s. 407
- 1919/03/26 *Le Temps* gazetesinin, Ermenilerin iddialarını makul bulmadığı ve onların her tarafta azınlıkta olduklarını yazdığı. *Söz*
- 1919/03/27 "Vilâyâтта İslâmların Ekseriyet-i Azime Teşkil Ettiklerine Kati Bir Delil" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/04/06 Sevk edilecek Ermenilerle Muş'taki Ermeni çocuklarının iâşe ve sevk masraflarının muhacirîn tahsisatından ödenmesi ve Ermenilerin eski yuvalarına çabucak sevk edilmeleri. BOA. DH. ŞFR, nr. 98/59

- 1919/04/08 Kemal Bey'in, Yozgat ve Boğazlıyan Ermenilerinin tehciri sırasında, suistimal ve öldürme olaylarında gevşeklik gösterdiği gerekçesiyle idama mahkum edilmesi. NB. *SKIBKMKBH*, c.V, s. 233-235
- 1919/04/09 “Ermeni Mezalimiyle İlgili Hariciye Nezâreti'nin İhzar Eylediği Vesaik-i Resmîye” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/04/11 “Kemal Bey dün idam edildi” ve “Tehcirden Avdet Edenler” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/04/11 Kemal Bey'in idamının, saat 19.00 sıralarında Bayezid meydanında asılarak yerine getirilmesi. *İkdam*.
- 1919/04/13 Antalya Bidayet Mahkemesi Azası Artin Efendi'nin, tehcir sırasında Şam tarafına sevk edilen ailesinin geri getirilmesine dair gerekli teşebbüsün yapılması ve neticenin bildirilmesi. BOA. HR. MÜ, 43/17
- 1919/04/27 Rum ve Ermenilerin geri dönüş işlemlerini incelemeye gelen Münir Bey ile İngiliz zâbitine gereken kolaylığın sağlanması hakkında Dâhiliye Nezâreti'nden Kastamonu ve Ankara vilâyetlerine şifre telgraf. BOA. DH. ŞFR, nr. 98/319
- 1919/04/27 Tutuklanan İttihadçuların yargılanmaya başlaması. Müdde-i Umûmînin ilk iddianameyi okuması. TZT. *TSP*, c. 3, s. 561, 562
- 1919/05/04 “Müstakil Ermenistan” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/05/04 Tehcir olunup da memleketlerine geri dönen kişilerin mallarının vasî ve vekillerine verilmeyip ancak kendilerine teslim edilmesi. BOA. DH. ŞFR, nr. 99/35
- 1919/05/05 Almanya'ya kaçmış olan Talat, Enver, Cemâl, Şâkir, Nazmi, Bedri, Aziz efendilerin iadelerine dair Bâbîâli Hukuk Müşâvirliği'nden Hariciye Nezâreti'ne tezkire. BOA. HR. HMŞ. İŞO, 108/2

- 1919/05/06 Ermeni tehcirinde suistimalleri görülen memurları meydana çıkarmak üzere kurulacak soruşturma komisyonlarına ikişer hukukçu göndermeyi hükümetlerinin reddettiğine dair Hollanda, Danimarka, İspanya ve İsveç elçiliklerinden notalar geldiği. BOA. HR. MÜ, 43/17
- 1919/05/08 Ermeni dul ve yetimlerinin yerleştirilmesi için Arnavutköy'de uygun yerler bulunduğu. BOA. DH. Komisyon-ı Mahsûs, D. 1/337
- 1919/05/10 Mamuretülaziz vilâyetine, Ermenilerin memleketlerine iadeleri için yüz bin kuruşluk havalename gönderildiği. BOA. DH. ŞFR, nr. 99/124
- 1919/05/21 Lloyd George'un Wilson'a Amerika'nın mandayı kabul etmesini önermesi. Eİ. *TSESF*, s. 107
- 1919/05/24 Atatürk'ün, Samsun'dan Genelkurmaybaşkanlığı'na, Ermeni tecavüzlerine karşı 15. Kolordu'nun mevcudunun gerekirse artırılması hakkında raporu. UK. *KAG*, s. 83
- 1919/05/30 Atatürk'ün, Havza'dan Kazım Karabekir'e, Ermenilerin Kars ve Sarıkamış'ta asker yığıdıkları haberlerinin kaynağı ve doğruluğu hakkında bilgi isteyen telgrafı: "İtilaf hükümetleri atadan kalma meşru hakkımız olan toprakları çiğnemeyi Hıristiyanlık adına bir hizmet addediyorlar. Bu cümleden olarak Ermenilere vilâyetlerimizi peşkeş çekmeleri de ihtimal dahilinde bulunuyor. Kanaatimce böyle bir hali biz, çarpışmaya başlangıç saymaya, meşru topraklarımızı ve millî bağımsızlığımızı kurtarmak için mecburuz. UK. *KAG*, s. 85
- 1919/05/30 "Malta Yolcuları" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/06/01 Zor Telgraf Müdürü Muharrem Efendi'nin, Fransız askeri kıyafetli Ermeniler tarafından trende yaralanarak aşağı atıldığı ve hastahanedeki öldüğü, ayrıca para ve eşyalarının gasbedilmiş olduğu. BOA. HR. SYS. MÜ, 5/16070-151, 1919 VI 1

- 1919/06/03 İttihatçılarla ilgili son iddianamenin okunması. İttihatçıların yargılanmalarının 7 duruşmada tamamlandığı. TZT. TSP, c. 3, s. 561, 562
- 1919/06/07 Müslim ve gayr-ı Müslim mültecilerin acil olarak Anadolu demiryolundan parasız olarak sevk edilmelerinin sağlanması. BOA. HR. MÜ, 5/326
- 1919/06/08 “Ermeni Patrik Vekili Ne Diyor” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/06/09 “Ermeni Patrik Vekilinin Beyanâtı Münasebetiyle” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/06/14 “Amerika İlaşê Heyetinin Faaliyeti” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/06/15 Atatürk'ün, Amasya'dan Culfa ve Nahçıvan'daki Ermeni zulümleri ve Bolşeviklerin Karakilise civarına kadar geldikleri hakkında Erzurum vilâyetine telgrafı. UK. KAG, s. 88
- 1919/06/17 Damat Ferit Paşa'nın konferansta yaptığı konuşmada, Osmanlı milletinin harb suçlusu olmadığını, hükümdarın bile haberi olmadan İttihatçılar tarafından savaşa sokulduğunu söylemesi, askeri zaruretler sonucu sırf bir müdafaa tedbiri olarak yapılmış olan Ermeni tehcirinin mesuliyetini de İttihatçıların sırtına yüklemesi. ST. MMK, c. 1, s. 258, 261
- 1919/06/19 “Amerika Heyetinin Vilâyâtımız Ahvâline Dair Raporu” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/06/23 Ermenilerin Karaurgan, Sarıkamış, Kars ve Oltu'da Müslümanlara yaptıkları mezâlim, gasb ve yağmaya dair. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VI 21
- 1919/06/23 Erzurum, Pasinler, Namervan, Norşın, Pernos ve Isısor'da Ermenilerin yaptıkları mezâlim, bu mezâlimin delillendirilerek açıklanması ve benzer mezâlimlere meydan verilmemesi için gerekli tedbirlerin alınmasına dair. BOA. HR. SYS. MÜ, 57/4, 1919 VI

- 1919/06/27 Barış Konferansı'nın, Türkiye ile yapılacak olan barışı "Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, eski Türk imparatorluk topraklarından bir kısmının mandasını üzerine alıp almayacağını bildirinceye kadar" geri bırakması. ST. *MMK*, c. 1, s. 258-261
- 1919/07/04 Ermenilerin Kars, Kağızman ve Nahçıvan civarlarında Müslümanlara mezâlim yaptıkları, bundan korkarak Iğdır ve Kars civarlarında hicrete hazırlanan Müslümanların, gerek açlıktan gerekse Ermeni saldırılarından dolayı can güvenlikleri olmadığı, kendisine bilgi verilen İngiliz mümessilinin de bu durumu teyid ettiği ve durumu tedkik etmek üzere Kars ve Kağızman havalisine gideceğine dair. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII
- 1919/07/07 Batum, Ardahan ve Kars havalisinde Ermeni, Rum ve Gürcülerin yaptıkları mezâlime dair gönderilen raporlar. BOA. HR. SYS. MÜ, 57/4, 1919 VII
- 1919/07/08 Ermenilerin Kağızman, Mescidli, Gülyantepe, Kurudere, Akçakale, Bozkuş ve Karakurt'ta yaptıkları soykırımın İngiliz mümessili Rawlinson'a bildirildiği. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 8
- 1919/07/08 Santa, Yomra, Norşın, Isısu, Topyolu, Yağmurdere, Keşişköy, Maçka, Karaorgan, Kağızman, Zırnık, Balıkgöl, Abbasköy, Kars, Sarıkamış, Diyadin, Akçakale ve Nahçıvan civarında Ermenilerin yaptıkları katliam, zulüm ve yağmalar. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 8
- 1919/07/09 Ermenilerin hududa dört saat mesafedeki Gülintab Gülantab ve Kızılhamamlı köylerini basarak bütün Müslümanları katletmekte oldukları. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 2
- 1919/07/09 Ermenilerin Karakurt'da Kürtler üzerine top ve makineli tüfeklerle taarruz ettiklerine ve Kars taraflarında Kürt elbisesi giyerek Müslümanlarla Rumlara tecavüz ettiklerine dair Yukarı Mecingerdli Yusuf'un mektubu. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII

- 1919/07/09 “Ermenistan Diktatörü” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/07/09 Kağızman'daki Ermeni kumandanının, Zilan Aşireti Reisi Mahmud Bey'e, ya teslim olmaları ya da harbe hazırlanmaları yolunda mektup yazdığı; 12. Fırka'nın Mahmud Bey'den, tecavüze karşı tedbir alındığı ve sebat edileceği yönünde cevap verilmesini istediği; Ermeni kuvvetlerinin Pozat, Mescidli, Gülyantepe, Kurudere köyleri ile Akçakale'ye bağlı dört köyü basarak Müslüman ahâlîye soykırım uyguladıkları ve para, eşya, mal ve hayvanlarını gasbettikleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 8
- 1919/07/10 Hudud haricindeki Müslümanlara karşı Ermenilerin Alakilise, Şadivan, Otveren, Assub, Kalabaşı ve Otaköyü mıntıklarında toplar ve tüfeklerle saldırdıkları; Kızılkilise Rumlarının Aras güneyindeki Kürtleri ateş altına aldıkları, çarpışmanın devamı halinde altı bin haneye varan Müslüman ahâlinin canlarını kurtarmak için hicret edecekleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 6
- 1919/07/11 Darbhane, Başköy, Armudlu, Çürük, Kalabad, Akkuş, Germik, Kanlıkaya köyleri ahâlisinin Osmanlı sınırına yakın dağlara kaçtıkları, mallarının yağma edildiği ve canlarını zor kurtardıkları, çeşitli sınıflardan oluşan Ermeni müfrezesinin toplarını Armudlu köyünün batısındaki sırtlara yerleştirdiği. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 11
- 1919/07/11 Ermenilerin Sarıkamış, Pasin ve Kağızman civarındaki köylere taarruz ederek Müslümanları katlettiği. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 8

- 1919/07/16 Nahcivan ve Şarur havalisinde Ermenilerin, tek bir Müslüman kalmayınca kadar Müslümanları mahva devam edecekleri veya tamamını Aras nehrine dökceklerine karar verdikleri, Şarur ahâlisini Aras nehrine dökmekle üçüncü alay kumandanının görevlendirildiği; bu havâlîde soykırım ve katliam uygulayıp viran ettikleri kırk beş köy ahâlisinin Vidi'ye sığındıkları, Ermenilerin binlerce kişi, top ve bombalarla Vidi'ye saldırdıkları, hasad mevsiminde viran ettikleri köylerin ahâlisinin elde ettikleri ürünü de ele geçirmek istedikleri; ölümle pençeleşen Nahcivan ve Şarur Müslüman ahâlisinin Osmanlı Hükûmeti'nden yardım istedikleri, Kâzım Karabekir'in de yardım bekleyen ahâliye yapılan soykırıma son verilmesine ve hiç olmazsa sağ kalanların hayatlarının teminat altına alınmasına dair ifadesi. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 15
- 1919/07/18 Kafkas cephesinden gelen muhacirlerin yollarda bir kaç defa soyuldukları, ellerinde bulunan bütün eşyaların gasbedildiği, Sarıkamış'daki Ermeni Hükûmeti'nin de göç etmekte olan Fahreddin Bey isimli birisiyle yakın bir akrabasının 500 ruble parasıyla eşyalarını gasbettiği. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 9
- 1919/07/19 Ekserisi Kızılkilise Rumlarından olan 150 kişilik bir Ermeni piyade kuvvetinin Bulaklı karyesini işgal ettikleri, mal ve eşyaları yağmaladıkları, köylülerden iki şehid ve iki yaralı olduğu, aynı Ermeni kuvvetlerinin Iğrıbüğür karyesi civarındaki Türk mevzilerine saldırmak istedikleri fakat geri püskürtüldükleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 19
- 1919/07/19 Ermenilerin Kafkas Müslüman ahâlisine yaptığı mezâlimden kaçan Berugi ve Zilan aşiretlerinden dokuz yüz seksen yedi hane halkının istekleri üzere Van'da iskân edilmek üzere gönderildikleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VI 28
- 1919/07/19 Ermenilerin Kars'da Müslümanlardan bir kısmını gerilere sevkettikleri, bir kısmını çeşitli bahanelerle telef ettikleri, mallarının zorla alındığı, vermek istemeyen köylerin topa tutulduğu ve

- baskına uğrayan Kazan karyesi ahâlisinin Osmanlı sınırını geçtikleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 5
- 1919/07/19 Hudut dışındaki Müslümanlara Ermeniler tarafından yapılan mezâlim hakkında Nebi Ağa'nın elde ettiği malumata ve yapılan tahkikata göre hazırlanan raporlar. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 12
- 1919/07/19 Iğdır'ın on iki köyündeki Kürtlere taarruz eden Ermeni milislerinin iki bin kadar koyun aldıkları, çatışma esnasında sekiz kadının şehid olduğu ve dört yüz elli hanenin Musun nahiyesine iltica ettiği. BOA. HR. SYS. MÜ, 57/4, 1919 VII 19
- 1919/07/20 Ermeni askerlerinin Başköy'ü işgal ederek toplarını Armudlu köyüne çevirdikleri, Karakurt civarındaki Müslümanlarla çarpıştıkları, Darbhane Başköy'ü, Armudlu, Çürük, Kalaba, Akkoyun, Komik, Kanlıkaya köylerinin Ermeniler tarafından yağma edildikleri ve ahâlinin durumunun perişan olduğu. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 14
- 1919/07/20 Sınır civarındaki Müslüman ahâlinin Ermenilerden zulüm görmekte oldukları, öküz, inek, koyun ve yiyeceklerinin bile cebren ellerinden alındığı, tüfeklerinin toplandığı, Ermenilerin bazı köyleri top ve mitralyöz ile saldırarak yağma ettikleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 20

- 1919/07/21 Sarıkamış ricatinde Antranik Paşa çetesi başta olmak üzere Ermeni çetelerinin, Bedrevans, Kalender, İslâmsor, Ahalik-i Ulya, Hoşu karyesi, Zanzak, Sıçankala, Ağvıran, Zivin, Menevürt, Zars, Gerek, Azab köyleri ahâlisini soykırıma tabi tuttıkları, yaklaşık 10.000 kişiyi esir ya da katledtikleri, esir edilenlerin ya katledildiği haberinin alındığı, ya da hiç haber alınamadığı; katledilenlerin ise dere içlerine, hanelere ve ahırlara toplatılıp kurşunlanarak ya da süngü ve balta ile parçalanarak katledildikleri, bazılarını üzerlerine gazyağı dökerek yaktıkları, çocukların burun ve kulaklarını kesip parça parça doğradıkları, bazılarının göğüslerinden çivi çakarak süngüledikleri, bir kısmını boğazladıkları, kadınların memelerini keserek işkencelerle öldürdükleri; kalan az sayıda insanın da ancak ve nâmuslarını kurtarabildiği. Ermeni çetelerinin bu köylerin bütün mal, hayvan ve zahirelerini yağmaladıkları, binlerce hane, dükkân ve cami'î yağmalayıp harap ettikleri ve yaktıkları, yüz binlerce öküz, inek, dana, manda, at, kısrak, merkep, koyun, keçi, zahire olarak da yüzbinlerce kile buğday ve arpa; on binlerce para, binlerce altın, kadınların ziynet eşyaları, yüzlerce yatak, bal petekleri, bakır eşyalar vs. yağmaladıkları, Ağvıran karyesi cami'inden 70 halı gasbettikleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 18
- 1919/07/24 Kars, Ardahan ve Batum dahilinde Müslüman ahâliye Ermeniler tarafından yapılan mezâlimin sona erdirilmesi için Dersaadet'deki Amerika sefirine ve *İstikbal* gazetesine gönderilen feryadname hakkında. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 25

- 1919/07/24 Nahcıvan havalisinde Ermenilerce Müslümanlara taarruz edildiğinden ve Revan'ın Aralık köyü Müslümanları ile Vididi köyü Ermenileri arasındaki muharebenin devam ettiğinden bunların maneviyatını artıracak muallim ve zabıt gönderilmesi lüzumunu ifade eden Erzurum Valiliği'ne, bunun mümkün olamayacağı ve yapılması kabil olmayan hiç bir vaadde bulunulmaması tebliğ edildiğinden bu konuda mümkün olan siyasi teşebbüslerin yapılarak Müslümanların tecavüzlerden kurtarılması. BOA. HR. SYS. MÜ, 57/4, 1919 VII 24
- 1919/07/26 İngiliz Mümessili Kaymakam Rawlinson'un hududun her iki tarafında yaptığı incelemeler sonucunda hazırladığı raporda; Oltu'dan Bayezid hududuna kadar olan cephede Ermenilerin katliam yapmakta olduklarını itiraf ederek cezalandırılmaları için acilen müttefiklerin bu bölgeye kuvvet göndermesi gerektiğini belirttiği, Rawlinson'un bu raporuyla İngilizlerin yeniden Kafkasya'ya kuvvet getirmelerini temine çalıştığı. BOA. HR. SYS. HU. 136, 1919 VII 25
- 1919/07/27 Kağızman eski mutasarrıfı Arslan Bey'in, sekiz nüfus ailesiyle birlikte Kars'a giderken Ermeniler tarafından yolda namusu ayaklar altına alındıktan sonra feci bir şekilde katledildikleri. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 14
- 1919/07/27 Oltu'dan Doğubayezit sınırına kadar olan cephede, Ermeniler tarafından yapılan soykırım konusunda, Erzurum İngiliz Siyasi Temsilcisi Yarbay Rawlinson'un, İstanbul'daki İngiliz Genel Karargahı'na çektiği şifrenin, 5. Kolordu Komutanlığı'nca önemli maddelerinin Millî Savunma Bakanlığı'na gönderildiği. *ATBD*, sayı: 85, belge no: 2043
- 1919/07/28 “Amerika Tahkikat Komisyonunun Faaliyeti” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/07/30 Altınbaluk, Maslahat, Elimi, Alakilise, Hadik, Sanamer, Ardos, Kızlarkale ve Horasan köylerinin, ihtiyar heyetlerinin, Ermeni hakaret ve mezâlimine dair verdikleri ifadeler. BOA. HR. SYS. HU, 136, 1919 VII 30

- 1919/08/00 “Ermenistan Meselesi”; “Amerika Heyeti Dün Ermeni ve Rumları da Dinledi”; “Ermenilerden ne sordular”; “Miralay Haskel” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/08/01 Ermeni çetelerinin köylerde, Müslümanlara yaptıkları soykırımla ilgili bilgiler ve Müslümanların uğradığı zarar ve ziyanın cetvelleri. BOA. HR. SYS. HU. 136, 1919 VII 29
- 1919/08/18 “Bogos Nubar'ın Bir Telgrafnamesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/08/20 “Amerikan Heyetleri” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/08/21 “Amerika'nın Türkiye'ye Yardımı Hakkında Bir Rapor” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/08/24 “Ermenistan Amerika Heyet-i Mahsusası” ve “Sapancalı Hakkı Bey'in Muhakemesi” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/08/26 Ermeni Taşnak Cemiyeti'nin; Sarıkamış, Iğdır, Revan ve Aras bölgelerinde Müslümanları yok etmeye karar verdiği, her türlü zulüm ve soykırımın yapıldığı; bunun Ermeni Hükümeti'nce de desteklenmesi yüzünden yaygınlaştığı ve dolayısıyla müslümanların da karşı koyma mecburiyetinde kaldığı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2044
- 1919/08/28 “Miralay Haskel'in Ermenistan'daki Faaliyeti” ve “Kudüs Ermeni Patrikliği” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/08/29 “General Harbord'ın Muvasalatı” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/09/04 “General Harbord'un Şehrimize Muvasalatı” başlıklı yazı. *Vakit*, *İkdam*
- 1919/09/05 “Erivan Ermeni Cumhuriyeti” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/09/06 “Sadrazam Ferid Paşa'nın General Harbord ile Görüşmesi”ve “Aziziye'deki Rumlar ve Ermeniler” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/09/10 Anasır Münasebatıyla ilgili Ahmet Emin Yalman'ın yazısı. *Vakit*
- 1919/09/12 “Ermeni Meselesi Hakkında Almanlar ne diyorlar” ; “Doktor Lepsius'un kitabı” başlıklı yazılar. *Vakit*

- 1919/09/13 “Ayvalık Tehciri” ve “Ermenistan Muhâcirîni” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/09/14 “Ermenistan Meclis-i Mebusanı'nda Hadisyan'ın Nutku” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/09/15 “Harbord Heyeti” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1919/09/17 Anasır münasebatı hakkında Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin beyanatı. *Vakit*
- 1919/09/20 “Türkler ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1919/09/22 “Malta Menfileri” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1919/09/25 “Erivan Hükümeti Muavenet Bekliyor” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/09/26 “Amerika ve Manda” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1919/10/04 “Ermenistan'a Amerikalı Asker Sevki” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1919/10/08 Kütahya'dan *Vakit* gazetesine mektup gönderen bir kişinin, Türklerle Ermenilerin bir arada, uyumlu bir şekilde yaşadıklarını tafsilatlı bir şekilde anlatması ve aralarında hiçbir sui tefekkür olmadığını belirtmesi. *Vakit*
- 1919/10/08 “Türkler ve Ermeniler, Kütahya'dan bir mektup” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1919/10/12 Anadolu'da ve Kafkasya'da incelemelerini tamamlayan General Harbord'un, 1,5 ay sonra İstanbul'a dönmesi. *İkdam*
- 1919/10/12 Trabzon'da yayınlanan *İstikbal* gazetesinin, Eylül'ün 25'inde Erzurum'a ulaşan Harbord'un mutaktan bir surette karşılandığını, ziyafetler verildiğini, karşılama esnasında yöresel oyunlar oynandığını ve generalin Erzurum'dan iyi tesirlerle ayrılmasının sağlandığını yazdığı. *Vakit*
- 1919/10/13 Harbord Heyeti'nin, millî hareketin İttihatçılık fikrine sahip olmadığını, Hıristiyanlar hakkında hiç bir husumet beslemediğini ve Anadolu'nun Doğu bölgelerinde şimdiye kadar görülmemiş ölçüde asayişin mevcut olduğunu belirtmesi. *Vakit*

- 1919/10/14 General Harbord heyetiyle birlikte geziye katılan Amerikan İttihad-ı Matbuat Heyeti'nin İstanbul muhabirinin, geziyle ilgili izlenimlerini anlatması: "Türkiye için bir Amerikan mandasının iyi olacağını düşünüyoruz. Türkiye'ye lazım olan yolları, mektepleri, itilaf-ı anasını Amerikan mandası getirebilir. Fakat bu mandayı kabul etmek Amerika için iyi olur mu, bilmem". *Vakit*
- 1919/10/15 Harput Amerikan Koleji Müdürü Mister Raygs'ın "Yakın zamanlara kadar Ermenistan istiklaline taraftardım. Bu fikirlerin kabil-i husul olmadığına kanaat getirdim. Bütün Osmanlı İmparatorluğu'nun müttehid kalması ve müttehiden mazhar-ı müzaheret edilmesi en iyi çözüm yoludur" dediği. *Vakit*
- 1919/10/17 "Rumlar ve Ermeniler ve Kuva-yı Millîye" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/10/19 "Anadoludaki Hıristiyanlar" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/10/19 Onikinci Kolordu Komutanlığı'ndan gelen 12 Ekim 1919 tarihli telgrafta, ne Ermeni ve ne de Rumların hiç bir tazyika maruz kalmadıkları, emniyet, mal ve canlarına oldukça itina edildiği ve asayişin devam etmekte olduğunun bildirildiği, ayrıca Ankara'dan gelen 11 Ekim 1919 tarihli telgrafta da asayişin bozacak hiç bir olay olmadığının bildirildiği. *İkdam*
- 1919/10/19 "Seçimlerde Gayr-ı Müslimler" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/10/20 "General Harbord Erzurum'da İken" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/10/21 *Pontus* gazetesine çeşitli konulardaki görüşlerini açıklayan Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin, "Müslüman vatandaşlarımızla teşrik-i mesai edemeyiz ve bize verilen vaadlere asla inanamayız, biz Ermeniler Karadeniz Rumlarıyla birlikte hakkımızın yerine getirilmesini talepten geri durmayacağız" dediği. *Vakit*
- 1919/10/21 "Rumlar ve Ermeniler" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/10/22 "Anadolu'da Anasır-ı Gayr-ı Müslime ve Türkler" başlıklı yazı. *İkdam*

- 1919/10/22 Erbaa kazasından Ermeni ve Rumların, reis-i ruhanileriyle birlikte imzalayarak Dâhiliye Nezâreti'ne gönderdikleri telgrafnamede; "Mal, namus ve hayatımızın emniyet altında bulunmadığına ve Kuva-yı Millîye'ye yardım etmediğimiz takdirde bu havaliyi terke mecbur edileceğimiz yolunda İstanbul'da yayılan haberlere teessüf ederiz. Burada bütün unsurlar kardeş gibi yaşadıklarından, biz bu tür haberlerden Müslüman kardeşlerimize karşı hicap duymaktayız" denilmekte olduğu. KK. *MMMHM*, s. 87-91
- 1919/10/22 Mustafa Kemal Paşa'nın Ermeni Patriğine cevap verme ihtiyacını duyması ve bu cevabın 22 Ekim tarihli *İkdam*'da yayınlanması. Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuyla ilgili olarak özetle şunları söylediği; "Patrik Zaven Efendi, milletin sırf millî hukukunu müdafaa emeliyle vücuda getirdiği vahdeti bir Ermeni veya anasır-ı gayr-ı müslime aleyhdarlığı ile şâibedâr etmek istiyor. Bunun için hakikatı bu kere de ayrıca açıklamaya mecburiyet görülmüştür". *Vakit*
- 1919/10/26-27 Mustafa Kemal Paşa'nın 13. Kolordu Komutanına çektiği telgrafta, Maraş, Antep ve Urfa'nın Fransızlar tarafından işgal edilmesinin engellenmeğe çalışılmasını, bu yapılamadığı takdirde, Fransızların bu bölgede barınmalarına imkan bırakılmamak için her çareye başvurulmasını istemesi. ST. *MMK*, c. 2, s. 209
- 1919/10/26 "Amasya'dan Bir Sada, Amasya Ermenilerinin Durumu" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/10/26 İstanbul Hükümeti'nin, Anadolu içlerinden yapılan göçlerin durdurulması için karar aldığı, İstanbul'daki Ermeni Patrikhânesi'nin, Kilikya'ya göç isteğinde bulunan Ermenilerin bu isteklerinin engellendiğini ve taşra Ermenilerinin hayatlarının muhafazası gerektiğini İtilaf devletleri temsilcilerine bildirmesi. ST. *MMK*, c.2, s. 207, 208
- 1919/10/27 "Amerika'nın Anadolu, Ermenistan Mandaterliği" ve "Harbord'ın Netice-i Tahkikatı" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/10/28 "Anadolu'daki Hristiyanlar ve Asayiş" başlıklı yazı. *İkdam*

- 1919/10/28 General Harbord'un Amerika'nın Ermenistan'da bir manda kabul etmemesi yolunda görüş bildirdiği. Basında, General Harbord'un Türkiye'de bir manda kabulünden yana olmadığı yolunda yazılar çıkması. *Vakit*
- 1919/10/28 Ermeni hükûmeti ve Taşnak Cemiyeti'nin Revan ve Aras bölgeleri ile Elviye-i Selâse Kars, Ardahan, Batum'da bir tek Müslüman bırakmamak maksadıyla faaliyette buldukları. BOA. HR.SYS.2602-1/219-230, 232, 236-241
- 1919/10/29 Fransızların, İngilizlerin boşalttığı Kilis'i işgal etmeleri. ST. *MMK*, c.1, s. 50
- 1919/10/30 Maraş'ın, Fransızlara devredilmesi. Maraş'ı işgal eden kuvvetlerin içinde, Ermeni Doğu Lejyon Alay'ından bir tabur ve bir süvari müfrezesinin de olduğu. ST. *MMK*, c.2, s. 50
- 1919/11/01 *Alemdar* gazetesinde çıkan bir yazıda, Ali Fuat Paşa'nın, Ankara'yı kan ve ateş içinde bıraktığının iddia edilmesi üzerine yöredeki Ermeni murahasa vekili Ağışa ve Ermeni Katolik Ruhani Reisi Merges'in bu iddiaları yalanlaması. *Vakit*
- 1919/11/01 Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın, Sivas'tan Everek Belediye Başkanlığı'na gönderdiği bir yazıda, Kilikya Kuva-yı Millîye Komutanlığı'na topçu Binbaşısı Kemal Bey'in, yardımcılığına da Yüzbaşı Osman Bey'in tayin edildiğini bildirmesi. Görevleri devam ettiği sürece Kemal Bey'in Doğan takma adını, Osman Bey'in de Tufan takma adını kullanacakları. BY. *KSDTFİ*, s. 47, 48
- 1919/11/03 İmadiye ve Musul civarında, İngilizler tarafından silahlandırılan Ermeni ve Nasturîlerin, Müslüman kadınlarına tecâvüz edip, dinlerini değiştirmeye zorladıkları. BOA. HR. SYS. 2602- 1/243, 244

- 1919/11/05 Akyol Camii'indeki Türk bayrağının bir kaç Ermeni genci tarafından indirilmesi üzerine Türklerin patlama noktasına gelmesi. Türk toplumunun bu tepkisi karşısında Fransızların, Ermeni alayına mensup birlikleri Antep'ten uzaklaştırmak mecburiyetinde kalmaları. AÇ. *MMGŞSBK*, s. 21
- 1919/11/08 Amerika'da yaşayan Ermenilerin Millî Cemiyeti tarafından, Amerika Meclis-i Ayanı Hariciye Encümeni Reisi Mister Luc'a bir muhtıra verilmesi. *Vakit*
- 1919/11/09 Anadolu'nun pek çok yerinde seçimler yapılmakta olduğu, patrikhânelerin ihtarlarına rağmen Rum ve Ermeni ahâlinin seçimlere katıldıkları. Kütahya'daki müntehib-i sani seçimlerine Ermeniler ve Rumların büyük bir alakayla katıldıkları. Seçilen müntehib-i saniler arasında Ermeni ve Rumların da bulunduğu. *Vakit*
- 1919/11/09 Diyarbakır ve Mamuretülaziz gibi uzak vilâyetlerde tehcir sırasında suç işleyenlerin gözaltında buldukları yerlerdeki Dîvân-ı Harblerde, dîvân-ı harb olmadığı takdirde Nizamiye Mahkemelerinde yargılanmaları için yerlerine sevklerini uygun olacağı. BOA. DH. EUM, 5/27; BAO. DH. EUM, 5/27
- 1919/11/10 “Ermenistan Amerika'dan Haber Bekliyor” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/11/13 Maraş'ta, İngilizlerin yerini alan Fransız askerlerinin, hemen tamamına yakınının Ermenilerden oluştuğu, bunların çarşıda Müslüman kadınların peçelerini açarak saldırıda bulunmaları üzerine halkın mukavemet gösterdiği, ayrıca halka başka hakaretlerde de buldukları. BOA. HR. SYS. 2543-5/27, 28
- 1919/11/16 “Ermeni Patrikhânesinin Muhtırası” ve “Ermeni Muhacirleri Avdet Ediyor” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/11/18 “Ermeni Cumhurbaşkanı Suikast” ve “Ermenistan-Gürcistan İtilafı” başlıklı yazı. *İkdam*

- 1919/11/20 Maraş'ı işgal eden Fransızların, hükümet konağında Osmanlı sancağını indirmek istemeleri üzerine çıkan olaylarda bir jandarmanın şehit edildiği. BOA. DH. SYS. 2602-1/63
- 1919/11/21 “Ermeni Propagandası” ve “Kaçaznuni'nin Teklifi” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1919/11/22 “Üç Ermeni Murahhas Heyeti Amerika'da” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/11/25 *Newyork Times* gazetesinin, Ermeni Başvekili Mösyö Hadisyan'ın, Rus hududu dahilinde bulunan Ermenilerin, Kafkasya'nın geleceği tayin edilmeden önce tamamen imha edilmesinden endişeli olduğunu söylediğini, misyonerlerin de bu endişeye iştirak ettiklerini yazması, oralarda incelemelerde bulunan Amerika'nın resmi memurlarının, Ermeniler için hiçbir tehlike olmadığını belirttikleri, Osmanlı ülkesinde Ermenilerin hiçbir tecavüze uğramayacağını ve Ermeni arazisine hiçbir taraftan tecavüz olmayacağını, bununla beraber şimendüfer hattını muhafaza için bir alay Amerika askeri gönderilmesinin uygun olacağını ileri sürmeleri. *Vakit*
- 1919/11/28 Basında, Türk hükümeti'nin hizmetinde önemli miktar maaşlarla çalışmakta olan bazı Ermeni memurlarının önemli evrak suretlerini komisyona naklettikleri rivayetlerinin yer alması ve bu konunun hoş karşılanmaması, bir nevi suistimal ve ihânet olarak değerlendirildiği. *Vakit*
- 1919/11/29 “Üç Kafkas Cumhuriyeti Arasında” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/11/30 “Kafkasya Hakkında Miralay Haskel'in Vazifesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1919/12/03 Londra gazetelerinin, Türkiye meselesinin şu ana kadar bir çözüme ulaştırılamamasını, Amerika'nın, Küçük Asya'da bir mandaterlik kabul edip etmeyeceğine dair henüz kati bir karar vermemesinden kaynaklandığını yazmaları. *İkdam*

- 1919/12/04 Ermenilerin, Kars civarındaki köylerde Müslüman ahâliyi tehdit ederek mallarını alıp her gün bir adam katlettikleri ve Cavlak köylü Mehmed oğlu Haydar'ın ailesini kaçıarak namuslarına tecâvüz etmeleri üzerine halkın galeyana geldiği. BOA. HR. SYS. 2878/8
- 1919/12/07 Fransızlardan destek alan Ermenilerin Adana'da her türlü saldırgan davranışlardan geri durmayarak, Müslümanların mal ve mülklerini Ermenilerin üzerine geçirtmek için düzmece hakimler heyeti kurarak mallarını gasbettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/9
- 1919/12/07 Mustafa Kemal ile görüşen Picot'un, Mustafa Kemal'in "bölgedeki Fransız işgalinin sona erdirilmesi, aksi takdirde Türklerin bu toprakları geri almak için savaşa devam edeceği" şeklindeki sözlerine karşılık "Fransa'nın Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını desteklediğini, Sivas'a hareketinden önce Ermeni kıtalarına yeni işgal olunan yerlerden çekilmelerini emrettiğini" söylemesi. BY. *KSDTFİ*, s. 47, 48
- 1919/12/10 Tehcirden sonra yerlerine dönen Rum ve Ermenilere tekrar yer değiştirmeleri için Müslüman ahâlinin baskı ve tecavüzatta bulunduğu dair yalan haberler yayıldığı ve bu haberlerin asılsız olduğu hakkında gayr-i Müslim ahâli tarafından Erkân-ı Harbiyye'ye gönderilen tahrirat suretlerinin gerekli yerlere ulaştırılması. BOA. HR. MÜ, 71/11
- 1919/12/15 Harb sırasında tehcir edilen Mardiros'un fabrikasıyla ilgili davanın halli için Dîvân-ı Harb'in İzmir'e getirilmesine dair Meclis-i Vükelâ kararı. BOA. Meclis-i Vükelâ Mazbataları, 217/593
- 1919/12/20 *Çağadamard* gazetesinin "Müstakil Ermenistan" başlıklı yazısı. *İkdam*
- 1919/12/24 Amerika'nın eski İstanbul sefiri ve Cumhurbaşkanı Wilson'un samimi dostu ve Doğu'da Amerika vekaletini isteyenlerin başında gelen Mösyö Morgentau'nun, Amerika vekaletinin nasıl olması gerektiği konusunda fikirlerini açıklaması. *İkdam*

- 1919/12/25 *Çağadamard* gazetesinin, Paris'ten gönderilen bir telgrafı yayınlaması ve Bogos Nubar ile Aharonyan'ın Londra'dan Paris'e avdet ettiklerini yazması. *İkdam*
- 1919/12/25 Ermenice *Jugover* gazetesinin, "Ermenistan'ın istiklalinin bazı kayıtlar ve şartlarla tanındığını, Ermenistan'ın mandaterliğinin Fransa tarafından deruhte edileceğinin muhtemel bulunduğunu, Mösyö Clemenceau ile Bogos Nubar Paşa'nın münasebatının pek yolunda olduğunu, Gabriel Noradunkyan'ın da Paris'e avdet eylediğinin bildirildiğini" yazması. *İkdam*
- 1919/12/28 İstanbul'dan Kayseri'ye gönderilen bir Ermeni papazının *Jamanak* gazetesine gönderdiği yazıda; "Ürgüp'te Ermeni, Türk ve Kürt ahâlinin hal ve davranışlarından asayişin yerinde olduğunu anladığını, mezhep değiştiren Ermeniler konusunda ise, kaymakamın onlara kendi kendilerine karar verme yetkisini verdiğini, sarıklarını çıkarıp kiliseye gitmekte serbest olduklarını" bildirmesi. *Vakit*
- 1919/12/29 *Moniteur* gazetesinin Paris muhabirinin, Ermeni Murahhas Heyeti Reisi Bogos Nubar ile bir mülakat yaptığı, Ermenistan ile Türkiye meseleleri hakkında görüşlerini öğrendiği. *İkdam, Vakit*

1920

- 1920/00/00 Ermenilerin memleketi bir bomba deposu haline getirdikleri, düşman devletlerle işbirliği yaparak katliam ve mezalim yaptıkları ve böylece mahallî halkın düşmanlığını kazandıkları, bundan dolayı bazı bölgelerdeki Ermenilerin başka yerlere yerleştirilmelerinin kararlaştırıldığı, bu esnada Ermenilerin genelinin yerlerinin değiştirildiği, bazı yerlerde tehcirin iyi uygulanamadığı, emirlere aykırı hareket edenlerin Dîvân-ı Harb'e verildikleri, tehcirden bütün milletin sorumlu tutulduğu, halbuki Ermenilerin bu vesile ile kendi işledikleri cinayetleri örtbas etmek ve kendilerini masum göstermek istedikleri ve bu propagandada başarılı oldukları, Ermenilerin propagandalarını yaptıkları gibi ihtilâlcî sosyalist olmadıkları, bunların emperyalist bir politika takip ettikleri hususlarında hazırlanan rapor. BOA. HR. HU, Kr. 173/5
- 1920/01/01 Ermenilerin Haçin civarındaki köylerde Müslüman ahâlden bazılarını yollarda katledilip, kadınları kocalarının yanlarından zorla dağa kaldırdıkları. BOA. HR. SYS. 2543-6/22, 23
- 1920/01/02 *Newyork Herald* gazetesi'nin son nüshalarından birinde; "Türkiye'deki Ermenileri bugün yeni bir tehlike tehdit ediyor. Bu tehlike Amerika'da yaşayan Ermenilerden geliyor. Ermeniler tarafından icra edilen propagandalar Amerikan kamuoyu üzerinde pek fena bir tesir meydana getiriyor. Amerika'yı Kafkasya'da askeri bir serüvene sürüklemeye çalışanlara *Newyork Herald* muhalefet etmektedir. Şarkta vaziyete tamamen vakıf olan hiç bir Amerikalının Ermeni taleplerini onaylayıp buna yardım edemeyeceğinin belli olduğunu" yazması. *İkdam*; İÖ. TBKMM, s. 44
- 1920/01/02 "Türkiye'de Vekalet Hakkında New York Herald'ın Tefsiri" ve "Amerika ve Ermeniler" başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/01/03 "Ermeniler ve Ermenistan Hakkında Amerikalılar Hakikata Nüfuz Etmeye Başladılar" başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/01/03 "Adana Valisi Celal Bey ve Ermeniler" başlıklı yazı. *İkdam*

- 1920/01/04 “Türkiye Ermenileri ve Ermenistan” başlıklı yazı . *İkdam*
- 1920/01/04 *Yerkir* gazetesinin, "Ermenistan Ordusu ve İstanbul Ermenileri" başlıklı yazısında, Ermenistan ordusuna yardım etmek meselesiyle ilgili olarak, İstanbul Ermenilerini, bütün millî işlere yardım hususunda olduğu gibi Ermenistan Cumhuriyeti'ne karşı da lakaytlıkla suçlaması. *İkdam*
- 1920/01/08 “Ermeni Heyetleri Faaliyette” ve Bogos Nubar'ın İsim Günü” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/01/08 Ermenice gazetelerin, Paris'te bulunan Ermeni Heyet-i Murahhası Reisi Aharonyan'ın, İtalyan siyasi ricaliyle temaslarda bulunmak üzere Roma'ya, Belçika hükümet ricaliyle mülakatlarda bulunmak için iki kişiden oluşan bir heyetin de Paris'ten Brüksel'e gittiğini yazdıkları. *İkdam*
- 1920/01/09 “Bogos Nubar Paşa'nın isim günü şenlikleri” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/01/10 “Amerika ve İstanbul (Mandaterlik ve Amerika)” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/01/10 *Daily Telegraph* gazetesinin, 31 Aralık tarihli nüshasında Amerika ricalinin İstanbul ve mandaterlikle ilgili görüşlerine yer verdiği. *İkdam*
- 1920/01/10 Paris'te Ermeni Heyet-i Murahhasası propaganda komisyonu tarafından "Türkler ve Ermeniler" adıyla Fransızca bir kitap neşredildiği, bu kitabın Paris'te Türkler tarafından "Türkler ve Ermeni Mutâlebi" adıyla neşrolunan esere cevap olarak yayınlanmış olduğu. *İkdam*
- 1920/01/11 Ermeniler tarafından Maraş'ın Çukuroba mahallesindeki camîye bomba atma teşebbüsünde bulunulduğu, Fransız askerî kıyafeti giymiş üç kişinin ezan okuyan müezzine silahla ateş açtığı. BOA. HR. SYS. 2543- 9/15
- 1920/01/12 “Amerika'nın Mandadan Vaz Geçmesi” başlıklı yazı. *İkdam*

- 1920/01/12 “Ermenistan'da Amerika Vekaleti” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/01/17 Ermenice gazetelerin, 15 Şubat'ta Paris'te bir Ermeni konferansı toplanacağını ve Türkiye'de oturan Ermenilerin temsilcilerinin süratle Paris'e gönderilmesinin telgrafla bildirildiğini yazdıkları. *İkdam*
- 1920/01/18 *Çağadamard* gazetesinin, Ermeniler için istiklalin en önemli şey olduğunu ve ondan sonra mandaterlik meselesinin geldiğini yazdıkları, Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin, Ermeni milletinin isteklerini, içinde buldukları vaziyeti, sulh konferansında anlatmak için Paris'e gideceği. *İkdam*
- 1920/01/19 “Amerika ve Ermenistan Meselesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/01/19 “İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Ermenistan'ın İstiklalini Tanımları” başlıklı yazı. *Vakit, İkdam*
- 1920/01/21 Antep'te direnişi başlatan olayın, annesine sarkıntılık eden Fransız askerlerine karşı koymak isteyen 12 yaşında bir Türk çocuğunun süngülenerek öldürülmesi olduğu. *TİHGÇ*, s. 230 vd.
- 1920/01/22 Maraş havalisinde mülkî ve idarî kontrolü üstlenmiş olan Eyâlet-i Şarkîye Kumandanı Fransız General Querette tarafından tayin edilen bir binbaşı ile bölge ulema ve eşrâfının yaptığı toplantıda, Müslüman köylere uygulanan mezâlimin daha da artacağını açık olduğu ve dökülecek kandan da Fransızların sorumlu olacağını Fransızlara ifade edildiği. BOA. HR. SYS. 2544- 1/4
- 1920/01/23 “Ermeni ve Rum Ayan İstifa Edeceklermiş” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/01/23 Fransızların Ermenilerle beraber, Maraş İslâmlarını kiliselerden top ve mitralyöz ateşine tuttıkları, şehirde yangın çıktığı ve bir çok Müslümanın öldüğü. BOA. HR. SYS. 2544-4/7
- 1920/01/25 “Kafkas Ermeni Cumhuriyeti Tasdik Edildi” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*

- 1920/01/26 Paris Sulh Konferansı tarafından Azerbaycan ve Gürcistan hükümetlerinden sonra Ermenistan'ın da istiklalinin tasdik edildiği. *Vakit; Tasvir-i Efkar*
- 1920/01/26 *Yerkir* gazetesinin 18 Ocak tarihiyle Paris'ten gönderilen ve Ermeni murahhas heyetinin faaliyetlerini anlatan bir telgrafi yayınlaması. *İkdam*
- 1920/01/28 İstanbul'da toplanan son Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin Misak-ı Millî'yi kabul etmesi. *MKÖ. Er. So.*, s. 246
- 1920/01/29 Atatürk'ün Maraş'ta Fransız ve Ermenilerin yaptıkları katliamlar sebebiyle Müdafaa-i Hukuk şubelerine telgrafi: "...Her tarafta mitingler yapılarak hükümet-i merkezî ve yabancı temsilcilerine bu zulümlere bir son verilmesi için müracaat olunması. *UK. KAG*, s. 129
- 1920/01/30 "Ermenistan Vekalet-i İdaresi ve Flemenk"; "Ermeni Cumhuriyeti Hakkında Ermeni Patriği'nin Beyanatı" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/01/12-13 Ayıntab civarında milis çetelerinin ilk büyük başarısını Araplar Köyü baskını ile gerçekleştirmesi. 400 kişiden oluşan Fransız kuvvetlerinin tamamına yakınının imha edilmesi. Şahin Bey'in emrindeki 100 kişilik çetesiyile Antep-Kilis yolunu kontrol altına alması ve Fransızlara büyük kayıplar verdirmesi. *TİHGC*. s. 230, 240
- 1920/02/00 "Ermenilerin Kilikya'da İctimar" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/00 İslahiye tarafından gelen ve iki topları da bulunan 500 kişilik bir Fransız birliğinin, Maraş'a 1.5 saat mesafede millî kuvvetler tarafından durdurulması, 300 kişilik bir Fransız birliğinin, bir dağ bataryası ile şehre yaklaşarak bombardımana tutması. *ST. MMK*, c. 3, s. 203

- 1920/02/01 Ayıntab civarındaki Büyükcarablar köyüne giren içlerinde Ermenilerin de bulunduğu yüz elli kişilik bir Fransız müfrezesinin evlerin kapısını kırarak mal ve ırza tasallut etmeleri üzerine köylülerin civar köylere ve dağlara kaçtıkları, sabahleyin evlerine dönmekteler iken köylülere makinalı tüfekle yayılım ateşi açılması. BOA. BEO. Siyasi, 345945
- 1920/02/01 Maraş'ta savaşın şiddetlenmesi, Fransızlar tarafından Maraş çarşısının yakılması. ST. *MMK*, c.3, s. 203
- 1920/02/02 “Ermeni Patrikhanesi'nin Ermenistan'a İstikraz İçin Bir Muhtıra Vermesi. *İkdam*
- 1920/02/03 “Amerika Ermenistan'a Para Veriyor” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/03 Ermeni Patrikhanesi'nin 4 sayfadan ibaret olan takrîri hükümete sunması, Ermeni Patrikhânesi'nin, önceki hükümet zamanında zabtedilen Ermeni mallarının iadesini ve kayıp olduğu iddia olunan bir kısmının da tazminatını Osmanlı Hükümeti'nden talep etmesi. *İkdam*
- 1920/02/03 Ermeni Patrikhanesi'nin tezkiresinin Sadaret'ten Adliye ve Mezâhip Nezâreti'ne havale edilmesi, oradan da Maliye Nezâreti'ne gönderilmesi, İstenilen paranın 200.000 İngiliz lirasından fazla olduğu. *İkdam*
- 1920/02/04 “Ermeni Hayali” ve “Ermeni Patrikhânesi Zarar Ziyân Talebinde” başlıklı yazılar. *İkdam*

- 1920/02/05 *Daily Telegraph* gazetesinin Ermenistan'ın bağımsızlığının tasdiki üzerine yaptığı değerlendirme; "İtilaf Devletleri Meclis-i Alisi ile Büyük Britanya Hükümeti, başkenti Erivan olmak üzere Ermenistan Cumhuriyeti'nin istiklalini tasdik etmişlerdi. Bu yeni cumhuriyet küçük Ermeni milletinin yurdu olup, Türkiye'deki Ermenistan ile alakadar değildir. Bununla beraber Erivan Cumhuriyeti'nin tasdiki Türkiye Muahedesi'nin müzakeresi esnasında bu konuyla ilgili kabul edilecek kararları ihlal edecek mahiyette değildir. Yeni Ermenistan Cumhuriyeti, Türkiye dahilindeki Ermenistan'a nisbetle tamamen müstakil bir devlet olacaktır". *İkdam*
- 1920/02/05 Ermeni Patrikhanesi'nin vermiş olduğu takrîrle ilgili olarak Adliye Nezâreti Mezahib Müdürü Baha Bey'in, Patrikhâne'nin müracaatının kendi dairelerini ilgilendirmediğini belirterek, takrîrin bir tezkire ile doğrudan doğruya Bâb-ı Âlî'ye havale olunduğunu belirtmesi ve talep olunan tazminatın verilip verilmeyeceği hususunda ise kararı ilgili dairelerin verebileceğini beyan etmesi. *İkdam*
- 1920/02/05 *Reuter* ajansının, *Morning Post* gazetesine, Ermeni Patrikhânesi'nin İtilaf Devletleri Meclis-i Alisi'ne verdiği muhtırayla ilgili bilgiler verdiği. *İkdam*
- 1920/02/06 "Papa ve Ermeni Meselesi" başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/07 Paris'de toplanacak olan Ermeni Millî Kongresi'nin ertelenmesi, bundan dolayı Türkiye Ermenileri adına kongrede hazır bulunmak üzere Paris'e gidecek heyetinin seyahatinin de ertelendiği. *İkdam*
- 1920/02/08 Ermeni patriğinin, Osmanlı Hükümeti'nin, tazminat talebiyle ilgili müracaata red cevabı vereceğini zannetmediğini, çünkü kendilerinin ancak emanetlerini ve bunların bedelini istediklerini, dolayısıyla taleplerinin asla şayan-ı itiraz olmadığını belirtmesi ve hükümetin
- bir emaneti ahzettikten sonra, kanunen o emanetin iadesinden imtina edemeyeceğini savunduğu. *İkdam*

- 1920/02/08 “Ermenistan kabinesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/08 Maraş'ta bombardımanın devam etmesi, sayıca ve silahça çok zayıf durumda bulunan Maraşlıların da dayanma güçlerinin son noktasına geldikleri. ST. *MMK*, c. 3, s. 203
- 1920/02/09 “Ermeni Patrikhânesinin Takrîri” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/02/09 Urfa'yı işgalci güçlerin elinden kurtarmak isteyen millî kuvvetlerin, şehre taarruz etmeleri. *BES*, s. 418, 419
- 1920/02/11 Emlâk, arazi ve ailesini geride bırakarak savaşa giden erkek Müslümanların yokluğunu fırsat bilerek, Rusya'dan silahlı olarak dönen Ermeni ve Rum çetelerinin Ünye'nin Kiraztepe, Üçpınar, Köklük, Havzıkara ve Ballık köylerine girerek yaşlı, kadın, çoluk çocuk ayırdetmeksizin ahâliyi tereddütsüzce katlettikleri. BOA. HR. SYS. 2602- 1/159- 162
- 1920/02/11 “Ermeni Patrikhânesinin Takrîri Sureti” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/02/12 Londra Konferansı'nın toplanması. Oturumların 10 Nisan'a kadar sürdüğü. Konferansta Türkiye sorunu gündeme geldiğinde ilk olarak İstanbul ve Boğazlar sorununun ele alındığı, Padişah'ın İstanbul'da kalmasına ve Boğazların uluslararası denetimde bulundurulmasına karar verildiği. İÖ. *TBKMM*, s. 81
- 1920/02/13 “Ermeni Patriği Zaven Efendi Paris'e Gidiyor” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/14 Atatürk'ün Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubelerine Kafkas bölgesindeki Ermeni ve Gürcü faaliyetleri hakkında bilgi veren telgrafı. UK. *KAG*, s. 132
- 1920/02/14 Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin İtilaf devletleri nezdinde propaganda faaliyetlerinde bulunmak üzere İstanbul'dan ayrılması. Zaven Efendi'nin yola çıkmadan önce yaptığı açıklamada: "Milletin elem verici durumu malumdur. Dünyanın geleceğini ellerinde bulunduran zevata bunu anlatmak için Paris'e gidiyorum. Londra'ya da gitmem

- pek muhtemeldir" dediği. Ermeni Katolik ve Protestanlarından da birer temsilcinin Paris'te Patrik Efendi'ye katılacakları. *İkdam*
- 1920/02/14 İngiltere Ermeni Komitesi temsilcilerinin Mösyö Lloyd George'a verdikleri bir muhtırada, Türk Ermenistanı'nın, Osmanlı Hükümeti'nden ayrılmasını talep ettikleri, Amerika'nın bu arazi üzerinde bir vekalet kabulünü reddetmesi halinde, Osmanlı memleketinin Doğu vilâyetlerinin Erivan Cumhuriyeti'ne bağlanması gerektiğini belirttikleri, muhtırada bundan başka Ermenistan'a Karadeniz'e yeterli bir çıkış noktası verilmesinin de istendiği. *İkdam*
- 1920/02/15 Atatürk'ün güney bölgesinde yeni bir düşman taarruzuna karşı alınacak önlemler hakkında ilgili komutanlara yazısı; "... Gelecekte siyasi vaziyet ne olursa olsun Fransızlarla Ermenilerin Maraş civarındaki mağlubiyetlerini tamire çalışacakları şüphesizdir". UK. KAG, s. 132
- 1920/02/15 Maraş zaferinden dolayı Heyet-i Temsiliyye adına Mustafa Kemal Paşa'nın, 3. Kolordu Komutanını tebrik etmesi, Fransız ve Ermenilerin bu yenilginin acısını almak üzere harekete geçeceklerini bildirmesi. ST. MMK, c.3, s. 203
- 1920/02/15 Urfa'da Ermeni ve Süryanilerden oluşan 1200 kişinin kendilerine iyi davranılması üzerine Fransızlar'a katıldıkları, bunların Fransızlar tarafından silahlandırıldıkları, kendilerine tarafsız kalmaları için gereken öğüt verilmişse de bu öğütleri dinlemeyerek Fransızların Türklerle yaptıkları savaşlara katıldıkları. *BES*, s. 418, 419
- 1920/02/18 Konya'dan Adana'ya sevkedilmekte olan kırk kadar esir Türk askerinin Pozantı-Gülek arasındaki bölgede Ermeniler tarafından tertib edilen baskın sonucu katledildiği. BOA. HR. SYS. 2556-1/171
- 1920/02/20 "Binbaşı Arnold ile Bir Hasbihal" başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*

- 1920/02/21 *Le Temps*'ın, Londra'da başvekiller arasında vukubulan toplantıda, herşeyden evvel Şark Meselesi'nin görüşüleceğini, bundan sonra barış kongresinin resmî surette Paris'te toplanacağını ve Türk temsilcilerinin davet olunarak antlaşmanın kati şeklinin tanzim edileceğini, üç günlük kısa bir müddet içinde Londra'da Şark Meselesi'nin genel hatlarının tetkik olunacağını yazdığı. *Vakit*
- 1920/02/21 Teslim olmalarını sağlamak için Keçiyurdu ve yakınındaki bir köye gelen iki Ermeni subayının, teslim teklifini reddeden köylülerce öldürülmeleri üzerine, bu köylerin tamamen yakılıp yıkıldığı ve kaçmaya çalışan yüz kadar kadın ve çocuğun makinalı tüfeklerle tarandıkları. BOA. HR.SYS. 2876/16
- 1920/02/22 “İzmir, Ermenistan ve Düyûn-u Umûmîye” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/25 *Çağadamard* gazetesinin, Londra Konferansı'nda Ermenistan hududunu tayin için oluşturulan komisyon üyeliklerinde, iki İngiliz, iki Fransız, iki İtalyan ve iki Japon'un bulunduğunu yazdığı. *İkdam*
- 1920/02/25 “Ermenistan Tahdid-i Hudud Komisyonu” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/25 Hıristiyan Osmanlı tebasının tehcirinden doğan mesuliyet meselesinin milletlerarası bir nitelik arz ettiği, bu olaylara karışmış ve halen müttefik devletler nezdinde tutuklu bulunan şahıslara yapılacak muamele hakkında Sulh Konferansı'nca bir karar alınmadan vaki olan talebi kabule imkân olmadığı yolunda İngiliz Fevkalade Komiserliği'nden Hariciye Nezâreti'ne gelen takrîr. BOA. HR. MÜ, 8/342
- 1920/02/25 Piskopos Kendifyan'ın Ermeni patriğine gönderdiği mektubunun *Hakimiyyet-i Milliyye* gazetesinde neşri üzerine, patrik tarafından tekzip edilen mektubunun fotoğrafının gelmesi gecikeceğinden, durumun Osmanlı matbuatıyla açıklığa kavuşturulması. BOA. HR. MÜ, Kr. 57/4
- 1920/02/29 “Bogos Nubar'ın Israrı” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*

- 1920/02/29 İngilizlerin Batum'u işgal ettikleri esnada sınıra yığdıkları Gürcü kuvvetlerini sınırdan çekmekle beraber bir süre daha Batum'da kalmaya karar verdikleri; Ermenilerin Çıldır ve havâlisi ile Zengizor mıntıkasında Müslümanlara karşı başlattıkları katliâmın devam etmesinden dolayı Azerbaycan hükümeti ile Ermenistan arasındaki münasebetin gerginleştiği. BOA. HR. SYS. 2635- 3/31
- 1920/02/29 “Venizelos ve Ermeniler” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/02/11-12 Fransızların, daha fazla dayanamayarak İslahiyye'ye doğru kaçmaları. Maraş'ta ölen ve yaralanan düşmanın sayısının oldukça fazla olduğu, Maraş'ta uğradıkları yenilginin Fransızları derinden etkilediği ve morallerini bozduğu. ST. MMK, c. 3, s. 203
- 1920/03/00 “Vilâyât-ı Şarkıyye Mebuslarının Bir Beyanatı” ve “Kürtler ve Ermeniler” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/03/01 Atatürk'ün, İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri temsilcilerine ve Amerika Yüksek Komiseri Amiral Bristol'e Anadolu'da Ermenilerin öldürüldüğüne dair gerçek dışı haberleri yalanlayan yazısı: "...Bu uydurma Ermeni kırımı meselesi ve tüm dünyayı aldatmak için yaratılan bu kin ve hırs ürünü propagandaların niteliği hakkında uygarlık ve insanlık dünyasının bir kere daha aydınlatılması ve bu suretle haksızlığa uğramış Türk ulusunun iğrenç ve alçakça bir suçlamadan arındırılması için İtilaf Devletleri ile Amerika hükümetinin adaletseverlik duygularına müracaat ediyoruz. UK. KAG, s. 134-135
- 1920/03/01 “Ermenistan ve İtalya” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/03/03 “Ermenilerin Millî Matemi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/03/03 Kozan'da Ermenilerce götürülen ulemâ ve eşrâfın akibetlerinin bilinemediği, Müslümanların sokaklarda boğazlarının kesilerek öldürüldüğü ve birçok Müslüman kadına da tecâvüz edildiği. BOA. HR. SYS. 2565-2/25, 26

- 1920/03/06 “Müşir İzzet Paşa'nın Beyanatı”; “Ermeni Meselesi ve Türkiye Hududları”; “Ermeni Meselesinin Konferansta Tedkiki” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/03/07 Anadolu'daki yeni Ermeni soykırımı iddialarının yalan ve uydurma olduğuna dair İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilerine ve Amiral Bristol'e çekilen resmi telgraf. *ATBD*, sayı: 85, b. 2045
- 1920/03/07 Atatürk'ün, İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcileri ve Amerika Yüksek Komiseri Amiral Bristol'e, Kilikya ve dolaylarında Ermenilerin katledildiklerine dair çıkarılan söylentileri yalanlayan telgrafı. UK. *KAG*, s. 136-137
- 1920/03/07 Haçın, Feke ve Adana yörelerindeki Ermeni mezalimi ve halkta doğurduğu heyecanın büyük boyutlara vardığına dair 3. Kolordu Komutanlığı'nın telgrafı. *ATBD*, sayı: 85, b. 2046
- 1920/03/07 “Türkler-Ermeniler Arasındaki Münasebeta Dair Bazı Tedkikat” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/03/07 *Reuter* Ajansı'nın, Ermeni murahhas heyetinin, hudutları tayin edecek komisyona taleplerini dermiyan ettiğini bildirmesi. *İkdam*
- 1920/03/07 Trabzon Ermeni Katolik Metropolitinin, Ermeni Katolik murahhası sıfatıyla Londra'ya gitmek üzere Paris'e vardığı. *İkdam*
- 1920/03/08 “Rum ve Ermeni Mesailini Tedkik Edecek Konferansın Çalışmaları” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/03/09 Atatürk'ün, 3., 12., 13. ve 20. Kolordu Komutanlıklarına telgrafı: "Kilikya bölgesinde beliren Ermeni zulümlerinin bir an evvel bastırılması lazımdır. Yalnız şu aralık her türlü İslâm hareketını Ermeni kırımını şeklinde göstermek istenildiği anlaşıldığından hareketin herhalde bu gibi yanlış söylenti ve suçlamalara yer bırakmayacak şekilde idaresi". UK. *KAG*, s. 137

- 1920/03/09 Kendilerine tâbi olma isteklerini reddeden Zaruşad ve buraya bağlı Güğercin, Mamaş ve İncilipınar köylerine Ermenilerce top ve makineli tüfeklerle saldırıldığı, mukavemet edilmesine rağmen halktan dört yüz elli kişinin katledildiği. BOA. HR. SYS. 2878/19
- 1920/03/11 Ermeni çetelerinin Ağbaba, Zaruşad, Şüregel ve Çıldır kazalarına hücum ederek Müslümanlara yapmadıkları zulüm ve işkence bırakmadıkları. BOA. HR. SYS. 2878/18 21
- 1920/03/11 “Rum ve Ermeni Muhacirleri İçin” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/03/13 “Kürt ve Ermeni İtilafı” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/03/14 “Ermeni Patrikhânesinde Türk-Ermeni İtilafı Hakkında Müzakerat” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/03/15 “İtalya, Türkiye ve Ermenistan”; “Türk ve Ermeni İtilafı Teşebbüsü”; “İngiliz Hariciye Nazırının Bize Dair Nutku” ve “Ermenistan'ın Esası” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/03/15 “Türk-Ermeni İtilafı” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/03/16 “Boğazların İdaresi ve Ekalliyetlerin Himayesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/03/16 “Ekalliyetler Hakkında Müzakerat” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/03/16 Ermenilerin Zaruşad kazasına ani baskınlar yaparak, Müslüman halka ağır kayıplar verdirip, kadın ve çocuklar da dahil olmak üzere yaklaşık iki bin kişiyi katlettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/22
- 1920/03/16 “Ermenilerle Uyuşmak Rivayetleri, Türk-Ermeni İtilafı” başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/03/17 Amerika'nın Berlin eski sefiri Mister Gerard'ın, Ermenistan meselesi ile ilgili olarak Mister Balfour'a gönderdiği telgrafta; İtilaf devletlerinin Ermenistan'ı tahliyeye karar vermelerinden dolayı teessüf ederek, İngiltere'nin Amerika kamuoyunu nazarı dikkate alarak Ermenistan meselesi ile alakadar olmasını temenni ettiği. *İkdam, Vakit*

- 1920/03/17 Balfour'un, Amerika'nın Berlin eski sefiri Mister Gerard'a verdiği cevapta, İngiltere'nin Ermenistan'da sırf insani gayelerden ileri gelen bir amacı olduğunu, İngiltere'nin, ABD'nin Ermenistan'da bir manda kurması taraftarı olduğunu, ayrıca Ermenistan'ın kendi kendini yönetmesine de karşı olduğunu bildirmesi. *İkdam, Vakit*
- 1920/03/20 "Ermeni Patrik Vekili Ne Diyor" başlıklı yazı. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/03/21 Ermenice gazetelerin, İstanbul'un işgalinin Mustafa Kemal Paşa taraftarları üzerinde fevkalade bir tesir bıraktığını ve işgali Mustafa Kemal Paşa'nın bir beyannâme ile duyurduğunu, yakın yerlerde,
mesela Adapazarı vesair yerlerde Türklerle Ermenilerin birbirleriyle hoş geçinmeye başladıklarını, Hıristiyanlara karşı kötü muamelede bulunulmaması hususunda duvarlara beyannameler yapıştırıldığı, anasır-ı gayr-ı müslimenin dıçar olduğu korku ve heyecanın da giderilmiş olduğunu yazdıkları. *İkdam*
- 1920/03/22 Atatürk'ün, yabancı devlet temsilciliklerine Ermenilerin Doğu bölgesinde halka yaptıkları zulüm ve işkenceleri protesto eden telgrafı: "... Bu hareketleri şiddetle protesto ettiğimiz ve bu tecavüzlerin önü alınmazsa cihanın pek büyük facialar doğmasına tanık olacağının bağlı olduğunuz hükümetlere süratle ulaştırılmasını rica ederiz". UK. KAG, s. 134-139
- 1920/03/22 Ermeni tecavüzlerinin arttığı, Şüregel, Akbaba, Zaruşad ve Çıldır mıntukasındaki yirmi sekiz İslâm köyünün tahrip, iki bini aşkın nüfusun katl ve bir çok eşyayla hayvanın da gasbedildiği. BOA. HR. SYS. 2878/24
- 1920/03/22 Zaruşad'da ahâlinin silahlarını toplamak vesilesiyle taarruz eden Ermeni kuvvetlerinin Mamaş, Ağzıaçık, Bendivan, Çatak ve Çamah köyleri ahâlisine işkence yaptıkları ve esir olarak Kars'a gönderdikleri ve bunların akibetlerinin meçhul olduğu. BOA. HR. SYS. 2878/20

- 1920/03/28 Atatürk'ün, yabancı millet temsilciliklerine doğu vilâyetlerindeki Ermeni zulümlerini protesto eden telgrafı. UK. KAG, s. 140
- 1920/03/29 “Ermenistan Hudutları Tayin Edildi” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/03/29 Londra Konferansı'nın Ermenistan meselesi ile meşgul olduğu, Ermenistan hudutları meselesinin halledildiği ve cumhurbaşkanı tarafından arzu olunduğu vechile yeni hükümete Karadeniz'de bir çıkış verildiğinin zannedildiği. *İkdam*
- 1920/04/00 “Amerika'nın Türkiye Hakkındaki Notası” başlıklı yazı . *Vakit*
- 1920/04/00 “Ermeni Katolik Heyeti” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/04/03 Eski Adliye Nazırı İbrahim Bey'in Beşinci Şube'ye verdiği ifadeleri. *Vakit*;. OSK. *İTSY*, s. 155-160
- 1920/04/03 *Le Temps* gazetesinin Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'un Türkiye hakkındaki notasıyla ilgili yaptığı değerlendirme: "Wilson, Türkiye hakkındaki notasında Türklerin İstanbul'dan tebidine taraftar olmakla beraber, İstanbul meselesini hal ve tesviye için Rusya'nın müzakerata iştirak edebilmesini intizar etmek lazım geldiğini beyan ediyor. Diğer taraftan da Ermenistan'a denize bir çıkış noktası ile mümkün olduğu kadar arazi ayrılmalıdır diyor. Wilson, ayrıca Türkiye arazisinden herhangi bir parçanın Düvel-i Muazzama'dan herhangi biri tarafından menfaat temini için kullanılmasının da aleyhinde bulunuyor. Mösyö Wilson'un burada Antalya'nın İtalyanlar tarafından işgali hakkında imada bulunduğu zannediliyor". *İkdam*
- 1920/04/03 Müttefik Devletler'in Wilson'un Türkiye hakkındaki notasına verdikleri cevap: "Müttefik devletler, Reis Wilson ile birlikte mümkün olduğu kadar geniş ve müstakil bir Ermenistan'ın teşkilini arzu eder. Madem bu kadar Ermenistan işiyle ilgileniyorsunuz, o halde niçin Ermenistan mandasını kabul etmiyorsunuz. Biz de mümkün olduğu kadar geniş ve müstakil bir Ermenistan teşkilini arzu ediyoruz". *İkdam*

- 1920/04/03 “Eski Adliye Nazırı İbrahim Bey'in 5. Şubedeki İfadeleri” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/03 Müttefik devletlerin notasına Wilson'un oldukça uzun bir cevap verdiği, notanın Amerika Hariciye Nezâreti müsteşarı vasıtasıyla Fransa sefirine ulaştırıldığı, Wilson'un, İstanbul'un Türklere bırakılmasını protesto ettiği, Doğu Trakya'nın kuzey bölümünün Yunanistan'a bırakılmasına şiddetle karşı çıktığı. *İkdam*
- 1920/04/06 “Azerbaycan ve Ermenistan” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/04/06 Kağızman'ın güney-batısında bulunan Şorlu köyüne gelen kırk kişilik Ermeni kuvvetinin gündüzleri Aras geçidinden gelen giden Müslümanları katlettikleri ve geceleri de muhtelif yerlere pusu kurdukları. BOA. HR. SYS. 2878/27
- 1920/04/08 *Echo de Paris*'in, General Harbord'un raporuyla ilgili olarak, Amerika'nın Ermenistan üzerinde bir vekalet kabul edip etmemesine dair hiçbir fikir ihtiva etmediğini, yalnız vekaletin leh ve aleyhindeki sebepleri saymakla yetindiğini yazdığı. *İkdam*
- 1920/04/08 “Ermenistan Mandası (General Harbord'un raporu) ” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/08 “Ermenistan Meselesi, General Harbord'un raporu” ve “Bogos Nubar'ın Bir Tekzibi” başlıklı yazılar. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/04/08 “Ermenistan'da Amerika Vekaleti” ve “Kürtler-Ermeniler” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/04/08 Fransızların, Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e bir mesaj göndererek, yerel bir mütareke istemeleri. Bunun sonunda da Urfa'dan çekileceklerini bildirmeleri. Fransızların mütareke isteklerinin kabul edilerek anlaşma yapılması. *BES*, s. 418, 419
- 1920/04/09 “Ermenistan Hududu” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/09 “Türkiye ve Vekalet Hakkında Amerikan Heyeti'nin Fikri” başlıklı yazı. *İkdam*

- 1920/04/10 “Ermenistan Vekaleti” ve “Memleketimizde Amerika Muavenet Heyetleri Faaliyetleri Hakkında Bir Mülakat” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/04/11 Fransızların, erken saatlerde Urfa'yı boşaltmaları. *BES*, s. 418, 419
- 1920/04/11 “Türkiye'nin Müstakbel Nüfusu Hakkında Bir İstatistik” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/04/13 “Ermenistan ahvâli” ve “Ermeni Patriği Londra'da” başlıklı yazılar. *Tasvir-i Efkar*
- 1920/04/13 “Ermenistan'da Amerika”; “Miralay Haskel'in Faaliyeti” ve “İstanbul'un Nüfusu” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/04/14 “Ekalliyetleri Himaye ve Ermenistan'da Vekalet Meseleleri” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/15 *Echo dö Paris* gazetesinin Mösyö Millerand'ın ayın 18'inde San Remo'ya gitmek üzere hareket edeceğini yazması. *İkdam*
- 1920/04/15 “Ermenistan ve Türkiye'de Ekalliyetlerin Himayesi” ve “Ermenistan Kabinesinin Tebeddülü” başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1920/04/15 Milletler Cemiyeti Meclisi'nin, İngiltere Maarif Nazırı Mösyö Fisher'i Ermenistan üzerinde vekalet tesisi hususunda bir rapor hazırlamakla görevlendirmesi. Raporda bu vekaletin Milletler Cemiyeti'nin himayesinde olarak, bir hükümet tarafından kabul edilmesinin teklif edildiği. *İkdam*
- 1920/04/15 *Newyork Herald*'ın Washington muhabirinin açıklamalarına göre, General Harbord'un raporunda, Ermenistan'da bir Amerika vekaletinin kabulünün, yüzelli-ikiyüz bin kişilik bir orduya ihtiyaç göstereceğinin beyan edildiği. *İkdam*
- 1920/04/18-26 San Remo Konferansı'nın çalışmalarını sürdürdüğü. Bu konferansta İngiltere'yi Lloyd George, Fransa'yı Millerand ve İtalya'yı Nitti'nin temsil ettikleri. İÖ. *TBKMM*, s. 90
- 1920/04/22 Ermeni Millî Heyeti Başkanı Bogos Nubar'ın San Remo Konferansı'nda konuşması. SÖ. *MMT*, s. 131

- 1920/04/22 “Ermenistan Azerbaycan İhtilafı” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/24 “Ermenistan Mandası (Hollanda Mandayı Kabul Ediyor) ” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/25 “Ermenistan Hükümetine Verilen Avanslar” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/27 Milletler Cemiyeti'nin, Ermenistan ve azınlıklar meselesini görüşmeye başladığı, bu görüşmelerde birinci meselenin Ermenistan hükümetinin himayesi hususu olduğu, İngiltere murahhası Mösyö Fisher'in, Londra'da toplanan sefirler konferansının 12 Mart'ta Ermenistan Devleti'nin himayesini Milletler Cemiyeti adına üzerine almaya hazır olup olmadığını Milletler Cemiyeti Meclisi'nden sorduğunu hatırlattığı ve bundan sonra meclisin, bu meseleyi bütün safahatıyla tetkik ettiği. *İkdam*
- 1920/04/28 Ermenilerin Kafkasya'da Müslüman ahâliye silah toplamak bahanesiyle baskı yaparak, Hoçovanlı iki kişiyi katlettikleri ve Sivin ile Pilomori köyleri halkının aileleriyle birlikte, Ermeniler arasında yaşayamamaları üzerine Osmanlı Devleti'nden sığınma talebinde buldukları. BOA. HR. SYS. 2878/29
- 1920/04/30 “Ermenistan Mandası” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/04/30 Ermenistan vekaletinin mali ve askeri mesuliyetini yalnız bir milletin kabul etmesi zor olduğundan, Milletler Cemiyeti Katipliği'nin, Ermenistan meselesini kolaylaştırmak için geçici bazı mali anlaşmaların projelerini hazırlaması ve bu projeleri müttefiklere tetkik etmeleri için sunması. *İkdam*
- 1920/04/30 Roma gazeteleri tarafından neşredilen haberlere göre, Ermenistan meselesinin bütünüyle incelenmekle beraber kesin bir şekilde çözüme ulaştırılmadığı. *İkdam*
- 1920/05/00 Fransızların, Türk Millî Hükümeti ile görüşme ve anlaşma yollarını araması. Suriye ve Kilikya Yüksek Komiseri General Gouraud adına hareket eden Robert De Caix başkanlığındaki Fransız heyetinin Ankara'ya gelmesi. KÇ. *MMAH*, s. 399 vd.

- 1920/05/03 San Remo Konferansı huzuruna davet edilen Bogos Nubar'ın, Ermenilerin Rus-Ermenistan'dan istifade etmek suretiyle, Ermenistan için asker verebileceklerini ve yeni devletin mevcudiyetine mâlen dahi yardım edebileceklerini ileri sürdüğü ve Ermenistan'ın payitahtının Erivan'da olmasını teklif ettiği. *İkdam*
- 1920/05/05 Kars, Sarıkamış ve Karakurt havalisinde Ermenilerin İslâm ahâliye feci zulümler yaptıkları, General Osebyan'ın emrindeki kuvvetlerin bütün bu olayların sorumlusu olduğu. BOA. HR. SYS. 2878/30
- 1920/05/08 “Patrikhâne” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/05/09 *Le Temps* gazetesinin, Ermeni Heyet-i Murahhasası Reisi Aharonyan'ın konferansta Ermeni meselesi hakkında uzun uzadıya izahat verdiğini yazdığı. Aharonyan'ın, şimdilik Karadeniz'e çıkmak için Batum Limanı ile iktifa edileceğini ve bilahare Rize ve Atina limanlarını da almak ümidini muhafaza ettiğini söylediği. *İkdam*
- 1920/05/11 *Le Temps* gazetesinin, Türkiye Sulh Muahedesi'nin ne suretle mevki-i icraya vaz olunacağı hakkında yazdığı mühim bir makalesinde, Türkler ile Ermeniler arasında bir antlaşma yapılması lüzumunu ileri sürmesi. *İkdam*
- 1920/05/14 Harb-i Umûmî'de nakledilen ve eski yuvalarına geri dönen Ermenilerin bazı vergilerden muaf tutulmaları. BOA. DH. SYS, 53/2
- 1920/05/17 Bogos Nubar Paşa'nın, San Remo'da Mösyö Nitti ile görüşmesi. Nitti'nin, Erzurum'un Mustafa Kemal kıtaatı tarafından müdafaa edildiğini, orayı zabtedip Ermenistan'a vermek için oraya asker sevkinin mümkün olmadığını, Erzurum'un Ermenilere bırakılmasına İtalya tarafından muhalefet edildiğini açıklaması. *İkdam*

- 1920/05/19 “Ermenistan Hakkında Wilson'un Cevabına İntizar” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/05/23 “Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/05/24 Amerikan Senatosu'nun manda önerisini oylaması, öneriyi 23'e karşı 52 oyla reddetmesi. KK. *MMMHM*, s. 87-91
- 1920/05/25 “Sabık Ermeni Başvekili'nin Bir Nutku” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/05/25 Top ve makineli tüfeklerle donanmış Ermeni müfrezesinin Kars'ın Çakmak köyüne taarruz ederek tahribatta bulunduğu, ahâlinin mal ve eşyalarını gasbettiği. BOA. HR. SYS. 2878/3
- 1920/05/29 “Ermenistan Mandası” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/05/29 Uluhanlı'ya iki yüz kadar gönüllü Taşnak milisinin geldiği. BOA. HR. SYS. 2878/3
- 1920/06/01 “Amerika ve Ermenistan” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/06/01 “Bogos Nubar'ın Telgrafı” ve “Türk ve Ermeni Muhacirleri” başlıklı yazılar. *İkdam*
- 1920/06/02 İstanbul'a Türk ve Ermenilerden oluşan iki vapur dolusu Rus muhacirinin geldiği. Bunların nerede iskan edileceğinin bilinmediği. *İkdam*
- 1920/06/03 “Türk-Ermeni Münasebat-ı Müstakbelesi” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/06/04 “Malta'daki Arkadaşlar” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1920/06/04 Şüregel'e bağlı İncedere, Ergeni, Tiknis köylerinde Ermenilerce katliâm yapıldığı. BOA. HR. SYS. 2878/39
- 1920/06/05 “Azerbaycan ve Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/06/06 “Amerika Ermenistan Mandasını Kabul Etmiyor” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/06/08 “Ermenistan'ın Vaziyet-i Hazırası” başlıklı yazı” başlıklı yazı. *Vakit*

- 1920/06/09 Akçakaleçukuru'nda meydana gelen olaylardan dolayı o bölgedeki on altı köyün Bardız'a göç ettiği, göç sonrasında Ermenilerin Novoselim Malakan köyü ile Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar ve Cavlah köylerini yağmalayıp on kişiyi katlederek hayvan ve eşyalarını gaspetmeleri üzerine ahâlinin bir kısmının Tiknis'e kaçtığı, Yedikilise ve Asbuğa halkının da katliâma maruz kaldığı. BOA. HR. SYS. 2878/38
- 1920/06/09 “Ermenistan Hududu Meselesi” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/06/09 Paris'ten dönen Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin, Ermenistan hududunun tayini için teklif olunan hakemlik vazifesinin, Başkan Wilson tarafından kabul olunduğundan bahsederek, bu konuda verilecek kararın uygulanmasında zorluklarla karşılaşmayacağını zannedildiğini ve bu hudut meselesinin çözümlenmesinin Türkiye'nin menfaatlerine de uygun düştüğünü beyan etmesi. *İkdam*
- 1920/06/11 Bandırma'da bazı Ermenilerin tedip ve tecziye için Balıkesir'e sevkedilmek istendiği yolunda Ermenice gazetelerde çıkan haberin, Bandırma, Balıkesir ve Tevabii Ermeni Murahasalığı tarafından tezkip edildiği ve bugün asayişin devamının sağlanması ve muhafazası için gayret edilmekte olduğunun bildirildiği. *İkdam*
- 1920/06/12 “Malta Mevküfları ve Anadolu'daki İngilizler” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1920/06/18-19 Mustafa Kemal Paşa'nın, Fransızların Zonguldak'ı işgal etmelerini bir sebep sayarak, Fransızlarla yapılan mütarekeyi bozması, Fransızlarla Ermenilere karşı daha esaslı mücadele edebilmek için gerekli tedbirlerin alınmaya başlanması. KÇ. *MMAH*, s. 399
- 1920/06/21 İstanbul'da bulunan Ermeni kiliselerinde, 1 Temmuz 1915'te, Beyazıt Meydanı'nda asılarak idam edilmiş olan, Hınçak Komitesi'ne mensup 20 Ermeninin ruhuna dualar edildiği. *İkdam*
- 1920/06/21 Türk kuvvetlerinin harekete geçerek Kozan'ı geri almaları. KÇ. *MMAH*, s. 398 vd.
- 1920/06/22 “Bogos Nubar'ın İstifası” başlıklı yazı. *Vakit*

- 1920/06/24 Paris'teki Ermeni Murahhasası Heyeti Reisi Bogos Nubar'ın görevinden istifa ettiği. Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin, Bogos Nubar'ın sağlığının bozulmasından dolayı istifa etmiş olduğunu, vazifesini yerine getirirken pek çok güçlüklerle maruz kaldığını beyan ettiği. *İkdam*
- 1920/06/25 “Ermeniler ve Anadolu” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1920/06/26 Ermenistan Anadolu'dan İmdad Bekliyor” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1920/06/27 “Ermenistan'a Para Tedariki” başlıklı yazı. *İkdam*
- 1920/06/27 Yeni Ermenistan Başbakanı olan ve aynı zamanda Hariciye Nazırı bulunan Doktor Ohancanyan'ın, 11 Mayıs'ta Türkiye'ye verilen Barış Antlaşması'na uygun olarak, Türkiye Hükümeti'nin Ermenistan'ın istiklâlini ve Reis Wilson tarafından tayin olunan hududu kabule mecbur tutulduğunu, bu hudut meselesinde resmen Ermenilere tebliğat icra edilmediğini, gazetelerde görülen haberlere nazaran Amerika Meclis-i Ayanı'nın, Wilson'un müdahalesini uygun bulmadığını beyan ettiği. *Vakit*
- 1920/07/00 “Yeni Ermeni Başvekilinin Beyanâtı” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/07/02 Ermeniler tarafından Karaoğlu, Novoselim, Lâloğlu, Karaçayır, İğdır, Akpınar, Kırkpınar ve bazı köylerin yağmalanıp ahâlisinden bazılarının feci şekilde katledilerek, Çebeçalı, Yedikilise, Asbuğa gibi bazı köylerin halkının toplu halde öldürüldüğü. BOA. HR. SYS. 2878/42
- 1920/07/10 Ermeni Lejyonunun Adana'ya girmesi münasebeti ile şehirde büyük karışıklıklar olduğu, Türk mahallelerinin ateş altına alındığı ve Türklerden bir çoğunun evlerini bırakarak başka taraflara kaçmak zorunda kaldığı. KÇ. *MMAH*, s. 399 vd.
- 1920/07/15 Artan Ermeni zulmü dolayısıyla Kars köylerinden kaçan Müslümanların yollarda katledildikleri; insanların mal ve eşyalarından vazgeçtikleri. BOA. HR. SYS. 2878/43

- 1920/07/16 “Ermeni Gazeteleri Ne Diyor” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/07/19 Tarsus'u Fransızlardan kurtarmak için sabahın erken saatlerinde başlayan Türk taarruzunun, bir kaç saat içinde gelişmesi ve büyük bir başarı ile sonuçlanması. *KÇ. MMAH*, s. 399 vd.
- 1920/07/20 “Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/07/22 *Çağadamard* gazetesinin "Gölge ve Hakikat" başlığıyla neşrettiği başmakalede, Ermenistan mandaterliğinin Amerika tarafından reddedildiğini, Ermenistan hududu ve denize çıkış noktası gibi meselelerin henüz halledilmediğini, bu manda fikrinden vazgeçilmesi gerektiğini ileri sürmesi. *Vakit*
- 1920/07/22 *Journal* gazetesinin yazdığına göre; Ermeni Katolik Patriği Terziyan Efendi'nin, konferansa bir muhtıra takdim ederek, Fransa'nın Şark'taki tarihi rolünü ifade etmesi, Ermenistan ve Kilikya ahâlisinin himayesi vazifesini üzerine almasını talep etmesi. *Vakit*
- 1920/08/04 “Anadolu'daki Ermeniler” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/08/05 “Ermenistan Hududu” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/08/08 “Rusya ile Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/08/10 Sevr Antlaşması'nın İstanbul Hükümeti temsilcileri tarafından imzalanması. *KG. ED*, s. 252; *EU. TEEM*, s. 653-654
- 1920/08/12 Oltu'ya bağlı Ağundur, Zadgreh, Mişah köyleriyle Göle'ye bağlı Sanemoğlu [Sinemoğlu] ile daha altı köyün erkeklerinin tamamen katledilip, kadınlarına tecavüz edildiği, eşya ve hayvanlarına el konulduğu. *BOA. HR. SYS. 2878/44*
- 1920/08/14 “Ermenistan'ın İmzası” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/08/14 Paris'ten Ermenistan'ın Dersaadet temsilcisi Mösyö Tahtacıyan'a çekilen bir telgrafnamede; Barış Antlaşması'nın Ermenistan Cumhuriyeti namına, Paris Heyet-i Murahhasası Reisi Mösyö Aharonyan tarafından imzalandığının bildirildiği. *Vakit*

- 1920/08/15 “Rusya- Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/08/23 Ermenilerin Kars-Gümrü yolu üzerinde bulunan Şahnalar ve Avnil köylerine mitralyözlerle saldırarak beş yüz Müslümanı öldürdükleri, kaçabilenlerin de tipide donarak öldükleri. BOA. HR. SYS. 2878/13
- 1920/09/02 “Azerbaycan-Ermeni Münasebetleri” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/09/04 Ermenistan eski başvekili olan Hadisyan'ın, "Ermenilerin, Mösyö Wilson tarafından verilecek kararı sabırsızlıkla beklediklerini, karar belli olur olmaz, ona göre Ermenilere terkedilecek Türk arazisini hemen işgal edeceklerini, ayrıca Sovyetler'in, 3 Temmuz tarihinde akdedilen muahede ahkâmınca, Ermenistan'ın istiklâlini tasdik ettiklerini" beyan etmesi. *Vakit*
- 1920/09/04 “Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/09/11 “Hadisyanla Mülakat” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/09/17 “Kilikya Ahvâli” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/09/18 “İzmit'te Ermeni Muhacirleri” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/09/18 *Journal d'Orient* gazetesinin, Ermeni Patrikhânesine gelen bir telgrafta, İzmit'e Bolu, Düzce, Adapazarı'ndan yeniden 7000 muhacir geldiğinden, kendilerine muavenet ihtimalinin mevcut olmadığını yazdığı. *Vakit*
- 1920/09/24 “Adana'da Vaziyet Ne Halde” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/09/25 “Amerika ve Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/09/28 Hazırlıklarını tamamlayan Kazım Karabekir Paşa'nın Doğuda Ermeniler üzerine taarruza geçmesi. *TİHDC*, c. 3, s. 145 vd.

- 1920/09/29 *Verçinlor* gazetesinin Tiflis'de çıkan Ermenice bir gazeteden naklen verdiği haber; "Gerek Erzurum ve gerek Ankara havalisinde müsademe yoktur. Kafkas cephesinde müsademat devam etmektedir. Herkesin Mustafa Kemal'a karşı itimadı kalmamıştır. Artık kimse onun projelerine inanmıyor, ahâli yeis içinde ve ümitsizliğe düşer olmuştur. Bununla beraber, Erzurum'da millîciler büyük tedârikatta bulunuyor. Ankara'dan Erzurum'a seri ateşli toplar celbolunmuş ve derhal Karaköy istihkamatına gönderilmiştir. Erzurum 15. Alay Kumandanı Kazım Karabekir cepheye hareket ettiğinden yerine Miralay Kazım tayin edilmiştir". *Vakit*
- 1920/09/30 "Kilikya'da Vaziyet" ve "Ermeni Sosyalistlerinin Bir Hitabı" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/10/03 Ermenistan Dışişleri Bakanı Ohancanyan'ın, Sovyet-Rusya Hükümeti'ne müracaat ederek Türklerin hareketının hemen durdurulmasını istemesi, ayrıca telsiz telgrafla bütün dünyaya Ermenilerin Türkler tarafından imha edildiğini duyurmaya başlaması. *TİHDC*, s. 176-177
- 1920/10/04 Erivan kaynaklı bir haberde Türk taarruzu ile ilgili ilk bilgilerin verildiği, Eylül'ün 30-31'inde Türklerin toplarla Gerözlübaşı dağından şimalen Ermeni mevzilerine ateş açtıkları fakat geri püskürtüldüklerinin belirtildiği. *Vakit*
- 1920/10/05 "Ermenistan'da Harekat-ı Askeriyye" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/10/06 *Cagadamard* gazetesinin, Giresun Mutasarrıfı Osman Ağa'nın, Oltu'ya gitmek üzere 12 Eylül'de 600 süvari ile Trabzon'a vardığını, mahallî hükümetin çete efradına parlak bir kabul gösterdiğini, Osman Ağa ve maiyyetinin vapurla Kafkasya'ya gitmek istediklerini, fakat bunun da olmadığını ve kara yoluyla gitmeğe mecbur kaldıklarını yazdığı. *Vakit*
- 1920/10/06 "Ermenistan Hududunda Muharebeler" başlıklı yazı. *Vakit*

- 1920/10/06 *Journal d'Orient* gazetesinin Türk taarruzu ile ilgili verdiği haberde, Türklerin birden bire taarruza geçtiklerini, Türk ordusunun biri Batum, diğeri Kars yolu olmak üzere iki istikamet takip etmekte olduğunu, alınan son bilgilere göre Kemalcilerin Oltu'yu işgal ettiklerini yazdığı. *Vakit*
- 1920/10/06 *Yerkir* gazetesinin, Kafkas gazetelerine dayanarak, Oltu'nun Türkler tarafından işgal olunduğu haberini kamuoyuna duyurması. *Vakit*
- 1920/10/08 “Ermenistan'daki Muharebeler” ve “Trabzon Ahvâl-i Ticariyyesi” başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1920/10/08 “Malta'daki Vatandaşlara İntizar Ederken” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1920/10/09 Ermenice gazetelerden *Cağadamard*'ın, Türk taarruzunun iki amacı gerçekleştirmek için yapıldığını ileri sürmesi ve bu amaçların, Brest-Litovsk Antlaşması'yla Türklere terkedilen Kars, Ardahan ve Batum'u geri almak ve Azerbaycan ile münasebet kurmak olduğunu ileri sürmesi. *Vakit*
- 1920/10/09 “Ermenistan'a Karşı Taarruzlar” ve “Harput Ermenileri” başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1920/10/09 *Yerkir* gazetesinin taarruzlarla ilgili olarak verdiği haberde, Türk-Tatar ordularının beş istikametten Ermenistan'a doğru ilerlemeğe başladıklarını, Ermeni ordusunun kemal-i şecaatle mukavemet ettiğini, Ermeni topçularının Türklerin çeşitli taarruzlarını geriye püskürttüğünü, Ermenistan'ın her tarafında genel bir seferberlik ilan edildiğini beyan ettiği. *Vakit*
- 1920/10/10 Ermenice gazetelerin, Ermenistan'ın Türklerle savaşırken nasıl bir yol takip edeceğini Gürcistan Hükümeti'nden sorduğunu, Gürcistan Hükümeti'nin de, Gürcistan hududu dahilindeki bütün Ermenilerin, Ermenistan ordusuna yardım etmek üzere askerlik hizmetine tabi tutulacağını bildirdiğini yazdıkları. *Vakit*
- 1920/10/10 *Jugovert-Jamanak*'ın Türk taarruzlarının Pan-Türkizm emellerini gerçekleştirmek amacına yönelik olduğunu ileri sürmesi. *Vakit*

- 1920/10/11 *Çağadamard* gazetesinin, 6 Ekim tarihli haberi, "Novoselim civarında muharebelere devam ediliyor. Yeni bir değişiklik yoktur. Ermeniler şiddetli bir şekilde mukavemet ediyorlar. Hükümet 35 yaşına kadar olanlar hakkında seferberlik ilan etmiştir. Türk taarruzu Oltu'dan Iğdır'a kadar bütün cephede genişliyor". *Vakit*
- 1920/10/12 "Ermenistan Silah ve Mühimmat İstiyor" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/10/12 *Journal d'Orient* gazetesinin, Ermenilerin resmi tebliğine göre; Merdenik, Kop havalisinde muhasematın devam ettiğini, Gümrü'den gelen havadislere göre, Oltu hücumundan haberdar olan Ermenilerin kitle halinde gönüllü yazıldıklarını, Şıralı havalisindeki askeri hazırlıkların devam ettiğinin anlaşıldığını yazdığı. *Vakit*
- 1920/10/13 Ermenice gazetelerin, Oltu-Sarıkamış hattında büyük bir muharebe olduğunu haber verdikten sonra, savaşın sonuçlarıyla ilgili çelişkili haberler geldiğini yazmaları. *Vakit*
- 1920/10/13 *Verçinlor* gazetesinin, henüz resmi bilgiler gelmemesine rağmen, millîcilerin Ermenistan'a karşı taarruzunun devam ettiğini ve askerî hareketin Kars civarında odaklandığını belirtmesi, Ermenilerin, şiddetle mukavemet ettiklerini beyan etmesi. *Vakit*
- 1920/10/15 *Çağadamard* gazetesinin, Tiflis'te çıkan *Aşhadavor* adlı Ermenice gazetenin 5 Ekim tarihli nüshasından faydalanarak Ermenistan'da hüküm süren faaliyet hakkında bilgi verdiği, buna göre, Erivan'da bütün genç-ihiyar herkesin cepheye koştuğu, şehirde sadece kadınların kaldığı, bütün dükkanların kapandığı, Aleksandrapol'da aynı durumun olduğu, kadınların kalenin müdafaasını üzerlerine aldığı. *Verçinlor* gazetesinin de, Ermenistan'ın Tiflis mümessilinin 1 Ekim tarihli açıklamasına dayanarak, Türk kuvvetlerinin, Eylül'ün evasıtında, kömür madenlerini zabt etmek için üstün kuvvetlerle Oltu havalisine hücum ettiğini ve Ermenilerin ricata mecbur edildiklerini, daha sonra Ermenilerin buraları geri aldığını yazdığı. *Vakit*

- 1920/10/15 Ermenilerce Bayburd'un doksan dokuz köyüne uygulanan soykırımda, yedi bin dört yüz on iki hânenin tahrip edilip oturulamaz hâle geldiği, bin üç yüz seksen yedi Müslümanın öldürüldüğü ve Bayburd Yetimler Yurdu'nda iskân ve iâşe edilen iki yüz çocuktan yüz altmışının Trabzon ve diğer yerlere sevk edildiği. BOA. HR. SYS. 2878/45
- 1920/10/15 "Ermenistan Taarruzu Ne Halde" ve "Adana'dan Gelen Ermeni Muhacirleri" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/10/15 *Yerkir* gazetesinin Ermeni ordusunun takviyesi için tedbirler alındığını belirtmesi, demiryolları için çok miktarda mazot ve ordu için de bol miktarda mühimmat tedarik olunduğunu, aldığı hususi haberlere dayandırarak açıklaması, ayrıca, millîcilerin Oltu havalisinde harb edip daha ileriye hareket edemediklerini, Giresunlu Osman Ağa'nın Trabzon'da, cebren asker toplayıp cepheye sevkettiğini de iddia etmesi. *Vakit*
- 1920/10/16 Atatürk'ün, Sovyet Rusya'nın antlaşma için Van ve Bitlis'in Ermenilere bırakılması teklifi üzerine Moskova'da bulunan Bekir Sami Bey'e talimatı: "... Gerek Büyük Millet Meclisi'nin ve gerek onun güven ve itimadına sahip bulunan Bakanlar Kurulu'nun, coğrafi, askeri ve iktisadi hiçbir ilke ile izahı ve bağdaştırılması mümkün olmayan söz konusu teklifi her ne pahasına olursa olsun kabul edemeyeceği". UK. KAG, s. 159
- 1920/10/16 Ermenice gazetelerin, Kazım Karabekir kumandasındaki Türk ordusunun Türkiye-Ermenistan hududunun hemen bütün genişliği üzerinde tekrar genel bir taarruza teşebbüs ettiğini, Sarıkamış istikametinde muharebeler olduğunu, bu cepheye ortaya çıkan durumun, Türk askerinin Sarıkamış'taki Ermeni kıtası üzerine sayıca üstünlüğü dikkate alındığında oldukça vahim olduğu itiraf ettikleri. *Vakit*

- 1920/10/16 Ermenilerin Göle'nin Sinot, Korevenk, Çölpenek ve diğer köylerinde katliâm yaparak yüzden fazla Müslümanı öldürdükleri ve evleri yaktıkları; geri kalan nüfusun Tercan'a göç ettiği. BOA. HR. SYS. 2878/46
- 1920/10/16 “Ermenistan Taarruzundan Yeni Bir Haber Yok” ve “Trabzon'da Ermeniler” başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1920/10/17 Ermeni gazetelerinin yazdığına göre; millîcilerin Ermenistan'a vukubulan taarruzları üzerine bir müddetten beri Iğdır-Sarıkamış, Ordu, Ardahan hattında şiddetli muharebeler meydana gelmekte olduğu, bu muharebelerin başlangıcında millîcilerin Oltu ve Sarıkamış'a yaklaşarak bazı muvaffakiyetler elde ettikleri halde, bilahare Ermeni ordusunun bu havalide vaziyeti düzeltmeye muvaffak olduğu. *Vakit*
- 1920/10/18 *Bosfor* gazetesinin, Ermenistan taarruzunun başlıca Kazım Karabekir kuvvetleri tarafından icra edildiğini, bu kuvvetlerin Lazistan cihetinden hududu geçtiklerini, Doğu Anadolu'da eli silah tutanların tamamı askere alındığını ve taarruz kuvvetinin 50.000 kişi olduğunu yazdığı. *Vakit*
- 1920/10/18 Ermenilerin Tortum'un altmış dört köyünü yakarak üç bin yedi yüz Müslümanı şehit ettikleri, mezâlimden kurtulan öksüz çocuklarla kimsesiz kadınlardan dört yüzünün kazadaki hayır müesseselerinde ve iki yüzünün de kazadan geçimlerinin sağlandığı. BOA. HR. SYS. 2878/48
- 1920/10/18 “Ermenistan Taarruzu Ehemmiyet Kesbediyor” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/10/19 Ermeniler tarafından Erzurum'un Gölbaşı, Gürcükapısı, Tebrîzkapısı, Gülahmed, Mahallebaşı, Erzincankapısı vs. mevkilerinde üç bin sekiz yüz kırk beş Müslümanın katledildiği. BOA. HR. SYS. 2878/49

- 1920/10/19 *Verçinlor* gazetesinin, Kuva-yı Millîye'nin ileri hareketi üzerine, Sarıkamış'ın Ermeni ordusu tarafından tahliye olduğu yolunda bir kaç gündür Ermenice basında çıkan haberlerin, Ermeni resmî tebliği ile doğrulandığını belirtmesi ve Kars'ın tahliye edilerek Mustafa Kemal kuvvetleri tarafından işgal olduğunu ve Ardahan'daki yerli Türklerin isyanı üzerine, oradaki Ermeni kuvvetlerinin geri çekilmesine mecburiyet hasıl olduğunu kamuoyuna duyurması. *Vakit*
- 1920/10/20 Ermenice gazetelerde, Türklerin Kars cihetinde taarruzu durdurarak istikamet değiştirdikleri, Serdarabad tarafından Eçmiyazin'e doğru taarruza başladıkları yolunda haberler görüldüğü. *Vakit*
- 1920/10/22 Anne ve babaları Ermeniler tarafından öldürülmüş olup Erzurum'da Gürbüzler Mektebi'nde tahsil gören üç yüz yirmi sekiz kimsesiz erkek çocuğun isim, doğum tarihi ve yerlerini ihtiva eden defter. BOA. HR. SYS. 2878/47
- 1920/10/22 “Ermenistan'ın Müşkil Vaziyeti” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/10/23 “Ermenistan Taarruzu” ve “Ermeniler Cephelerin Muhtelif Noktalarında” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/10/24 *Jugovert-Jamanak* gazetesinin, Times gazetesinin İstanbul muhabirinin Ermenistan muharebesi hakkında söylediklerine dayanarak, "Millîcilerin Iğdır'ı topa tuttıklarını, şehre yaklaşmakta olduklarını ve henüz şiddetli muharebelerin olmadığını yazması. *Vakit*.
- 1920/10/25 Sovyet Hükümeti'nin Ermenistan'a bir ultiatom vermesi, bu ultiatomda, demiryollarının Rus ve Mustafa Kemal askerleri tarafından serbest bir surette kullanılmasını talep etmesi, Ermeni Hükümeti'nin de bu teklifi de reddetmesi. *Vakit*

- 1920/10/26 Oltu livası dahilinde Kosor, Bardız, Lisbik nahiyeleri ile Olur, Sarıkamış ve hudud haricindeki Göle kazalarına bağlı köylerde Ermenilerin bir sene içinde kurşun, kama, balta, topa tutmak ve büyük kısmını yakmak sûretiyle 10.693 Müslümanı katlettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/53
- 1920/10/27 Ermenice gazetelerin, Rusya'nın ultiatomuna red cevabı veren Ermenistan Hükümeti'nin bu tavrını tasvip etmeleri. *Vakit*
- 1920/10/28 Ermenilerin Aşkale nahiyesi ve Cinis, Nardiban, Persor, Karahasan, Yeniköy, Topalçavuş, Ergemansur köylerinde toplam sekiz yüz doksan üç müslümanı şehit ettikleri, ayrıca merkez ve beş köyde de altı yüzden fazla evi tahrip edip yaktıkları. BOA. HR. SYS. 2878/54
- 1920/10/30 *Times* gazetesine, İstanbul'dan 21 Ekim tarihiyle Rusya'nın Ermenistan'a verdiği ultiatomla ilgili bilgiler verildiği, bu bilgilere göre; Rus-Sovyet Hükümeti'nin Erivan Mümessili Komiser Legrand'ın, 17 Ekim'de ultiatomu Ermenistan Hükümeti'ne tebliğ ettiği, Başvekil Ohancanyan'ın bu şartları kabul etmediği. *Vakit*
- 1920/11/02 “Ermenistan Taarruzu” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/11/02 Kars'ın Osmanlı ordusu tarafından geri alınmasından sonra bir heyet tarafından yapılan tedkikte, Şüregel'e bağlı otuz dört köyde iki bin beş yüz seksen üç hânenin Ermeniler tarafından top ve makinalı tüfeklerle tahrip edilip halkının çoğunluğunun katledildiği; Zaruşad'a bağlı Tepeköy'e yapılan saldırıda da altı Müslüman'ın öldürülerek mallarının yağmalandığı, ayrıca Zaruşad'ın Mescidli köyünden otuz, Keçeyor köyünden kırk, Gökçin köyünden yüz elli, Kızılkilise'den altmış hânenin harabedilmesinden başka, yetmiş-seksen kadar çocuğun ateşte yakıldığı ve sekiz bin koyunun gasbedildiği. BOA. HR. SYS. 2878/55

- 1920/11/02 Millî kuvvetlerin Kars'ın ele geçirilmesiyle alakalı, Erkan-ı Harbiye Reisi İsmet Bey vasıtasıyla bir tebliğ neşretmesi. *Vakit*
- 1920/11/03 “Adana Havalisinde Vaziyet” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/11/04 *Çağadamard* gazetesinde çıkan Erivan kaynaklı bir haberde, Rusya hükümetinin eleştirilmesi, Ermenistan'la ilgili olarak tereddütlü bir politika takip ettiklerinin iddia edilmesi, Mustafa Kemal'le işbirliği yaptıkları, Ermenistan'a karşı almış oldukları tavır ve tehdit edici hareketlerle Türklere büyük yardımlarda buldukları, Mustafa Kemal'e çok miktarda altın ve mühimmat gönderdiklerinin ileri sürülmesi. *Vakit*
- 1920/11/05 *Slovo* adıyla Rusça neşredilen Ermeni gazetesine Erivan'dan 25 Ekim tarihiyle çekilen bir telgrafnamede, Türkler ve Kürtlerin büyük kuvvetlerle taarruz ettikleri, Iğdır havalisinden gelen top seslerinin Erivan'dan işitildiği, Ermeni askerlerinin büyük bir kahramanlıkla mukavemet ettikleri ve üç günden beri muharebelerin devam ettiğinin ileri sürüldüğü. *Vakit*
- 1920/11/06 Türk birliklerinin Ermenistan topraklarına doğru hızla ilerlemesi, bunun karşısında Ermeni kuvvetlerinin yenilerek geri çekilmesi, Gümrü'deki Ermeni komutanın mütareke ve barış isteğine dair mektubunu Doğu Cephesi Komutanlığı'na göndermesi. *TİHDC*, s. 212
- 1920/11/09 Ermenice *Verçinlor* gazetesinin, Kars'ın sükutu ve Erivan'ın boşaltıldığı haberine inanmak istemediği. *Vakit*
- 1920/11/10 Rumca gazetelerin Türk-Ermeni savaşıyla ilgili değerlendirmeler yaptıkları, Ermenistan'ın vaziyetinin ümitsiz olduğu yazdıkları. *Vakit*
- 1920/11/10 Ermenice *Verçinlor* gazetesinin, Haçin ve Kars'ın sükutu gibi iki müessif haberi vermek mecburiyetinde bulduklarını belirtmesi, Kars'ın düşmesi işine akıl erdirememesi. *Vakit*

- 1920/11/11 Ermenice *Cagadamard* gazetesinin, Batum'dan 5 Kasım'da gelen telgrafnameye istinaden, Türklerin 31 Ekim'de takviye birliklerinin yardımıyla Kars'ı işgal ettiklerini, Ermeni kuvvetlerinin ise savaşarak Gümrü'ye çekildiklerini, Bolşeviklerin Delican ve Zengizor cihetinden taarruza başlamaları üzerine Ermenistan ordusunun Kars'ı tahliye mecbur olduğunu yazması. *Vakit*
- 1920/11/11 “Kars'ın Sükutundan Sonra” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/11/11 *Orient News* gazetesinin, Ermenistan harbiyle ilgili Millî kuvvetlerin tebliğini neşretmesi: "İğdır muharebesinden çekilmeye mecbur olan Ermeni askerleri külliyetli zayıat vermişler, 39 ölü ve çok sayıda yaralı bırakarak kaçmışlardır. Çeşitli savaş silahları ve 5 Ermeni esir aldık. Bizim kayıplarımız 1 ölü ve 12 yaralıdan ibarettir". *Vakit*
- 1920/11/12 Ermenice *Cagadamard*'ın, Kars'ın sükutunun tazyikat-ı diplomasiye ve harbiye neticesinde olduğunu doğrulaması. Ermeni ordusunun Batum Muahedenamesi ahkamınca Aleksandrapol'e çekildiği, 7 Kasım'da mütareke akdolunduğu ve Ermenistan'ın istiklâlinin muhafazası ve can, mal ve şahsi hürriyetlerinin muhafazası için teminat verildiği. *Vakit*
- 1920/11/12 “Ermenistan Mütareke Akd Etti” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/11/12 İngilizce yayınlanan *Orient News*'ün Ermenistan taarruzunu değerlendiren bir yazısında, Kemalistlerle Bolşeviklerin anlaşarak her iki taraftan Ermenistan'a hücum ettiklerini, müttefiklerin daima Türkiye ile Kafkasya hükümetleri arasında müstakil bir Ermenistan vücuda getirmek yolunda politikalar izlediğini, fakat Bolşeviklerle Kemalistlerin daima bu siyasetin aksini arzu ettiklerini ileri sürmesi. *Vakit*
- 1920/11/12 İstanbul'daki Ermenilerin matem alameti olarak dükkanlarını kapatmaları, bayraklarını yarıya kadar indirmeleri, Patrikhâne'de de matem ayini yapılması. *Vakit*

- 1920/11/13 “Kilikya'da Son Vaziyet, Ermenistan'ın Mütareke Şartları” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1920/11/14 Mustafa Kemal tarafından Kasım'ın üçünde tebliğ edilen Kars'ın ele geçirilmesi haberinin, Ankara'da, Büyük Millet Meclisi'nde büyük bir memnuniyetle karşılandığı, şiddetle alkışlandığı. Okullar ve hükümet dairelerinin yirmi dört saat tatil edildiği. *Vakit*
- 1920/11/17 *Orient News* gazetesinin verdiği habere göre, Kemalistlerin Aleksandrapol'da üç Ermeni generalini ve 1.400 neferi esir aldıkları. *Vakit*
- 1920/11/17 Ermenice *Yerkir* gazetesinin Kars'ın sükutu hakkında verdiği bilgiler; “Kars'ın sükutu bir takım suitefsirata meydan vermiş ve Ermenistan ordusunun vazifesini ifa etmemiş olduğu zannedilmişti. Bu zan ise Kars'ın pek çabuk sükut etmesinden ileri gelmiştir”. *Vakit*
- 1920/11/20 Ermenice *Cagadamard* gazetesinde yer alan haber "Karabekir Kazım 7 Kasım'da akd olunan mütarekeden sonra, ertesi günü Ermenistan Hükümeti'ne bir ultimatoma tebliğ edip gayet ağır ve haysiyet kırıcı tekliflerde bulunmuştur. Bu ultimatoma müddeti yirmi dört saatte son bulduğundan, 11 Kasım gece yarısında tekrar taarruzlara ibtidar edilmiştir. Harbin neticesi hakkında henüz bilgi yoktur". *Vakit*
- 1920/11/23 Ermenice *Cagadamard* gazetesinin, Ermenilerle Millî kuvvetler arasında yapılan mütareke hakkında kamuoyuna, Ajans Millî'nin 13 Kasım tarihli bir telgrafnamesine atfen yeni yeni bilgiler verdiği. *Vakit*
- 1920/11/23 Son bir yıl içinde Ermenilerce yakılıp yıkılan köyler, öldürülen Türkler ve yaptıkları mezalimle ilgili yazılar. *ATBD*, sayı: 85, b. 2047

- 1920/11/30 *Verçinlor* gazetesinin, Tiflis'de yayınlanan 23 Kasım tarihli *Aşhadavor* gazetesine atfen, Ankara Hükümeti'nin teklif ettiği mütareke şartları red edilmiş olduğundan, 11 Kasım'da Türklerin tekrar saldırılara başladığını, Ermeni resmi tebliğlerine nazaran, Türklerin 13 Kasım'da Ağın istasyonunu işgal ettiklerini, 13 Kasım gecesi verilen emir üzerine Türklerin tazyikatına maruz kalınmaksızın Iğdır'ın Ermeniler tarafından tahliye edildiğini, Ermeni kıtâatının Aras hattı üzerinde geri çekildiğini, 14 Kasım'da Türkler tarafından Çacor geçidinin işgal edildiğini ve Ermenilerin şiddetli bir muharebeden sonra Hamamlı köyüne çekildiklerini yazdığı. *Vakit*
- 1920/12/01 Oltu sancağının Kosor ve Penek nahiyeleriyle buraya bağlı otuz bir köyün Ermeniler tarafından işgal edildiği ve bu işgal sırasında altmış dokuz kişinin öldürülüp 26.400 koyun, 19.250 sığır, 590 at, 60.200 lira nakid para, 218.300 liralık eşya ve 300.000 pot zahirenin yağmalandığı. BOA. HR. SYS. 2878/58
- 1920/12/02 18 Kasım tarihli mütarekeye uygun olarak Türkler ile görüşmelerde bulunmak için Hadisyan başkanlığında bir heyetin Aleksandrapol'a vardığı. *Vakit*
- 1920/12/02 Amerika Yardım Heyeti Kars Mümessili Mister Edward Fox tarafından çekilen bir telgrafnamede, Türkler tarafından Kars'ın esna-yı sükutunda katliam icra edilmediği ve Amerikalıların yardım faaliyetlerine devam etmelerine müsaade edildiğinin bildirdiği. *Vakit*
- 1920/12/02 Ermenice *Jugovert* gazetesinin, Kars'ta millîcilerin külliyetli miktarda mühimmat ve levazım-ı harbiye, 602 adet muhtelif çapta top, birçok mitralyöz, cephane ve barut aldıklarını yazması. *Vakit*
- 1920/12/02 Mustafa Kemal'in Kars'ın ele geçirilmesi ve Ermenistan'a karşı kazanılan muzafferiyet münasebetiyle, Kazım Karabekir'i telgrafla tebrik etmesi ve onu Feriklik rütbesine terfi ettirmesi. *Vakit*

- 1920/12/02 Ermenice *Yerkir* gazetesinin Türk-Ermeni savaşının yeniden başlaması ile ilgili olarak yazdıkları; "Mustafa Kemal, Ermenistan ile akd olunacak barış şartları hakkında Ankara Meclis-i Umûmîsi'nin görüşlerini almak istemiş, meclis ise Ermenistan'a ağır barış şartları teklifi hususunda ısrar etmiş ve istenen şartlar Kazım Karabekir'e tebliğ olunarak Ermenistan'a teklif edilmiş ise de Ermenistan bu şartları kabul etmediğinden tekrar tarruza başlanmıştır. Meclis-i mezkur Ermenistan'a karşı hareket-ı şedide icrasına muvafakat eylemiştir". *Vakit*
- 1920/12/03 Ohancanyan'ın Tiflis'teki İngiliz temsilcisi Albay Stokes'a, İngilizlerin Trabzon'a bir çıkarma yapmalarını önermesi. SÖ. *MMT*, s. 226
- 1920/12/03 Mazmanof idâresindeki Ermenilerin, Göle'nin Toptaş ve Gülpınar köylerinde Müslüman erkekleri süngüden geçirerek, kadın ve çocukları bombalayarak yaklaşık beş yüz kişiyi vahşice katlettikleri, katliâmdan ancak on bir kişinin kurtulabildiği ve her iki köy tamamen yakılarak ellerine geçirdikleri kız ve kadınlara tecâvüz ettikleri ve bir çok kadını beraberlerinde götürdükleri; ayrıca Hamoğlu köyüne de saldırarak sekiz kişiyi şehit edip, hânelerin birçoğunu ateşe verilerek sözkonusu köylerden binlerce hayvanı da çaldıkları. BOA. HR. SYS. 2878/61
- 1920/12/04 Ermenilerin Sarıkamış'a bağlı on üç köyde giriştikleri soykırımda bin dokuz yüz yetmiş beş kişinin öldürüldüğü ve iki yüz yetmiş altı hânenin tahrip edildiği. BOA. HR. SYS. 2878/63
- 1920/12/04 Ermenilerin Zeytun karyesinde ahâlinin mallarını gasb ile sekiz kişiyi öldürdükleri. BOA. HR. SYS. 2878/65
- 1920/12/04 Kars'a bağlı Kosor, Arsenik, Ekitkom, Taht köyleri dahil yirmi dört köyün Ermeni saldırılarına maruz kaldığı. BOA. HR. SYS. 2878/62

- 1920/12/05 Ermenilerin Göle'de bulunan bütün köyleri yağmalayarak eşya ve hayvanlarını gasbettikleri, ayrıca Hatemoğlu ve Himiskâr köylerinde ikinci kez yapılan yağmada da Hatemoğlu köyü ahâlisinin dağıtılıp, bazılarının hapsedildiği, yaklaşık iki bin baş ve yine Himiskâr köyünden de iki bin iki yüz büyük ve küçük baş hayvanın çalındığı, köy ahâlisinin dağıtılıp, bazılarının hapsedildiği. BOA. HR. SYS. 2878/67
- 1920/12/06 Ermenilerin Ruslarla beraber Göle'ye bağlı köylere saldırıp Sipkor, Korevenk, Çölpenek, Himiskâr ve Kızılkilise köylerinde yüz elliden fazla Müslümanı katlettikleri, ayrıca Harabealtunbulak, Karatavuk, Lalavargens köylerinde kırk dört Müslümanı da boğarak öldürdükleri, yöre halkının göçe başladığı, geride kalan mal ve eşyalarının talan edildiği gibi evlerinin büyük kısmının yakıldığı. BOA. HR. SYS. 2878/70
- 1920/12/07 Ermenilerin Kars'tan kaçarken Kars'a tabi Belenköy ahâlisinden olan Malakan değirmenci İstefan Semrin'den at, inek, un, arpa, yağ, bal ve bütün giyim eşyalarını gasbettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/72
- 1920/12/07 Kars'ın Digor nahiyesine bağlı otuz sekiz köyde, Osmanlı Devleti çekildikten sonra Ermenilerin yaptığı katliâm ve yağmanın ayrıntılı dökümünü gösteren defter. BOA. HR. SYS. 2878/71
- 1920/12/07 Kars'tan firar eden Ermenilerin, Sarıkamış yolunda Malakan milletinden bir değirmencinin erzak ile on beş aded kaz ve otuz aded tavuğunu alarak çoluk çocuğunun tüm eşyasını gasbettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/73
- 1920/12/10 Ermenice *Cağadamard* gazetesinin, yeni mütarekenin 5 Aralık'ta katiyyet kazandığını ve aynı tarihte askeri kuvvetlerin mütareke şartları gereğince tayin edilen sınırlara çekildiklerini ve Ermenilerin bazı savaş malzemelerini teslim etmeğe başladıklarını yazması. *Vakit*

- 1920/12/12 Ermenice gazetelerin, Kuva-yı Millîye ile Ermenistan arasında sulh akdedildiğini doğruladıkları, *Yerkir* gazetesinin, Batum'dan aldığı telgrafnâmeyle nazaran Kuva-yı Millîye ile sulh yapıldığını yazması. *Vakit*
- 1920/12/12 Kuva-yı Millîye ile Ermenistan arasında barış yapılması için Bolşevik Hariciye Komiseri Çiçerin tarafından yapılan tavassut teklifine, Ankara Hükümeti'nin verdiği cevabın suretini, *Cagadamard* gazetesinin, Erivan'da yayınlanan *Aşhadover* gazetesinden naklen neşretmesi. *Vakit*
- 1920/12/13 Ermenice *Cagadamard* gazetesinin, yeni kabinenin Kuva-yı Millîye ile görüşmeler henüz devam ettiği sırada başa geçtiğini ve Türklerin barış teklifini ağır bularak kabul etmediğini, hatta Türklerin 1914 senesi hudutlarına çekilmeleri için ultiatom verdiğini, Karabekir'in bu ultiatomu reddettiğini, bu nedenle muharebenin tekrar başlamasının muhakkak olduğunu yazdığı. *Vakit*
- 1920/12/13 Ermenistan'da Ohancanyan kabinesinin istifa etmesi, ondan sonra gelen Vratzian kabinesinin de devam edemediği, Ermenistan'da bir iç savaş çıkmaması için Vratzian kabinesinin Bolşevik İhtilâl Komitesi ile görüşmelere başlaması ve Ermenistan'da yeni bir kabine teşekkül etmesi. *Vakit*
- 1920/12/14 General Dro'nun, Erivan'da mukim Rus Bolşevik Mümessili Legrand vasıtasıyla, Delican'daki Bolşeviklerle temasa geçmesi ve orada yeni bir kabine oluşturulması için itilaf husule getirmesi, bu kabinede 4 bolşevik aza bulunduğu, nihayet yapılan anlaşma gereğince Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'nin ilan edildiği. *Vakit*; SRS. *TKSDP, II*, s. 35
- 1920/12/14 Gümrü'de cereyan eden barış görüşmelerine Sovyet Rusya murahhaslarının da katılmak istemesi, fakat bu isteğin Türk murahhasları tarafından kati surette reddedilmesi. *Vakit*

- 1920/12/14 Sarıkamış'ın Karahamza nahiyesine bağlı on sekiz köyde Ermenilerin yaptıkları katliâmda beş bin üç yüz otuz yedi Müslümanı çeşitli şekillerde şehit ettikleri, bu esnada yüzlerce hâneyi yaktıkları, büyük ve küçük baş hayvanları, kıymetli eşya ve mücevheratı, yüzlerce ton zahire ve diğer yiyecek maddelerini gasbettiklerine dâir
- her köyün ihtiyar heyetleri tarafından kaleme alınan defter. BOA. HR. SYS. 2878/68
- 1920/12/19 1920 senesi içinde Ermenilerce Bardız ve Kosor nahiyeleriyle köylerine uygulanan soykırımda; Kosor nahiyesine bağlı 38 köyün tamamının yağmalanması sonucu binlerce hayvan ve nakit paranın gasbedilip beş yüzden fazla insanında perakende şekilde katledildiği, Toptaş, Kelbkor, Lavustan köylerinin de yakılarak altı yüz nüfusunun neredeyse tamamı topluca katledildiği, ayrıca Türkiye'ye iltica etmek üzere yola çıkan Kağızman eşrafından Bahri Bey ve arkadaşlarına açılan ateşte iki yüz kişinin öldürüldüğü. BOA. HR. HU. 2878/66
- 1920/12/23 General Osebyan'ın emriyle Ermenilerin Haramivartan nahiyesine bağlı sekiz köyde yaptıkları mezâlim ve katliâm neticesi yirmi beşi kadın, onu çocuk olmak üzere yüz otuz sekiz kişinin feci şekilde katledildiği; üç bin yedi yüz elli sığır, dört bin beş yüz elli koyun ve yüz kırk dokuz atın gasbedildiği. BOA. HR. SYS. 2878/75
- 1920/12/2-3 Anadolu ile Ermenistan arasındaki barış antlaşmasının Aralık'ın 2'si ile 3'ü arasında gece yarısında Gümrü'de imza edilmesi. Barışın imzalanması üzerine Hariciye Komiseri Muhtar Bey'in, Büyük Millet Meclisi'ne de barış şartlarıyla ilgili izahat vermesi. *TİHDC*, s. 308
- 1920/12/24 Gümrü Barışı'nın imzalanması üzerine Hariciye Komiseri Muhtar Bey'in, Büyük Millet Meclisi'ne barış şartlarıyla ilgili izahat vermesi. *Vakit*

1920/12/27 1918-1920 seneleri arasında Nahcivan'ın Şeril ve Saderek mıntıkalarında Ermeniler tarafından 56 köyde yapılan katliam ve yağmada; 428 kişi katl, 2.286 hâne yakılıp, 7.178 kişinin evsiz kaldığı, 6.740 kişinin açlık, çıplaklık ve hastalıktan ölüp, 24 kadına tecâvüz edildiği, Dereilyas mıntıkasında ise 54 köyde Ermenilerin uyguladığı soykırımda 57.240 kişinin katledilip, 9.735 hânenin yakılmış olduğunu gösteren liste halindeki raporlar. BOA. HR. SYS. 2878/76

1921

- 1921/01/03 “Kafkasya Ahvâli” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/01/03 Kars'a bağlı Zaruşad ve civarındaki elli beş köyde Ermenilerce gerçekleştirilen katliâmında bin yirmi altı Müslümanın öldürüldüğü. BOA. HR. SYS. 2878/57
- 1921/01/06 “Morgentau Geliyor” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/01/13 Ermeniler tarafından Erivan mıntıkasındaki Müslümanlara yeniden mezâlim uygulanmaya başlanmış olup Zengibasar mıntıkasındaki Şulludemirci, Aşağıbahtılı, Hacılyas, Tomuziyen, Şullumihmandar, Yukarıbahtılı köylerinde ahâleden birçok kişinin öldürüldüğü, hemen bütün evlerin ve camilerin tahrip edildiği, halkın nakit paralarının zorla alınıp, eşyalarının yağmalandığı, kadınlara tecâvüz edildiği ve zulme uğrayanların Osmanlı Hükümeti'nden yardım istediği. BOA. HR. SYS. 2878/77
- 1921/01/13 “Ermenistan'a Yeni Nota” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/01/14 “Adana Ahvâli” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/01/15 “Ayıntab'ın Muhasarası” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/01/16 “Ermenistan'ın Yeni Ordusu” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/01/27 “Ermenistan Ahvâli Gittikçe Karışıyor” başlıklı yazı. *Vakit*

- 1921/01/28 Katliâma maruz kalan Nahcivan ve İğdır civarındaki Bulakbaşı, Nevruz, Uluhanlı, Kamerli, Cilehan, Şeyhler, Koçak, Fakirler, Alimehmed ve Hızırlı köyleri ahâlisinden bazılarının Ermeni mezalimi ile ilgili ifadeleri. BOA. HR. SYS. 2878/79
- 1921/02/00 “Aharonyan'a Suikast” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/02/03 “Ermenistan'da Vaziyet” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/02/10 Erivan'da kurulan Bolşevik rejiminin, Gümrü Antlaşması'na sert bir dille karşı çıkması, bu antlaşmanın Ermenistan'ı Türklerin koruyuculuğu altına getirdiğini ileri sürmesi, Bolşevik Ermenistan'ın Dışişleri Bakanı Behzadyan'ın, Büyük Millet Meclisi yönetimi Dışişler Bakanı vekili Ahmet Muhtar'a gönderdiği yazıda, Kemalist Türkiye'nin Gümrü Antlaşması'ndan vazgeçmesini istemesi. SRS. *TKSDP*, c. 2, s. 36
- 1921/02/10 “Ermenistan Ahvâli” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/02/11 “Çiçerin'in Ankara Meclisine Muhtırası” ve “Ermenilerin Canterbury Başpiskoposuna Müracaatı” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/02/12 Eski adı İslâmkarakilisesi olan Cemil köyünde Ermeniler tarafından tahrib edilen 66 hânedede bir günde öldürülenlerle yağmalanan mallarının miktarı; Möküz köyünde de esir alındıktan sonra 150 kadar erkek, kadın ve çocuğun katledildiği. BOA. HR. SYS. 2878/80
- 1921/02/13 “Taşnaksutyun Komitesinin İmhası” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/02/6-7 Anteplilerin Fransız kuşatmasını yarararak şehirden çıkmak istemeleri, fakat bunda başarılı olamadıkları. Fransızların 8 Şubat'ta şehre tamamen hakim oldukları. *TİHGÇ*, s. 230- 240
- 1921/03/00 “Kilikya'nın Tahliyesi Hakkında Müzakerat” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/01 “Konferans Sevr Muahedesi'nde Türkiye ve Ermenistanı Alakadar Eden Maddelerin Tadili Hakkında Bilahare Karar Verecektir” başlıklı yazı. *Vakit*

- 1921/03/03 “Kilikya Hakkında Akdedilen İtilafnâme” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/06 “Kilikya'da Mütareke” ve “Kars, Ardahan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/09 Borcalı Müslüman ahâlisinden alınan bir mektupta Bolşevikler arasında bulunan Ermenilerin Tiflis'de girdikleri köylerde zalimce hareketlerde buldukları, ahâliyi göçe zorladıkları, halkın can ve mallarını koruyamadığı, Ermenilerin Borcalı mıntakasındaki Savukbulak, Cücekend, Karahisarlı, Erhali ve diğer köylerde oturan Müslüman ahâliye de saldırarak bir çoğunu katlettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/82
- 1921/03/11 Ermeniler tarafından Erivan'ın Kızılkule köyünde elli nüfustan özellikle genç ve çocukların baltalarla öldürüldüğü, gözlerinin kızdırılmış şişlerle çıkarıldığı ve cesetlerinin kazanlarda yakıldığı. BOA. HR. SYS. 2878/81
- 1921/03/16 “Ermenistan Ahvâli” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/17 “TalaPaşa 'nın Öldürülmesi” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/18 “Talat Paşa” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/19 “Ermeni Ocağı” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/20 “Ermeniler Memnun Değil” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/03/23 “Talat Paşa'nın Katli Hakkında” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/04/10 Komünist Ermenilerin Karakilis civarındaki Müslüman köylerinde baskı ve katliâma başladıkları, imamlar dahil birçok kişiyi habsettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/87
- 1921/04/30 “Anadolu'daki Ermeniler” başlıklı yazı. *Vakit*

- 1921/04/30 *Yerkir* gazetesinin Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan Ermenilerin durumuyla ilgili olarak verdiği bilgiler: "Ermenilere karşı hassaten tazyikat icra olunmuyor. Ermeni mektepleri açıktır. Lakin Ermeniler kendilerini tehlikede hissediyorlar. Bilakis bütün Rum mektepleri kapalı olup bunlara mahalli hükümetlerce el konulmuştur". *Vakit*
- 1921/05/05 "Anadolu'da Ermeniler Rahat Yaşıyorlar" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/05/05 Kars'tan gelen bir Amerikalının, Anadolu'daki Ermenilerin durumuyla ilgili *Jugovert* gazetesine yaptığı açıklamalar: "Bu uzak yerlerde Ermeniler umûmîyet üzere rahat yaşıyorlar. Muharebe zamanında Ermenilerden alınan esirlere de iyi muamele edilmektedir". *Vakit*
- 1921/05/07 "Ermeniler Anlaşmak İstiyorlar" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/05/13 "Ermenilere Hitap" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/05/15 "Malta Mevkufları" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/05/15 Samsun Ermenilerinin, Büyük Millet Meclisi'ne hitaben bir telgraf çekip, Patrik Zaven Efendi ve diğer Ermeni ileri gelenlerinin hareket tarzlarını eleştirmeleri. *Vakit*
- 1921/05/30 "Kafkas Ahvâli" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/06/06 "Talat Paşa'nın Kâtili Alman Jürisi Tarafından Berâ'et Ettirildi" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/06/13 Fransız Başbakanı tarafından Türklerle anlaşma yapmak üzere Türk dostu Franklin Bouillon'un görevlendirildiği. Ankara'ya gelen Franklin Bouillon'un, Türk devlet adamlarıyla görüşmeye başladığı. *BES*, s. 427, 428
- 1921/06/27 Zeytun kışlasının 25. Alay tarafından kuşatıldığı, hükümetin tekliflerinin Ermenilere bildirildiği. *TİHGÇ*, s. 242, 243

- 1921/06/29 Asi Ermenilerin, kaçmaya başlamaları. Yapılan takip sonucu bunlardan bir çoğunun ele geçirilmesi, yakalanamayan pek az Ermeninin ise Kilis'e giderek Fransızlara katıldığı. *TİHGC*, s. 242, 243
- 1921/07/09 “İttihad ve Terakki'nin Son Kongresi Hakkında Talat Paşa'nın İzahatı” ve “Anadolu'daki Ermeniler” başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1921/07/31 “Anadolu Taşnak Rüesasına Yardım Etmez” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/08/24 “Behbud Hanı Şehid Eden Ermeninin Muhakemesi” başlıklı yazı, *Tevhid-i Efkar*
- 1921/08/25 “Ermenistan Ahvâli” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/08/25 “Kazım Karabekir Paşa” ve “Soviyet Ermenistan” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/08/27 “Noradunkyan'ın Muhtırası” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/09/01 “Barsamyân Kimdir” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/09/19 “Müstakil Ermeni Yurdu Meselesi” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/09/28 “Millî Ermeni Ocağı Hakkında” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/09/29 “Anadolu Ermenilerinin Tebriği” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/10/06 “Katil Torlakyan'ın Ceza-yı Sezası İdamdır” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/10/07 “Malta'daki Vatandaşlarımızın Avdetleri Münasebetiyle” ve “Torlakyan'ın Mücrimiyet Kararı” başlıklı yazılar. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/10/10 “Malta'daki Vatandaşların Avdeti Meselesi” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/10/13 Kars Antlaşması'nın imzalandığı. *İS. TSA*, c. I, s. 39
- 1921/10/17 “Millî Ermeni Ocağı mı” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/10/30 “Kars Muâhedenâmesi'nin Metni” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*

- 1921/11/01 “Kars Muâhedenâmesi'nin Ehemmiyeti” ve “Ermeni Üserasına Gösterdiğimiz Şefkat ve İnsaniyet” başlıklı yazılar. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/11/20 *Ferda* gazetesinin, Adana şehrini terkeden Ermenilerin sayısının 49 000 aştığını yazması. KE. ÇKSAC, s. 252, 253
- 1921/11/21 Pasinler kazası dahilindeki Müslüman ahâleden elli üç kişinin katledildiği, Erzurum'a bağlı otuz dokuz köyde toplam bin yüz sekiz hânenin yakılıp tahrip edildiği, bin iki yüz on beş kişinin öldürüldüğü, yüz yetmiş üç kimsesiz çocuğun kaza dahilindeki çeşitli hayır kurumlarında geçimlerinin temin edildiği. BOA. HR. SYS. 2878/90
- 1921/11/22 1918 yılında Rusların işgal ettikleri Hınıs'tan çekilmelerinden sonra Ermenilerin bölgedeki Müslüman halka yaptıkları mezalimin giderek arttığı. BOA. HR. SYS. 2878/91
- 1921/11/29 Ermenilerin Tercan kazası ve civarında yaptıkları mezalimle ilgili olarak köylerde oturan ahâlinin verdiği bilgiler. BOA. HR. SYS. 2878/93
- 1921/12/03 “Ermeni Patriğinin Vaşington Konferansına Müracaatı” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/12/09 “Said Halim Paşa Şehid Edildi” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/12/10 “Ermenistan'da Sovyet Hükümeti” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1921/12/10 “Said Halim Paşa'nın Şehadeti Etrafında” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/12/15 “Said Halim Paşa; Katil Ermeni mi? Değil mi ” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/12/17 “Said Halim Paşa” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/12/25 Rusya'nın Bayburd'u işgalinden çekilmesine kadar geçen süre içinde Ermeni ve Rum çetelerinin kadın, çocuk ayırmadan ev ve sokaklarda ele geçirdikleri herkesi katlettikleri. BOA. HR. SYS. 2878/92

- 1921/12/25 “Said Halim Paşa'nın Katili Ermenidir” başlıklı yazı. *Tevhid-i Efkar*
- 1921/12/28 “Said Halim Paşa (Ölümü hakkında tafsilat)” ve “Avam Kamarası'nda Türklerle Ermeniler Hakkında Beyanat” başlıklı yazılar. *Tevhid-i Efkar*

1922

- 1922/03/05 “Paris'te Ermenilerin Hayalperverliği” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/03/12 Kars Antlaşması'nın, Ermenistan ve Azerbaycan Hükümetleri tarafından tasdik edildiği, Gürcistan tarafından da bu hafta zarfında tasdik edileceği. *Vakit*
- 1922/03/25 “Ekalliyetlerin Mübadelesi Hakkında Bir İtilaf” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/03/29 “Ermeni Yurdu” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/04/04 “Amerika ve Ermenistan” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/04/08 “İngiltere ve Ermeniler” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/04/12 “Noradunkyan Efendi” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/04/20 “Bahaeddin Şakir ve Cemal Azmi Beylere Suikasd”; “Amerika Ermenilerinin Faaliyeti Hakkında Newyork Muhabirimizin Mektubu”; “Taşnak Entrikaları” başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1922/04/21 “Berlin Suikasdı” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/04/27 “Berlin Cinayeti Hakkında Tafsilat” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/04/28 “Berlin Suikasdı Hakkında” başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/05/03 “Türkiye-Ermenistan” ve “Berlin Suikastı” başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1922/05/04 “Türkler ve Ermeniler (Noradunkyan Efendi'nin Mektubuna Cevap)” başlıklı yazı. *Vakit*

- 1922/05/06 Amerika Şark-ı Karib Heyeti azasından Yavel ve rüfekasının *Times* gazetesinde yer alan beyanatları ile ilgili olarak Dâhiliye Vekaleti'nin açıklamaları: "Anadolu'da bir insanlık vazifesi yapmaya gelen Amerikalılar, Amerika hükümet ve milletinin hayır ve insaniyetperverliğini nazarımızda tecelli ettirerek bizi medyun-ı şükran ediyorsa da içlerinden Mister Yavel ve birkaç Türk düşmanının Anadolu'da nifak için çalıştıkları anlaşıldığından hükümetçe Anadolu arazisini terketmesi istenmiştir. Bundan muğber olarak Halep'e giden Mister Yavel ve bir arkadaşı garazkarâne suçlamalarda bulunmuştur". *Vakit*
- 1922/05/17 "Ermenistan Muahedeta Riayet Edecektir" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/05/19 "Anadolu Hıristiyanlarının Vaziyeti Emindir" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/05/22 Amerika Muâvenet Heyeti temsilcilerinin de, Harput'ta Hıristiyanların katliyle ilgili iddiaların asılsız olduğunu Washington'a bildirmeleri. *Vakit*
- 1922/05/22 Ankara Hükümeti'nin, Amerikan Muâvenet Heyeti reisinden bu iddialarla ilgili olarak Harput'ta tahkikat yapmasını rica etmesi, bu teklifi kabul eden reisin Harput'a gitmek üzere hareket etmesi. *Vakit*
- 1922/05/24 6 Mayıs 1922 tarihli *Times* gazetesin de yayınlanan suçlamaları gerçekmiş gibi değerlendiren İngilizlerin Anadolu'ya tahkikat heyetleri gönderebilmek için harekete geçmeleri. Bu münasebetle Avam Kamarası'nda Mister Chamberlain'ın, müttefiklere, Anadolu'ya bir heyet-i tahkikiyye gönderilmesi teklifinde bulunması. *Vakit*
- 1922/05/24 "Dâhiliye Vekaleti'nin Kati Bir Tekzibi" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/06/01 "Anadolu Ermenilerinden Zaven Efendi'ye Cevap" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/06/04 "Anadolu'daki Muhtelif Rum ve Ermeni Cemaatlerinin Binbaşı Yavel'in İsnadlarını Reddettiği" başlıklı yazı. *Vakit*

- 1922/06/04 Elazığ, Malatya, Kastamonu, Çorum Ermeni ve Rum cemaatleri muteberân ve ruhânilerinin açıklamaları; "Elaziz Amerikan Şark-i Karib Muavenet Heyeti'nin Harput şubesi müdir-i sabıkı Yavel'in Hükümet-i Millîye tarafından Ermenilerin mütemâdî tazyik altında bulunduruldukları ve ahiren bir kıtâle maruz kaldıkları hakkındaki bedhâhâne neşriyatını nefretle karşılar, bu beyanatın külliyyen hilaf-ı hakikat olduğunu bütün cihana ilan ederiz". *Vakit*
- 1922/07/01 "Ermeni Çeteleri" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/07/10 Şüregel ahâlisinden olup Arpaçay'dan memleketlerine dönerken Ermenilerle karşılaşan yirmi sekiz nüfus kadın, erkek ve çocuğun feci bir surette katledildiği ve Erzurum'dan çekilmeye başlayan Ermenilerin Arzuti köyünde yüz yirmi Müslümanı biraraya toplayarak hepsini kestikleri. BOA. HR. SYS. 2878/89
- 1922/07/25 Cemal Paşa'nın Tiflis'te Ermeniler tarafından öldürülmesi.
- 1922/07/25 "Türkler ve Ermeniler" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/07/26 "Cemal Paşa" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/07/28 "Cemal Paşa'nın Katli Şaiyaları" başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/07/29 "Ölümlere Hürmet(Ahmet Emin Yalman'ın Baş Yazısı)" ve "Cemal Paşa" başlıklı yazılar. *Vakit*
- 1922/07/30 "Cemal Paşa'nın Şehadeti" başlıklı yazı başlıklı yazı. *Vakit*
- 1922/11/22 Barış görüşmelerinin Lozan'da başlaması. KG. ED, s. 299
- 1922/12/12 Lozan Konferansı Birinci Komisyonu'nun azınlıklar konusundaki genel oturumunda, Başkan Lord Curzon'un Ermeni sorununu da ortaya getirmesi ve Ermeniler için Türk Asyası'nda bir toplanma yeri bulunmalıdır demesi. KG. ED, s. 300

- 1922/12/12 Lozan Konferansı I. Komisyonunun azınlıklar konusundaki genel oturumunda, Başkan Lord Curzon'un Kuzeydoğu vilâyetlerinde veya Kilikya'da bir Ermeni toplanma merkezinin kurulması teklifini, İsmet Paşa'nın red etmesi. *KG. ED*, s. 300
- 1922/12/13 Lozan Konferansı'nda İsmet Paşa'nın, müteakip toplantıda da tekrar söz alarak, "Ermeni yurdu için Türk anayurdunda ayrılacak bir karış toprak bulunmadığını, bugün Türkiye'de bulunan Ermenilerin Türk yurttaşlarıyla tam bir anlaşma içinde geçinerek çalışkan ve refah içinde bir hayat sürdürmelerine hiç bir engel olmadığını" belirtmesi. *KG. ED*, s. 301
- 1922/12/15 Azınlıklar alt komisyonunda Ermeni heyetinin dinlenmesi istekleri ve Türk temsilcisi Rıza Nur Bey'in buna karşı çıkması. *KG. ED*, s. 301

1923

- 1923/02/02 Ermeni heyetinin bildiri yayınlayarak Lozan'dan ayrılışı. *KG. ED*, s. 305
- 1923/07/24 Lozan Barış Antlaşması'nda, Türk tezinin kabul edilerek, Ermenilerin hiç bir ayrıcalık kabul edilmeden, Türkiye'nin ayrılmaz bir bütünü şeklinde, tam bir vatandaşlık hukuku içerisinde yaşamalarının sağlanması. *KG. ED*, s. 298-305; *EU. TEEM*, s. 706-738

KAYNAKLAR

AHMAD, Feroz, İttihatçılıktan Kemalizme, İstanbul 1996

AKŞİN, Sina, İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele, İstanbul 1992

AKYÜZ, Yahya, Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922, Ankara 1988

Arşiv Belgelerine Göre Kafkaslar'da ve Anadolu'da Ermeni Mezalimi, c. I. II, III, IV, Ankara 1995-1998, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Ati

BAYUR, Yusuf Hikmet, Türk İnkılabı Tarihi, c.I, ks. I, Ankara 1991, c. II, ks. I, III, Ankara 1991, c. III. ks. III, Ankara 1991

Belgelerle Ermeni Sorunu, Ankara 1992, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları

BİLGE, Nejdet, "Sicil Kaydı Işığında Boğazlıyan Kaymakamı Mehmed Kemal Bey'in Hayatı, Tarih İncelemeleri Dergisi V, İzmir 1990

Cenin

ÇAY, Abdulhalûk "Millî Mücadelede Gaziantep", Şahinbey Semineri Bildiri Kitabı, Ankara 1988

ÇELİK, Kemal, Millî Mücadele'de Adana ve Havalisi (1918-1922), İstanbul 1993, Basılmamış Doktora Tezi

DEMİREL, Muammer, Birinci Dünya Harbinde Erzurum ve Çevresinde Ermeni Hareketleri, İstanbul 1993, Basılmamış Doktora Tezi

ENER, Kasım, Çukurova Kurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi, Ankara 1996

GENCER, Ali İhsan, İhtilalci Ermenilerin "Kaza İhtilal Teşkilatı" Talimatnamesi, Tarih Enstitüsü Dergisi, sayı: XIII, İstanbul 1987

GÖKBİLGİN, Tayyib, Millî Mücadele Başlarken, c.I, Ankara 1959, c.II, Ankara 1965, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

GÜRÜN, Kamuran, Ermeni Dosyası, İstanbul 1983

HELMREICH, Paul C., Sevr Entrikaları, Çev. Şerif Erol, İstanbul 1996

İkdam

İLTER, Erdal, Türkiye'de Sosyalist Ermeniler ve Silahlanma Faaliyetleri (1890-1923), İstanbul 1995

İttihat-Terakki'nin Sorgulanması ve Yargılanması (1918-1919), Yay. Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, İstanbul 1988

KANSU, Aykut, 1908 Devrimi, İstanbul 1995, İletişim Yayınları

KASALAK, Kadir, Millî Mücadele'de Manda ve Himaye Meselesi, Ankara 1993

KOCATÜRK, Utkan, Kaynakçalı Atatürk Günlüğü, Ankara 1992

KURAT, Akdes Nimet, Türkiye ve Rusya, Ankara 1990

KÜÇÜK, Cevdet, Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı (1878-1897), İstanbul 1984

MAYEVSKİ, Van ve Bitlis Vilayetleri Askeri İstatistiği, İstanbul 1330

MEHMETEFENDİOĞLU, Ahmet, Sürgünden İntihara Dr. Reşit Bey'in Hatıraları, İzmir 1992

OREL, Şinasi-YUCA, Süreyya, Ermenilerce Talat Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü, Ankara 1983

Osmanlı Belgelerinde Ermeniler(Katalog), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı,

Osmanlı Belgelerinde Ermeniler (Anonim)(1915-1920), Ankara 1994, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

ÖKE, Mim Kemal, Ermeni Sorunu, İstanbul 1996

ÖZEL, Sabahattin, Millî Mücadele'de Trabzon, Ankara 1991

ÖZTOPRAK, İzzet, Türk ve Batı Kamuoyunda Millî Mücadele, Ankara 1989, TTK Basımevi

Sabah

Senin

Servet-i Fünun

SONYEL, Salahi R., İngiliz Gizli Belgelerine Göre Adana'da Vuku Bulan Türk-Ermeni Olayları, Ankara 1988

SONYEL, Salahi R., Tehcir ve "Kırımlar" Konusunda, Ermeni Propagandası, Hristiyanlık Dünyasını Nasıl Aldattı, Belleten, c. XLI, sayı: 161, Ankara 1977

SONYEL, Salahi R., Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I, Ankara 1987, Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II, Ankara 1991, TTK. Basımevi

SOYSAL, İsmail Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945), Ankara 1983

Söz

ŞİMŞİR, Bilal, British Documents On Ottaman Armenians, volume 2, Ankara 1989

ŞİMŞİR, Bilal, Osmanlı Ermenileri, (Türkçesi: Şinasi Orel), Ankara 1986

Tanin

TANSEL, Selahattin, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, c.I,II, III, IV, Ankara 1991, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları

Tasvir-i Efkar (Tevhid-i Efkar, Yeni Tasvir-i Efkar)

TUNAYA, Tarık Zafer, Türkiye'de Siyasal Partiler, c. 3, İstanbul 1989

Türk İstiklal Harbi Doğu Cephesi 1919-1921, c. III, Ankara 1965

Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi , IV. cilt, Ankara 1966

UÇAROL, Rıfat, Siyasi Tarih, İstanbul 1985

URAS, Esat, Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi, İstanbul 1987

Vakit(Muvakkit)

YAVUZ, Bige, Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri 1919-1922, Ankara 1994

YILDIRIM, Hüsametdin, Rus-Türk-Ermeni Münasebetleri (1914-1918), Ankara 1990

İNDEKS

- Abbasğa mahallesi, Van 131
Abbasköy 164
Abdülhad Nuri Bey, Sevkiyat Müdürü 128
Abdülhamid II 41, 43, 61, 100
—'e suikast 40
Abdülamed Efendi, Dersaadef Bidayet Mahkemesi azasından 149
Abidin Paşa 5
Abraham 113
Adana 8, 9, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 87, 117, 119, 123, 125, 133, 143, 149, 151, 154, 157, 160, 176, 184, 187, 197, 198, 202, 205, 213, 217, 223, 225
— Dîvân-ı Harbi 63, 64, 67
— Ermeni muhacirleri 151
— Ermeni murahasalığı 57
— faciası 63, 68
— hadise-i müessifesi 57, 67, 74
— Kuva-yı Mürettibe Kumandanlığı 65
— muhtacini 60
— murahasa vekili 58
— müftüsü 57
— olayları 59, 60
— valiliği 57
— Valisi 53, 69, 71, 72, 80
— vilâyeti 57, 63
Adapazarı 96, 97, 189, 198
Adapazarlı 128
Adilcevaz 55, 136
Adliye 25, 47, 81, 82, 148, 149
Adliye Nazırı 81
Adliye ve Mezâhip Nezâreti 50, 71, 73, 79, 80, 83, 84, 88, 97, 98, 140, 143, 144, 148, 150, 181
af 8
Agan Efendi, Ermeni rahip 52
Agişa Ermeni murahasa vekili 173
Agob Asayan, Ermeni muteberanından 45
Agob Aşod Efendi, Ermeni murahasa vekili 45
Agob Babikyan, Edirne mebusu 53, 65, 66, 67, 68
— 'ın cenaze merasimi 68
Agob, Maraş Mebusu 141
Agob Arşoroni, İstanbul Ermeni Patriği 59, 79, 82, 84, 85, 86, 90, 93, 94
Agob Boyacıyan Efendi, eski Tekirdağ mebusu 126
Agob Gagayan, Adana Osmanlı Bankası memurlarından 125
Agob Karabetyan, Ermeni Patriği Horen Aşıkyan'a suikast girişiminde bulunan 16, 17
Agobyan, New York'ta Osmanlı Hükümeti aleyhinde propaganda yapan 12
Ağaçkale kazası, Kars 10
Ağbaba 187
Ağın istasyonunu 208
Ağundur 197
Ağviran karyesi 167
Ağzıaçık 189
Ahalik-i Ulya karyesi 167
Aharonyan, Ermeni Heyet-i Murahhasası Reisi 178, 179, 193, 198, 213
Ahılkelek 137
Ahlat 136
Ahmed Rıza Bey 56
Ahmet Emin Yalman, gazeteci 170, 220
Ahmet İzzet Paşa, Kafkas orduları grup komutanı 134
Ahmet Muhtar, Dışişler Bakanı vekili 214
Ahmet Ramiz Bey, Harbiye Nezâreti müşaviri 147

- Ajans Millî 208
- Akbaba 189
- Akçakale 164, 165
- Akçakaleçukuru 195
- Akçan 131
- Akdağmadeni 128
- Akka 12
- Akkoyun karyesi 168
- Akkuş karyesi 165
- Aknuni, Taşnaksutyun cemiyeti sözcülerinden 45, 99
- Akpınar 195, 196
- Aksaray 113
- Akşehir 125, 128, 145
- Akyol Camii 174
- Alakilise karyesi 165, 169
- Albayrak* 118
- Aleksander II Rus çarı 6
- Aleksander Hadisyan, Tiflis Belediye başkanı 61, 170, 175, 198, 208
- Aleksander, Rus eri, Ermeni mezalimiyle ilgili bilgi veren 136
- Aleksandrapol 7, 137, 201, 206, 207, 208
- Alemdar 173
- Alfons, Aretoglu, evinde bomba bulunan 126
- Ali Daniş Bey, Dâhiliye Nazırı 85
- Ali Fevzi Paşa, Erkan-ı Harb Mirlivası, Dîvân-ı Harb başkanı 160
- Ali Fuat Paşa 173
- Ali Kemal, gazeteci 144
- Ali Nazım, Mirliva, Dîvân-ı Harb üyesi 160
- Ali Rıza Bey, Urfa Mutasarrıfı: 191
- Alman 59, 97, 135, 170
- jürisi 216
- misyonerleri 120
- Almanya 93, 107, 120, 162
- Altı Devlet büyükelçileri 6, 92
- Altıncı Ordu 160
- Altunoğlu Artin, Ermeni komiteci 20
- Amasya 20, 102, 163, 172
- Amerika 9, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 24, 26, 28, 35, 60, 65, 67, 70, 72, 74, 76, 92, 111, 151, 152, 153, 154, 158, 159, 162, 163, 164, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 181, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 208, 218, 219
- askeri 175
- Büyükelçiliği 12, 121, 158
- Cumhurbaşkanı 159
- Ermenileri 151
- Heyeti 164
- İaşe Heyetinin Faaliyeti 163
- kamuoyu 188
- misyonerleri 26, 39, 58
- Muavenet Heyetleri 191, 217
- sefiri 121, 168
- Şark-ı Karib Heyeti 219
- Tahkikat Komisyonu 169
- vatandaşları 36
- vekaleti 176, 192
- yardım heyeti 158, 208
- Yüksek Komiseri 186
- Amerikalılar 31, 178, 208, 219
- Amerikan
- filosu komutanlığı 30
- gazeteleri 24
- heyetleri 113, 169, 171, 191
- kamuoyu 178
- konsolosu 121
- mandası 171
- muavenet heyeti 219
- senatosu 194
- Şark-i Karib Muavenet Heyeti 220
- uyrukluları 30
- Amerika'ya göç 76
- Anadolu 3, 5, 6, 9, 12, 28, 29, 30, 33, 36, 46, 49, 53, 55, 56, 77, 82, 84, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 102, 105, 106, 158, 163, 171, 173, 174, 186, 195, 196, 197, 212, 215, 216, 217, 219, 220, 223
- demiryolu 163
- Ermenileri 220
- heyet-i islahiyesi 84
- heyet-i teftişiyesi 55
- Hıristiyanları 219

- ıslâhât komisyonu 84
- ıslâhâtı 82, 90, 97, 98, 99
- muhtacini 53
- müfettişi 33
- şimendüferi ve rihtim kumpanyaları 46
- ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsilîyesi 173
- vilâyetleri 56, 106
- vilâyetlerinin ıslahı 88
- daki Hıristiyanlar 171
- anarşist yayınlar 23, 91
- anasır
- anasır meselesi 137
 - münasebatı 170
- ı gayr-ı müslime 46, 75, 172
- ı gayr-ı müslime'nin askerliği 75
- Anavatan Müdafileri Cemiyetis 6
- anayasa 41
- Andırın 39
- Andon Rüştuni, Ermeni komiteci 12
- Anduk dağı, Muş 17
 - ndaki isyancılar 19
- Ankara 13, 14, 15, 122, 123, 146, 147, 158, 159, 161, 162, 171, 173, 193, 199, 207, 214, 216, 223, 224, 225
 - Hükümeti 208, 211, 219
 - İstinaf Ceza Mahkemesi 13, 15
 - mahkemesinin sona ermesi 13
 - Meclis-i Umûmîsi 209
 - Valiliği 122
 - yargılamaları 14
- Antalya 120, 190
- Antranik 40, 111, 139, 145, 167
- Anvers 31, 49
- Aralık karyesi, Revan 168
- Aram Efendi, Ayandan 124, 130
- Arap 153, 155
- Arapkir 22, 47
- Araplar köyü baskını 181
- Ararat Toprağı, Ermenistan ve Ermeniler konulu konferans 16
- Ararat 8, 13, 75
- Aras 113, 165, 166, 169, 173, 190, 208
- Aravelk 48, 53, 54, 82
- Arazi meselesi 76, 81, 85, 88, 90, 91
- Ardahan 109, 136, 137, 164, 168, 173, 200, 203, 214
- Ardos karyesi 169
- Armenak Haçikyan, Bitlis Taşnaksutyun komitesi azasından 105
- Armenekan Partisi 7, 8
- Armudlu karyesi 165, 167
- Arnavutköy 162
- Arnold, Binbaşı 184
- Arpaçay 153, 220
- Arpo, Muş'ta öldürülen Ermeninin katili 11
- Arsenik köyü 209
- Arslan Bey, Kağızman eski mutasarrıfı 168
- Arşak Paşa çetesi 152
- Artin Boşgezenyan, Ermeni mebus 141
- Artin Efendi, Antalya Bidayet Mahkemesi azası 161
- Artin Mesdiciyan, Dersaadet İstinaf Mahkemesi azasından 149
- Artin Şaharbekyan, Ermeni Patrikhânesi murahhaslarından 99
- Artin Tomayan 26
- Artin, İstinaf Mahkemesi azasından 144
- Arzuti köyü 220
- Asaf Bey, Cebel-i Bereket eski mutasarrıfı 67, 68, 73
- Asbuğa köyü 195, 197
- Aspares 9, 111
- Asya'daki vilâyetler 14
- Aşağıbahtlı 213
- Aşhadavor 201, 208, 211
- Aşkale nahiyesi 204
- Atatürk 162, 163, 180, 183, 184, 186, 187, 189, 202, 224
- Atina 9, 10, 12, 13, 19, 20, 21, 22, 24, 28, 29, 32, 36, 193,
 - Ermeni komitesi 12, 24
- Atkin, İngiliz-Ermeni Derneği sekreteri 35
- Avam Kamarası 218, 219

- Avasabyan Ohannes, Atina Hınçak Komitesi mensubu 19
- Avbadapir* 17, 18
- Avnik karyesi, Hizan kazası, Bitlis 131
- Avnil köyleri 198
- Avramaki, Temyiz Mahkemesi azasından 144
- Avrupa 12, 14, 28, 31, 88, 89, 92, 95, 96, 154, 159
- basını 14
 - Ermeni komiteleri delegeleri 31
 - hükümetleri 92
 - müdahalesi 28
- Avusturya 15
- Avusturya-Macaristan büyükelçisi 93, 94
- Avusturya-Macaristan sefarethanesi 92, 94
- Avzan köyü 11
- Ayan Meclisi 41
- Ayastefanos Antlaşması 3
- Ayaş 110, 111, 113
- Aydın 133
- Ayıntap,(Antep) 110, 122, 127, 128, 130, 160, 174, 175, 180, 181, 213, 214
- muhacirleri 110
- Ayvalık tehciri 170
- Azab karyesi 167
- Azadamard Hacı Hayk Tiryakyan, Taşnaksutyun komitesi üyesi 113
- Azadamard* 65, 69, 70, 72, 73, 76, 77, 78, 82, 83, 93, 95, 97, 102
- Azaryan, Atina'daki Hınçak komitesini tekrar kurmaya çalışan 21, 147
- Azerbaycan 10, 111, 137, 180, 186, 190, 192, 194, 195, 198, 200, 218
- azınlıklar 52, 192, 220, 221
- Aziz Efendi, Almanya kaçan İttihatçı 162
- Aziziye 126, 170
- Azmi, Almanya kaçan İttihatçı 141, 218
- Bâb-ı Âlî 3, 4, 5, 29, 31, 32, 34, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 57, 63, 66, 67, 68, 73, 76, 79, 81, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 99, 100, 102, 146, 150, 182
- Hukuk Müşavirliği 162
 - ve Ermeni Meselesi 13
- Bağçe kazası 66
- Bağdat 20, 114, 115
- Bağlarbaşı 47
- Baha Bey, Adliye Nezâreti Mezahib Müdürü 182
- Bahaeddin Şakir, Almanya kaçan İttihatçı 141, 147, 218
- Bahri Paşa, Van eski valisi 34, 35
- Bahri Bey, Kağızman eşrafından 34, 35, 212
- Bakanlar Kurulu 202
- Balfour Mister 188
- Balıkesir 129, 195
- Balıkgöl 164
- Balıkpazarı 42, 60
- Ballık köyü, Ünye 183
- Bandırma 147, 195
- Bandırma Balıkesir ve Tevabii Ermeni Murahasalığı 195
- Bardız 195, 204, 212
- Bardizbanyan, tehcir edilen Ermenilerden 111
- Bariş konferansı 161, 164
- Başkomutanlık 108, 111, 120, 124, 134, 135
- Başköy karyesi 165, 167
- Batum 16, 77, 117, 136, 137, 151, 164, 168, 173, 185, 193, 200, 206, 210
- Antlaşması 145, 206
 - İngiliz Komutanlığı 151
 - petrol fabrikası 16
- Bayburd 37, 38, 39, 135, 147, 201, 202, 218
- Bayezid 20, 131, 168
- hududu 168
 - meydanı 41, 161, 196
- Beaconsfield, İngiltere'nin eski başbakanlarından 28
- Bedrevans karyesi 167
- Bedri Bey, Almanya kaçan İttihatçı 141, 162
- Bedros Hallaçyan, Ermeni mebus 103, 104
- Behbud Han, Ermenilerce öldürülen Azerbaycan dışişleri bakanı 216
- Behzadyan, Bolşevik Ermenistan'ın Dışişleri Bakanı 213
- Bekir Sami Bey 202

- Bekirağa Bölüğü 153, 155
Belçika 178
belediye hastahaneleri 44
belediye seçimleri 42, 43, 44
Belenköy 210
Bendivan 189
Beniard, Londra'da *Hınçak* yayını devam ettirmeye çalışan 23
Berlin Antlaşması 3, 6, 22, 23, 24, 46, 48, 87, 99
— 'nın 61. maddesi 22
Berlin Suikasti 219
Bern Sefareti 128
Berugi aşireti 166
Beşiktaş Ermeni kabristanı 45
Beşinci Şube 143, 189
beynelmilel komisyon 62
Beyoğlu Belediye Dairesi 44
Beyoğlu 42, 43, 44, 52, 60, 83, 116
— Ermeni Kilisesi 42, 59, 84, 86, 87
Bezdzian Morat, Muşlu Papaz Parsih'i tehdit eden 30
Bilad-ı Selase 85
Bilecik 120, 154
Birecik 126
— Kaymakamlığı 126
Birinci Dünya Savaşı 147
Birleşik Cemiyeti'nin kurulması, Ermenilerin 5
Bitlis 20, 22, 25, 29, 36, 37, 38, 86, 95, 96, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 118, 120, 130, 131, 132, 202
Bodrum hapishanesi 71
Bogos Nubar Paşa, Ermeni Murahhas Heyeti Reisi, Mısır Ermenilerinden 87, 89, 99, 100, 103, 105, 155, 160, 169, 177, 178, 179, 185, 191, 193, 194, 196
Bogos, Tekfurdağlı, Mebus Agob Boyacıyan'ın yeğeni 126
Boğazlar 183
Boğazların idaresi 188
Boğazlıyan 151, 156
— Ermenilerinin tehciri 161
Bolşevik rejimi 213
Bolşevik ihtilâl komitesi 211
Bolşevikler 134, 163, 206, 207, 211, 214
Bolu 198
Bomba hadisesi 40
Borcalı 214
Bosfor 203
Boston 20, 22, 31, 32, 37
Bozkuş 164
Bremond, Albay, Adana Genel Valisi 161
Brest-Litowsk 135, 136, 139, 140
— Antlaşması 200
Bristol, Amiral, Amerika Yüksek komiseri 186, 187
Brüksel 31, 78
Bryce, Mr., İngiliz parlamenter 13
Budapeşte 32
Budapeşti İzemle 32
Bulakbaşı 213
Bulaklı karyesi 166
Bulanık kazası 9, 131
bulaşıcı hastalıklar 145
Bulgar Eksarhhanesi 80
Bulgar 41, 116
— hastahanesi 119
Bulgaristan 10, 45, 86, 116, 134
Bursa 36, 84, 128
Bükreş 7, 31
Büyük Britanya Hükümeti 182
Büyük Ermenistan 136
Büyük Millet Meclisi 202, 207, 212, 214, 216
Büyükarablar köyü 187
Büyükelçiler konferansı 94
Cağadamard 159, 176, 177, 179, 185, 197, 199, 200, 201, 205, 206, 207, 210, 211
Caltrop, Amiral 154
Cangülyan, Kumkapı gösterisi elebaşlarından 8
Canik 118
Canterbury Başpiskoposu 214
Cavit, eski Maliye Nazırı 81, 93

- Cavlah köyleri 195
 Cebel-i Bereket 65, 67, 68, 73, 119, 124
 Celal Bey, eski Halep ve Konya valisi 147
 Celal Bey, Adana Valisi 178
 Cemal Azmi Bey, eski valilerden, yurt dışına kaçan İttihatçı 146, 151, 156
 Cemal Bey (Paşa), Adana Valisi 53, 69, 70, 72, 142, 220
 Cemikyan Agob, Ermenilerce katledilen 20
 Cemil köyü 214
 Cenevre 6, 7, 10
Ceride-i Şarkıyye 62
 Cevad Bey, Adana eski valisi 66
 Cevahirciyan Efendi, piskopos, patrik kaymakamı 94, 140
 Cevat Paşa, Sadrazam 25
 Chamberlain, Mister, İngiliz parlamenter 219
 Chester 33
Chornicle 27
 Cilehan 213
 Cinis 204
 Cizre 118, 124
 Cizvit okulu 60
 Clayton, İngiliz konsolos muavini 5
 Clemencau, Mösyö 177
 Coğrafya cemiyeti 25
 Commerell, Edmond, Amiral 28, 30
Contemporary Review 19
 Cucani 37
 Culfa 163
 Curzon, Lord 220, 221
 Cücekend 214
 Cyrus Hamlin, Robert Kolej eski müdürü 37
- Çacor geçidi 208
 Çakmak köyü 194
 Çamah köyleri 189
 Çanakkale 133
 Çankırı 110, 111
 Çanlı Kilisesi 18
 Çara 23
- Çarsançak, arazi meselesi 76
 Çatak 189
 Çay istasyonu 122, 125
 Çebeçalı 196
 Çernoroyof, Rus komutan 111
 Çıldır 185, 187, 189
 Çiçerin, Bolşevik Hariciye Komiseri 211, 214
 Çilingiryan Efendi, Kudüs Patrikliği Dersaadet vekili 51
 Çorlu 148
 Çorum 220
 Çölpenek 202, 210
 Çukuroba mahallesi 179
 Çürük karyesi 165, 167
- Dagavaryan Efendi, Ermeni mebusu 53
 dahili istikraz 137
 Dâhiliye 25, 89, 91, 93, 99, 102, 104, 148
 — müsteşarı 146
 — nazırı 61, 67, 72, 85, 86
 — Nezâreti 25, 89, 91, 93, 102, 104, 108, 45, 46, 47, 51, 55, 57, 63, 82, 88, 92, 99, 110, 114, 120, 122, 123, 125, 133, 140, 142, 146, 151, 153, 154, 155, 156, 158, 161, 162, 172, 219, 220
Daily Mail 144
Daily News 15, 21
Daily Telegraph 161, 179, 182
 Damadyan Mihran, Ermeni fesatçılardan 11, 9, 13, 27
 Damat Ferit Paşa 163
 Danimarka 158, 162
 Daniş Bey, Dâhiliye Nazırı 86
 Darbhane Başköy karyesi 167
 Darü'l-eytâm 70, 129, 132
Deba 70
 Dedeğaç 57
 defterdar 146
 Delican 206, 211
 Delikanlı aşireti 18
 Dere Kilisesi 17
 Dereilyas mntıkası 212

- Derince limanı 154
- Dersaadet Dîvân-ı Harb-i Örfisi Hakkında Kararname 160
- Dersaadet 48, 49, 51, 53, 62, 73, 106, 168, 198
— Ermeni Patrikliği 49, 62
- Dersim eşkiyası 115
- Dervenk manastırı 12
- Destooğlu Agob, Ermeni komiteci 17
- Develi 108, 113
- Deyri Zor 130
- Digor nahiyesi 210
- Dikran Agobyan, İzmirli Ermeni komiteci 16
- Dikran Barsamyan, Sivas mebusu 141, 216
- Dikran Zaven Efendi, Sivas mebus adayı 84
dini müesseseler 57
- Diran Kelekyan, Çankırı'ya sürülen Ermeni 111
- Diran Yerganyan 99
- Dirik köyü 11
- Dirserkisyan Artin, Ermenilerce öldürülen 33
- Dîvân-ı Ali 140
- Dîvân-ı Harb 3, 35, 36, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 97, 112, 126, 127, 149, 150, 160, 176, 177
— Başkanlığı 64
— i örfi teşkil edilmesi 149
— heyeti 60, 67
— teşkil edileceği 38
- Divanyolu 34
- Divriği 54
- Diyadin 164
- Diyarbakır 21, 25, 36, 39, 94, 95, 96, 102, 103, 106, 112, 116, 117, 122, 125, 142, 174
- dizanteri 123
- Doğu Anadolu 3, 4, 5, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 99, 100, 101, 106, 124, 203
— ıslâhâtı 106
— vilâyetleri 85, 100
- Doğu Cephesi Komutanlığı 206
- Doğu ve Kuzey Anadolu vilâyetleri 90
- Doğubayezıt 169
- Doni köyü, Van: 21
- Dördüncü Ordu Kumandanlığı 120, 127
- Dört Yol 108, 109, 111, 124, 147, 148
- Dro, General 211
- Druşak Ermeni Komitesi 38, 39, 62
- Duma Meclisi 76
- Dutak 131
- Düvel-i Muazzama 92, 160, 190
- Düyûn-ı Umûmîye 115, 127, 185
- Düzce 198
- Echo de Paris* 100, 191
- Eçmi deresi 19
- Eçmiyazin 10, 15, 31, 203
— katogikosunun seçimi 10
- Eçmiyazin Katogikosluğu 49, 53, 55, 56, 62, 75, 87
— nun müracaatı 87
- Edirne 53, 68, 87, 94, 145, 148, 161
- Edvar Simkiyan, Adana Osmanlı Bankası memurlarından 125
- Edward Fox, Amerika Yardım Heyeti Kars mümessili 208
- ekalliyetler 188
— i himaye 188, 191, 192
— in mübadelesi 218
- Ekitkom 209
- Elazığ, 118, 220
- Elazığlı Ermeniler 24
- Elbistan 39
- Eleşkirt 14, 131
— Hudut Tabur Komutanlığı 106
- Elimi karyesi 169
- Ellice Ashmead Bartlett, İngiliz parlamenter 30, 33
- Elviye-i Selase 173
- Emir Bey, Mülkiye müfettişi 144
- Emniyet-i Umûmîye Müdiriyeti 144, 152
- emval-i gayri menkule 143
- emval-i menkule 143, 157
- emval-i metruke 126
— depoları 158
— komisyonları 117, 129
— tasfiye komisyonları 129
- Encümen'i İslâm 24

- Cemiyeti 24, 30
- End karyesi, Hizan kazası, Bitlis 131
- Engertuyun İhtilal Komitesi 9
- England and the Union* 25, 33
- Enver 45, 59, 108, 135, 136, 138, 141, 142, 162
- Erbaa kazası 172
- Ereğli 125
- Erendir köyü, Suşehri: 20
- Ergemansur köyleri 204
- Ergeni 195
- Erhali 214
- Erivan 6, 7, 137, 138, 140, 141, 145, 150, 182, 193, 199, 201, 205, 206, 211, 213, 214
 - Ermeni Cumhuriyeti 170, 182, 184
- Erkan-ı Harbiyye 176
- Ermaş manastırı 7
- Ermeni(ler) 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 212, 213, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 223, 224, 225
- Ermeni
 - adayları 104
 - ailelerinin sevk edilmemesi 122
 - alayı 174
 - amele 129
 - anarşistleri 20
 - anayasası 12
 - arazisi 175
 - asker kaçacağı 112
 - askerleri 106, 205
 - basını 150
 - başvekili 194, 196
 - birliği taraftarları 27
 - cemaati 30, 39, 44, 152
 - cemiyetleri 34, 138
 - cumhurbaşkanına suikast 175
 - Cumhuriyeti 180
 - çeteleri 110, 116, 121, 130, 131, 132, 135, 136, 167, 168, 220
 - çetelerinin tenkili 135
 - çetelerinin yaptıkları mezalim 121, 136
 - delegelerinin millî konferansı 14
 - Derneği 15, 24, 26
 - despotu 52
 - eşkiyası 7, 19, 20, 30, 39, 107, 134
 - eytam komisyonu 156
 - fedaileri 32, 151
 - felaketzedeleri 65
 - fesatçıları 9, 29, 30, 32, 37, 38, 39, 48
 - fırkaları 100
 - gazeteleri 47, 56, 72, 73, 75, 138, 197, 203
 - genel valisi 4
 - gönüllüleri 59, 151
 - heyet-i murahhasası, propaganda komisyonu 178, 179
 - heyeti 138, 140, 178
 - hükümeti 166, 169, 173, 204,
 - ıslâhâtı 96, 97
 - ihtilâl federasyonu 8
 - ihtilâl komitesi 33, 36, 38
 - imparatorluğu 159
 - istiklali 17
 - isyanı 29, 118
 - işleri kitabı 13
 - kabileleri 126
 - Katagikosluğu 82
 - Katagikosluk ve Patrikliği Nizamnâmesi 132

- katogikosu 14, 140
- Katolik cemaati 83, 101, 102
- Katolik heyeti 189
- Katolik murahası 187
- Katolik patriği 51, 57
- Katolik Patrikhânesi Meclis-i Umûmîsi 70, 82, 83
- Katolik Patrikhânesi 4, 76, 80, 82
- kırımı 187
- kilise heyetleri 46
- kilisesi 6, 42, 50, 60, 64, 77, 78
- komitecileri 36, 43
- komiteleri 3, 7, 16, 17, 20, 28, 29, 110, 131, 184
- konferansı 179
- kongresi 15
- kuvvetleri 165, 166, 189, 203
- lejyonu 197
- matbuatı 48, 86, 88
- mebus ve ailelerinin ihraç edilmemeleri 119
- mebusları 47, 52, 56, 85, 98, 99, 100, 103, 105, 139, 146
- mektepleri 26, 107
- memurları 10
- merkez komitesi 7
- meselesi 29, 34, 88, 91, 92, 146, 170, 186, 193
- meselesinin konferansta tedkiki 186
- mezalimi 135, 136, 150
- mezarlıkları 45, 108
- milisleri 167
- milleti nizamnâmesi 132
- milleti 15, 41, 83, 98, 101, 146, 79
- millî kongresi 182
- millî meclisi 85, 90
- Milliyetçiler Derneği 23
- muhacirleri 45, 48, 49, 56, 77, 92, 125, 140, 143, 145, 146, 147, 151, 152, 175, 194, 198, 202
- muhacirlerinin dönüşü 56
- muhacirlerinin iadesi 138, 140
- muhibleri cemiyet-i hayriyesi 72
- muhtaçları 46, 47, 56
- murahasalığı 159
- murahasası 9, 60, , 71, 114
- murahas heyeti 146, 180, 187
- murahasları 159
- mutalebatı 159
- müessesat-ı millîsi 95
- müfrezesi 165, 194
- müfsitleri 10
- namzedleri 104
- ocağı 215
- ordusu 203
- papazları 28
- parti temsilcileri 104
- partileri 88
- Patriği, 3, 4, 7, 16, 17, 18, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 53, 65, 67, 70, 71, 72, , 73, 74, 75, 76, 78, 83, 84, 85, 86, 87, 90, 93, 97, 98, 99, 105, 107, 145, 170, 172, 179, 180, 183, 185, 191, 195, 196
- Patriğinin beyanatu 90
- Patriğinin istifası meselesi 71, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 86, 105
- Patriğinin muvasalatı 159
- Patriğinin müracaatı 88, 105
- Patriğinin seçilmesine dair takrîr 50
- Patriğiyle mülakat 105
- patrik kaymakamı 47, 49, 57, 59
- Patrik Kaymakamlığı 44, 46, 47
- Patrik vekili 42, 73, 74, 140, 163, 188
- Patrik vekilinin beyanatu 163
- Patrikhânesi imtiyazının iade-i meriyyeti 143, 145
- Patrikhânesi meclis- umûmîsi 48, 49, 74, 78, 79, 80, 83, 86, 88, 89, 90, 94, 95, 96, 106,
- Patrikhânesi meclis-i cismânisi 82, 90
- Patrikhânesi Meclis-i Muhteliti 78, 87, 146
- Patrikhânesi murahasları 99
- Patrikhânesi 41, 42, 44, 45, 48, 49, 52, 58, 67, 73, 74, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 95, 96, 97, 99,

- 101, 102, 103, 104, 106, 140, 143, 145, 173, 181, 182
- Patrikhânesinin takrîri 98
 - Patrikliği Nizamnâmesi 139
 - Patrikliği 49, 65, 111
 - piskoposluğu 42
 - piyade kuvveti 166
 - Protestan cemaati 83, 95, 96
 - rahipler 139
 - ruhani reisleri 51
 - saldırıları 164
 - semineri personelinin eğitimi 17
 - siyasi fırkaları 99, 104
 - sorunu 23, 32
 - sosyalistleri 199
 - sosyalistlerin beyannamesi 86
 - soykırımı iddiaları 186
 - suikast komitesinin yakalanması 12
 - şenlikleri 16
 - talepleri 155
 - tehciri 163
 - tüccarı 11
 - vahşetleri 136
 - vatanperverleri federasyonu 27
 - ve Rum muhacirleri 154
 - ve Rum patrikleri 43
 - ve Rum Uhuvvet Cemiyeti 43
 - vilâyeti 4
 - yetimleri 132, 152, 154
 - yetimlerinin iaşesi 132
 - yurdu 216, 218, 221
- Ermenice 9, 17, 20, 26, 27, 35, 43, 46, 47, 48, 51, 54, 55, 63, 82, 95, 97, 137, 138, 177, 199, 201, 203, 206, 207, 208, 209, 210, 211
- gazeteler 65, 88, 46, 47, 56, 75, 79, 84, 143, 178, 179, 188, 200, 201, 202, 204
 - ve intibahat 102
 - ve Türkler 15
- Ermenilerde askerlik 55, 56, 75, 85
- Ermenilere Askeri Talim Dersleri* adlı kitab 15
- Ermenilerin Haklarını Koruma Derneği 24
- Ermenilerin Kaza İhtilal Teşkilatı Talimatnamesi 11
- Ermenilerin
- Millî Cemiyeti 174
 - miting meselesi 77
- Ermenistan 10, 16, 20, 26, 27, 137, 138, 139, 140, 151, 162, 165, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219
- Cumhuriyeti 139, 151, 178, 182, 198
 - Devleti 192
 - Hariciye nazırının beyanatı 139
 - hududu 191, 195, 197
 - hükümeti 139, 204, 205, 207
 - kabinesi 183
 - mandası 191, 192, 193, 194
 - mandaterliği 197
 - meclis-i mebusanı 170
 - meselesi 188, 191
 - muhacirini 170
 - ordusuna 178, 200
 - tahdid-i hudud komisyonu 185
 - teşkilini 190
 - vekalet-i idaresi 180
- Erzin 67, 71
- Erzincan 37, 38, 88, 111, 134, 135, 147, 157
- bombaları 88
- 'ın tahlisi 135
- Erzincankapısı 203
- Erzurum 4, 5, 6, 7, 8, 14, 25, 29, 33, 35, 36, 38, 39, 42, 43, 44, 73, 74, 77, 96, 102, 104, 105, 106, 111, 112, 114, 115, 117, 126, 138, 141, 146, 157, 163, 164, 168, 169, 171, 172, 194, 199, 203, 204, 217, 220, 223
- 15. Alay Kumandanı 199
 - Ermeni murahasahanesi 104
 - merkez komitesi 33
 - valiliği 126
- Esat Ağa, Suşehri'nde Ermenilerce katledilen 16

- Eseyan Ermeni okulu 83
Eskişehir 122, 123, 154, 157
Estia 22
Eta 18
Everek Belediye Başkanlığı 173
Everett, Erzurum İngiliz konsolosu 5, 6
eytam mektebi 46
Ezbider köyü, Suşehri kazası 16
Ezine 113
- Fahreddin Bey, Ermenilerce eşyası gasbedilen 166
Faik Bey, Adana Tahkik Heyeti azasından 66
Feke 187
Ferda 217
Ferdinand, Prens 10
Ferid Paşa, Dâhiliye Nazırı 61
Ferid Paşa, Sadrazam: 170
fesat cemiyeti 11
fesat derneği 7
Fethi Bey, Dâhiliye Nazırı 141, 142, 144
Feyzi Bey, Diyarbakır Mebusu 155
Figaro 35
Fisher, İngiltere Maarif Nazırı 192
Flemenk 180
Fokşanı 10
Frankfurter Zeitung 23
Franklin Bouillon 216
Fransa 31, 32, 59, 158, 176, 177, 179, 190, 192, 197
Fransız 8, 29, 36, 59, 91, 93, 99, 148, 149, 160, 163, 174, 176, 179, 180, 181, 184, 185, 193, 214, 216, 223, 225
— askeri kıyafetli Ermeniler 163
— askeri üniforması 147
— askeri 148
— kuvvetleri 148
— subayları 147
Fransızlar 151, 172, 173, 174, 175, 180, 181, 184, 186, 191, 193, 196, 214
Frederick Davis Green, Türk düşmanı misyoner, Türkiye aleyhine kitap yazan 33
Fresco 22
- Fuat Bey, Divaniye Mebusu 140
- Gabriel Noradunkyan, Ermeni ileri gelenlerinden 9, 42, 49, 78, 177, 216, 218, 219
Gabriyelyan, Rahip, Osmanlı Devleti aleyhine kitap çıkaran 13, 22
Galata Ermeni Kilisesi 9, 76, 78, 88, 94
Galatasaray 52
Garzan kazası, Siirt 131
Gasbaryan Ohannes, Atina Hınçak Komitesinden 19
gayr-ı müslim askerler 82
gayr-ı müslim mülteciler 163
gayr-ı müslim (ler), 61, 62, 69, 81, 159
gayr-ı müslimlerin askerliği 75, 100
Gazarof, Duma meclisi üyesi 76
Gazi Muhtar Paşa, Meclis-i Ayan reisi 85
Gelibolu 57
Gelikozaan deresi 28, 37
Gemlik 155
Gence 148
Genç İane Komisyonu 33
Genç Türk Fırkası 41
Genç Türk Osmanlı Komitesi: 14
Genç Türkler 61
— Komitesi 15
genel af 4, 42
genel müfettiş 32
Genelkurmaybaşkanlığı 162
George Rol, gazeteci 27
Georges Buisson, Paris'te Türkler lehine konferans veren 29
Gerard, Mister, Amerika'nın Berlin eski sefiri 188
Gerek karyesi 167
Germik karyesi 165
Gerözlübaşı dağı 199
Geyve kazası 134
Giers, Rusya'nın İstanbul Büyükelçisi 91, 97
Girit 32, 36
Gladstone, İngiltere Başbakanı 25, 33
Globe 20, 21

- Goşen, Mösyö, İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi 19
- Gouraud, Suriye ve Kilikya Yüksek Komiseri, General 193
- Gouverneur 151
- Gökçin köyü 205
- Gölbaşı 203
- Göle 197, 202, 204, 209, 210
- Gömeç köyü 21
- Görel 116
- Gregoryen 5, 80
- Gügercin 187
- güherçile üretimi 20
- Gülahmed 203
- Gülek 184
- Gülintab 165
- Gülñihal vapuru 152
- Gülpınar köyleri 209
- Gülyantepe karyesi 164, 165
- Gümrü 139, 198, 201, 206, 211, 212
— Antlaşması 212, 213
- Gümüşhacıköyü 11
- Güney Amerika 67
- Gürbüzler Mektebi 204
- Gürcistan 137, 175, 180, 194, 218
— Hükümeti 200
- Gürcükapısı 203
- Gürcüler 20, 36, 164, 183, 185
- Gürkez Humpar, Ermeni komiteci 17
- Habab köyü 21
- Hacı Adil Bey, Dâhiliye Nazırı 90, 91, 94, 155
- Hacı Mustafa, Sivas vergi memurlarından 23
- Hacılyas, Ermenilerce mezalim yapılan köy 213
- Haçador Bezzazyan, Tehcir sırasında Osmanlı Bankasına para yatıran 146
- Haçagıryan 20, 22
- Haçik 33
- Haçin 9, 21, 56, 58, 59, 60, 61, 111, 119, 178, 187, 206
- Hadik karyesi 169
- Haik 20, 35, 39
- Hakif nahiyesi, Hizan kazası, Bitlis 131
- Hakimiyyet-i Milliyye 185
- Hakkari 7
- Hakkı Bey, Sapancalı: 169
- Hakkı Paşa, Sadrazam 74, 76
- Halep 3, 4, 62, 68, 102, 108, 110, 112, 116, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 141, 147, 153, 160, 219
— menzil müfettişliği 127
- Halil Bey, İttihad ve Terakki mensubu 79
- Halk Komiserler Konseyi (Sovnarkom) 134
- Hama 123, 124, 125
- Hamamlı köyü 208
- Hamdi Bey, Muhacirin Müdür-i Umûmîsi: 153
- Hamdi Paşa, askeri komutan, Ermenilerce yaralanan 34
- Hamid Bey, Aziziye Kaymakamı 126
- Hamid Efendi, Mersin eski belediye reisi 44
- Hamidiye Alayları 51, 55
- Hamidiye köyü 54
- Hamoğlu köyü: 209
- Hamparsum, Hacı Mustafa'yı yaralayıp kaçan 23
- Hamparsum Boyacıyan, Ermeni komitecilerden 16, 22, 25, 45, 99
- Hamparsum, Yozgatlı, Ermenilerce öldürülen 33
- Harabealtunbulak 210
- Haralambos, Adliye Nezâreti Umur-ı Hukukiye Müdür Muavini 144
- Haramivartan nahiyesi 212
- Harb kabinelerinin muhakemesi 142
- Harb-i Umûmî 194
- Harbiye 41, 51, 52, 65, 81, 82, 148
— nazırı 85
— Nezâreti 41, 51, 52, 65, 143, 147
— tahsisatı 142, 143
- Harbord, General 170, 171, 172, 173, 190, 191, 192
- Hareşenko, Rus Müfettişi 150
- Hariciye Nazırı 5, 196

- Hariciye Nezâreti 109, 145, 151, 161, 162, 185, 190
- Harput 14, 48, 53, 72, 102, 106, 112, 200, 219, 220
— Amerikan Koleji 171
- Haruniye nahiyesi 120
- Hasankala 130
- Haskel, Miralay 169, 175, 191
- Hassun Efendi, Ermeni Katolik Patriği 4, 6
- hastahane inşası 12
- Hatemoğlu köyü 210
- Havza 162
- Havzıkara köyü, Ünye 183
- Haydar Bey, Mülkiye Müfettişi: 129
- Haydar Molla, Adliye Nazırı 150
- Haydarpaşa 46, 110, 145
- Haymana 122
- Hayrenik* 77
- Hayri Efendi, Şeyhülislam 143
- Hayri, Evkaf Nazırı 91
- Hayriye pazarı 53
- heyet-i islahiyye 89
- heyet-i tahkikiyye 149
- heyet-i Temsiliyye 184
- Hezar deresi 21
- Hınçak* 34
- Hınçak 7, 9, 10, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 39, 59
— komitesi 9, 19, 21, 22, 27, 54, 59, 196
— Partisi 7, 10, 16, 22
— Reforma Cemiyeti 84
- Hınçakist 18, 23, 27, 35, 47, 48, 54, 83, 90, 101
— cemiyeti 47
— fırkası 54
- Hınıs 217
- Hınıs, Erzurum 131
- Hırant Gercecyan, Ermeni Derneği Genel sekreteri 26
- Hıristiyanlar 12, 15, 32, 33, 35, 37, 51, 56, 57, 86, 87, 112, 117, 159, 163, 171, 173, 185, 189, 219, 225
- Hıristiyan Ermenileri Savunma Komitesi 15
- Hıristiyanların askerlik meselesi 73
- Hıristiyanlar İçin Çalışan Gençler Derneği 32
- Hırlakyan Efendi, Maraş Mebusu 130
- Hızırlı köyleri 213
- Hilmi Paşa kabinesi 73
- Himiskar köyleri 210
- Hindistan 15
- Hirit karyesi, Hizan kazası., Bitlis 131
- Hizan kazası, Bitlis 131
- Hocabey 10
- Hoçovanlı 192
- Hollanda 158, 162, 192
- Horasan karyesi 169
- Horen Aşıkyan, Ermeni Patriği, suikast girişimi 7, 16, 17, 18
- Horen Bey 7
- Horos karyesi, Hizan kazası, Bitlis 131
- Hoy 26, 39
- Hrasayan* 92
- Humus 123, 125
- Hükümet-i Millîye 220
- Hürriyet ve İtilaf Fırkası 83, 84
- Hüseyin Cahid, *Tanin*'in başyazarı 46, 61, 71, 86, 93, 95, 97, 98, 99, 155
- Hüseyin Hilmi Paşa, Sadrazam 74
- Hüseyin Paşa, Hamidiye Alayları Kumandanı 55
- Hüsnü Bey, Mülkiye müfettişi 144
- Iğırbıgır karyesi 166
- Iğdır 150, 164, 167, 169, 195, 196, 201, 203, 204, 205, 206, 208, 213
- Isısor 164
- Isısu 164
- Islaca 119
- ıslâhât 3, 4, 5, 29, 31, 36, 48, 56, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 100, 102
— kararnamesi 40
— komisyonu 92, 94
— meselesi 86, 93, 95, 100
— programı 4
— projesi 5, 29, 32, 36, 95

- Islahiye 181, 186
- iaşe ve iskan masrafları 112
- İbrahim Bey, Adliye Nazırı 98, 189, 190
- İbrail Ermenileri 24
- İçişleri Bakanlığı 124
- idare-i örfiyye 151
- İdare-i Vilâyât Kanunu 92
- ihtilâlcı Ermeniler 11
- İkinci Dîvân-ı Harb-i Örfi 67
- İkinci Meşrutiyet 41
- İmadiye 174
- İncedere 195
- İncilipınar 187
- İngiliz 3, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 16, 21, 23, 24, 25, 28, 29, 33, 34, 35, 38, 40, 59, 60, 88, 90, 91, 108, 141, 142, 143, 146, 155, 159, 161, 162, 164, 168, 173, 174, 185, 188, 195, 209, 219
- basını 14, 25, 30, 150
- Ermeni Derneği 13, 15, 16, 23, 24, 28, 29, 33, 35
- genel karargahı 169
- kamuoyu 29
- konsolosluğu 40
- İngiltere 3, 4, 5, 13, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 32, 88, 90, 93, 100, 158, 161, 179, 184, 188, 192, 218
- Fevkalade Komiserliği 161, 185
- hükümeti 24
- Kraliçesi 100
- İnternational Democratic Club, Ermeni fesat kulübü 16
- intihâbât ve anasır-ı gayr-ı müslime 101
- intihâbât ve Ermeniler 101, 102, 105
- İran 7, 11, 19, 20, 26, 28, 29, 32, 38, 39, 110, 116
- İsa, Ermeni papaz 18
- İsfendiyar, Adana'da Ermenilerce öldürülen 56
- İshak Çavuş, Muş'ta Ermenilerce öldürülen 11
- İskan-ı Aşayir ve Muhacirin Müdiriyeti 117
- İskenderiye 20
- İskenderun 143
- İslâm ahâlinin dışarı oldukları mezalim 159
- İslâm fanatizmi 27
- İslâm köyleri 39
- İslâm mahalleleri 34
- İslâm ve Hıristiyan din adamları 51
- İslâm(lar) 19, 22, 23, 24, 27, 30, 34, 35, 37, 38, 39, 42, 51, 53, 54, 58, 62, 66, 75, 78, 119, 127, 130, 131, 137, 156, 161, 180, 187, 189, 193
- İslâmkarakilisesi 214
- İslâmların imhası 153
- İsmail Canpolat, Dâhiliye Nazırı 155
- İsmail Hakkı Bey, Şura-yı Devlet azasından 127
- İsmet Bey, Erkan-ı Harbiye Reisi 205, 221
- İspanya 158, 162
- İstanbul* 54
- İstanbul 4, 5, 7, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 21, 24, 26, 27, 30, 32, 34, 35, 36, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 60, 61, 63, 64, 70, 72, 75, 77, 78, 82, 85, 87, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 102, 103, 104, 111, 119, 121, 128, 138, 139, 140, 141, 146, 147, 151, 152, 153, 156, 157, 158, 159, 169, 171, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 183, 186, 187, 188, 190, 191, 194, 196, 204, 207, 223, 224, 225
- Amerika Elçiliği 12
- Ermeni Patriği 96
- Ermeni Patrikhânesi Ruhani Meclisi 7
- Ermeni Patrikliği 7, 17, 24, 27, 49, 94, 95
- Ermenileri 178
- Hükümeti 173, 197
- kadısı 52
- muhafızlığı 96
- 'daki büyük devlet elçileri 5
- 'daki itilaf heyeti 141
- 'un işgali 188
- İstefan Semrin, Malakan değirmenci 210
- İstepan, Arooğlu, Ermeni komiteci 17
- İstikbal* 171
- İstinaf savcılığı 26
- İsveç 158, 162

- İsviçre 128
- isyan hazırlıkları 6
- İtalya 93, 158, 179, 186, 188, 192, 194
— Sefareti 109
- İtalyan 35, 59, 178, 185, 190
- İtilaf devletleri 141, 150, 159, 160, 173, 183, 186, 187, 188
- İtilaf Devletleri Meclis-i Alisi 182
- İtilaf hükümetleri 163
- İttihad ve Terakki Cemiyeti 41, 51, 52, 60, 64, 69, 74, 77, 79, 83, 84, 86, 98, 101, 102, 103, 141, 146, 150 İttihad Terakki Fırkası 41, 51, 52, 79, 83, 86, 216
- İttihad ve Terakki Fırkası katib-i umûmîsi 103
- İttihad ve Terakki Fırkası merkez-i umûmîsi 103, 148
- İttihatçılar 163
— ın yargılanmaları 162, 163
- İzmir 41, 45, 62, 84, 88, 93, 102, 133, 141, 176, 185, 223, 224
— Ermeni muteberanı 45
- İzmirliyan Efendi, Matyos, İstanbul Ermeni Patriği 10, 24, 27, 43, 49, 50, 51, 53, 55, 61, 62, 65
- İzmit 7, 51, 102, 118, 121, 122, 127, 154, 157, 158, 198
- İzzet Paşa, Sadrazam 139
- İzzet Paşa, Müşir: 186
- Jamanak* 48, 50, 53, 64, 82, 86, 97, 98, 101, 105, 137, 146, 177
- Jan Torosian, Venedik Mekitarist Okulu Müdürü 28
- Jandarma Genel Komutanlığı 124
- Japon 185
- Jarj, Doktor, Katolik, Tokat'ta Ermeni komitesi tarafından öldürülen 21
- Journal* 197
- Journal des Debats*: 24, 70
- Journal d'Orient* 198, 200, 201
- Jön Türk* 72, 77, 81, 89, 90
- Jugovert* 177, 208, 215
- Jugovert-Jamanak* 200, 204
- Kaçaznuni 175
- Kadıköy 34
- Kadıköy Ermeni Kilisesi 55
- Kadıköyü 74
- Kafkas Ahvâli 216
- Kafkas
— bölgesi 183
— cephesi 166, 199
— cephesi Osmanlı orduları 136, 147
— Ermeni Cumhuriyeti 180
— gazeteleri 200
— Müslüman ahâlisi 166
— Orduları Grup Komutanı 134
— ordusu 136
- Kafkasya 28, 35, 40, 67, 75, 77, 136, 139, 168, 171, 175, 178, 192, 199, 207, 213
- Kağızman 137, 164, 165, 168, 190, 212
- Kalaba karyesi 167
- Kalabad karyesi 165
- Kalafka köyü, Yomra nahiyesi, Trabzon 132
- Kalas 24
- Kalecik 123
- Kalender karyesi 167
- Kalfayan Efendi, Taşnaksutyun komitesi azasından 45
- Kalost, Derekilisesi vaizi 17, 33
- Kamer Şirinyan Efendi, Ermeni Patrikhânesi kapı kethüdası 63
- Kamerli 213
- Kamil Paşa, Halep valisi, eski sadrazam 4, 85, 86, 87
- Kanlıkaya karyesi 165, 167
- kanun layihası 101
- kanun-ı esasi 41, 42, 46, 53, 77
- Kara Kemal, İttihat ve Terakki Merkez-i Umûmî üyesi 155
- Karabaş köyü 8
- Karabet, Merzifon Protestan cemaati reisi 32
- Karabet Ardınyan, Ruşçuk fesatçılarından 10
- Karabet Hogasyan, Sirkeci yataklı vagonlar müfettişlerinden 128

- Karabet Mıgırdıç, Doktor, Leipzig'de kitap basan 15
- Karaçayır 195, 196
- Karadeniz 20, 145, 184, 189, 193
- Karadeniz Rumları 172
- Karahamza nahiyesi 211
- Karahasan 204
- Karahisar 76, 102, 118, 122, 123, 125, 128, 133
— istasyonu 122
- Karahisar-ı Şarkî 76, 102
- Karakilis 215
- Karakilise, Ağrı 131, 163
- Karakin Issakouli, kitap dağıtımını yapan 15
- Karaköy 131
- Karaköy istihkamatu 199
- Karakurt nahiyesi 167, 193
- Karaman 125
- Karaoğlu 196
- Karasu, Hizan kazası merkezi, Bitlis 131
- Karasu, Mebus 155
- Karatavuk 210
- Karaorgan 164
- Karayan Efendi, Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Cismânisi reisi 90
- Karesi 113
- Kargözyan, Çankırı'ya tehcir edilen 111
- Kars 10, 35, 60, 109, 119, 136, 137, 138, 162, 164, 165, 166, 168, 173, 176, 189, 193, 194, 197, 198, 200, 201, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 215
— Antlaşması 217, 218
- Kars kazası, Adana 60
- Kartal 143
- Kasbar, Ermeni komiteci 11
- Kastamonu 111, 125, 162, 220
- katliam 131, 164, 166, 168
- Katolik 6, 21, 48, 51, 57, 70, 76, 80, 82, 83, 101, 102, 114, 118, 126, 129, 159, 184
— Ermeni cemaati 48
— Ermeniler 118
— kilisesi 83
— mebus 102
- misyonerler 114
— Patriği 6, 70
— Patrikliği 4, 57
- Kayayan, Merzifon Amerikan Koleji öğretmenlerinden 13, 14, 15
- Kayseri 12, 20, 55, 58, 76, 102, 108, 114, 122, 134, 154, 155, 156, 177
— vakası 55
- Kazan karyesi 167
- Kazım Karabekir 136, 162, 166, 199, 202, 203, 207, 209, 211, 216
- Kazım Paşa, Müşir, Hususi Dîvân-ı Harb Başkanı 150
- Kazım, Miralay 15. Alay Kumandanlığı'na tayin olunan 199
- Kazmiri, Yüzbaşı, Ermeni mezalimiyle ilgili bilgi veren 136
- Keçeyor köyü 205
- Keçiciyan Misak, Ermeni komiteci 12
- Keçiyurdu 185
- Kegam Efendi, Muş mebusu 81
- Kegork Ruscukliyan Efendi, Ermeni Patriği 7
- Kelbkor 212
- Keldânî Patrikhânesi 80
- Kemal Bey, Boğazlıyan kaymakamı 156, 161, 223
- Kemal Bey, topçu Binbaşısı: 173
- Kemalciler 200
- Kemalist Türkiye 214
- Kemalistler 207
- Kenan Paşa, Mirliva, Dîvân-ı Harb Heyeti Başkanı 60
- Kendifyan, Piskopos 185
- Kerkük 20, 116
- Keropeyan, Çankırı'ya sürülen Ermeni 111
- Keskin 123
- Kıbrıs 24
- Kırbaçian, Venedik Mekitarist okulu öğretmeni 28
- Kırkpınar 195, 196
- Kırşehir 122
- Kızılhaç 135
- Kızılhamamlı köyü 165

- Kızılkilise 165, 166, 205, 210
 — Rumları 166
 Kızılkule köyü 214
 Kızlarkale karyesi 169
 Kilikya 4, 66, 154, 160, 173, 181, 187, 193, 197, 198, 199, 207, 214, 221
 — Katagikosluğu 4
 Kilis 122, 146, 181, 173, 216
 kiliseler ve siyaset 77
 Kimberley, Lord 29
 Kiraztepe köyü, Ünye 183
 Kirkor Zohrab, Ermeni mebus 104
 Koçak 213
 Koçhisar 145
 Komidas, Çankırı'ya sürülen Ermeni 111
 Komik karyesi 167
 komite reisleri 112
 komiteci Ermeniler 116
 konsoloshaneler 57
 Konya 110, 113, 122, 124, 125, 126, 129, 131, 133, 143, 145, 147, 154, 156, 157, 184
 Kop 201
 Korevenk 202, 210
 Korsu[h] karyesi, Hakif nahiyesi, Hizan kazası., Bitlis 131
 Kosor 204, 208, 209, 212
 Kotor 110
 Kozan 58, 59, 65, 102, 119, 141, 186, 196
 Köklük köyü, Ünye 183
 Kırımın, Eçmiyazın Katagikosu 10, 11, 20, 22, 26, 29
 Kudüs 43
 — Ermeni manastırı 44
 — Ermeni Patriği 74
 — Ermeni Patrikliği 169
 — Patrikhânesi meselesi 75
 — Patrikliği Dersaadet vekili 51
 Kulp kazası, Siirt 18, 131
 Kulpik Gülplik] karyesi, Hizan kazası., Bitlis 131
 Kumkapı 8, 9, 13, 14, 16, 34, 38, 50, 51, 94, 107, 145
 — Ermeni Patrikhânesi 34, 50, 63, 68, 74, 78
 — gösterisi 8, 9, 13, 14
 Kurudere karyesi 164, 165
 Kuva-yı Millîye 171, 172, 173, 203, 210, 211
 Küçük Asya 28, 175
 Küçükincesu köyü 113, 114
 Kürt aşiretleri 18
 Kürt beyleri 47
 Kürt ve Ermeni İtilafı 188
 Kürt ve Ermeniler adlı kitap 31
 Kürtler 10, 14, 18, 19, 26, 31, 38, 47, 48, 94, 104, 114, 165, 167, 177, 186, 191, 205
 Kütahya 123, 125, 133, 170, 174

La Turquie 71, 72, 90, 91
 Lalavargens 210
 Laledere 157
 Laloğlu 196
L'Armenie 7
 Lavustan köyleri 212
 Layard, Henry, İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi 4
 Lazistan 203
Le Epoca 22
Le Matin 35
Le Temps 35, 159, 161, 184, 190, 193
 Legrand, Bolşevik Erivan Mümessili, Komiser 205, 211
 Leipzig 15
 Lenin 134
 Leon 19
 Lepsius, Doktor, Alman misyoner 170
Levant Herald 96
 Liberal Fırkası 80, 83
 Liege 15
 Linch, Mr., gazetelerde Osmanlı Devleti aleyhine yazısı yayınlanan 22
 Lisbik nahiyesi 204
 Lloyd Autrichian şirketi 16
 Lloyd George 162, 184, 192

- Londra 8, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 72, 87, 89, 100, 108, 175, 177, 183, 184, 185, 187, 189, 191, 192
— komitesi 23
— Konferansı 183, 185, 189
— merkez komitesi 35
- Lozan Barış Antlaşması 221
Lozan Konferansı 220, 221
- Luc, Mister, Amerika Meclis-i Ayanı Hariciye Encümeni Reisi 174
- Lucie Tomayan 12
- Lumina Nua* 27
- Lüleburgaz 153
- Maarif 81
- Maarra 121
- Mabeyn 5
- Macar 36
- Maçka 131, 164
- Mahallebaşı 203
- Mahmud Bey, Zilan Aşireti Reisi 165
- Mahmud Hayret Paşa, Ferik, Dîvân-ı Harb-i Örfi Başkanı 149
- Mahmud Hayret Paşa Dîvân-ı Harbi 157
- Mahmudi kazası 30, 39
- Mahmut Şevket Paşa, Harbiye Nazırı 85
- Mak Ando, General 160
- Makedonyalılar 25
- Maksat* adında bir nizamnâme 9
- Maksutzade Simon, Ermeni Patrikhânesi Cismâni Reisi, kendisine suikast yapılan 17
- mal sandıkları 126
- Malakan 195, 210
- Malatya 72, 160, 220
- Malazgird 131
- Maliye Hazinesi 147, 149, 150
- Maliye Nezâreti 68, 110, 129, 181
- Maliye ve Mülkiye memurları 115
- Malkara 94, 148
- Malta 163, 195, 200, 215, 217
- Malta menfileri 170
- Mamahatun 136
- Mamaş 187, 189
- Mampre, Rahip, Ermenilerce öldürülen 33
- Mamuretülaziz 29, 36, 96, 121, 123, 153, 162, 174
— Amerika Konsolosluğu 121
- Manastır 41
- Manchester 108
- manda 188
- mandaterlik 179
- Mandelstam, Rusya'nın İstanbul Büyükelçiliği tercümanı 91, 92
- Manok Sarrafyan, Adana Osmanlı Bankası memurlarından 125
- Mantaşof 16
- Manuk Tatosyan, Ermeni İhtilal Komitesi Trabzon şubesi başkanı 38
- Manzume-i Efkar* 43, 48, 51, 59, 62, 63, 84, 90
- Maraş 4, 34, 37, 38, 39, 62, 108, 110, 114, 126, 128, 129, 130, 133, 141, 172, 173, 174, 175, 179, 180, 181, 183, 184, 186
— Jandarma komutanı 38
— katolikleri 129
— Meclisi İdare azası 37
- Marblehead, Amerikan gemisi 36
- Mardin mutasarrıflığı 131
- Mardiros, tehcir edilen, fabrikasıyla ilgili dava 176
- Mardiros Muratyan 37
- Mardiros Vasteşyan, Ermeni komiteci 26
- Marsilya 7, 15, 17, 20, 22, 31, 40, 65
- Maslahat karyesi 169
- Massachussets 22
- Matyos İnceyan Efendi, İzmir Ermeni murahasası 62, 84, 88, 93
- Mateos Zaryan, Ermeni zenginlerinden 49
- Matin* 64, 160
- Matyos Nalbantyan, Kozan Mebusu 141
- Mazhar Bey, Bitlis eski valisi, Ohrili 144
- Mazlumyan, Eğinli, komiteci Ermeni 16
- Mazmanof, Müslüman erkekleri öldüren Ermenilerin başında bulunan 209
- Mebuslar Meclisi İdare Azalığı 79

Meclis-i Ayan 85
 Meclis-i Mebusan 47, 48, 50, 52, 59, 72, 85, 97, 100, 137, 138, 141, 142, 144, 146, 150
 — başkanlığı 68
 — seçimleri 42, 51, 53, 83, 97, 101
 Meclis-i Muhtelit 77, 78, 79, 101
 Meclis-i Umûmî 74, 78, 79, 80, 88, 105
 Meclis-i Vükela 50, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 80, 86, 112, 145, 147, 148, 149, 153, 176
 Medetyan, Erzurum mebusu 141
 Mehmed oğlu Haydar, Cavlak köylü 176
 Mekitarist okulu 28
 Melkonoğlu Kirop, Ermeni komiteci 17
 Menç 121
 Menevürt karyesi 167
 Merdenik 201
 Merges, Ermeni Katolik Ruhani reisi 173
 Mersin 40, 44, 57, 58, 59, 63, 65, 107, 148
 Merzifon 12, 13, 19, 32, 54
 — Amerikan Koleji 12
 — isyanı 13
 Mescidli köyü, Zaruşad: 164, 165, 205
 Meskene 130
 Meskufuant 37
 Mesrob Efendi, Patrik vekili 149, 154
Meşak 6
 Meşrutiyet 42, 49, 74, 84
 Meşrutiyet Demokrat Cemiyeti 83
 Meşrutiyet-i Osmaniye Kulübü 42
Meşveret 118
 mezalim 130, 131, 164, 166, 167, 168, 169
 Mezraa-i End yaylası, Hizan kazası, Bitlis 131
 Mıgırdıç, Ermeni komiteci 7, 22
 Mıgırdıç Portakalyan, *Armenia* gazetesini çıkaran 7, 8
 Mıgırdıç Tütüncüyan, Ermenilerce öldürülen 32
 Mısır 13, 20, 24, 36, 60, 87
 — Ermeni komitesi 24
 — hidivi 13
 — postası 24
 Midyat 118
 milis çeteleri 181
 Millerand, Mösyö 191, 192
 Milletler Cemiyeti 160, 192
 — katipliği 193
 — meclisi 192
 Millî aşireti 155
 Millî Ermeni Ocağı 216, 217
 millî hareket 171
 millî kuvvetler 205, 206, 207
 Millî Meclis 48
 Millî Savunma Bakanlığı 124, 128, 169
 millîciler 201, 202, 203, 204, 208
 Millîyetçi Kadınlar Cemiyeti 3
 Minas Çeras, Ermeni muteberanından 45
 Misak Makaryan, Beyoğlu Bidayet mahkemesi azasından 149
 Misak Vaksiyan, Ermeni komiteci 12
 Misak-ı Millî 180
 misyonerler 28, 33, 138, 175
 Mişah köyleri 197
 Mithat Şükrü Bey, İttihad ve Terakki umûmî katibi 98, 102, 103, 155
 Mme Tomayan 15
 Moiz Zeki, Beyoğlu Bidayet Mahkemesi azasından 149
 Mondros Mütarekesi 141, 146
Moniteur 177
 moratoryum 73
 Morgentau, Amerika'nın İstanbul büyükelçisi 176, 213
Morning Advertiser 23
Morning Post 182
 Moruk, Ermeni komitesi elebaşlarından 16
 Moskof şenaatlerinden feci levhalar 118
 Moskova 20, 135, 202
 Moskova Tıp Fakültesi 135
Moskovisniyade Dömoşi 26
 Möküz köyü 214
 Muammer Bey, Sivas Valisi: 121
 Mudanya 152, 225
 muhaceret 44
 muhacir sevki 114, 152

- Muhacirin Müdüriyet-i Umûmîyesi 155
 muhacirin tahsisatı 112, 121, 129, 133, 161
 muhacirler 44, 48, 124, 138, 140, 145, 148, 152, 154, 166
 muhacirlerin iadesi 146, 147
 Muharrem Efendi, Zor Telgraf Müdürü: 163
 Muhtar Bey, Hariciye Komiseri 212
 Muhtar Paşa 85, 86
 Muradyan 27
 Muradyan basımevi, Atina'da 9
 Muratça, Bilecik civarında 120
 Musa Kazım Efendi 143
 Museviler 41
 Mustafa Bey, Bitlis Valisi 106
 Mustafa Fevzi Efendi, Anadolu Islâhât Komisyonu Reisi 84
 Mustafa Kemal 172, 173, 176, 184, 188, 194, 196, 199, 203, 204, 205, 207, 209
 Mustafa Paşa, Dîvân-ı Harb üyesi 160
 Mustafa Paşa, Mirliya, Süleymaniyeli: 149
 Mustafa Zihni Paşa, Adana valisi 68
 Musul 111, 112, 115, 116, 122, 123, 130, 133, 149, 174
 — Valiliği 125
 Musun nahiyesi 167
 Muş 9, 11, 13, 18, 19, 22, 26, 33, 37, 38, 56, 81, 102, 104, 105, 107, 109, 120, 161
 — murahasanesi 105
 Muşeg, Adana olaylarının teşvikçisi, Ermeni murahasa: 64, 66, 69
 muzır Ermeniler 116
 muzır
 — eşhas 112
 — evrak 9, 17
 Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 183
 — şubeleri 180
 müdde-i umûmî 162
 müfettiş-i umûmîler 91, 105, 106
 Müküs 131
 mülkiye ceza kanunu 64
 mülkiye müfettişleri 92
 Münir Bey, Rum ve Ermenilerin geri dönüş işlemlerini inceleyen 162
 munttehib-i sani 52
 Mürsel Selim Bey, İttihat ve Terakki üyesi 53
 Müslüman 24, 27, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 66, 69, 109, 112, 114, 116, 117, 120, 123, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 137, 138, 141, 142, 145, 148, 150, 154, 159, 160, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 172, 173, 174, 176, 178, 180, 183, 186, 187, 188, 190, 192, 197, 198, 202, 203, 204, 205, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 217, 220
 müttefik devletler 190
 Naci Bey, İttihat ve Terakki murahhası 77, 81, 94
 Nahçıvan 141, 164, 166, 168, 212, 213
 Nahçıvan Ermeni komitesi 8
 Nahkian, Amerika'da kitap dağıtan 15
 Nallihan 122
 Namervan 164
 Nardiban 204
 Nargileciyan, Çankırı'ya sürgün edilen 111
 Narlıkapı Kilisesi 8
 Narman 124
 Nasturiler: 174
 Nazar Ağa, Erzurum olaylarına karışan 14
 Nazar Bey, Ermeni komiteci 9
 Nazarbekyan, Hınçak Komitesi reisi 10, 23
 Nazarbetyanz 23
 Nazım Paşa, Zabtiye Nazırı 27
 Nazım, Doktor, yurt dışına kaçan İttihatçılardan 162, 141
 Nebi Ağa 167
 Nerses Varjebeyan, İstanbul Ermeni patriği 3, 4, 7
 Nersis, Sasun'a giden Ermeni murahasa 9
 Nevruz 213
 New York 8, 12, 14, 15, 18, 20, 22, 23, 76
New York Herald 178
 Newberry, Amerikan sefareti Başkatibi 12
Newyork Herald 178, 192
Newyork Times 175

- Nicolos Hoff, Doğu Anadolu'ya tayin olunan müfettiş 106
- Niğde 123
- Nihat, Mahkeme-i Temyiz Baş Müdde-i Umûmîliği Baş Muavini 149
- nihilist 6, 23
- Nikolayef, Yunan uyruklu Ermeni 32
- Nikolo, İstanbul Bulgar Hastanesi doktorlarından 119
- Niksar 118
- nisbi temsil 52, 99, 101
- Nişan Garabedian, Amerika'da Hınçak Partisi'nin reisi 16
- Nitti 192, 194
- Niyazi Bey, Kolağası 40, 59
- nizamiye mahkemeleri 174
- Norşin 164
- Nouvelle Press* 13
- Novia Vremia* 23, 93
- Novoselim 195, 196, 201
- Novoselim Malakan köyü 195
- Nurs karyesi, Hizan kazası, Bitlis 131
- Nuryan Efendi, Galata Ermeni Kilisesi başkanlığına seçilen 9
- Nusaybin 126
- Odesa 26
- Odişelidze, Rus generali 135, 136, 147
- Ohancanyan, Başvekil, Ermenistan Dışişleri Bakanı 196, 199, 205, 209, 211
- Ohancanyan kabinesinin istifası 211
- Ohannes, Agob Babikyan'ın biraderi 68
- Ohannes, Adana'da iki Müslümanı öldüren 56
- Ohannes Tokatlıyan, Paris'de yayınlanan *Eta* gazetesinde Türkler lehine makale yazan 18
- Ohannes.Efendi, Ermeni Patrik Kaymakamı 57
- Oltu 164, 168, 169, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 208
- Olur 204
- Onikinci Kolordu Komutanlığı 171
- Onnik İhsan, İzmir Mebusu 141
- Ordu 40, 57, 106, 107, 116, 118, 135, 203
- Ordubat 145
- Organ İde*: 21
- Orhangazi 152
- Orient News* 206, 207
- Ormanyan Efendi, eski Ermeni Patriği 44, 46, 52, 76, 87
- Osebyan, General 193, 212
- Osep Agobyan, Ermeni komiteci 16
- Oskanyan, New York'ta Osmanlı Devleti aleyhine propaganda yapan 12
- Osman Ağa, Giresun Mutasarrıfı :199, 202
- Osman Bey, Yüzbaşı 173
- Osmancık 11
- Osmanischer Lloyd* 57, 72, 73, 75, 81, 138
- Osmaniye 42, 119, 123
- Osmanlı 3, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 26, 30, 38, 39, 41, 44, 50, 63, 64, 65, 71, 72, 93, 100, 109, 137, 140, 148, 160, 163, 165, 166, 167, 175, 176, 184, 205, 223, 224
- Bankası 18, 40, 125, 146
- birliği 52
- büyükelçiliği 77
- büyükelçisi 87
- delegeleri 3
- Devleti 5, 13, 22, 23, 30, 28, 36, 95, 101, 137, 176, 193, 210
- dış temsilcilikleri 35
- Ermenileri 24, 44, 107, 108
- Ermenilerinin vatanperverliği 107
- esirleri 109
- hakimleri 15
- Hükümeti 12, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 33, 35, 36, 43, 59, 61, 63, 70, 72, 74, 84, 88, 89, 90, 92, 93, 100, 106, 128, 137, 155, 159, 181, 182, 184, 213
- idari yönetimi 151
- İmparatorluğu 28, 171
- kavmi 41
- kuvvetleri 148
- matbuatı 185
- Mebuslar Meclisi 180
- memleketi 184
- ordusu 23, 106, 107, 109, 150

- Ordusu Başkumandanlığı 109
- politikası 33
- sınırı 165
- subayları 42
- tebaası 91, 185
- Ticaret Odası 62
- ülkesi 4, 11, 14, 18, 27, 30, 36, 42, 65, 75, 118
- vilâyetleri 25, 29
- İngiliz Cemiyeti 142
- Rus mütarekesi 135
- Otaköyü 165
- Otveren 165

- öksüz yurtları 129
- örfi idare 35, 38
 - mahkemeleri 148

- Padişah 4, 5, 8, 28, 29, 30, 32, 51, 59, 62, 63, 70, 144, 147, 149, 183
- Pallaviçini, Avusturya-Macaristan'ın İstanbul Büyükelçisi 94
- Palu kazası 21
- Pançar* 101
- Pan-Türkizm 200
- Papa ve Ermeni meselesi 182
- Papazyan, Ermeni komiteci 23, 27
- Papazyan, fotoğrafçı 119
- Paris 18, 24, 28, 29, 30, 31, 50, 54, 60, 61, 62, 87, 93, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 185, 187, 190, 195, 196, 198, 218
 - Barış Konferansı 157, 159, 180
 - Osmanlı Sefareti 61, 62
- Paris-Journal* 54
- Parsih, Muşlu papaz, Ermenilerce tehdit edilen 30
- Pasin 165
- Pasinler 131, 164
- Pasdırmacıyan Efendi, Erzurum Ermeni Mebusu 77, 78, 79, 104, 105

- Paş, Rus kadını, Ermeni mezalimiyle ilgili bilgi veren 136
- Patriğin istifası 71, 73, 74, 79
- Patrik Kaymakamlığı 44, 46, 47, 79, 97
- Patrikhâne 34, 44, 46, 47, 49, 50, 52, 58, 63, 67, 73, 77, 84, 90, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 143, 153, 182, 193, 207
 - Kilisesi 50, 94
 - Meclis-i Muhtelîti 71
 - nizamnâmesi 143
- Patrikhâneler 81, 101, 174
- in talepleri 81
- Patris* 43
- Payas 148
- Pazarköy 36
- Pera Rumları 50
- Pernos 164
- Persor 204
- Perşembe 116
- Pertos köyü 107
- Petersburg 87, 93
- Picot 176
- Pikola* 21
- Pilomori köyü 192
- Pitt, Mister, Amerika yardım heyetinden 160
- Polis Müdüriyet-i Umûmiyesi 152, 153
- Polis müdürü 146
- Pontus* 172
- Post* 25
- Pozantı 133, 145, 150, 184, 160
- Pozat karyesi 165
- Press* 21
- Protestan cemaati 32, 96
- Protestan Ermeniler 119
- Protestan öğretmenleri 37
- Puzantiyon* 46, 51, 54, 55, 56, 91, 95, 100, 101, 102, 104, 138

- Querette, Eyalet-i Şarkîyye Kumandanı, Fransız General 180

- Rafael Pakarat, Hınçak komiteci 10
- Rahmi, İzmir Valisi 155
- Rakka 127, 130
- Ramgavaryan Fırkası 77
- Rawlinson, Kaymakam, İngiliz Mümessili 164, 168, 169
- Raygs, Mister, Harput Amerikan Koleji Müdürü 171
- Recep Ferdi Bey, Miralay, Dîvân-ı Harb üyesi 160
- Redif askerleri 60
- Reji idareleri 127
- Reji kolcusu 36
- Remzi Bey, Padişah yaveri 59
- Resne 40
- Resûlayn 126
- Reşit Bey, Doktor, Diyarbakır eski valisi 142, 153, 154, 157
- Reuter* 28, 30, 182, 187
- Revan 168, 169, 173
- Rıza Nur Bey, Lozan Konferansı'ndaki Türk temsilcilerinden 221
- Rıza Tevfik Bey, Doktor 59
- Rize 147, 193
- Robert De Caix, Fransız heyeti başkanı 193
- Robert Kolej 37, 158
- Roma 6, 14, 35, 178
— gazeteleri 193
- Romanya 10, 15, 27, 35
— gazeteleri 10
- Rostof 29
- Ruhani merkezler 86
- Rum Patriği 73
- Rum
— Patrikhânesi 43, 48, 51, 87
— ve Ermeni muhacirler 153, 187
— (lar) 38, 41, 42, 43, 48, 50, 51, 52, 66, 71, 73, 80, 83, 85, 115, 119, 128, 138, 139, 142, 143, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 165, 169, 170, 171, 172, 174, 176, 180, 183, 187, 215, 218, 220
- Rumca 24, 43
— gazeteler 206
- Rumeli 40
- Rumeli askerleri 58, 60
- Rus 3, 5, 6, 7, 8, 21, 28, 29, 75, 77, 91, 92, 111, 112, 114, 131, 134, 135, 136, 175, 193, 204, 205, 225
— çarı 3, 54
— donanması 134
— istilası 132
— işgali 131
— Kafkas Ordular Grubu 147
— muhaciri 194
— ve Ermeni çeteleri 132
- Ruşça 205
- Ruşçuk 10, 25, 26, 35
— Ermeni komitesi 15, 32
- Rus-Ermeni komitesi 100
- Ruslar 19, 23, 88, 106, 107, 109, 110, 121, 130, 131, 132, 134, 135, 210, 217
— ın mezalimi 132
- Rusya 3, 9, 14, 15, 18, 19, 20, 26, 29, 30, 31, 32, 44, 45, 60, 62, 77, 84, 88, 90, 91, 93, 97, 98, 99, 101, 105, 106, 134, 139, 160, 183, 190, 197, 198, 204, 205, 218, 224
— hükümeti 7
- rüesa-yı ruhaniye ittihadı 80
- Saadetyan, piskopos 42
- Sabagyan Efendi, Ermeni Katolik Patriği, görevden alınması 70
- Sabit Bey, eski valilerden 151
- Sadaret 49, 50, 58, 63, 69, 70, 89, 90, 98, 156, 181
- Saderek 212
- Sadrazam 25, 29, 56, 74, 76, 88, 92, 137
- Said Halim Paşa, Sadrazam 92, 140, 143, 144, 217, 218
- Said Paşa, Sadrazam: 5, 29, 85
- Salmas kasabası 8, 39
- Samatya 38
- Samsun 65, 162, 216
- Samuel Mamasyan, Ermeni komiteci 16

- San Remo 191, 194
— Konferansı 192, 193
Sanamer karyesi 169
sanayi mektebi 46
Sanemoğlu [Sinemoğlu] 197
Santik Çogozcıyan, Yozgathlı 120
Sarafyan, Amerika'da Osmanlı Devleti aleyhine propaganda yapan 12
Sarıkamış 147, 162, 164, 165, 166, 167, 169, 193, 201, 202, 203, 204, 209, 210, 211
Sarraf Hamparsum, Ermeni komitesi adına para toplayan 36
Sasun 9, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 36, 40, 104, 131
Savukbulak 214
Scottish Leader 15
seçim kanunu 99
seçim şenlikleri 53
seferberlik 118, 147, 148, 149
— tahsisatı 153, 156, 157
sefirler konferansı 192
Sehak Efendi, müstafi Sis Katagikosu 58, 71
Selanik 41
Selmas 39
Serdarabad 203
Serkis Kişiyian, Osmanlı Bankası Tarsus şubesi çalışanlarından 125
Serpusyan Efendi, Ermeni Patrikhânesi Meclis-i Muhteliti reisi 78
Servet Bey, Jandarma binbaşısı, Kumkapı'da Ermenilerce öldürülen 34
Servet-i Fünun 45, 49
Sevr Antlaşması 197, 214
seyyar hastahane 107
Sıklar kumpanyası 13
Siirt 131
Silahlı Sosyalist Hınçak Fırkası 33
Silahlılar Derneği 6
Simal 18, 23
Simon, Bulanık kazası murahasa vekili 9
Sinot karyesi, Göle 202
Sion Mizayantz, Marsilya'da silah satın alan 15
Sipkor 210
Sis 55
Sis Ermeni katagikosu 70
Sis Ermenileri 114
Sis Katagikosu 58, 71
Sivas 12, 17, 19, 20, 23, 29, 36, 45, 51, 53, 65, 69, 84, 96, 102, 106, 109, 111, 112, 114, 120, 123, 124, 141, 173, 176
— İstinaf Mahkemesi 17
Sivin köyü 192
Siyah kalpaklılar 18
Skolo 14
Slovo 205
soruşturma komisyonları 158, 162
Soviyet Ermenistan 216
Sovyet Cumhuriyeti 211
Sovyet-Rusya Hükümeti 134, 198, 199, 202, 204, 205, 211, 218
Sölöz 140
sörler 114
Sparta vapuru 13
St. James Gazette 24
Stalin 134
Stamboul 99
Standart 14, 22, 64
Stevenson, Mr., İngiliz parlamenter 13
Stokes, İngiliz temsilcisi, Albay: 209
Strak Parsihyan, Ermeni komiteci 16
sulh hakimleri 89
Sulh Konferansı 155, 159, 179, 185
Sulh Muahedenamesi 136
Sultan Abdülhamid İdaresindeki Ermeniler ve Türkler adlı kitap: 15
Surhantak 47
Suriye 112, 116, 121, 122, 125, 130, 152, 153
Suriyeli muhacirler 152
Sükur karyesi, Hakif nahiyesi, Hizan kazası, Bitlis 131
Süleyman Faik Paşa, Kolordu Komutanı: 118
Süleyman Nazif, gazeteci 67, 69
Sürmene 116
Süryani 113, 184
Süveydiye 33

- Süveys 20
- Şahbazyan Karabet, Ermeni komiteci 16
- Şahin Bey 181
- Şahnalar 198
- Şakir Paşa, Anadolu Müfettişi 32, 33
- Şam 123, 125, 128, 153, 161
- Şark bölgesi 155
- Şark meselesi 184
- Şark orduları 137
- Şarkı Karahisar 27
- Şarkî Anadolu 44, 86, 91, 97, 98, 101, 102
- ıslâhâtı 95, 100
- müfettişleri 105
- Şebinkarahisar 116
- Şehremaneti 44
- Şeril 212
- Şeyh Celalettin, Ermenice olarak Amerika'da sahnelenen oyunun adı 27
- Şeyhler 213
- Şeyhülislam 57, 75, 143
- Şıralı 201
- Şikago 27
- Şinik 18
- Şiraciyan Aharon, Maraş'ta öğretmen 37
- Şişli 147
- Şorlu köyü 190
- Şulludemirci 213
- Şullumihmandar 213
- Şüregel 187, 189, 195, 205, 220
- tahkik heyeti 30, 66, 68
- Tahsin Bey, Erzurum eski valisi 146
- Taht köyleri 209
- Tahtacıyan, Mösyö, Ermenistan'ın İstanbul temsilcisi 198
- Taksim 42
- Taktik ve Tehcir Muhakemesi 157
- Takvim-i Vekayi* 143
- Talas 156
- Talat Bey, Keskin Kazası Kaymakamı: 158
- Talat Paşa 85, 89, 93, 99, 102, 103, 104, 137, 139, 140, 141, 144, 162, 215, 216, 224
- Taluri 18, 19, 23, 24, 25, 26, 32, 33
- Tarsus 125, 197
- Taşnak entrikaları 218
- Taşnak milisi 194
- Taşnak rüesası 216
- Taşnaksaganlar 76, 77
- Taşnaksutyun 8, 45, 48, 53, 54, 55, 56, 69, 74, 83, 90, 94, 99, 104, 105, 109, 113, 169, 173, 214
- Tatar orduları 200
- Tatyana Karameli, Rus hemşirelerinden, mezalim tanığı 135
- Tatyos, Ermeni fesatçı 17
- teba-i gayr-i müslime 80
- nin askerliği 67
- Tebriz 7, 13, 113
- Tebrizkapısı 203
- teftiş heyeti 88
- tehcir 108, 112, 138, 140, 142, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 174, 176, 225
- kararı 112
- tahkikatı 160
- den dönen Ermeniler 139, 161
- tehcire tabi tutulan Ermeniler 113
- tehcirin nedenleri 158
- Teke 119
- Tekfurdağı 93, 94, 102, 126, 128, 145
- Tekfurdağı hadisesi 93
- Tekfurdağı ve Malkarası vakası 94
- Teminat* 83
- Temps* 62, 71, 99, 106
- Tenos kaymakamı, azli 126
- Tepeköy 205
- Tercan 132, 202, 217
- Terme 134
- Terziyan Efendi, Ermeni Katolik Patriği 76, 82, 83, 197
- Teşkilat* 83

- Tevfik Efendi, Ermeni çetesi ile çarpışan müfreze komutanı 116
- Tevfik Paşa Hükümeti 158, 159
- Tevfik Rüştü, Doktor 155
- tezkire-i Osmani 84
- The Case of The Armenians* 13
- Tiflis 7, 11, 14, 16, 17, 28, 31, 61, 75, 199, 201, 208, 209, 214, 220
- Ermeni komitesi 16
- Tifnik 131
- Tiknis 195
- Times* 22, 52, 72, 96, 103, 144, 155, 204, 219
- Timpul* 17
- Tirebolu 116
- Tiryakiyan, Doktor, Portakalyanla yazılan komiteci 8
- Tiryeste 16, 21
- Tokat 18, 21
- Ermeni komitesi 21
- postası 19
- Tolayan, Çankırı'ya sürülen Ermeni 111
- Tomayan Artin, Merzifon'da Ermeni komitesi reisi olan 13, 17, 20
- Tomayan Efendi, Profesör: 12, 13, 14, 100, 103
- Tomuziyen 213
- Topalçavuş 204
- Topkapı 45
- Toptaş 209, 212
- Topyolu 164
- Torkumyan, Çankırı'ya sürülen Ermeni 111
- Torlakyan, Behbud Han'ı şehit eden Ermeni 217
- Tortum 124, 203
- Tortum Askeralma başkanı 124
- Trabzon 7, 24, 31, 34, 35, 36, 38, 77, 96, 102, 106, 116, 118, 132, 146, 147, 156, 171, 187, 199, 200, 202, 209
- Trabzon Ermeni Katolik Metropoliti 187
- Turhan Paşa, Petersburg'daki Osmanlı Büyükelçisi 87
- Turyan Efendi, İstanbul Ermeni Patriği 49, 62, 67, 70, 71, 72, 74, 76, 79, 94
- Türk 14, 27, 39, 41, 42, 45, 48, 51, 71, 136, 151, 157, 164, 166, 177, 180, 184, 185, 186, 188, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 206, 209, 211, 216, 219, 221, 223, 224, 225
- askeri 202
- bayrağı 174
- hükümeti 175
- mevzileri 166
- ordusu 200
- ve Ermeni hastaneleri 45
- Türkçe 24, 28, 82
- Türk-Ermeni İtilafı 188
- Türk-Ermeni kardeşliği 42
- Türkiye 10, 15, 18, 19, 20, 22, 23, 28, 31, 32, 33, 37, 54, 61, 70, 87, 100, 138, 139, 144, 164, 169, 171, 173, 175, 177, 178, 179, 182, 183, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 202, 207, 212, 214, 219, 221, 223, 224, 225
- aleyhinde neşriyat 28
- arazisi 190
- Hıristiyanları ve intihâbât 100
- Hükümeti 196
- muahedesi 182, 193
- Türkiye'de Ermeni Krizi 1894 Kıyımı, Geçmişi ve Anlam* adlı broşür 28
- Türkiye'deki Ermenilerin Buhranı* adlı kitab 33
- Türkler 15, 22, 37, 42, 43, 48, 51, 53, 54, 63, 64, 66, 67, 71, 102, 108, 135, 137, 139, 147, 159, 170, 172, 174, 176, 184, 187, 189, 190, 194, 199, 200, 203, 205, 206, 208, 211, 213, 216, 218, 219, 220
- ve Ermeni talepleri 179
- ve Ermeniler 179
- Türk-Rus savaşı 135
- Tütünciyan, bomba imal eden 10
- Uçum nahiyesi, Hizan kazası, Bitlis 131
- Ulubey 116
- Uluhanlı 194, 213
- Ulukışla 127
- umûmî müfettişler 93, 106

Urfa 38, 110, 111, 112, 122, 123, 124, 126,
127, 161, 172, 183, 184, 191

Üçpınar köyü, Ünye 183

Ürgüp 177

Üsküdar 34, 44, 47, 78

Vagnak Efendi, Narlıkilisesi papazı 8

Vahan Efendi, *Hayrenik* gazetesi
yazarlarından, Ramgavar Fırkasına mensup
77

Vahan Sürenyan, Ermeni muteberanından 45

Vahdettin 144, 147

Vakit 170

Vambery, Profesör 32

Van 5, 6, 7, 11, 14, 17, 19, 20, 21, 25, 26, 30,
33, 34, 35, 36, 38, 40, 43, 47, 53, 55, 86,
90, 91, 96, 102, 105, 106, 107, 110, 111,
112, 113, 115, 130, 131, 132, 136, 166,
202

— Ermenileri 11

— İsyanı 110

— vilâyeti istinaf mahkemesi 17

Varna 11, 28, 37, 45

— Ermeni komiteleri 31

Vartabet Kalemkeryan, Muşlu 37

Vartan Papazyan, Ermeni komiteci 24, 27

Vartekes Efendi, Ermeni mebus 104

Varzabetyan, *Post* gazetesine mektup yazan 25

Vaşington Konferansı 217

Vatan 32

Vehip Mehmet Paşa, Üçüncü Ordu Komutanı
135, 136, 147

Venedik 28

Venizelos 186

Verçinlor 199, 201, 203, 206, 208

Vidi 166

Vididi karyesi, Revan 168

Vilâyât-ı Şarkiyye 88, 89, 90, 91, 92, 105, 186

— Islâhâtı 87, 89, 91, 92, 97, 98, 100

Vilâyet müfettişleri 92

Viyana 13, 21, 31, 65

Vratzian kabinesi 211

Vükela Meclisi 5

Wangenheim, Almanya'nın İstanbul
Büyükelçisi 97

Washington 26, 192, 219

Westenek, Doğu Anadolu'ya tayin olunan genel
müfettiş 106

Wilson, Amerika başkanı 162, 176, 190, 194,
195, 196, 198

Worcester 33

Ximenez, Mösyö, İspanyol seyyahı 25, 31

yabancı basın kalemi 32

yabancı gazeteler 61

yabancı millet temsilcilikleri 189

Yalova 121, 152, 155, 157

Yalova Ermeni muhacirler 155

Yavel, Amerika Şarkî Karib heyetinden 219,
220

Yedikilise 195, 196

Yeni Hınçakyan Cemiyeti 83

Yeniköy 36, 92, 94, 204

Yerkir 178, 180, 200, 202, 207, 209, 210, 215

Yerköy konsolosluğu 35

Yervant Der Andreasyan, gazeteci 48

yetimhaneler 129

yetimler meselesi 154

Yıldız suikastı 40

Yol Üzerindeki Dikenler başlıklı makale 17

Yomra nahiyesi, Trabzon 132, 164

Yongh 17

Yovakim Efendi, Rum patriği 51

Yozgat 12, 16, 31, 120, 122, 161, 164

Yukarı Mecingerd 165

Yukarıbahtılı 213

Yunan 13, 19, 22, 23, 32, 36

— Devleti ve Ermeniler 22
— vapuru 19
Yunanistan 9, 134, 190

Zabtiye nazırı 27
— Nezâreti 25
Zadgerih 197
Zanzak karyesi 167
Zars karyesi 167
Zartaryan Efendi, Ermeni muteberanından 45
Zaruşad 187, 188, 189, 205, 213
Zaven Efendi, İstanbul Ermeni Patriği 94, 95,
96, 98, 99, 102, 104, 105, 106, 143, 145,
149, 170, 172, 179, 183, 195, 196, 216,
220
Zeki Paşa, Dîvân-ı Harb-i Örfî üyesi 160
Zengibasır 213
Zengizor 185, 206
Zeytun 3, 4, 19, 21, 34, 37, 38, 39, 40, 108,
110, 111, 113, 209, 216
— Hınçakyan ihtilâl komitesi 34
— kışlası 39
Zihni Paşa, eski Adana valisi 68, 69
Zilan Aşireti 165, 166
Zinovyef, Rusya'nın İstanbul Büyükelçisi 61
Ziraat Bankası 134
Zivin karyesi 167
Ziya Gökalp 155
Zohrab Efendi, Ermeni mebus 52, 53, 60, 73,
74, 103
Zonguldak 196
Zor 110, 111, 112, 117, 122, 126, 127, 128,
130, 131, 133
Zülfü Bey, Diyarbakır Mebusu 155